

POTŠTÝN

PRÁCE A VZPOMÍNKY LETNÍCH HOSTÍ A PŘÁTEL ZÁTIŠÍ POTŠTÝNSKÉHO

USPOŘÁDALI:

MARIE HABELTOVÁ

A

JIŘÍ V. KLÍMA

V POTŠTÝNĚ N. ORL.

1897.

NÁKLADEM OKRAŠLOVACÍHO SPOLKU V POTŠTÝNĚ N. O.

TISKEM F. ŠIMÁČKA V PRAZE

TĚM,

KDOŽ SI Z POTŠTÝNSKÉHO ZÁTIŠÍ ODNESLI

A ZACHOVÁVAJÍ

MILOU A PŘÁTELSKOU VZPOMÍNKU,

VĚNUJE

V LÉTĚ, 1897.

POTŠTÝN.

ČTVRTÁ BRÁNA NA POTŠTÝNĚ.

ALOIS JIRÁSEK:

Milý, starý Potštejne, dnes není doba zašlých hradů. Dnes nemáte žádného Mathissona, — a kdo z poetů vás tak miluje, jako vás Mácha miloval? A malíři, jimž jste byly tak milé i v slunečném jasu i v tichém svitu měsíce, odvrátili se od vás s pohrdáním. Panna Romantika vás opustila. Vyplašil ji vážný krok přísné Védy z vašich klenutých síní, vysokých výstupků, cimbuří a hlásek i z tajemných chodeb a sklepení. —

Ale ty, milý Potštejne, neboj se nepřízně a zapomenutí. Kdo jde kolem tebe, nemůže tě nevšímavě pominout a musí se uváben na tebe zadívat. A kdo vstoupil tvými vybitými branami do opuštěných nádvoří, kdo bloudil v mohutných tvých rozvalinách a rozhlédl se lesnatou strání dolů k řece v lučinách a za řeku na tmavé lesy mohutného Velešova i jeho sousedů a naslouchal u vážném klidu tvém šumění Orlice z dola a táhlému hukotu lesů, přes jejichž hřbety letěly plaché stíny oblaků, ten neodolá kouzlu tvých půvabů i krajiny i tichému stesku, jenž ho z tebe ovane, starý pamětníku naší samostatnosti.

Ať jsou bouře a lijavé deště, divé metelice i kořeny a kořínky tvých stromů a keřů k tobě milosrdnější nežli lakota lidská, která tě bořila, shánějíc poklady v temném pletivu tvých chodeb.

Ať dlouho ještě vydržíš, starý, milý Potštejne!

V Praze, 14. května 1897.

JULIUS ZEYER:

ROMANCE.

Zahrabán byl Garci Laso,
sbratřenec však jeho věrný
prapor jeho mocně vztyčil,
Fernandez de Coronel.

Vzkázal král mu: „Přijmi milost,
podrob se a zapomenu,
přísahám ti, vzpoury tvé!“

Fernandez de Coronel však
„Nikdy!“ řekl, „nevydám se
v ruce krále, který zrádně
druha mého zavraždil.
Nechci milosti z té ruky,
která kývla na znamení,
aby tělo mého druha
vlekli hříšně ulicí,
kde je býci při zápasu
rozkrušili kopytem.
Pokud dech mám, válčit budu,
‚Bez milosti‘ heslem buď nám —
běda vám, když zvítězím!

Mocný jste a běda tedy
bude mně, když podlehnu.
Lacino však neprodám se:
tedy pojďte, done Pedře,
přijďte sám si pro mou hlavu
v hrad můj pevný Aguilar."
„Přijdu," po té král mu vzkázal,
„přijdu si pro vaši hlavu,"
k nohám vám ji položím."

Nebyla to pout však snadná,
Coronela navštíviti,
v cestě stálo mnoho hradů,
měst a tvrzí, kterých zdolat
bylo králi na pochodu
k cíli pomsty, v Aguilar.

Zvítězil však zpoznenáhla,
Burgiljos jen ještě čelil,
poslední co překážka.

Rytíř chrabrý hrad ten hájil,
Juan byl to de Cañedo,
každou pídí bohatýr.

Divy konal, sám don Pedro
uznal reka s obdivem.
„Při sám bůh," řek', „zvítězím-li,
ztrestám jej, však dovolím mu
na mně žádat vzácný dar."

Štěstí přálo králi Pedru,
Burgiljos byl posléz ztečen,
zajat Juan byl Cañedo.

„Přísahu svou věrně splním,"
krvavý řek' král don Pedro,
„nevezmu ti hlavu, pane,
ruce však ti utnout dám!"

Stalo se, a zohavený
don Juan když de Cañedo
zotavil se z ran svých krutých,
směle stoupl před krále.

„Pane," řekl, „zpola posud
přísahu jsi teprv splnil;
ztrestals' mě, však nyní žádám,
vzácný dar, jejž slíbil jsi."

„Skoupým nejsem," odvětil mu
hrdě král, „a otevru ti
poklad svůj, neb postavím tě
v řadu rodů nejvyšších."

Odpověděl de Cañedo:
„Nemůžete, done Pedře,
lepší krev mi dát než onu,
kterou už můj otec dal mi,
spokojen jsem plně s ní.
Poklad váš? Co s ním bych činil?
Vždyť mi vzala vaše krutost
ruce, jimiž brát bych mohl
vaše zlato ošemetné!
Větší dar já na vás žádám:
volnost moje je to, králi!
Dejte mi ji! Tamto v mlze
vidím hrad, jejž dobývati
přišel jste. Co věrný man chci
s Fernandezem Coronelem
v Aguilaru zemříti."

„Přísahal jsem," řek' don Pedro,
„volný tedy jsi a řekni
svému druhu v Aguilaru,
že je ztracen, že však přece
závidím mu, král a vítěz,
závidím, že taká srdce
pro něj tlukou, jako tvé!" —

Ve Vodňanech, 9. března 1897.

POHLED S „KAZATELNY“.

DR. JIŘÍ GUTH:

Je to perla našeho kraje a skvost, kterým chlubíme se svým hostům a návštěvníkům, jež vodíme tam tak, jako vodívaly naše matky a báby vzácné příchozí do parádního pokoje svých domácností. Domácností ne nádherných, ale útulných a milých, jakým je také orlický kraj a nejvíc jeho údol od Kostelce k Potštýnu. Arci, je tam můj domov, v Kostelci, a všecko se mne takořka spadne, když tam jsem, ale nejvolněji je mi přec, když kráčím lučinami, dívaje se na Doudleby a za nimi na Potštýn, jeho lesnatý vrch a červenavé zříceniny jeho hradu. Proč? To nevím sám. Snad jen pro nesmírný půvab toho obrazu, pro nějž slov nemám.

V Praze, 29. května 1897.

BED. LAD. LAŠEK:

POTŠTÝNU.

DUMKA PRO KLAVÍR.

Andantino.

p

melodia ben marcato

Con Ped.

f

pp

a tempo

p

dolce

rit.

cresc.

f
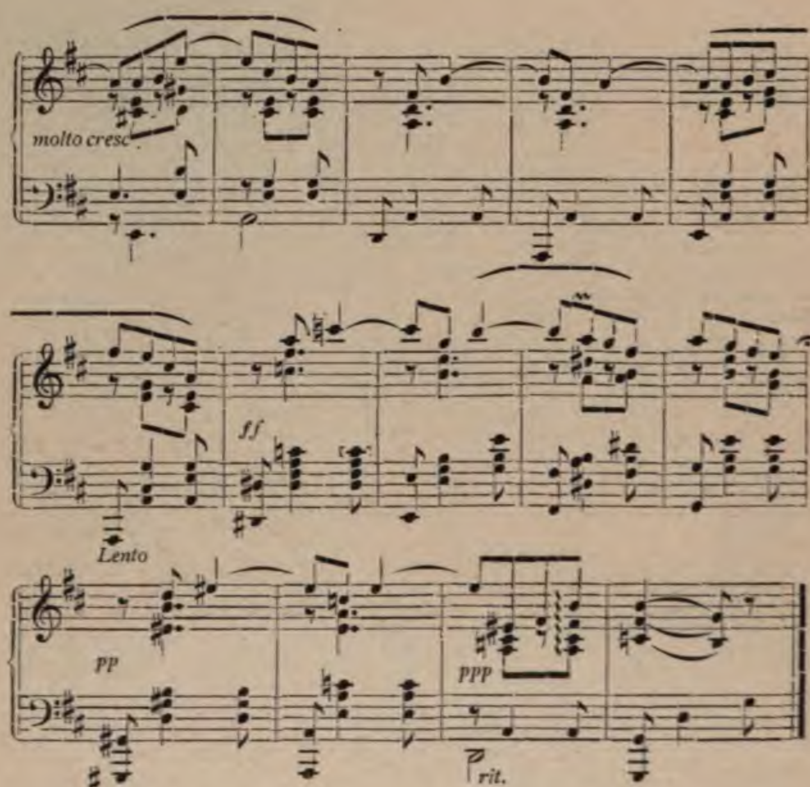
risoluto

a tempo

p

pp

rit.

V Tveru na Rusi, 1. dubna 1897.

DR. FR. LAD. RIEGER:

Poznal jsem ve světě lidi, jichž rodnou zemí byly pusté hory, a jiné, jichž vlastí byly kraje nehostinné, nevlídných stepí, nekonečných, mlhavých slatin a chatrných lesů — a hle, i ti milovali vlast svou; zdálo se mi to ušlechtilé a tklivé. A když jsem se vrátil do vlasti nad všecky jiné tak bohaté rostem i nerostem, tak zajímavé tolikerými památkami velké minulosti, tak malebné neustálou proměnou výšin i dolin, lesů a luk, sadů a rolí, slovem vší scenerie, tak utěšené rozmanitostí a krásou všelikých plodin, pomyslil jsem si, že věru není zásluhou milovati vlast tak krásnou — tak krásnou na všech stranách, nejen u překrásného Potštejna — ba že by to byl šeredný nevděk nemilovati vlast tak krásnou, jakou Bůh udělil nám Čechům.

V Malči, 14. června 1897.

líbila se mi sama chůze do kostela za jasné noci, v kostele mě těšil Betlém na hlavním oltáři, též vánoční modulace na varhanách a troubení dvanácti hodin na kruchtě. Ale u nás v domě štědrý den nebýval tuze štědrý. Slibováno mi sice, budu-li se postiti, že uvidím zlaté prasátko; ale nechť jsem se postil nebo nepostil, zlatého prasátka jsem neuviděl, leda když starší bratr ukázal mi na stěně odlesk světla od zrcadla. Večeře na štědrý den bývala u nás jakás starodávná (nyní bychom ji nazvali národopisnou), a neměla pro mne žádného půvabu; jen můj hlad k ní býval dobrý. Ryb u nás nebylo na stole po celý

PARTIE Z PROMENÁDY „POD LIPAMI“.

rok, leda když nám je přinesl můj bratranec Jan Kastner z Potšteina; ten byl veliký ptáčník a ještě větší rybář a rakař. Chytal ryby a raky beze všech pomůcek, jen holou rukou, vyhledávaje je v řece pod kameny a v březích. Býval od toho brouzdání ve vodě celý vykřehlý až do červena; rukávy i nohavice míval vyhrnuté co nejvýš, a ještě mu z nich kapalo. Pročež mu přezdívali Kačírek, což ho nemálo dopalovalo. Na zimu, když mu již ve vodě nebylo možno vydržeti, musil toto svoje umění pověsiti na hřebíček; pročež u nás na štědrý den nebylo nikdy ryb.

Slavných dní zažil jsem ve svém mládí značný počet. Milým a povznášejícím byl mi každý den, když mohl jsem se zdržovati v lese. Rozkoš byla rozhlížeti se s kopce od Vamberského lesa po krajině, kdež otvírá se vyhlídka až k Hradci Králové, a v levo nad Potšteinskými horami vyniká Kunětická Hora u Pardubic, obestřená světlým oparem, připomínajíc zakleté zámky z pohádek.

Radostnými bývaly pro mne dni, kdykoli jsem se dostal přes pole do některé sousední osady. Nejčastěji vyšel jsem si do Potšteina, poněvadž tam byla vdána moje teta. Měli tkalcovský domek v ulici řečené Fabrika, jenž jest třetí od splavu (č. 66). V zahrádce u strouhy rostly srstky a rybíz, kterých jsem si mohl natrhat, co jsem chtěl. To mi byla veliká vzácnost. Tetu navštěvoval jsem z pravidla jenom v létě. Ve všední den chodil jsem tam bos: to mi bylo vždy milejší, než chodit obutý. Nedaleko potšteinské školy na břehu pod mladou lipou odpočíval jsem na kořeně, jenž tvořil pěkné přirozené sedadlo: nyní jest ta lípa již dospělá a kořen hrbolatý. V Potšteině zmocnilo se mne zhusta jakési radostné rozčilení, sám nevím proč: zvlášť když jsem zahýbal k Fabrice, běhal jsem po uličkách s velikou rychlostí a skákal jsem radostí do výšky. Jenom dostal-li jsem se na oblázkovou dlažbu, po níž se vystupuje ke křížové cestě a ke hradu, tu jsem běhati ani skákati nemohl. Dosud si na tu nemožnost vždy vzpomenu, kdykoli na tu znamenitou dlažbu vkročím. Trvá tam dosud v témž prvotném stavu, tak jak bývala: a dobře jest, že trvá. Pro mne ta dlažba vždy měla význam symbolický: do pekla vede prý cesta líbezná, vonnými růžemi vystlaná, ale k nebi jest prý cesta kamenitá a trním porostlá. Na hradském kopci v Potšteině bylo mi vždy jako na kraji v nebi, pročež srovnává se to zcela s dotčenými cestopisnými pravidly, když počátek výstupu na ten kopec jest zlý.

Slavných dní zažil jsem také v jiných osadách okolo Vamberka. Nebyl jsem sice v Rychnově, když se tam r. 1843 světil obnovený kostel sv. Trojice; bylo mi teprve pět let, a rodiče nechtěli mne tam pustiti, což mne rmoutilo. Ale nedlouho potom měl jsem slavný den na jiné straně. Otec byl zvyklý, dáti si každý rok na jaře sázeti baňky. Chtěl potom tomu odvyknouti, ale nešlo to tak snadno. Když přišla zima, otec se roznemohl, jak za to měl, jen proto, že toho roku nedal si ubrati krve. Muselo se jíti pro baňkáře do Německé Rybné, přes hodinu cesty od Vamberka vzdálené. V radě rodinné nabídl jsem se neohrožené já, že tam půjdu, ačkoli jsem v Rybné před tím nikdy nebyl. Byl jsem tehdáž chlapec asi šestiletý. Mrzlo, jen fičelo. Pročež mne matka zaopatřila obzvlášť dobře teplými šaty, uši od čepice mi zavázala pod bradu, a okolo krku obvázala mi šátek. Cestu po nové silnici až k myslivně jsem znal: dále mi řekli doma, že mám jíti pořád po silnici, napřed lesem a potom polem, až přijdu do vesnice, to že bude Rybná: tam že se mám nějakého slušného člověka optati, kde zůstává N., co sází baňky, aby mi tam ukázal cestu. Šel jsem statečně v třeskuté zimě, a ucházelo to dobře, jen jsem si musel nos třiti a do uší rukama tlouci, aby mi neumrzly. Za

lesem skutečně bylo pole, a potom ves. To teda byla Německá Rybná. Ze vsi vycházel malý průvod někam snad do Pekelce pro pohřeb. Napřed ministranti nesli křížek, za nimi ubíral se kněz v rouše bohoslužebném, a za ním několik mužských i ženských a dětí. Nastávala mi nyní úloha optati se, kde bydlí baňkář. Kněz v tom zástupě byl bezesporně člověk nejslušnější, pročež bez otálení obrátil jsem se přímo k němu. Pozdravil jsem náležitě: Pochválen buď Pán Ježíš Kristus. Smeknouti jsem při tom ovšem nemohl, poněvadž čepici jsem měl přivázanou pod bradou, a prsty v rukavicích skřehlé jako roubíky. Proto bez okolků hned po pozdravení poprosil jsem pana pátera, aby mi pověděl, kde zde zůstává ten člověk N., který sází baňky? Kněz se na mne pousmál, ale neřekl mi nic, nýbrž obrátil se ke kostelníkovi s otázkou, ví-li on o takovém člověku, na jakého se ptám. Kostelník hned mi pověděl a rukou ukázal, kde baňkář bydlí. Šťastně jsem ho pak našel a svůj vzkaz vyřídil. Vše dobře dopadlo. Doma se mně sice zasmáli, když jsem jim vyprávěl, kterého slušného člověka jsem se ptal; ale přece mě pochválili. Také nemoc otcova po baňkách přešla.

Slavné dva dni měl jsem letního času roku 1846. Tehdáž již po celý rok mluvilo se o tom, že jezdí lidé ve velikánských vozích po nové železné silnici od Vídně přes Ústí a Brandýs nad Orlicí, pak tunelem skrze kopec k Chocni a dále ku Praze. Vypravovaly se o tom divné věci; ani lidé nevěděli, co si o tom mysliti a čemu věřiti nebo nevěřiti. Tyto vozy jezdily beze všeho potahu; jakživo dřív nebylo o něčem takovém slýchati! V předu byla připřažena jakási mašina, ve které topili dřívím; jední říkali, že ta mašina to všechno táhne, ale jiní té pohádce nevěřili, nýbrž jistili, že inženýři, kteří tu železnou silnici vystavěli, musejí míti spolky se zlým duchem; však jedna pobožná paní prý před smrtí viděla dva čerty zapřažené do těch divných vozů. Já jsem byl velice dychtiv, abych tyto divy také uviděl, třeba by při nich ani žádných čertů nebylo. Z Vamberka k železnici ve jmenovaných místech jsou dobré tři hodiny cesty; mně chlapci osmiletému nebylo snadno se tam dostati. Ale příležitost se našla. Chystali se lidé na pouť Marianskou na Hemž, což jest jenom půl hodiny cesty od Chocně; nad to pak poutníci měli plán, jíti do Chocně a tam zůstati přes noc, a teprve druhého dne jíti na Hemž a odtamtud po pobožnosti domů; mnohé z nich lákala do Chocně právě železnice, jako mne. Matka svěřila mě pod ochranu jedné tetě, s tou dostal jsem se šťastně při zpěvu poutnických písní do Chocně. Putovali jsme přes Zákopanku a mimo Homoli, kdež nemohl jsem se dosti nadiviti dlouhým schodům ke kostelu vedoucím. V Chocni skoro všichni šli jsme především podívat se na železnici a na nádraží. Pak jsme čekali na vlak, který přijel za pokročilého soumraku směrem od Vídně; přijížděl tedy k nádraží z tunelu. Navždy utkvěl mi v paměti strašidelný dojem, jaký na mne učinil tento první vlak: v tmavém tunelu zjevily se svítící veliké červené oči, jež blížily se k nám, doprovázeny jsouce již z daleka duněním a hukotem, pak funěním a těžkým

oddychováním, až i konečně zemětřesením, řezavým sykotem a hrozným pískotem, tak že mně uši zaléhaly. Čerta jsem sice zapřaženého neviděl, ba ani nehledal; ale ani zlou saň v pohádkách o zakleté princezně nepředstavoval jsem si tak děsivou, jak připadala mi lokomotiva vyjíždějící toho večera k nám z tunelu. Z pouti mé nazejtří vykonané nezůstalo mi v paměti skoro nic, leda že mě nohy velice bolely, ačkoli jsem jim ulehčoval tím, že jsem boty si nesl přehozené přes rameno a šel jsem bos.

CHALUPA V POTŠTÝNĚ SE STAROU ŘEZBOU SV. JIŘÍ DLE MALBY ADOLFA LIEBSCHERA.

Vzrušující romantická příhoda potkala mne jednou na lukách, po kterých se chodí od kostelíka sv. Marka v Zámělí k Potšteinu. Tehdáž bylo tam luk více, nyní pak jsou namnoze obrácena v pole. Byl jsem od rodičů poslán do Potšteina k tetě, abych jí něco zanesl; že byl všední den, šel jsem bos, a volil jsem cestu po pěšinách přes kopeček u sv. Marka. Jak scházím s kopečka dolů na luka, vidím z daleka, že od Potšteina přicházejí naproti mně dvě dámy, v nichž brzy jsem poznal tehdejší slečny ze zámku. Nynějšímu pokolení podotýkám na vysvětlenou, že tehdáž před rokem 1848 slečny rodily se jenom v zámeckých pokojích, kdežto nyní jest jich plno ve všech městech a městečkách, a pomalu také na vesnicích bude více slečen než děvčat; vidí se v tom pokrok přímo úžasný. Ty slečny, které jsem měl potkati, byly komtesky Chamaréovy, z nichž jedna provdala se později za generála barona Dobřenského a stala se matkou nynějšího držitele velkostatku Potšteinského. Slečny měly s sebou malého pejska,

který jich pranic nechtěl poslouchati; utekl jim do luk daleko od cesty. Na blízku byli dva nebo tři hoši, snad že pásli kozy; ti pustili se za milým psíkem, za malou chvíli ho chytili a nesli ho vítězoslavně zpět ke slečnám; jedna z nich vytáhla z kapsy sáček a rozdávala z něho peníze hochům v odměnu, že jim přinesli psíka. Já jda svou cestou přišel jsem k této skupině oboustranně šťastných lidí právě v okamžiku, když hoši byli podělováni penězi. Bylo mně to vše zajímavým divadlem, slečny, psík i hoši. Ale ještě více jsem otevřel oči, když rozdávající slečna také mně podávala peníz. Já jsem smekl čepici ku pozdravení, ale peněz jsem nepřijal, řka, že já jsem psíka nepomáhal chytati. Slečny se na mne podívaly též s jakýmsi podivením, já pak kráčel jsem hrdě k Potšteinu dále. Napadlo mi sice ihned, že by to samo v sobě byla hezká věc, kdybych nyní měl nějaký krejcar v kapse. Ale vrchol podrželo povznášející vědomí, že jsem zamítl odměnu, které jsem si nezasloužil. Byl jsem v mysli své hrdým na to, že jsem tak dobře obstál ve zkoušce z mravního hrdinství. A jakž bych nebyl býval hrd? Vždyť hrdinství a hrdost jsou jednoho kořene!

Vedle slavných dní tohoto divoce romantického rázu, které se neopakovaly, míval jsem každoročně slavný den jiné povahy. Býval to den idyllického štěstí, plný něhy a jasu, prostý péče a třasu, prázdný námahy i úžasu. Dne 16. května scházejí se zástupové z celého okolí do Potšteina na pouť svatojanskou: to býval den blaženosti, můj nejslavnější den v roce. Co se mně na té pouti tolik líbilo, toho jsem nikdy nebyl si vědom, také jsem se na to neptal, až nyní na stará kolena rád bych se toho dozkoumal. Na bývalém náměstí u kostela stávaly sice perníkářské boudy, ale těch já jsem nikdy nebyl velkým ctitelem, ani když jsem měl nějaký krejcar šajnů v kapse, což bývalo zřídka. U Potšteinské tety nebývalo o pouti svatojanské nic obzvláštního dobrého, aspoň mně nic o tom neuvízlo v paměti; vždyť srstky ani rybíz nebyly ještě zralé. Farský kostel sv. Vavřince, nově vystavěný v letech 1816—1821 v slušném slohu empirovém, vždy jindy se mně líbil, jen na sv. Jana mně v něm bylo těsno, ačkoli jest dosti prostranný; střelba z hmoždířů, která vycházejíc z boku kopce otřásala okny kostelními, v kostele mne spíš lekala než povznášela. Volno mi bylo teprve, když vystoupil jsem po křížové cestě do výše obecní studánky, kdež dále vede pěšina skoro vodorovná ke hradu; odtud jest rozkošný pohled do blízké krajiny až za Rychnov, někdy až na Krkonoše.

Kdykoli v posledních letech ocitnu se na této pěšině, a jest pěkná pohoda, vždy pomyslím si: kdyby v Potšteině nebylo nic jiného, než tato cesta, již pro vyhlídku tuto Potštein by zasluhoval býti navštěvován. Při mých poutnických návštěvách bylo vždy pěkné počasí, neboť pršelo-li na sv. Jana, zůstal jsem doma ve Vamberku. Zde pod širým nebem ve svěžím májovém vzduchu střelba z hmoždířů, která v kostele mne mrzela, hřímala mi mohutně a velebně, a z blízka na ni podívaná velice mne bavila. Další procházka lesem do tajemných zřícenin hradu jakoby mne odváděla ze světa přítomného do oněch

věků minulých, mně tehdáž namnoze mlhou zastřených, kdy hrad byl obýván, opevňován i obléhán. Prolézal jsem jeho pusté sklepy, pozdravoval jsem v něm pernšteinské zubry, s vyhlídky v paláci ohlížel jsem krajinu a zkoumavě ohledával jsem vrcholy hlásky, které as vrtkavé kameny s nich vítr nejdříve smete; hláska byla tehdáž o patro vyšší, majíc nad branou čtyři okna jedno nad druhým. Vždy učinil jsem poklonu sv. Janu v kapli, která stojí na bývalé baště hradské; v kapli v den sv. Jana bývala sloužena mše ranní, v pozdějších pak hodinách již nedála se v ní bohoslužba, pročež nenacházel jsem kapli lidmi přeplněnou, a ač ona měla pro mne velkou přitažlivost, přece nikdy jsem v ní dlouho nevydržel. Kouzlo, které mi ten den činilo tak slavným, vězelo na hradském kopci, ale v čem? Byla to, tuším, svěží jarní příroda, výhled s povýšeného místa po podhorské krajině, hojná návštěva okolního lidu na místě jindy pustém, čerstvá zeleň pod nohama, libý vzduch okolo, nebeský blankyt se zlatým sluncem nad hlavou.

Když jsem se poprvé účastnil svatojanské pouti v Potšteině, nechodil jsem ještě do školy. Tenkrát jsem šel s poutníky. Po ranní mši za chvíli procesí šlo z Vamberka do Potšteina; vedl je kněz, ministranti nesli korouhvičky. Jak jsme se přibližovali po silnici při stálém zpěvu od Zámělí k Potšteinu, zvony kostelní počaly nás vítati a doprovázely nás hlaholem svým až do kostela. Byl jsem na to v ten okamžik pyšen, že to zvonění platilo nám, poutníkům z Vamberka, a tudy také trochu mně. Zvláště velebná nastala chvíle, když naproti našemu Vamberskému procesí vycházel z Potšteina vstříc průvod potšteinský na uvítanou; oba průvody za zpěvu blížily se k sobě, až se setkaly, kněží se líbali a pozdravovali, a pak společně se pokračovalo do Potšteina do kostela. Ale v kostele, jak jsem se již nahoře vyznal, neměl jsem stání; v Potšteině o pouti jen na hradském kopci kynula radost a slast. Poznav ji, těšil jsem se na příští pouť svatojanskou tím více. Než rok minul, usoudil jsem, že Vamberské procesí k sv. Janu počíná si zdlouhavě, po ranní mši chvíli otálí, než se vydá na pochod, pak jde cestou pomalu po silnici. Pročež nechal jsem Vamberské poutníky za sebou, a s některým kamarádem hezky z čerstva vypravil jsem se na cestu; chodili jsme raději pěšinkami, než po silnici; zvláště milá nám byla pěšina od splavu Zámělského po lukách k Potšteinu. Tak jsem předbíhal také v ostatních letech. Až roku 1853 na pouť svatojanskou nešel jsem již do Potšteina, nýbrž do Prahy.

Od té doby nebyl jsem již nikdy na sv. Jana Nepomuckého v Potšteině. Ale každoročně si vzpomínám, jak pěkné to tam bývalo. Jednou přece byl jsem v Potšteině přítomen při podobné příležitosti. Ale byla to příhoda zlá, která mne tam k ní přivedla: neurasthenie přinutila mne roku 1889, hledati útulku již na konci května v zátiší potšteinském. Chtěl jsem obcovati venkovské slavnosti Těla Božího; byl krásný červnový den. Ale veřejný průvod byl na mé nervy tuze pestrý a hlučný: odešel jsem a vystoupil na hradský kopec ke stu-

dánce, abych se pokochal pohledem tak rozkošným. Ale tenkrát ta vyhlídka na městečko s prozpěvujícím zástupem a na krajinu sluncem jasně osvětlenou byla mi nesnesitelna, působila mi závrať; musil jsem sestoupiti dolů do svého domku.

Jak jsem se stal sousedem v Potšteině? Když pan Jan Jarník, po staročeských pánech Drslavicích druhý zakladatel Potšteina, začal působiti k tomu, aby hosté z velkých měst, toužící po čerstvém vzduchu, usazovali se letního času v Potšteině, plán tento zalíbil se mi beze všeho přemlouvání. Znalť jsem půvaby potšteinské ze svých let chlapeckých, znal jsem je také ze svých let mladických. Za studií trávíval jsem prázdniny ve Vamberku. Chodilo nás několik starších

DOMEK PROF. KALOUSKA.

studentů do Potšteina, kdež jsme se dobře bavili s tehdejšími děvčaty, z nichž jsou nyní matrony pí. Malá, pí. Dandová, pí. Brůnová a j. v. Sem mne táhly krajina a milé upomínky i později, když přebývání o prázdninách na rozličných místech stávalo se mi nepříležitým.

Pročež koupil jsem si v Potšteině demokratický domek, ale původu poněkud aristokratického. Byloť původně v městečku Potšteině třináct malorolnických živností a kromě nich roku 1587 čtyři domky bez polí. Asi sto let později podařilo se jednomu z těchto dávných domkářů, že získal několik korců polí, tak že se vyrovnal leckterému starousedlému malorolníkovi, a s vysoka shlížel na jiné méně šťastné

domkáře, zvláště pak na nové obyvatele, kterých v letech 1654—1713 přibylo v nově vystavěných domech asi deset. Sídlem té čtrnácté živnůstky byl nynější můj domek. Tak to trvalo skoro 200 let, až můj poslední předchůdce polnosti odprodal, a ze živnosti stal se opět pouhý barák. Koupiv tento zbytek slavnějších časův, stal jsem se potšteinským sousedem, určitěji domkářem, jinak řečeno baráčníkem.

Přání moje jest, abych jím hodně dlouho zůstal. Kde zažil jsem tolik radostí za dob mladých, rád přebývám také v podletí života, které na mne již přikvačilo. A dá-li mi Bůh dočkati se také pozdního podzimku života, chtěl bych zde bydleti i na jaře, tak abych opět mohl zde býti přítomen pouti svatojanské. Bohdejž by byla opět tak radostná, jako mi bývala před 50 lety!

V Praze, v prosinci 1896.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

POTŠTÝNU.

Byl pozdní večer, v jizbu moji
zřel oknem zasněžený lán,
kdy obraznost v svých vidin roji
svůj vzdušný ráda vztyčí stan;
z mdlé ruky náhle péro padá
nad stohem otevřených knih,
zabloudí v dálky mysl ráda
a staré kouzlo spřádá z nich.

Tak vzpomínek svých trhám růže,
tu na dvéře to: Buchy, buch!
Host pozdní, kdo to býti může?
A ticho zas. Mne klamal sluch;
přede mnou v listů různých kupě
se jeden jako vánkem vzpjal,
a z řádků jeho, zřím v ně tupě,
host divný v mlžném plášti vstal.

A než jsem moh' jej osloviti,
stál na postavu mocnou slit,
háv šumné bory, luční kvítí
a hradní troska hlavy kryt.
I začal mluvit — valných lesů
já slyšel vonný, šumný dech,
a viděl srázy skalných tesů
a stíhal bystřin rej a spěch.

„Což neznáš mne? — Ó, paměť krátká!
a přec mém šumném ve stínu
má z mechu pohovka ti sladká
kdys byla v troskách Potštýnu!
Jsem jeho duch a teď jdu k tobě,
svým hvozdem dýchám na tvou skráň,
za vše, čím dařil jsem tě v mdlobě,
dnes od tebe chci lásky daň.

Za onen půvab neskonalý,
jenž opřádá mou snivou leb,
za ptáky, květy mé a skály
i za kvetoucí v luhu štěp,
za dumu, jež ti hlavou spěla,
kdy havran ve svém žalmu ztich',
za píseň, jež ti srdcem vřela,
za přátel hovor, dívčí smích.

Jsem tady, prosím, odpusť kmetu,
chci od tebe, jejž dal jsem, rým!“ —
Já odkládaje cigaretu,
stíhaje kouře modrý dým,
dím: „Starý pane, s dovolením,
svých různých vzpomínaje cest,
rád mám a velice vás cením,
však v tom zde malá mýlka jest.

Vím, stáří zapomíná rádo
a leccos zmate sobě již,
vím, jednou kdys jak zmoklé stádo
jsme u vás vyhledali skrýš;
však byl jste špatném ve rozmaru,
jen zježil jste svou sivou plec,
a místo piva do pohárů
jste z kštic nám spustil lijavec.

A zamračený v mlhy kukle
zřel nevlídně jste dolů k nám,
jen vichr zněl jak srdce puklé
a nové mraky tu a tam,
po přátelích tu nikde stopy,
vše stezky pusty v taký den,
a jen ta prška stráně kropí
a hlasně bije do oken.

„Plzeňské“ v krčmě došlo právě,
a s ním náš humor do bot prásk',
vy, zahalen v svém mračném hávě,
jste nad tím ironicky mlask',
nám nezbylo, než dát vám kvinde
a zmoklí na poslední nit
kdes v Ústí, Kostelci neb jinde
za idealem svým dál jít!

To vzpomínka má, starý pane,
a za to chcete verše teď?
Toť věru trochu neslýchané!“ —
Kmet usmál se a pravil: „Hleď,
co trochu jarní pršky v máji?
Já věřím staré tradici,
že ať již chyby svoje mají,
jsou velkodušní básníci.

Co tenkrát nerad zavinil jsem,
to nahradím ti příště rád.
Snad příliš v dumách smutných snil jsem,
jichž příval deštěm z kštic mi pad';
víš, zřícenina jako já jsem
má všelijakou minulost,
ty zadumáš se nad ní časem
a vzpomínka je hořký host.

Však nesuď proto ukvapeně,
vše letos u mne najdeš líp,
i bodrost v muži, krásu v ženě
a dívčí smích ve stínu lip;
a nové procházky též stinné
a výhled v kraj, jenž zlatojas,
kde kuželník tam nový kyne
a „plzeňské“ jest nad malvaz!

Já všecky staré druhy svolal,
ves „dřevorubců“ čacký lid,
přijď, uzříš!“ — Já jsem neodolal,
tak verš za veršem z péra lít.
„Však přijdu“ — dím již v odchod kmetu —
„jak první prázdeň pokyne,
zdar druhům provolat i světu
v tvých stínech, starý Potštýne!“

V Praze, 21. května 1897.

POHLED NA POTŠTÝN PŘES ZÁMĚLSKÝ RYBNÍK.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

VRÁTILO SE...

(J. V. SLADKOVI)

Šero. Nebe olověné příkrovem se nad zem sklání.
Zástup lidí u rybníka . . . Tajný šept a hlasné lkaní.
Co se stalo? — Malé dítě vrhla na břeh tady voda.
Jaká hanebnice matka! — Hezké dítě! — Věru, škoda!
Vskutku! V písku pode hrází namodralé tělko leží,
jak utnutý bledý kvítek. Mraky jdou a vlny běží,
v rákosí jen vítr stená, opírá se do topolů.
Čí to dítě? — Kdo ví, čí je! — Co s ním? — Lid tak mluví spolu.
Do vsi máme přes hodinu. — Noc již tady, třeba spěchat!
A tlum na ta slova menší, každý hotov tady nechat
dítě ležet: soucit jejich náhle mizí, náhle vadne:
rozprchnou se jako ptáci, když mezi ně výstřel padne.

Po hrázi tu kmet se blíží. Stane, uzří dítě z dáli.
Kývne zvolna lysou hlavou, zvedne je a v plášť svůj halí.
Rybák je to, tam se v olších pár set kroků jeho chata.

Vítr divě zavyl v sítí, stařec s děckem domů chvátá.

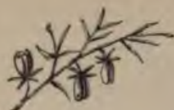
Na stůl v předsíni položil je, vlastním šátem přikryl tělko,
od Božího Těla svadlý věneček na bledé čelko
vsadil mu a k nohám stavil hromničku mu rozsvícenou,
ta jak rudá slza plála okénkem v noc zamlženou.
Kmet leh' v jizbu na své lože — otevřené nechal dveře.
Čí to asi dítě bylo? Dumal v polosnění šeře.
Ubožáček, již má pokoj . . . svíčky plamínek se kloní
větru tahem, černé stíny po jizbě se kolem honí.
Nyní kroky . . . kmet se vzpřímil. To je Lidka, jistě vrací
teprv teď se z panské práce, venku kroků zvuk se ztrácí,
jistě kdos ji doprovázel . . . to ta mládež . . . šestnáct roků
a již plamen touhy v srdci a již jiskru vášně v oku;
co však platno, vždyť my sami nebyli jsme jiní taky . . .

Stařec hledí oknem v dálku, jak tmou vítr honí mraky.

Vrzla dvířka, uzavřena byla pouze na petlici.
Ano, to je vnučka jeho Lída . . . vidí, s bledou lící
stojí náhle v středu síňky, na děcko zří poděšena,
náhle křikne a v tom křiku ne víc dítě, ale žena:
„Moje dítě . . . vrátilo se!“ — Stařec chvátá k ní, však bledá
ona rve si černé vlasy, upokojit se víc nedá:

„Vrátilo se . . . přišlo za mnou!“ — Co to pravíš, tvoje dítě? —
„Ano moje, do rybníka po porodu okamžitě
vrhla jsem je, ale, Bože, ono nyní vrátilo se!“
Vyběhla ven . . . jako ohlas v topolech a ve rákose
zněl ten výkřik: „Moje dítě, vrátilo se, vrátilo se!“

Zčeřily se kalné vlny, výkřik splynul s jejich hlukem,
v síňce sám až v šeré jitro stařec plakal nad pravnukem.

Báseň „VRÁTILO SE . . .“

otištěna poprvé v Lumíru (v č. 18. roč. XVII. dne 20. června 1889), r. 1892 v knize „Bodláčí z Parnassu“, r. 1894 pojal ji Vrchlický také do své Anthologie (na str. 535.—537.)

Posudek o knize „Bodláčí z Parnassu“ v Rozhledech (roč. III. 1893—4, str. 76—77.) byl popudem J. V. Sládkovi, že ve svém časopise (v č. 7. roč. XXII. dne 1. prosince 1893) sdělil, jak báseň vznikla. Vrchlický přejal ke své básni thema (provedené dle slov Albertových příšerně balladicky) z příhody, kterou Sládek uveřejnil, jak si ji pamatoval — některé podrobnosti jsou pozměněny — ze svého prázdninového pobytu v Potštýně r. 1888 z vypravování pí. H., v jejímž domě Sládek bydlil. Jednou ubírali se v malé výletnické společnosti za měsíčního večera silnicí vedoucí od Záměle k Potštýnu, kde po pravici teče Divoká Orlice, na levo jest velký rybník vroubený podél silnice, jež tvoří zároveň hrázi, olšemi a topoly. Hovorná pí. H. vypravovala rozličné události z okolního kraje, místo vyvolalo zmíněnou historku.

„Později“ — píše Sládek dále — „vypravoval jsem tu příhodu ve společnosti přátel. Byl tam Vrchlický, Kaminský, Jirásek a několik výtvarných umělců. ‚To je hotová látka k baladě,‘ řekl někdo. ‚Jest,‘ odpověděl jsem, a jak již bývá, slíbil jsem já, Kaminský i Vrchlický, že ji každý zpracujeme svým vlastním způsobem. Od slibu k činu mívá v takových věcech arciť Vrchlický nejblíže. Za tři dny přinesl mi jednu ze svých nejkrásnějších balad ‚Vrátilo se‘ a věnoval báseň mně. Já, když jsem ji byl přečetl, arciť práce své jsem nechal a také Kaminský.“

RED.

DOMEK ČIŽINSKÝCH.

RŮŽENA JESENSKÁ:

K PRÁZDNINÁM R. 1889.

Tolik let už zapadlo nad těmi růžově ještě hledícími dny života, tolik břečťanu vyrostlo na hrobě drahého bratra Tonika, kterého jsem tenkrát v červenci nemocného odvezla do potštýnského ráje, k té teple zelené stráni, že již jako sen vyvstává přede mnou ten tehdejší horizont, zastřený novými, jinými konturami života.

Prolistovala jsem právě stránky starého sešitu veršů, psaných v Potštýně a otisknutých v mé druhé sbírce básní „Okamžiky", a vyplul mi z duše obraz té vlídné chaloupky Čižinských („Dumky o jedné chaloupce"), ta tmavá linie na obzoru lesy kreslená, jevící se nám z oken, a ta příkrá naše stráň, k níž se chaloupka tulila a kam po dřevěném můstku jsme zadem přímo ze vrat vycházeli („Ty příkrá stráni . . ." — „Časně z rána" — „Svatojanská muška" — „Byl by to zázrak . . .?"), někdy jen pod mohutnou hrušku na lavičku, někdy vzhůru až do rozšuměného lesa k té široké, zamyšlené cestě ke kříži („Bylo ticho velké, svaté . . .") a k památným zříceninám. Zjevuje se mi ta ztichlá silnice, („Večery tiché na silnici bílé —") po které jsme chodívali za soumračných a měsíčných večerů a ta poetická alej lipová podél Orlice až ke splavu („U splavu").

I vzpomínku na procházku k čarovným Liticím jsem nalezla („Růžová skála“) a otevřelo se mi nezapomenutelné panorama do moře stromů a genialně přírodou zkomponovaných linií. A ještě jiné v Potštýně psané verše mi šumí hlavou a přenášejí mě do nálady těch tehdejších dnů: „Chtěla bych jít, jít dalekými lesy . . .“, „Když usínám . . .“, „Majíc tebe plnou duši . . .“

Měla jsem za sebou tenkrát první svou sbírku básní „Úsměvy“, a dle svého nedávno odloženého pseudonymu zvána jsem byla milým kroužkem osob, s kterými mne teprve Potštýn sblížil k denním stykům, jen „slečna Eva“.

Na okamžik pouhé obřadné poklony nebo prchavého vlídného úsměvu seznámila jsem se v Potštýně s celou řadou zajímavých, nezapomenutelných lidí, ba znamenitých lidí, ať jen jmenuji prof. Alberta, dr. Riegra, sympathickou Červinkovou-Riegrovou. Ale mezi nimi nejvýznačněji, protože zcela důvěrně, rozsvítila se přede mnou duše Jos. V. Sládka, který mne vlastně k návštěvě Potštýna animoval.

JOSEF V. SLÁDEK
FOTOGRAFOVÁN KARLEM BENDLEM R. 1889 V POTŠTÝNĚ.

Ty mnohé každodenní procházky do všech záhybů rozkošné krajiny při všech rozmanitých náladách vnitřních i vnějších sblížily nás ovšem mnohem více nežli v Praze těch několik chvil literárních styků, konvenčně silně zabarvených.

I při tom mém tenkrát dost neprohloubeném ještě a naivním prohlížení lidských duší, a při tom s mé strany absolutním obdivu Sládkova ge-

nia poznala jsem záhy, jak je Sládek povaha čistě náladová, jeho duše jako příliv a odliv se ve svém vznětu zvedá a klesá a často bez přechodů z nálady těžkého zamyšlení, skoro melancholie vzkypí ryzím, neodolatelným humorem. Jeho umění tryská z něho jako láva ze sopky, je okamžité, čistě inspirační. Jeho umění — i jeho život. K nepoměrně většímu prospěchu umění nežli života.

Jdeme silnicí. Hovoří se mdle, tak nějak každý ve společnosti je zamyšlen na svůj vrub. Sládek se skloněnou hlavou, pobledlý opírá se o svou hůl... Někdo prohodí slovo... Padne jako jiskra v doutnající popel jeho myšlenek. Náhle se rozjaří, všecek zrudne a opravdu rozvine zrovna jadrně řečnický talent, v němž jiskří humor a hloubka životem vyzralého muže. Není to pochlebný úsměv tahle slova, je to pravda. Možná, že by Sládek nedovedl řečnit, když by v určitou chvíli byl k tomu vybídnut, připraven, on musí být jen inspirován a nesmí ani o tom vědět. A taková universalní dobrota sršela vždycky z každého jeho slova, shovívavost ke všem a radost ze všeho, co se komu pěkného zdařilo. Sobectví je mu cizí. Kdyby mohl, rozdělil by s každým srdce a všecko, co má.

Dovedl by se bít s prudkostí mladíka, ale vždycky za ideu nebo za přítele, — nevím, že by se kdy byl rval za sebe, — ale za hodinu po čestně dobojovaném boji by s protivníkem hrál třeba v šachy nebo by mu nabídl svůj fotografický apparát. Všecko spíše by snesl nežli pochybnost, jestli někomu snad neukřivdil, a nemůže-li jednat časem podle svého srdce, těžce a bolestně to snáší a odpykává v tajích své citupiné duše.

Tehdy v Potštýně velmi často myslíval na smrt a život záhrobní. Pevná víra v nesmrtelnost duše a klidné pohlížení vstříc rozřešení neznámých tajemství vyzíralo ze všech jeho slov a myšlenek.

Jinak rozjasnívalo mu mysl vždy štěstí jiných: pamatuji se, jak veselá nálada rozvlnila se z jeho duše, když otevřel jednoho dne dopis Macharův, v němž mu tento srdečně a přátelsky sděloval, že se právě oženil. Cítím ještě úsměv ve své duši, jenž jaksi mimovolně z duše Sládkovy na mne přešel, zdá se mi, jako bych na té šťastné svatbě tenkrát byla a zároveň se Sládkem přála novomanželům.

Zdá se mi, že nemohou nedýchat ty cesty potštýnské tu melancholii i tu radost i úsměvy a hluboké zadumání duše Sládkovy, jenž tak často byl jejich hostem.

Jistě se tam ještě jednou vrátím delší prací v ty sféry! Zatím dala jsem se na mžik uchvátit jen letící kolem vzpomínkou.

Vzpomínkou, jež ke konci zaznívá umíráčkem, kvílícím za tu zlatou hlavu bratrovu, vedle níž jsem tehdy Potštýn opustila, umíráčkem, jenž jako na zkoušku poprvé tak pronikavě zalkal zasluněnými dny mého života. — —

A přece se rozjasnilo.

V Praze, 11. máje 1897.

ANTONÍN PETZOLD:

PONOCNÝ.

(JOS. V. SLÁDEK.)

PÍSEŇ PRO TENOR S PRŮVODEM KLAVÍRU.

Allegretto.

ZPĚV

KLAVÍR

mf *f* *p*

Po-noc-ný na vě - ži

na pod-lou- bí, co mu kdo u - dě - lal, že tak trou-

bí. Vší mo - cí do no - ci, do tem-no- ty,

že se mu ne-sple-tou, že se mu ne-sple-tou vše - cky
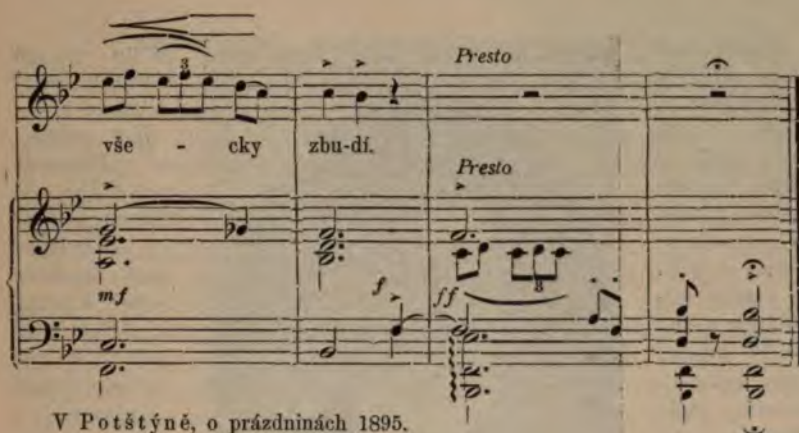
no-ty!

Že se mu trou - be - ní ne - za - stu- dí — on

riten.

nám, on nám, on nám ty že - nu - šky

riten.

V Potštýně, o prázdninách 1895.

O. HOSTINSKÝ:

KUS „PRAEHISTORIE" POTŠTÝNA.

Po dvaceti letech opět unášel mne letos vlak do Potštýna. Již od Kostelce vyhlížel jsem dychtivě po rostoucích obrysech „Kopce", mezi další jízdou sledoval jsem nedočkavě starou známou cestu přes Doudleby a Mnichovství a když jsme konečně vyjeli z hlubokého zářezu před Zámělským rybníkem a celý ten veselý pohled na Potštýnské údolí v svěží jarní zeleni se stkvoucí náhle se mi rozevřel, cítil jsem se jako doma — jako bych teprve před několika nedělemi na krátko byl Potštýn opustil.

„A nepozoroval jste, kterak se Potštýn od té doby změnil?" Toť ovšem otázka velmi přirozená, která také odevšad byla mi kladena. Zajisté že se Potštýn změnil a stále mění; ale všechny ty změny, i sebe vítanější a sebe prospěšnější, přece jenom jsou drobnosti, jež ustupovaly jednak nezměněnému celkovému dojmu krajiny, jednak mizely v roji nesčíslných, nejrozmanitějších vzpomínek osobních, které na mne dorážely při každém kroku, při každém pohledu. Ostatně většina oněch změn nemohla mne ani překvapiti: věděl jsem o nich, poněvadž o osudech vzkvétajícího zátiší potštýnského míval jsem vždy čerstvé zprávy s přátelské strany ovšem nejkompetentnější. A jestliže s téže strany byl jsem žádán o nějakou vzpomínku pro tuto knihu, nebudiž mi laskavým čtenářem vykládáno ve zlé, jsou-li vzpomínky moje snad až příliš osobní. Na omluvu svou uvádím jen to, že týkají se doby, v níž Potštýn nebyl ještě dnešní villeggiaturou, nýbrž skutečným „zátiším", v nejvlastnějším slova toho smyslu, tak že jej tehdy znali na nejvýše výletníci a turisté, kteří nelenili sobě odchýliti se na několik hodin od dráhy.

Poprvé viděl jsem Potštýn v červenci r. 1869, když otec můj po těžké, dlouhé nemoci hledal zotavení ve svém rodišti. Z tradic rodinných věděl jsem mnoho podrobností kroniky potštýnské, a vše mne zajímalo: o provozování Haydnova „Čtvero ročních počasí", asi na začátku toho století, o vetché dřevěné boudě kdysi k účelům hedbávnictví zřízené, ale již před 80 lety opuštěné — jen moruše před zámkem podnes svědčí o někdejším rozsáhlém pěstování bourců — o svěcení nově vystavěného kostela r. 1821, při čemž slavný Voříšek, rodák kostelecký, hrál na varhany, o plavení vorů po Orlici, na nichž otec můj jako chlapec druhdy až do Hradce se vozil, . . . ale přiznávám se, že obraz potštýnského kraje, jejž jsem si dle vypravování těch bezděčně byl sestrojil ve své fantasii, nikterak nedosahoval té skutečnosti, kterou jsem shledal při první své návštěvě. Zejména překvapila a na vždy připoutala mne veliká rozmanitost motivů krajinářských, které připadaly mi vždy jako všestranný, pečlivý výběr z přírody horské, jako miniaturní ukázka všech jejích půvabů.

ŘEDITEL VÁCLAV HOSTINSKÝ.*)

Hned při jedné z prvních potulek po stráních levého břehu Orlice ocitnul jsem se mimo nadání na „Kazatelně". Pohled s ptačí perspektivy na údolí Orlice s Vohtánkou, na hrad i městys, se širokým rozhledem do kraje, vroubeným na pravo blízkými lesy chlumskými, na levo, v modravé dáli, pohořím orlickým — vše to okouzlilo mne tou měrou, že okamžikem tím stala se mi „Kazatelna" na vždy nejmilejší vycházkou v okolí potštýnském, ba vyhlídku její i dnes ještě řadím k nejkrásnějším dojmům, jež jsem zažil v krajinách českých. V letech následujících i otec opětně odvažoval se na „Kazatelnu", aby rozkošnou vyhlídku si vykreslil; počet výprav těch pro sedmdesátiletého téměř starce ovšem namáhavých zmenšil se poněkud tím, že načrtnutí některých

*) Viz o něm v přehledu letních hostí potštýnských.

detailů, na př. zřícenin hradu, svěřeno bylo mně, tak že pak obraz vkreslením jich mohl se pohodlněji doplniti doma. Později fotografické snímky této křídové kresby rozšířily se po Potštýně; bylyť dány do prodeje, aby výtěžkem z nich přispělo se k fondu, z něhož vysázeno hlavně nové lipové stromořadí podél řeky. Tato celá akce byla jakousi skromnou předchůdkyní nynějšího kvetoucího Okrašlovacího spolku i v tom smyslu, že mezi občanstvem domácím šířiti a síliti měla vědomí, jak výborně by se Potštýn hodil za villeggiaturu. Ostatně — nemýlím-li se — byli jsme prvními, neb alespoň dozajista mezi prvními letními hosty právě my, r. 1869; téhož anebo snad následujícího roku zavítal do Potštýna zemský president rytíř Martina, po něm professor B. Müller, pak dr. Bednář (všichni tři z Vídně), někteří professoři reálky pardubické . . . . a tak šlo to dále: nyní počítají se ve výročních zprávách Okrašlovacího spolku hosté ze všech úhlů světa již na stovky!

Jelikož první letní pobyt v Potštýně znamenitě se osvědčil, najali rodiče r. 1870 domek, v němž pak stále, v zimě i v létě, bydleli až do podzimu r. 1877. Navštěvoval jsem tudíž Potštýn po řadu let často, v každé roční době, na jednotlivé dny i na celé měsíce. Z počátku ovšem, než totiž došlo na stavbu severozápadní dráhy, jezdilo se přes Ústí, odtud pak poštou nebo soukromým povozem, ale často a rád chodil jsem i pěšky těmi několikerými Libchavami. Dnešní letní hosté by se s tehdejší kommunikací arci sotva spokojili: mladý žurnalista však, který někdy jen 24 hodin stráviti mohl v Potštýně, s největší radostí obětoval skoro stejnou dobu na cestu tam a zpět. Ba ve svrchovaném nepohodlí cesty té spočívala přímo jakási raffinovanost, kterou pak následující požitek z božské přírody takořka uměle se násobil.

Bývalo tak zejména na 1. máje, jenž jednak jakožto narozeniny otcovy, jednak dle starých tradic potštýnských v rodině naší vždy svědomitě se světil. Posledního aprile večer k osmé vyjížděl jsem z Prahy a dostal se teprve okolo jedné hodiny v noci do Ústí. Pak nanejvýš dvě, tři hodiny bylo možno pozdřímnouti si — či lépe řečeno poležeti na tvrdých lavicích v jídelně „u Jansů“; neboť již před pátou zarachotil od dráhy jedoucí poštovní vůz, a když strmácené tělo vtěsnáno do jednoho ze čtyř koutů této stářím svým ctihodné archy, drnčela zvolna po věkovité dlažbě ústecké vzhůru k poště, na jejímž nádvoří nastala nekonečná zastávka, potřebná k manipulacím poštovním. Až dotud byl tehdejší cestující největšího politování hodný . . . ale teď se vše obrátilo, jakoby kouzelník Máj šlehl svým čarovným prutem. Svátečně oblečený postillon připnul koním na ohlávky kytice, ozdobil podobně i vůz a svou čepici a vydávaje se konečně na cestu, celé své skrovné umění vynakládal na veselé kousky trubačské. Rázem rozhostila se ve všech cestujících svěží nálada jarní s celou kypící rozkoší svou; vůz jel zejména do kopce a s kopce krokem, bylo tudíž možno jíti z největší části pěšky a v čerstvém ranním vánku, přinášejícím odevšad omamující vůni lesův a lánů, nalézti sterou náhradu a odměnu za přetrpěné svízele noční cesty. A když blížili jsme se

před osmou k Potštýnu, již z daleka vítala nás šumná hudba a veselý zpěv, do nichž duněly rány z hmoždířů: muzikantům, kteří u kapliček slavili první máj, právě potštýnská děvčata přinášela obvyklé občerstvení . . . Za takových dojmů arci snadně zapomínalo se na to, že jsem z Prahy vyjel právě — před plnými dvanácti hodinami!

Druhdy cesta bývala méně příjemná. Před vánocemi na př. jezdilo se z Ústí na saních, po případě i přes ploty místo po silnici, a než tato opět byla nalezena, musil jsem za pusté vánice a neproniknutelné tmy broditi se sněhem po kolena třeba čtvrt hodiny, — ale i to snášel jsem rád, když jsem věděl, že již za nemnoho hodin potěším se pohledem na zasněžený Potštýn se zahradami a lesy jakoby pocukrovanými — ovšem z oken dobře vytopeného pokojíku. Za to tatáž příroda, která mne vždy k sobě lákala, zlomyslně ztrpčovala i loučení na konci prázdnin. Jsouť stráně údolí orlického co do malebnosti rozhodně nejnádhernější na podzim, ke konci září a v říjnu. Temná zeleň stromů jehličnatých — se světlejším odstínem opadávajících modřínů — nahoře a přihnědlá barva olší dole promísena je zlatem žlutých listů bříz a stříbrem jejich kůry, od nichž okázale se liší krvavě rudé buky na bledě šedivých skaliskách, a pestrou směsici tu klidem svým vyvažuje hluboká modř jasné, čisté oblohy. Při obraze tom vždy tanulo mi na mysli, co čítával jsem o čarovném „indianském létě", jeseni to v lesích severoamerických. A v tento svůj nejsvůdnější háv bylo oděno okolí potštýnské právě tenkráte, když jsem se s ním na podzim r. 1877 loučil. — Jaký tedy div, že letošní májová návštěva z dvacetiletého spánku vyburcovala staré vzpomínky a dojmy mé i s tužbami po obnovení jejich, a to mocí tak neodolatelnou, že jsem jimi nemohl ušetřiti ani — nevinného čtenáře!

V Praze, 11. června 1897.

F. MÜLLER:

Liebe, Religion und Anhänglichkeit an sein Volk wurzeln im Herzen und nicht im kalten berechnenden Verstande. Über diese Dinge duldet Niemand von Anderen eine Kritik, daher soll er sie auch nicht an Anderen üben. Hier soll gegenseitige Discretion herrschen. Fluch und Schande über jene, welche diese Herzensdinge zu selbstsüchtigen Zwecken ausbrauchen und diese durch Vernunftgründe zu unterstützen suchen.

Wien, 16. Mai 1897.

[Láska, náboženství a příchylnost k rodnému lidu kotví v srdci a ne v chladném vypočítavém rozumu. Nikdo nestrpí, aby v těchto věcech byl od druhých posuzován, proto také nemá druhé v nich souditi. Tu mějž místo vzájemná šetrnost. Kletba těm, kteří ony projevy srdce využitkují k účelům sobeckým a chtějí tyto účely rozumově odůvodniti.]

PROF. F. MÜLLER.

JOSEF ZUBATÝ:

K nejstarším a nejvěrnějším, spolu k nejslavnějším hostem potštýnského zátiší patří muž, jehož podobiznou možno nám též tento sborník ozdobiti. Jest to Dr. Friedrich Müller, professor vídeňské university.

Již rodištěm jest nám slavný tento učenec blízký, byť nepůsobil na našem poli vědeckém. Narodil se totiž v Čechách, v Jemnice, dne 5. března 1834. Studia universitní konal v l. 1853—1857 na vys. učeních ve Vídni a v Gotinkách; r. 1858 stal se úředníkem při c. k. universitní, r. 1861 při c. a k. dvorní knihovně vídeňské, r. 1860 habilitoval se na universitě vídeňské za docenta sanskrtu a srovnávacího jazykozpytu, r. 1866 jmenován byl mimořádným, r. 1869 řádným professorem týchž předmětů a tak působí posud jako učitel na témž učení, jehož žákem býval. Úřední činnosti při c. a k. dvorní knihovně, již dříve vykonával vedle úřadu učitelského, vzdal se před několika lety.

To jest v krátkých rysech život vzácného přítele Potštýna; hlavní význam jeho hledati ovšem jest v tiché, ale neunavné práci vědecké, jejímž ovocem jest veliká řada spisů a statí, jichž podrobným výčtem a oceňováním ovšem zde obírati se nemůžeme. Vědecká činnost Müllerova věnována jest na straně jedné obecnému jazykozpytu, nevylučujícímu žádného, sebe vzdálenějšího jazyka z oboru bádání; tato studia přirozeně vedla prof. Müllera k obecnému národopisu, jemuž právě různost jazyků po světě mluvených poskytuje nejbezpečnějšího základu a východiště. Vedle studií těchto obírá se Müller podrobněji

[illegible] V Millerovi [illegible] jest [illegible]

[illegible] Reise der österreichischen Fregatte Novara [illegible] 1857—1859 [illegible] Allgemeine Ethnographie [illegible] Sprachwissenschaft [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ADOLF HEYDUK:

NA TROSKÁCH.

V trosky hradu slunce svítí,
hradní příkop pln je kvítí,
přec za klobouk z kvítí všeho
nechci ani jediného.

Napojilť se květ ten zmladlý
krví otců, již zde padli,
slzou matek, dětí, vnuků —
toho kvítí nechci v ruku.

Kvefte, květy, jarní dobou,
nechci vás mít ňader zdobou,
a ty nešlap, noho smělá,
prsti, v níž spí otcův těla!

Za to v trosku ondy klatou
holí svojí sukovatou,
jako předci v boje zmatku
zabuším si na památku.

Rozpadni se, zbytku tvrzi,
sval se dolů hezky brzy,
a vy chudí dole, tiše
stavte z hradu svoje chyše!

V Písku, 9 června 1897.

PATRIK BLAŽEK:

NA POTŠTÝNĚ JINDY A DNES.

Bylo roku 1861. Uvolněný tehdáž náhle duch národní ovládl celou naši krajinu. Starší začali zase vypravovati o konstituci, jež vzala 12 let před tím za své, jiní vypravovali o Havlíčkovi, jiní o Husitech, jedni čtli noviny, druzí vykládali, co přinesl starý Klema z Prahy, Dvořák z Hradce nebo Světelský z brněnského jarmarku.

Dnešní mládeži bude divné, že tenkráte, ačkoli státní dráha už přes 15 let jezdila, ještě dojížděli formani do Prahy. A jezdili.

Od nás, z Rychnova, tam jezdili každých 14 dní dva vozkové. Vozili cukr a kávu a koření, a což bylo zejména pro nás velice cenné, otci Vackovi čerstvé, nota bene, české knihy. Tenkráte nebylo ještě u nás knihkupectví. Kniha se musila objednati, a za 14 dní ji přivezl teprve Klema z Hradce. S počátku také nikdo necítil nedostatku knihkupectví. Knihy na gymnasiu byly německé, stále stejné, prodávaly se na konci roku za babku.

Až tu přišel náhle rok 1860; 20. října vydán známý diplom, německý povrchní ráz našeho Rychnova začal dostávati povážlivé trhliny, na gymnasium zaváděny nové, české knihy, a nebylo, kde se jich nabrati. Klema se tenkráte navozil pěkných beden knih. Pro nás neměly školní knihy ani tolik půvabu, jako nová nějaká knížka ke čtení. A těch měl otec Vacek sice mnoho, přemnoho, ale za nedlouho jsme je znali všecky.

U nás doma se „šily šátky". Vlněné totiž. Když Liberec zasadil soukennictví rychnovskému ránu téměř smrtící, nechali mnozí soukenníci řemesla a chytli se nového odvětví živnostenského. Také u nás vystěhovali jsme stav i špudlat, hednárek a snovadlo, brda i podnůžky na půdu, až dá-li Pánbůh lepší časy. Bohužel časy lepší nepřišly, před sv. Janem 1860 shořela nám chalupa a s ní stav na půdě, který byl po celý čas pro nás děti hračkou vítanou.

U nás tedy se „šilo". Sester bylo šest, několik děvčat se zjednalo a šilo se o překot. Aby děvčata při práci netloukla špačky, vyzrál na ně tatínek tím, že jim dával každý den čísti „kroniky". A tím předčitatelem jsem byl já.

Kroniky nosil tatínek od Vacků v chaloupkách. Pan Vacek byl prvním knihařem, a měl knihovničku; na předním listu bylo vytištěno: „Z kněh Jana Vacka" a platil se krejcar šajnů od půjčení za den. Když přišly pak r. 1857 nové peníze, platil se „nový krejcar", nebo jak se říkalo na vsech „stotina".

A tak jsem četl s počátku „Vendelína z pekelného kamene", potom „Leone Leoni" atd., až jsme vyčerpali staré zásoby páně Vackovy a přišly na Boženu Němcovou, Ehrenbergra, Tyla, Chocholouška, Herloše. A když jsem tak četl o Zbirohu a Točníku, Zvíkovu a Křivoklátě, Kutné Hoře a Táboře, zdál se mi ten rodný kraj tak nepatrným, tak chudičkým, že mne to až hnětlo, že jsem se nenarodil někde takhle pod Karlštejnem nebo v Mělníku. Až tu najednou jsem četl v Ehrenbergrovi známá jména z okolí solnického i z rodné krajiny! S jakým nadšením šel jsem tenkráte do Skuhrova naproti vambeřickým poutníkům, abych u kostelíčka i na hradisku dýchal ten vzduch, který dýchali tam za dob české slávy předkové, abych vmyslil se v jejich bytost a jejich zraky se díval dolů do poříčí Běly a dále na řetěz hor Orličných.

A pak se mi dostalo knihy, kde bylo psáno o Potštýnu a Liticích, o Panciři na Žampachu, o Půtovi z Častolovic atd. — hoj, jak se mi najednou zdál býti ten náš kraj rozkošným. Nebyl posledním v království, vždyť tu meškal sám velký král Karel IV., když obléhal

Potštýn a v Sopotnici na faře prý nocoval. V Sopotnici, té nepatrné vísce, kde měl jsem tetu, která ovšem věděla o Karlovi IV. pramálo.

Od té doby díval jsem se s posvátnou úctou směrem k Potštýnu, jehožto zříceniny tenkráte zcela vyčnívaly nad lesem. Nedalo mi to. Ať jsem šel k Poustkám nebo k Spravedlnosti, k židovskému hřbitovu nebo ke Studánce, pokaždé jsem se zadíval k Potštýnu s tajnou touhou, abych se tam směl podívati.

Přání moje se splnilo v srpnu 1861. Tenkráte jsem přinesl domů z první latinské kloudné vysvědčení, notabene německé, a nebožtík otec, který znal můj těžký zápas s němčinou, jež na nás už v útlém mládí byla neuprosně vyžadována, nehněval se proto, že mi dal nebožtík professor P. Herman Hink z přírodopisu „genügend, schwerfälliger Vortrag“ a dal mi běloskvoucí tvrdý, bitý — šesták. Nynějšímu pokolení musím vysvětliti, že byly tenkráte v oběhu šestáky papírové, na něž upomíná nyní recepis na poště nebo loterní riskonto. Ale bylo to tenkráte m o c peněz. Okamžitě vyhledal jsem přítele Kuchaře, s nímž jsme vyhledávali tajemné jeskyně, dobývali hrady, loupežili v lípovském lesíčku, zakládali tajné spolky, vymýšleli tajné písmo, kuli pikle a zrady. Plán byl hnedle hotov. Kamž jinam se podívati, nežli na Potštýn? A když na Potštýn, to už také na Litice.

A tak jsme se vybrali, každý se šestákem v kapse, na první ve svém životě samostatnou výzkumnou cestu do světa. Jak byl ten svět krásný! Jak neskonale nás těšil! S jakou pýchou hleděli jsme od Budína na rodné město, rozkládající se tu po březích naší tiché Kněžny, s tím krásným pozadím dešenských hor, za nimiž leží Kladsko i Varta i Vambeřice! Byl to divný pocit, který nás ovládal na cestě k Potštýnu. Dávné přání bude vyplněno: Stanu a prodlím na místech, kde pobyl velký Čechů král, uhlídám kamenné svědky těch a jiných dob; což by asi všecko mohly vyprávěti!

Šli jsme okolo zámeckého rybníku, pro nás tehdáž ohromného, a přišli k „panské zahradě“, jak se u nás poctivě česky říkalo zámeckým parkům. Už jako děti slýchali jsme, že potštýnský hrabě — který, o to se pověst nestarala — míval překrásného vraníka, jenž pánovi svému tak byl oddán a ve všech způsobech tak vycvičen, že mu scházela jen řeč, aby se mohl domluviti. Za pánem svým po schodech šel do zámku, s ním snídal kávu, sedl si, klekl, lehl na pouhé slovo, nesl pána přes hlubiny a lezl do sebe strmějších kopců i skály přeskakoval a vedl si vůbec tak, že jsme si žádný z nás jiného nepřál, než míti jednou takového koníčka; nanejvýš že si přával snad některý z nás ještě lva Heřmana z Bubna, pochovaného na nedalekém Jelení.

Jednou prý na honě kýsi kavalír nedaleko našeho hraběte vystřelil, kůň se lekl, skočil přes pařez a zlámal nohu. Hrabě byl ztrátou milovaného zvířete sklíčen, dal jej pohřbiti v zámecké zahradě a na rov přivaliti kámen, do něhož byla podoba koně a přiměřený nápis vytesán. Později padl kus zahrady úpravě silnice za oběť a s ním

i rov koně, a náhrobku použito za můstek přes příkop. To jsme věděli jako děti a pátrali nejprve po náhrobku zvířete, jež jsme z povídání starších mívali rádi. A skutečně jsme našli kámen, shledali uprostřed něho obrysy koně a přečtli na obrubě německý nápis: „kůň, jenž vzácnými vlastnostmi pánu svému mnohou rozkoš způsobil". — Kdykoli jsem později šel Potštýnem, neopomenul jsem podívati se na kámen a ohledávati nápis. Také v loni jsem ve společnosti ohledával kámen; byl již zanesen a nemohli jsme ničeho již přečísti.

Cesta vedla nás pivovárem. Se šestákem v kapse byl už člověk tenkrát velkým pánem. Kvapili jsme odhodlaně do výstupku a „po-

KOSTEL SV. VAVŘINCE V POTŠTÝNĚ.

ručili" si dohromady žejdlík piva a [illegible] chleba a másla. Pomyslím-li na ty krásné doby, když žejdlík pořádného, skutečně červeného piva, velký jak dnešní půllitr, stál 3 kr., krajíc poctivého [illegible] chleba, velký jako „[illegible]", jak se u nás říká, s kusem žlutého vonného másla, že byl chléb na prst tlustě namazán a že se jím ani nejedl — také za 3 krejcary, [illegible] si v [illegible] [illegible] a na [illegible] [illegible] [illegible] se [illegible].

Posilněni brali jsme se dále.

Potštýnské náměstíčko je romantické. Velikou jeho část [illegible] zaujímá zámek barona Dobřenských a jeho park. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] kostel uprostřed náměstí, nad jehož [illegible] [illegible]-

dem a oběma postranními stkvěly se a stkví podnes zlaté nápisy: „fides“, „spes“, „charitas“ = víra, naděje a láska. Nápisy ty jsou nyní v létě zakryty košatým stromovím, na náměstí vysázeným (tenkráte to byly slabé stromy), ale bezděky se k nim vrací oko pozorovatele, zejména hledí-li s hradního kopce dolů na Potštýn.

Tenkráte nám vypravovali, že na důmyslný nápad, umístiti nad každým ze vchodů název jedné z božských ctností, které člověku nejednou na klopotné pouti vezdejší vnuknou spasnou myšlénku, připadl při stavbě kostela jeden ministrant, jehož se prý potom ujali a který to k vysokým hodnostem přivedl.

Nevím, je-li tomu tak, ale tenkráte jsme se oba mrzeli, že jsme nepřišli na ten nápad sami a že se na nás nepočkalo. Ale těšili jsme se, že my jednou, až budeme velcí, připadneme na myšlénky, nad nimiž se pozastaví celý svět.

Jak šťastný je člověk, dokud se ještě těší, že jednou přivede domů lva jako Androklos, otroka Pátka jako Robinson, že odkryje ještě nějakou Ameriku! Však sklamání přijde dost brzy!

V potu tváří lezli jsme do hradního kopce. U každého zdiva, každé prohlubně jsme se zastavili, hledali, šukali, slídili, není-li někde nějaký šíp, nějaká ostruha nebo takhle docela nějaký meč někde ukryt. Panečku, to by bylo!

V jedné díře ve zdi byl kus starého dřeva; aspoň něco, co bylo svědkem slávy Potštýna. Ovšem že jsme se o něj bratrsky rozdělili. A dále jsme lezli a drápali se na místa nepřístupná, cítíce se tak božsky šťastnými, jsouce sami a sebevědomě se rozhlížejíce na místech, kde dlívali slavní předkové, uprostřed požehnané krajiny, jejíž nivy a stezky oživeny byly ruchem pracujících v polích krajanů.

A zahleděli jsme se dále tam k Sopotnici, kde prý druhdy pobyl velký Čechů král Karel při obléhání Potštýna.

Uprostřed divoké Orlice trčel tam tehdáž z vody velký balvan, zvaný „Kunšův kámen“. O balvanu tom šla pověst, „že se zle povede lidu českému, až se oň nepřítel otře“. Měl uprostřed malou jimku, která byla stále plna vody. Děti sopotnické chodívaly na balvan skotačiti, vystříkaly vodu z jimky a vysušily ji a tančily kolem ní. Než se nadály, byla zase jimka plná.

Nevím, otřel-li se nepřítel r. 1866 okolo „Kunšova kamene“, ale novodobá čipernost se neohlížela již na tradici, nedala Kunšovu kamenu na nepřítele déle čekati a vylámala kámen, z něhož se natesalo pěkných mlýnských kamenů, žlabů, prapisků atd.

Když konaly se roku 1868 po království tábory, byl také na Potštýně ohlášen tábor lidu. Byl ovšem, jako všecky téměř tábory, zakázán. Sešlo se tam však velké množství účastníků, z nichž každý později při soudu jinou udával příčinu své účasti. Jeden se tam chtěl sejíti s obchodníkem v obilí, druhý si tam šel uříznout nějaké bičiště, třetí šel hledati dýmku, kterou tam o sv. Janě ztratil atd.

Tenkráte, když na hradě nahoře bylo plno četníků, seskupil se dole v nádvoří pod palácem poblíže „svatých schodů“ hlouček „táboritů“,

z nichž jeden starý, sivý rolník v čamaře náhle zvolal: „Pomodleme se za své nepřátele!“ A tu hlouček spustil ihned „Otče náš“. Ale sotva že dosloveno „Amen“, mladý jeden rolník z Třebešova nedovedl se opanovati a ulevil si slovy: „Aby je čert vzal!“ Měl ovšem pro to oplétání.

Uplynulo více než 35 let od mé první návštěvy hradu. Zažil jsem za tu dobu mnoho krásného i šťastného, poznal mnoho vzácných duší přátelských a mnohé, kteří mi křivdu činili; mnohým jsem snad také ukřivdil sám, jak už je tomu tak odjakživa.

V loni jsem opět vystoupil na Potštýn. Byl to týž hrad, jak jsem jej viděl před 35 lety, jenom stromy už zacláněly a pobraly

DŮM PANA MESTEKA.

vyhlídku. Zase jsem se rozhlédl po krajině, ssál do sebe ten čirý, starý, známý vzduch, vzpomínal na zašlé mládí, na spoustu událostí krásných i neutěšených, na mladistvé ideály, na utrpené strasti a bolestná sklamání, na tisíce těch, kteří odtud dívali se do krajiny, přišli a odešli, na ta srdce přátelská, jež bila druhdy vesele tu i onde pod útulným krovem a nyní už dávno dřímou pod rovem zeleným —

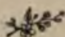
V Potštýně přibylo mnoho nových, úhledných domků, pěkných vill, roztomilých zahrádek s bohatým květem růžovým. Spatřil jsem tam také mnoho velkoměstských a — jak se na venku říká — „cizích“ tváří, které si pochvalovaly na letním pobytu.

„Co ti tady chtějí? To je naše krajina; to je náš Potštýn, naše Orlice,“ bezděky se ve mně hlásilo maloměšťáctví z dětinských let, nepamatujíc, že za hodinu budu zase já někde hostem v jiné krajině.

Jinak se Potštýn nezměnil. Posud ten starý, věkovitý hrad, posud to utěšené údolí, ta křišťálová Orlice, ty upřímné, zdvořilé, ochotné tváře. A ten čisťounký kostelíček, jenž se svými nápisy v tak mnohém sklamaném opět víru vzkřísil, pochmurnou mysl tak mnohého zoufajícího paprskem naděje ozářil a v tak mnohém srdci jiskru lásky roznítil, budiž i nadále milému Potštýnu a všem, kdo v něm pobudou znamením míru a utěšeného klidu, jenž zde rozbil stánek svůj a po němž se tak stýská v rušném víru života.

Vy pak, kdo později vystoupíte na mohutné zdi bývalého paláce na hradě potštýnském, vzpomeňte si, že před Vámi na těchto místech dlívali a celé hodiny shlíželi dolů do rozkošných niv českých tak mnozí klopotami a strastmi uštvaní, aby pohledem na vtělený mír a upomínkou na utěšené doby mládí pookřáli, aby zahostil se v jich rozháraném srdci žádoucí klid, aby znova vzmužili se a vzpružili, a jsouce dobré mysli, znova vrátili se ku práci a činnosti své.

V Praze, počátkem dubna 1897.

JILJÍ V. JAHN:

ZÁTIŠÍ POTŠTÝNSKÉMU.

Zas vítají mé zraky zanícené
dol milený, jenž pln jest luzných vnad,
na tvrdé skále staroslavný hrad,
kol něhož divá Orlice se žene;

zde chodby podzemní, kam pro poklad
se spouštěl mnohý v snaze rozčilené,
tam modlivého dolu těžký chlad,
jenž hostil v sobě Bratry vypuzené.

Hle, znaky dávné slávy v rum se chýlí,
s paláce řítí kámen se co chvíli,
nad hradem vzmáhá se, jej hltí les:

co člověk věkům stavěl, pomíjí
a zmizí záhy — jaře do nebes
svůj prapor příroda vždy rozvíjí.

V Praze, 27. května 1897.

JAN LUKEŠ:

DVĚ VZPOMÍNKY NA POTŠTÝN.

Poprvé ve svém životě spatřil jsem Potštýn r. 1866, onoho pohnutého roku, kdy vedli jsme válku s Pruskem. Původně soustředila se rakouská armáda dle pověstného „tajného plánu" Benedekova na Moravě kolem Olomouce a Brna. Ale záhy bylo nutno posunouti armádu severozápadně do Čech, směrem k pevnůstce Josefovu. Ve třech obrovských vojích spěchaly sbory rakouské z Moravy do Čech, mezi nimi i třetí sbor, jemuž velel arcivévoda Arnošt, a do něhož byl vřaděn můj pluk čís. 52., nesoucí jméno svého majitele, arcivévody Františka Karla, otce nejjasnějšího císaře pána a krále. Ze tří vojů postupujících rovnoběžně z Moravy do Čech byl náš od hranic nejvzdálenější, takořka nejjižnější, a směr našeho pochodu byl přes Brno, Svitavy, Českou Třebovou, Ústí nad Orlicí, Potštýn atd. až přes Král. Hradec.

Bylo to právě 21. června, když překročili jsme hranice mezi Moravou a Čechami, a to mezi Svitavami a Českou Třebovou u vísky Lačnova (Českého). Český Lačnov jest vlastně nejsevernější část Moravského Lačnova, táhnoucího se hned od samých Svitav až přes moravskočeskou hranici. Přes válečné ovzduší, přes ruch vojenského pochodu podlehl jsem tklivým dojmům tohoto okamžiku. Po sedmiletém potulování s plukem po Uhrách, Krajině, Italii a Přímoří bylo mi zase dopřáno spatřiti drahou, milovanou českou vlast! Ve válce roku 1859 dal jsem se totiž dobrovolně jako kadet na vojnu a nyní jsem se jako důstojník zase vracel na rodnou půdu, arciť za okolností trudných, jež mou radost valně tlumily. Než byl to přece pro mne posvátný okamžik a mimoděk vytryskly mi slzy z očí, když — přecházeli jsme právě hranice Čech — naše kapela (kapelník byl také Čech) zahrála k pochodu „Kde domov můj?" Náš pluk byl pluk uherský, přes to však jak důstojnický sbor, v čele kráčející, tak i řady mužstva za kapelou se ubírající s velikou zálibou naslouchaly tklivé melodii, ba zapěly si ji z velké části spolu, aniž by byly znaly text. Mně to však svíralo hrdlo tak mocně, že jsem ani jediného tonu, ani jediného slůvka přes rty nedostal. Nevýslovně dojat, pokradmo slze, před ostatními slzy násilně polykaje, aby mne nikdo plakat neviděl, při tom však přece blažen a opojen překročil jsem se svým plukem dne 21. června 1866 české hranice po sedmiletém pobytu mimo vlast. Tytéž pocity ovládaly mne i ve dnech následujících, když jsme se ubírali podhořím mezi Tichou a Divokou Orlicí a také Potštýnem.

Týž den, dne 21. června, dorazili jsme s plukem přes Opatov až do Třebovic. Na to dne 22. přes Českou Třebovou, Ústí nad Orlicí do Libchav. Pak dne 23. přes Potštýn do Kostelce nad Orlicí. V pravo i v levo od silnice táhly se nekonečné hory, dole pokryty vlnícím se osením, nahoře až k hřbetu vroubeny černavými, hustými lesy.

Zvláště na levo zdály se rozprostírati nedozírné lesy, jejichž výběžky místy od hřbetu hor skorem až k silnici se spouštěly, jako s Brtečníku k Pasekám. Lid je nazýval „černé lesy". Čím blíže k Sopotnici, tím výše stoupal levý hřbet, až jako vrchol jeho v dáli před námi čněl vysoký černavý vrch Kapraď k nebesům a hned na pravo vedle něho jen málo nižší lesnatý vrch s malebnými troskami mohutného hradu Potštýna. V mlhavé dálce šeřily se mohutné obrysy Krkonoš. Jakmile jsme prošli Sopotnicí, zašuměla nám z lesnatých hor na pravo zelenavá bystřina Divoké Orlice svůj osvěžující pozdrav v zapocenou tvář. Tam, kde překvapené oko zří malebně pruhovanou, kolmo vzhůru čnějící stěnu nad bystřinou, utvořila si Divoká Orlice patrně jeden ze svých průlomů do pohoří, z nichž poslední mezi Potštýnem a protější Kapradí utvářil se v neschůdné, ale velkolepě romantické údolí se strmými stráněmi, ba pod hradem Potštýnem dokonce s kolmým skaliskem. Za Sopotnicí vedla silnice jen několik set kroků podél Orlice na levém jejím břehu, pak nutno bylo přejíti dosti dlouhý most. Od mostu odbočovala silnice stále od pravého břehu řeky, která spěla klikatým tokem svým k neschůdnému onomu průsmyku.

PARTIE Z „VOCHTÁNKY".
DLE TUŽKOVÉ SKIZZY TH. REICHELA.

Tak zmizela nám Divoká Orlice zase s očí, sotva jsme ji byli uzřeli, ovšem jen na krátko, neboť týž den koupali jsme se u Ko-

stelce v zelenavé její vodě. Za sopotnickým mostem stoupali jsme podél vrchu hradního, až jsme najednou před sebou v rozkošném údolí uzřeli městečko Potštýn samo.

Dílem v ulici podél silnice, dílem na prostorném náměstí před kostelem a zámkem stanuli jsme ke krátkému odpočinku. My důstojníci občerstvili jsme se před panským hostincem pivem, mužstvo výtečnou vodou, již dobrosrdečné obyvatelstvo se všech stran snášelo a našim vojínům nalévalo. Rozumí se samo sebou, že celý Potštýn byl na nohou a s některými bodrými občany i sličnými občankami jsem si — důstojník uherského pluku — k jejich nemalému podivení česky pohovořil. Za malé půl hodinky táhli jsme už zase dále k Vamberku, potom přes Doudleby na Kostelec nad Orlicí. Příští dny do Třebechovic, Hořiněvsi, Bělohradu, — pak po nešťastné bitvě u Jičína zpět ke Králové Hradci, — konečně po porážce u Sádové zase zpátky přes Holice, Vysoké Mýto, Litomyšl na Svitavy, u nichž jsme dne 7. července opustili českou půdu táhnouce k Olomouci.

Toť má první vzpomínka na Potštýn.

Druhou vzpomínku, kterou jsem chtěl Potštýnu poděkovati za všecko, co mi tenkráte pěkného poskytl, vpředl jsem před třemi lety do feuilletonu bývalé staré „Presse“ (nynější „Reichswehr“), který vyšel dne 4. září 1894 pod názvem: „Inmitten von Schlacht- und Manöverfeldern“, odkud také laskavému čtenáři několik úryvků v těchto řádcích předkládám. Jako úřední zpravodaj súčastnil jsem se totiž r. 1894 císařských manévrů u Lanškrouna a proto zvolil jsem si k letnímu pobytu blízké a přes blízkost železničních tratí všeho hlučného ruchu světa vzdálené zátiší potštýnské, abych při této příležitosti navštíviti také mohl — téměř po třech desítiletích — zase bojiště z r. 1866 u Hradce Králové.

Poslechl jsem v tom přátelské rady a skutečně lépe voliti jsem nemohl. Nejenom že jsem v Potštýně byl od míst uvedených vzdálen takořka jen na skok, ale odtamtud mohl jsem velice snadno navštíviti při jedné cestě i jiná bojiště a podnikati všemi směry i jinaké zajímavé a vděčné výlety.

Potštýn jest takořka branou mezi východočeským pohořím na východě, pohořím plným jehličnatých lesů a horských bystřin a středočeskou pahorkovitou rovinou, oplývající požehnanými, smavými a neobyčejně útulnými nivami na západě. Touto branou, kterou tvoří hustě zalesněné vrchy, ty se zříceninami starých hradů, ony bez zřícenin, svírající mezi sebou tu těsné průsmyky, jinde idylická, široká údolí svěže zelených luk, touto branou razí si cestu u Potštýna Divoká Orlice. Proti proudu romantika, po proudu milá útulnost. Ale také Potštýn sám jest místečko, kde spojeny krásy přírodní s jinými přednostmi. V křišťálově čisté vodě prohání se pstruh; voda jest při tom tak teplá, že se v ní od nejčasnějšího rána až do večera možno koupati. Poloha na sever nechráněná otvírá se i v nejparnějších dnech příjemnému chladu, vanoucímu od Krkonoš. Jinak poskytují lesy se strání až k samému městečku se spouštějící útulek před horkem

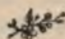
stejně jako ve dnech chladných a deštivých před větrem a bouří. Vůbec jsou vzorně udržované lesní procházky hlavní předností potštýnskou. Hradský kopec může i nejslabší chodec až nahoru ke starobylým zříceninám obejíti. Druhý vrch, na druhém břehu Orlice strmě se vypínající [Kapraď, poskytuje kromě procházek rozkošnou lesní samotu. S obou výšin rozvírá se překrásný rozhled kol do kola do krajiny, za jasných dnů k severu až k Sněžce, s Kapradě kromě toho k západu až za Prahu. Ale nejkrásnější, Potštýn právě charakterisující, jest údolí mezi oběma vrchy, kterými si Orlice svoji cestu prorazila, údolí se stinným stromořadím lipovým a skutečně balsamickým vzduchem. Pohled do tohoto údolí je požitek, kterého se člověk nenasytí, a každá procházka počíná a končí mimoděk potulkou pod lipami.

Nebylo mi snadno, když jsem se již několik týdnů kochal v přírodních krásách Potštýna i jeho okolí, odhodlati se k exkursi po českých bojištích z r. 1866, která byla tehdy na mém prázdninovém programu.

A bylo pak zase skutečně potřebí potštýnské idylly, abych zmírnil trudné dojmy, které jsem si odnesl z návštěvy hrobů na bojištích . . . Na štěstí osvědčil se Potštýn nejen jako zátiší, v němž spojeny jsou vzácné přednosti přírodní, ale i jako městečko s životem dosud patriarchálním, obydlené prostým, dobrosrdečným a pohostinným lidem s nynějším majetníkem panství potštýnského Antonínem baronem Dobrženským i jeho chotí, rozenou hraběnkou Kolovratovou, v čele, kteří oba vůči letním hostem laskavi, o rozkvět městečka jeví vřelý zájem. Kromě toho v potštýnském zátiší scházívá se v letní době část nejlepší české intelligence literární, umělecké i politické. Ale i mimo Čechy došel Potštýn ocenění mnohými zvučnými jmény hostí zahraničních. Stačí snad uvésti z nich jen jméno vicepresidenta petrohradské carské akademie Jakuba Grota. Taková vybraná společnost dodává ovšem svojí přítomností životu v zátiší potštýnském zvláštního, vyššího duchového kouzla, které i mně velice vhod přišlo. Nemohu pak ještě nevzpomenouti také návštěvy, kterou jsme s prof. Jarníkem vykonali v blízkém Žamberku u professora Alberta, v jehož tamějším klassickém Tusculu jsme prožili nezapomenutelné okamžiky . . .

Potštýn sám — psal jsem tehdy — osvědčil se jako jedno z nejroztomilejších letních zátiší, jako pravá idyla, jako princezna z pohádky čekající jen na šťastného prince, který by ji políbením probudil jako královnu všech letních zátiší.

V Karlových Varech, 10. července 1897.

POHLED NA POTŠTÝN ZE ZÁMĚLSKÝCH LUK.

EVA Z HLUBOKÉ:

ZA NÁMI DALEKO...

PÍSEŇ NAPSANÁ L. 1889
PO PRÁZDNINÁCH STRÁVENÝCH V POTŠTÝNĚ.

Za námi daleko, za námi daleko —
slunce tam čarovně lučiny zlatí,
motýli litají, ptáci tam zpívají,
chceš tam jít? Duše má taky se vrátí!

Zbloudíme do stínu aleje modřínů,
nespočteš blaha, jež okamžik dá ti,
ach, až tam budeme, umlknou písně mé,
srdce a duše má — ve tvých se ztratí.

Místečka líbezná, která má duše zná,
tam, kde jsem toužila, měl bys je znáti,
není to daleko, není to daleko,
chceš tam jít? Duše má taky se vrátí!

ДАНІЕЛЪ МОРДОВЦЕВЪ:

ПРИВѢТЪ ПОТШТЫНУ.

POZDRAV POTŠTÝNU.

Vlak od Přerova blížil se Ústí nad Orlicí. Z okna vagonu bylo viděti již i nádraží. Vlak zvolňoval svoji rychlost a už už zastavoval se na nějakou tu minutu. Mně bylo sestoupiti na této stanici, abych povozem jel dále do Potštýna. Připravil jsem si svůj ruční vak, abych jej co nejrychleji vynesl, a zřízenci odevzdal jsem poukázku na zavazadla.

Vlak v okamžiku zastavil. Zavazadla i vak vyneseny na perron, a vlak letí dále. Rozhlížím se kolem dokola: nikde izvozčíků ani nosičů! Zdálo se mi, že jsem se ocitl na neobydleném ostrově uprostřed širého oceanu.

Jenom dva chlapci v stáří asi mezi devíti až dvanácti lety zvědavě dívají se mi do očí a na šedivé moje vousy.

Zkouším mluviti s nimi po německu. Hošíci vrtí hlavami. Vidím, že nerozumějí mému „volapüku", nebo snad z českého vlastenectví stavějí se, jakoby nerozuměli.

— Je to drobotina, myslím si, a již jsou lstivi — je vidět, že jsou Mladočechy už od kolébky.

Nu, myslím si: zkusím promluvit po česku. Sbírám svou moudrost z university, — přednášky Srezněvského o slovanských jazycích, „Královédvorský (podvržený) rukopis", Hanku, Palackého, Chuchli u Prahy, kde jsem jednou r. 1889 snažil se lámat češtinu . . .

— Máte kóni? zmužile tážu se hochů.

Moji Mladočeši patrně se zaradovali. Očka šelmovsky se jim zajiskřila.

— Máme koně, odpovídají.

— A kto ponèse (ukazuji na zavazadla, třeba že lehká, ale Mladočeši jsou ještě děti) — kdo ponèse? opravuji svoji češtinu.

— My, pane, my . . . Hned, hned . . .

Berou moje zavazadla, odfouknou si a už letí. Já s vakem za nimi.

Ale tu je už hostinec. Jsme venku se zavazadly. Chlapci odskočili do vnitř objednat koně, kteří, jak vyšlo na jevo, byli kdesi v poli.

Z hostince vyšel kdosi, aby běžel pro koně.

— Hned, hned, — opakuje.

Ale toto „hned" znamenalo asi tolik, jako ruské „seminut", „živoj rukoj", vypadalo to, jakoby byli běželi pro ty koně až do Prahy nebo do Pardubic.

Čekám. Poroučím si naliti piva.

— Hned, hned, — řekli. Ale pivo přinesli skutečně hned.

Piju, pivo je znamenité, zapaluji si papirosu a čekám.

Nu, ale trochu dlouhé je to jejich „hned“!

Jdu na ulici. I zde v tom zastrčeném koutě — velocipedisti! Tato epidemie nakažlivá jako mor zachvátila celý svět, všechna zákoutí obydlené pevniny.

Šeřilo se už silně, když přivedli koně a já se mohl konečně vydati na cestu.

Pěkný kočárek, hezké koně, překrásný večer. A čím bylo později, tím byl večer poetičtější, čarovnější. Vábným kouzlem dýchaly nejasné obrysy všeho, co bylo před námi na cestě. Ano, to byla kouzla přírody zahalená závojem noci — připomínající mi noci naší Ukrajiny a nádhernou sloku Puškinovu:

Тиха украинская ночь.
Прозрачно небо. Звѣзды блещутъ.
Своей дремоты превозмочь
Не хочетъ воздухъ . . . . *)

Ano, to byla kouzla přírody, kouzla noci, ale ještě více kouzla minulosti, historická kouzla té podivuhodné země, toho energického národa druhdy rozhořčeného a nyní ztichlého, národa, o kterém mluví Schillerův Valdštýn:

„Mit Murren trägt's des Glaubens Tyrannei,
Die Macht hat's eingeschreckt, beruhigt nicht.
Ein glühend, rachvoll Angedenken lebt
Der Greuel, die geschah'n auf diesem Boden.
Und kann's der Sohn vergessen, dass der Vater
Mit Hunden in die Messe wird gehetzt?
Ein Volk, dem das geboten wird, ist schrecklich,
Es räche oder dulde die Behandlung.“**)

Zdálo se mi, že mne halí záhadná, děsná historická noc a ze tmy že vystupují stíny jejich velikánů, stíny Korandů, Žižků, Prokopů a v nejasném šumění nočním, v té řeči přírody, slyšel jsem jejich válečný hymnus — hymnus otců, jejichž synové honěni do kostelů psy:

Ktož jste boží bojovníci
a Zákona jeho,
prostež od Boha pomoci
a dúfejtež v něho,
že konečně vždycky s ním svítězíte . . .

---

*) Poltava. Zpěv druhý. V překladě V. Č. Bendla (Alexandra Puškina básně rozpravné. V Písku 1859):

Je ticho v ukrajinské noci.
Průzračno nebe. Hvězdy blýskají.
Tajemnou dřímotu svou zmoci
Vzduch nechce . . . .

**) Wallenstein's Tod.

DOMEK PROF. JARNÍKA.

Vyhladověvše cestou mohutnými a příjemnými dojmy — mohutné a příjemné dojmy budí, jak známo, velkou chut k jídlu — objednali jsme si v malounkém, skromném hostinci pivo, máslo a vrchovatou mísu vařených bramborů, abychom tak doplnili své hojné zásoby a připravili si tak lukulské hody, třeba bez muren, vykrmených těly otroků a bez ústřic z Baj pod Neapolí.

Po hodech dali jsme se k hradu cestou, po které snad Jiří Poděbradský po dobytí Tábora dal vésti v doživotní žalář hrdinu Táboritů, nešťastného Korandu s předními táboritskými kněžími. Ach! hořce jsem si povzdechl vzpomenuv našich Záporožců a jejich tábora — „Siče“ rozbité Gałaganem...

Ó, řeko času, opěvaná naším básníkem!

Рѣка временъ въ своемъ стремленьи
Уноситъ всѣ дѣла людей
И топитъ въ пропасти забвенья
Народы, царства и царей...*)

*) Proud řeky časů ve svém víření
vše unáší, co lidské, v dál,
vše topí v propast zapomnění,
ať národ, říše to či král.

Pohltila zajatého Korandu i Poděbrada, zvítězivšího nad ním, ale nepohltila snah Korandových a jeho potomstva. A nepohltí jich, poněvadž jsou článkem v řetěze věčného života člověčenstva na zemi.

Zříceniny litické jsou ještě velkolepější, ještě podivuhodnější než zříceniny hradu Potštýna. Jaká architektonická síla v těch zdech a věžích, v celém tom kdysi nedobytném celku, a zatím byl zničen zase lidmi, jako jej lidé zbudovali — podle výroku našeho otamana ukrajinského Bohdana Chmelnického: manu facta manu dilabuntur — a dále všerušícím antickým idolem s kosou a křídly, bystroletým Chronem. A týž Chronos ve věčnost letící položil „věnec krásy“ na podivuhodné tyto zříceniny...

Vůbec mnoho, přemnoho silných a skvělých dojmů prochvělo mou duší po čas krátkého pobytu mého v čarovném zákoutí nejkulturnějšího slovanského, samobytného národa, a nemohu nevzpomenouti zde sympatických slov samého Potštýna, který oživnuv, obrátil se k stálým i náhodným svým hostům: „Zvláštní host tluče dnes na pohostinné dvéře Vaše . . . Každý máme v sobě trochu ješitnosti a sobeckosti a každý proto dovedeme si jistě u sebe nalézti příčinu i omluvu. Já hostil od let a po léta u sebe řadu literátů a umělců, na něž rády vzpomínají moje stráně i údolí, jejichž jméno ozvěnou často prolétne od úbočí mých skal přes zkvetlé mé louky i v šumících korunách mých stromů. Vím, že i oni — moji milí hosté — rádi a pěkně na mne vzpomínají, ale doma, o samotě, v nejužším svém kruhu a málokterý osvědčil mi toho vzpomínkou veřejnou. V této výčitce je moje ješitnost i moje sobectví. Napadlo mi totiž — a myšlenkou tou viděl jsem již v duchu řadu Vás všech — abych Vás pozval všecky najednou, ne k sobě, ale abyste v knize se sešli a pověděli mně, sobě i všem, kdo ke mně ještě přijdou, ať již co jste kdo u mne zažil, jak na mne a na co kdo rád vzpomínáte, či co sám chcete nám říci, čím sám chcete, abychom na Vás vzpomínali. Pravda, namítnete, ode mne jest to snad neskromné, že já jdu sám zvát Vás ke své oslavě, ale — tím omluvte moji neskromnost — já zvu Vás k sobě na besedu jako hospodář, který ne najednou, ale všecky, ne stejně dlouho (někdo snad jen takřka přešel kolem), ale všecky jsem Vás u sebe na svém hostil, svým vzduchem občerstvoval, poskytl Vám všecky dary přírody, které mi byly svěřeny (někdy s deštěm, někdy vyzářeny hřejícím sluncem, jak je již běh života), který Vám rád dal všecko, co mohl dát . . .“

Ó milý Potštýne! tys dal nám mnoho, přemnoho krásného a nezapomenutelného!

Na konec vděčná paměť mého srdce našeptává mi, abych vzpomenul na srdečný slavnostní večer, kdy v hostinci Sattranově shromáždila se celá vzácná společnost potštýnská — ctihodné matrony i krásné slečinky, mužové bělajících se již šedin a mladíci plní života, kdy zajímavá přednáška pana Lucka vyvolala dlouho trvající, vřelý potlesk, v nějž mísily se výkřiky „Na zdar!“, kdy oduševněná řeč takového řeč-

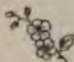
níka, jakým jest pan Karel Tůma, rozehřála naše srdce, kdy roztomilý přednes slečinky Zemanové: »Клеветникамъ Россіи« budil i rozvlňoval naše vlastenecké city, a jímavý zpěv slečinky Dandové lahodně zněl v náladu večera.

Buď tobě pozdrav za všecko, nezapomenutelný Potštýne, buď tobě pozdrav i sláva!

V Petrohradě, 12/24 května 1897.

2/IX – 93 Daniel Mordovcev, spisovatel, — z Petrohradu.

SNÍMEK PODPISU V PAMĚTNÍ KNIZE HOSTINCE SATTRANOVA.

FRANT. K. HLAVÁČEK:

DANYŁO ŁUKYČ MORDOVEĆ.

SKIZZA K PORTRÉTU.

Milému Potštýnu, v jehož stinném útulku jsem prodlel několik blahých chvil laskavým pohostinstvím vážené rodiny p. dra. Lexy, nemohu přáti vřeleji jiného, než aby v pamětních knihách jeho hostí skvělo se hojně takých jmen jako je slavné jméno starého ukrajinského kozáka Danyła Łukyča Mordovća.

Těžko ve stručné skizze podati vyčerpávající obraz jeho činnosti, plodné a mnohostranné, jejíž 40leté jubileum oslavili jeho rodáci koncem minulého roku v Petrohradě.

Čtyřicet let činnosti — hned v prvních počátcích přerušené několikaletým administrativním vypovězením do jedné pourálské gubernie — na poli historie, publicistiky a belletrie, v literatuře a vědě jednak ukrajinské, převážně však ruské učinilo Mordovća — Mordovcev jest jeho ruské jméno literární — jedním z nejvýznačnějších členů té veliké armády synů kozácké Ukrajiny, vloživších vzácné listy do laurového věnce kulturní slávy zlé macechy Moskvy, jež obklíčila žhavou Ukrajinu ledy svých okovů a sama vyssála její nejlepší síly... Gogolem hlavně začíná a k plejadě dnešních zástupců ruské vědy a umění jde tato řada duší, jimž umlčeno na rtech slovo rodné mluvy, vyraženo z ruky péro, píšící zvonivou řečí ukrajinských dumek a které přinuceny sloužiti svým vysokým ideálům ve službě nevlídného severního bratra...

I Mordoveć náleží do těchto ukrajinských externistů ruské kultury. Nemoha rozvinouti sil svého ducha mluvou svých kozáckých baťků a didů, přenesl síly ty na nivu chladné Moskvy, ale tam své

DANYLO ŁUKYČ MORDOVEĆ.

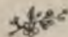
Ukrajiny nezapomněl, tam přece ji proslavil a osvítil. Četná jeho historická díla zkoumají převážně děje Ukrajiny, publicistická jeho práce se jí obírá a široce založené romány líčí bujný život svobodné Siče, hrdinné boje orlů-Záporožců a bohatýrské skutky jejich otamanů, prudký let dlouhoveslých kozáckých čajek po dmoucích se vlnách mocného Dnipra, jenž hude do širých stepí hlubokou píseň svých porohů, splývající s větrem, jenž vlní vysokou stepní trávu, a s melancholickou dumkou, jež ozývá se kol osamělých kozáckých mohyl. Líčí i sílu kozácké ruky, jak znala vedle zbraně pluhem pevně vládnout a kladivem mocně bušit, Bohu cerkvu stavět a divčynu něžně k srdci vinout; slaví i sílu ducha kozáckých synů při péru a knize, jimiž Ukrajina zastiňovala svou severní sokyni a soupeřila s Polskou.

Z kozácké rodiny zrozen, zůstává i dosud Mordoveć pro své milé kozákem, starým otamanem, ale ještě více drahým didem — dědečkem — ukrajinské obce petrohradské. Toť proň největší čest, toť pro něho paprsek teplého ukrajinského slunce: viděti v dáli od vlasti mocný okolo sebe zástup duší, které i v její nevoli jí neopouštějí, jež nemohouce se přivinouti k ňadrům neňky-Ukrajiny, tulí se k svému didu Danyłu. On stal se jim vůdcem, rádcem, mocným přímluvčím, neboť nejen tu, i v obci ruských umělců stal se hlavou váženou a celým svým významem získal si vlivu i na sféry, jež drží v rukou svých žezlo moci. Co bez něho bylo by nemožno, přičiněním jeho stává se možným — přičiněním jeho manifestuje se i v Petrohradě ukrajinský duch, ukrajinská idea v přední řadě oslavami ukrajinského barda Tarasa Ševčenka. Povolení ukrajinských večerů, koncertů — a takových podobných příležitostí, jimiž se v Rusku něco manifestovati může — vydání ukrajinských knih a mnoho, mnoho ještě — docílí jen vážné postavení Mordovćovo. Vděk rodáků mu za to odplatou.

Sedmá pomalu desítka již bělí se z mohutné borody Mordovćovy, tak mnohá tíha a boj ulehly na jeho plece a milý did zasílaje příspěvek do „Potštýna", stěžuje si: „. . . пройшли молоді літа й молода робота". Avšak širá Ukrajina i s haličskou sestrou při jubileu mocným hlasem projevila touhu, aby dlouho ještě jeho péro neutuchalo, i spěchám zvolati k Potštýnu, aby připojil se k tomuto hlasu, toužícímu:

Хай сто літ живе Мордовець,
не прощаючись з пером!

V Praze, 16. června 1897.

ADOLF ČERNÝ:

DVĚ NÁVŠTĚVY POTŠTÝNA.

Až do února loňského roku bydlil jsem v Hradci; neměl jsem tedy do Potštýna daleko — a přece mohu vzpomínati jen dvou návštěv tohoto milého útulku orlického. To je tak: co jsem rozpjal křídla k rozletu, táhlo mne to vždy do Lužice, ať bytostí či prací, a tak se mi nedostávalo času k návštěvám v nejbližším okolí. Tak se také stalo, že mohu mluviti jen o dvou zájezdech do Potštýna. A ještě ty vlastně také souvisely s Lužicí.

Ponejprv byl jsem v Potštýně r. 1888. Návštěva ta jen z daleka souvisela s Lužicí. Churavěl jsem tehdáž, i poslali mě na zdravé povětří do Nedělišť. Sestra Anna mi tam hospodařila a, chuďas, mnoho se mnou zkusila. Jako naschvál pršelo skoro neustále, i byl jsem dvojnásob mrzut: pro chorobu a pro zachmuřené nebe. Ubohá sestra moje za to trpěla — a ještě bylo štěstí pro ni, že jsem si tajně, proti vůli lékařově, dal do Nedělišť dopraviti kufřík knih. Při bubnování dešťových kapek na okénka naší světničky překládal jsem Hálkovy „Večerní písně“. Ale i nad knihami a nad

STATEK PANÍ HABELTOVÉ „U PRACHAŘŮ“.

prací přepadala mne zhusta nuda, prostě z únavy a podrážděnosti chorobného člověka. Jak jsem tu očekával příchodu listonošova, jak jsem potom dychtivě sahal po novinách a ještě dychtivěji po listech přátelských! Docházely mne tehdáž ještě listy Hórnikovy, jež mi bývaly pravidelnou útěchou . . . Každý takový přátelský pozdrav rozjasnil vždy moji náladu — a rozjasnil i pohled mé dobré sestry, jež byla o mne plna starosti. Jeden z těch pozdravů mne zvláště potěšil. Nebylo v něm o mnoho víc než: „K svátku Vašemu přeji Vám vše dobré“ — ale byl psán význačným písmem Sládkovým, a to zvyšovalo teplo a cenu těch slov. Podívám se na datum — z Potštýna! Tedy tak na blízku a patrně také za zdravím. Hned jsem si umínil, že Sládka v Potštýně navštívím — neznal jsem ho dosud, ač jsme si tu a tam dopisovali již od několika let. Kromě toho připravoval jsem do „Lumíra“ cosi o Lužici, i byla tu příležitost, ústně se s redaktorem dohovořiti.

Z Nedělišť jsem se po měsíčním pobytu vrátil — trvale nepříznivá pohoda mne odtamtud vyhnala. A někdy v červenci (na datum se již nepamatuji) vyjel jsem si do Potštýna, rozchvíván horečkou očekávání, jaká prochvívá čtyřiadvacetiletého mladíka. Na nádraží potštýnském poprvé jsem stiskl ruku Sládkovu. Celý ten den vůbec náleží k mým nejmilejším vzpomínkám. Sládek, ač churav, byl mi nejroztomilejším hostitelem — a jeho choť nejlaskavější hostitelkou. Habeltův statek, v němž bydleli, vtiskl se mi jasně do paměti. Vlídní hostitelé provázeli mne Potštýnem, uvedli na hrad atd.; všude ovšem s námi byla malá Helenka — a pak jsme všude s sebou brali nezbytný tehdáž Sládkovi fotografický apparát, detektivku. Však jsem se v něm také ocitl. Miloval-li jsem Sládka již dávno jako svého oblíbeného básníka, zamiloval jsem si jej tenkráte dokonale pro jeho milý osobní zjev. A později jsem poznal, že ani on mi není nepřízniv; projevil mi to zejména po několika letech v mé těžké nemoci, začež mu nyní znova ještě tisknu ruku! . . .

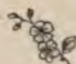
Druhá moje návštěva blíže souvisela s Lužicí. Dvacátý druhý únor r. 1894 vzal národu lužicko-srbskému Michala Hórnika. Byla to hrozná rána pro mne. S Hórnikem byly sloučeny nejskvělejší mé ideály, jeho přátelství prozařovalo nejkrásnější část mého života, lnul jsem k němu celou svou duší — i ukládal jsem do hrobu mnoho, mnoho! Cítil jsem, že hrozná ta chvíle, kdy jsem stanul nad otevřeným ještě jeho hrobem, abych se s ním rozloučil bolestnými slovy — že tato chvíle jest mezníkem v mém životě. Zatmělo se kolem mne, a jen za sebou tušil jsem světlo . . .

„Łužica“ vydala tehdáž dvě smuteční čísla, ale ještě následující tři čísla byla plna vzpomínek na padlého vůdce. V květnovém čísle nadmíru mne zaujalo „Něšto słowow wopomnjeća na Michała Hórnika“ od prof. Konstantina J. Grota. Podával v něm místa ze dvou Hórnikových dopisů, z nichž druhý byl psán 17. února, tedy pět dní před neočekávanou smrtí velkého Lužičana. Citáty byly vysoce zajímavy, podávajíce mnoho k charakteristice Hórnikově. Psalť Hórnik v těchto

listech na žádost prof. Grota o svém životě a svých snahách, ovšem s neobyčejnou skromností, kteráž jej vyznačovala. Hned jsem si umínil, že prof. Grotovi v příčině těch listů dopíši. Než jsem tak mohl učiniti, došly mne brožurky Grotovy »Михаилъ Горникъ« a »Двѣ потери славянской науки« — z Potštýna! Hned jsem psal do Potštýna a ze dne 16. června 1894 mám odtamtud od něho první list. Za čtrnáct dní potom vítal jsem prof. Grota i s jeho chotí ve své skrovné pracovně v Hradci — a v několika dnech oplatil jsem jim milou a vzácnou jejich návštěvu v Potštýně. Zase jsem tam strávil nezapomenutelný den! Nezapomenutelnými jsou mi slovanské rozhovory s Konstantinem Jakovlevičem — rovněž tak jako hovory s jeho chotí, dámou velice jemnou, jejíž každé slovo prozrazovalo nevšední duši. Hovory o Dostojevském střídaly se s hovory o české vlasti a o Češích, pro něž má paní Grotová velký zájem. Když přišla slečna Habeltova, překvapila mne paní Grotová českými slovy; když jsem nad tím vyslovil své podivení, odpověděla s úsměvem, že při nejbližší návštěvě Čech bude se mnou již mluviti česky. Také s dítkami Grotových jsem se sblížil — mám vůbec u těch malých capartů štěstí. I plachá jinak drobná Věročka konečně se spřátelila s „ďáďou" Černým a ukazovala mu své dřevěné ovečky, kravičky a jiná zvířátka, při čemž svědomitě s roztomilým humorem poznamenávala, je-li zvířátko „s nogami" nebo „bez nog" . . .

To jsou moje potštýnské vzpomínky. Vidíte, jak milé známosti jsem uzavíral v Potštýně — na nějž proto vzpomínám co nejraději. Třeba při obou mých návštěvách v Potštýně pršelo — přece v mých vzpomínkách na něj svítí slunce. Tak jsou mně milé a drahé! Buď pozdraveno, milé zátiší orlické!

V Praze, 14. května 1897.

K. GROT:

NA BŘEZÍCH DIVOKÉ ORLICE.

Z CESTY DO ČECH ROKU 1890.

Nejednou byl jsem již v Čechách i na Moravě, a dobře jsou mi známy přírodní krásy celé té země i jednotlivých krajů. Ale zachtělo se mi uvidět něco nového a spojit takto novost krajiny s příjemným pobytem. Podle zpráv, kterých se nám tu a tam dostalo, rozhodli jsme se jeti do nejvýchodnějšího cípu Čech — přímo po dráze spojující naši Hranici přes Bohumín, Přerov a Olomúc s Prahou, a v tomto hornatém výběžku Čech vyhledati si útulný a malebný nějaký kouteček. Několik neděl strávených ve vábném orlickém kraji,

uprostřed příbuzného, přátelsky nám nakloněného národa, zůstavilo v mysli mé řadu nejpříjemnějších vzpomínek.

Krajina orlická svými historickými památkami a znamenitostmi v ničem si nezadá před jinými historicky památnými místy v Čechách. O tom výmluvně svědčí četné rozvaliny starých hradů a zámků na vrcholech lesnatých hor a chlumů orlického pobřeží. Mnoho znamenitých i zajímavých událostí i episod české politické i kulturní historie odehrálo se zde a v blízkém sousedství. Mnoho slavných jmen českých z různých historických dob pojí se k malebným vrchům a údolím orlickým.

Nevzpomínajíce fakt šedé minulosti, kdy vládly krajinou staré české rody Slavníkovců, Vršovicův a potom (koncem XIII. věku) Drslavicův, epochy plné ruchu a rozbrojů v této krajině, stačí, abychom si připomněli důležitou pro českou kulturní historii dobu pohusitskou — konec XV. a XVI. století — vznik a vývoj významné „církve českých bratří", jejíž kolébkou i hlavním jevištěm dějů byly severovýchodní Čechy s naším poorlickým krajem. Vždyť zde na malém přítoku Divoké Orlice — Rokytence, nedaleko na sever od města Žamberka leží historický Kunvald — pravá kolébka Českobratrské církve, kde v r. 1457 byl položen první její základ. Zde vznikla, zde zapustila kořeny, odtud začala se rozvětvovati... Konečně vzpomeňme si, kterak po osudné katastrofě na Bílé Hoře — začátkem krutých stíhání Církve bratrské a jejích členů — v orlickém kraji, v jeho divokých horách a lesích, čeští bratří, odevšad utíkajíce pronásledování, věrni matce církvi, hledali byť jenom dočasného útočiště, kterak Brandýs nad Orlicí, panství slavného Žerotína, hostil u sebe největšího českého bratra — Amosa Komenského — jenž zde napsal „pod Klopoty" mezi jiným svůj hluboký „Labyrint Světa"... Stačí připomenouti si to všecko, abychom na proslavenou tuto historickou půdu vstoupili s pocity oprávněné účasti a nejživějšího zájmu...

I.

Vídeňský rychlovlak, do něhož jsme vstoupili v České Třebové, dorazil s námi k sedmé hodině večer k cíli naší cesty. Wildenschwert, Ústí nad Orlicí! Eine Minute, jedna minuta! důtklivě volal konduktér okolo našeho vagonu, dvířka se otevřela, sotva jsme mohli vyskočit na perron a uchopiti svá ruční zavazadla a již vlak se dal zase v let a my octli jsme se samotni na malém, pustém nádraží... Bylo mi ovšem známo, že u samého nádraží jest hostinec, ve kterém je možno se ubytovati. Skutečně již za několik minut uhostili jsme se v malém, ale čistém a líbezně zelení obklíčeném, na začátku města stojícím hostinci Jansově. Ubytovavše se prozatím zde, chtěli jsme si najíti vhodný letní byt, ne-li v Ústí samém, tož někde v sousedství.

Pro letní pobyt Ústí má mnoho příjemností; pěknou polohu, mnoho zeleni, mnoho procházek do lesů a hor, půvaby to, k nimž se

pojí výhoda, že lze ve městě všecko dostati, a že jsou tu také teplé lázně, koupadla atd. Ale nicméně můj úmysl najíti zde letní byt se neuskutečnil. Nebylo vhodných bytů nejenom v městě samém, ale ani v předměstích. Konečně vysvětluje se to továrním rázem městečka. Lufťáků, „dáčníků“, jak u nás říkají, tu asi nemají; sem podnikají se jenom výlety do okolních lesů a hor.

V Ústí navštívil nás z městečka Jablonného na téže Tiché Orlici ležícího, učitel p. P.*), s nímž jsem si už dříve dopisoval, ale jehož jsem osobně neznal. On mi také laskavě byl nápomocen při výběru letního pobytu.

Bylo tedy nutno opustit Ústí a přesídliti se na vhodnější místečko. Měl jsem na mysli ještě několik městeček v okolí a rozhodl jsem se pro jedno z nich, o kterém jsem slýchal již dříve mnoho pěkného, a kde se mi podařilo přispěním dobrých lidí ještě z Ústí najmouti vhodný malý byt. Byl to — hezounký Potštejn nebo-li Potštýn na Divoké Orlici.

II.

Jeli jsme půldruhé hodiny po překrásné silnici uprostřed krajiny oživené četnými osadami a samotami, různými střídajícími se polními i hornatými obrázky; nebyla to cesta — ale nejpříjemnější a nejzajímavější procházka. K tomu byl ještě slunečný, ale ne parný májový den, příroda skvěla se ve svém svěžím jarním lesku a lehký větérek ovíval nás kouzelnou vůní polí, kvetoucích luhů a jehličnatých lesů, černajících se na západě po okolních pahorcích a horách.

Již jak se blížíme údolí Divoké Orlice, krajina se mění. Z počátku v dálce na severu rýsující se hory stále zjevněji a plastičtěji vystupují v popředí svými rázovitými pěknými obrysy: přímo před námi rýsuje se vrch dosti pravidelného tvaru, jehož vrchol věnčí z vysokého tmavého lesa trčící rozvaliny Potštýnského hradu. Na levo od toho vrchu zvedá se několik jiných, tvořících celý vysoký hřbet značně převyšující hradní kopec a od paty do vrchu hustě obrostlý lesem. Úzkým a hlubokým údolím jimi ohraničeným spěchá věčně šumíc a vlníc se po kamenitém korytě, tu ve stínu stromů, sklánějících se nad ni z příkrého svahu, tu uprostřed kamenitých srázů, poetická Divoká Orlice — nejvzácnější okrasa malebného kraje. Její bystré průhledné vlny spěchají sem od východu, od městečka Žamberka, kolem Litic — stále stejně divokým krásným údolím a teprve když vystoupí z těsného objetí skal potštýnských, dostanou se na

*) Pavel Papáček, kterého Grot později v Jablonném také navštívil. O návštěvě té se pak v článku svém obšírněji zmiňuje. Pan Papáček píše ve feuilletonu Národních Listů nadepsaném „Vzpomínka na Josefa J. Perwolfa“ a založeném právě na statích professora K. J. Grota o Perwolfovi, také o jedné své návštěvě v Potštýně, kde poznal pí. Perwolfovou, rozenou Natalii Nikandrovnu Paschalovou, nevlastní dceru Mordovćovu, ušlechtilou dámu, jak píše, krásou naší vlasti nadšenou. RED.

ZÁMEK BARONŮ DOBRŽENSKÝCH.

volnější prostor: hornaté výběžky se níží a vzdalují, krajina dostává rovnější a klidnější ráz. Orlice a vrchy nám ji skrývající zůstávají v levo a silnice vede s východní strany hradního kopce k jižní části městečka Potštýna. Minuvše řadu malých venkovských domků a dvě tři zděné dvouposchoďové villy, vyjeli jsme na náměstí s dosti velkým kostelem uprostřed, na němž skví se tona všecek v zeleni divoké révy nový, t. j. u přirovnání se starým hradem, ostatně nijak architektonicky nevynikající zámek nynějšího majetníka velkostatku potštýnského (barona Dobrženského) s náležejícími k němu křídly, stájemi atd. Tato část městečka seskupená kolem kostela a zámku leží na severovýchodním sklonu hradního vrchu, t. j. značně výše než ostatní níže ležící části Potštýna. Minuvši zámek i kostel, silnice sestupuje k břehům Orlice a její struhy, jež vytékajíce již ze skalnatého údolí, protékají městečkem a tvoří dosti dlouhý ostrov. Zde stojí velký vodní mlýn a jedna ulička městečka se dvěma nevelkými hostinci — z nichž jeden, velice čistý a úhledný (hostinec Sattranův), byl naším útulkem. Naše okna vedou dílem na východ, dílem na jih. Na východě tonou v zeleni skromné domky a stavení městečka a na jihu několik set sáhů strmí před námi velkolepě a malebně hory, svírající ve své mocné objetí Divokou Orlici, t. j. krásný hradní vrch, skorem celý zarostlý jehličnatým lesem a mohutný divoký hřeben na druhém břehu,

kde nade vším vévodí jeho vrchol Kapraš. V popředí krajinky stojí vykukující za stromy mlýn, vedle něho k odpočinku zvoucí pěkná lavička pod košatým kaštanem a lipou a tamo mostek přes bystře šumící rameno řeky Orlice. Nedá se vypověditi, jaký okouzlující dojem učinil na nás Potštýn od prvního okamžiku vší svou poetickou rozlohou. A čím dále, tím více se ten dojem stupňoval a vzrůstal. Přívětivě a ne bez zvědavosti uvítali nás zpraveni už o našem příjezdu domácí — (ovšem že Češi) majetníci malého, skromného, ale neobyčejně čistého a úhledně upraveného hostince. Za několik minut po příjezdu vše bylo umluveno a smluveno. Vše odpovídalo našim potřebám a našemu vkusu.

Potštýn není vlastně město, nýbrž jenom městys, nečítající více než asi 1000 obyvatelů, nepočítaje ovšem hosty přijíždějící sem na léto. Jak jsme už viděli, půvabně se přitulil k severním svahům hor sevřevších tu Divokou Orlici. Kdybychom se naň podívali s ptačí perspektivy s nejvyššího hornatého hřebene na druhé straně břehu Orlice, kde ve značné výšce postaven pavillon, vypadal by asi jako veliký pavouk, jehož tělo tvoří střed městyse a nohy celá řada, skoro osm výběžků či ulic v zeleni tonoucích venkovských domků, dosti pravidelně od středu na všechny strany se rozvětvujících . . .

Celý městys sestává z ma-

DŮM PROF. KVÍČALY.

lých, ale čisťounkých a přívětivých domků, často dřevěných s přiléhajícími k nim zahradami nebo dvorky obrostlými zelení; téměř u každého domku je zahrádka s překrásnými růžemi. To dodává domkům těm jakési zvláštní přívětivosti a útulnosti. Třeba připomenouti, že v Potštýně a i dále v okolí zvláště kvete pěstování růží, a věru nepamatuji se, že bych se z nich byl jinde těšil v takovém množství a ovšem že zadarmo. Jiných znamenitějších stavení je v Potštýně tak málo, že je lehko na prsty spočítáš. Kromě kostela a zámku s příslušenstvím roztroušeno je po městečku několik vill, vystavěných stálými letními hosty městyse, potom překrásná zděná budova

DŮM PANA VALENTY („POŠTA").

školní, hezounký dům, kde je umístěna pošta s byty pro letní hosty, konečně čtyři nevelké hostince — to by byly tak asi všechny budovy, jež zdobí a oživují skromnou osadu. Zámek z r. 1749, jak už praveno, nevyniká zvláštní velkolepostí ani krásou, ale zjevně spojuje v sobě vlastnosti příjemného a pohodlného aristokratického obydlí. Při něm je překrásný stinný park.

Potštýn je městys a nemá ovšem žádných výhod městských, žádných podmínek pohodlí a rozkoše; není to „Kurort" ani moderní výletní místo, je to prostě venkov, v němž však při skrovných požadavcích možno dostat všecko, čeho v domácnosti nezbytně potřebí.

Není tu skladů a velkoobchodů, ale kromě několika moučných, kupeckých a řeznických krámů jest tu větší krám, kde vedle hlavního zboží — kolonialního — nepříliš choulostivý kupec dostane docela všecko, co mu libo; i všemožné galanterní zboží i psací potřeby a hračky, nádobí a kovové zboží, jedním slovem vše, čeho jest v hospodářství a v denním životě třeba.

Třeba připomenouti, že u místního lidu zvláště kvete řemeslo tkalcovské a paličkování krajek. Tímto zabývají se ovšem jenom ženy. Umění to kvete po celém okolí, ale blízké Potštýnu město Vamberk dobylo si v něm hlučné slávy. Chodíce po ulicích našeho městyse neustále slyšíte z otevřených oken se rozléhající hřmot neunavně pracujícího tkalcovského stavu nebo můžete se těšit pěknými skupinami žen a dívek na trávě před svými chalupami sedících u okrouhlých podušek, na nichž jejich hbité ruce proplítají podivné vzory krajek, neustále pohazujíce nesčíslnými „paličkami", které s podivuhodnou rychlostí a jistotou probíhají jejich umělými prsty... Většina obyvatelstva zabývá se ovšem také zemědělstvím; pěkně vzdělaná pole žita, pšenice a jiných druhů obilí skoro se všech stran obkličují Potštýn, ohraničujíce některé jeho ulice a vrývajíce se přímo do samého středu městyse. To zvláště dodává mu útulného rázu venkovské prostoty a volnosti, krásy vesnice s její prostou a zdravou polohou.

Kromě procházek na zříceniny hradu má Potštýn mnoho jiných míst a bodů pro malebné, rozmanité a vábivé procházky. Turista — ctitel krás přírody, velkolepých širých rozhledů a poetických krajinek, měšťák, který si sem přijel odpočinout a nadýchat se zdravého horského vzduchu a vůně jehličnatých lesů — oba najdou v Potštýně hojnost předností a výhod. Vrch hradní sám, kromě cesty na starý hrad, má celou řadu jiných krásných procházek, rovněž i po nejkrásnější a nejpříkřejší západní straně hory, kde ve značné výši upravena malounká terassa s lavičkami a odkud je čarovný pohled na protější horský hřbet s vrcholem (Kapratí) i na poetické údolí Divoké Orlice, která hluboko dole u vašich nohou neklidně letí a bublá, spěchajíc vyrvat se z těsného údolí na široký prostor polí a luhů.*) Zde dole v údolí na dlouhém ostrově oblitém Orlicí a její strouhou po samém břehu řeky vede čarovné stromořadí lip. Je to nejoblíbenější procházka potštýnských „dáčníků", kde možno se do syta projít a odpočinout v příjemném chládku z vody a okolních hor.

Nutno připomenouti, že všecky procházky jsou tu tím příjemnější, poněvadž při vší své prostotě a nehledanosti, neumělkovanosti a konečně i divokosti polohy podnikáno je mnoho pro pohodlí hostů. Cesty, cestičky i lávky jsou v nejlepším pořádku, všude hojnost laviček a všude je viděti snahu o rozkvět městyse.

---

*) Hned pod touto terassou jest stolek a lavička, kde mistr KAREL BENDL sedával a skládal. Od toho pojmenování „Bendlovka".

RED.

Zmínil jsem se již několikrát o vysokém horském hřbetu, vypínajícím se na druhém břehu Divoké Orlice. Jeho divoký, trochu zamračený ráz tají v sobě zvláštní půvab.

Nejvyšší vrchol této hory zove se Velešov.*) Byla domněnka, že jméno to pochází od Velesa, boha pastýřů a stád, kterého tu snad ctili, ale dokázat toho ovšem nelze. Na vrcholu hory uprostřed lesa vidět zříceniny jakési stavby, jakýchsi zdí. Domněnka, že tu stával kdysi hrad nebo klášter řádu Templářů, nemá podkladu; ale nelze popírat, že tu býval starý hrad. Příliš zjevny jsou jeho sledy; těžko v nich vidět rozvaliny prostého hospodářského stavení, jak

HOSTINEC A OBCHOD PANA CHOCENSKÉHO V ZÁMĚLI.

někteří se domýšleli. Konečně jest zmínka o hradě Velešovu (castrum welischow), nepochybně o tomtéž, i ve starém rukopise z r. 1358. Je možno, že Karel IV., rozbořiv a spustošiv potštýnský hrad, vystavěl tu na Velešově obranný a dozorčí hrádek. Nyní zbytky zdí zarostly travou a mechem a celé místo jako celá hora starým lesem. Poloha velice divoká, vůkol hluboké ticho ... Stará pověst vypravuje,

*) Je to omyl, se kterým častěji se potkáváme. Nejvyšší vrchol tohoto hřbetu přímo přes řeku proti hradskému kopci čnějící, jmenuje se Kapraď. Velešov je až vrch druhý, od Kaprati oddělený úžlabím, kterým právě vede cesta z Potštýna na Prorubu. RED.

PARTIE Z „MODLIVÉHO DOLU“.
LESNÍ INTERIEUR.

že zde v neděli uprostřed toho ticha bývalo slýchat vzdálený zpěv rozléhající se jakoby zevnitř hory. Pravděpodobně je to ohlas dob, kdy skutečně v těch lesích zvláště za tmy noční rozléhal se tajemný zpěv duchovních písní a žalmů českých bratří, skrývajících se zde a konajících v lesní hloubi svou bohoslužbu. Vzpomínce na české bratry vděčí nedaleký „Modlivý důl“ své jméno i k němu se vížící pověst. Zde uprostřed balvanů ohromných a útesů ve stínu věkovitých stromů, u prudkého horského potoka ukazují jeskyňku, kde dny své trávil v ustavičné modlitbě neznámý poustevník. Možno, že i tu byl prostě tajný úkryt ubohých vyhnanců pro víru . . . Divoká, poetická poloha toho horského úžlabí v hloubi lesa budí hluboký okouzlující dojem.

Nedaleko Velešova, na jih, tam kde les řídne a ustupuje na konec širé prostoře polí, na hřebeně hory u prudkého srázu nad Orlicí jest povýšené místo, nezakryté stromy, s něhož otvírá se na sever i východ malebná, velikolepá vyhlídka s nedozírně dalekou perspektivou.

Místo toto má originelní jméno: „Na kazatelně“ — nejspíše pro svou povýšenou polohu. Přímo před námi v údolí Orlice — celý jako na dlani — vypíná se hradní vrch se svými zříceninami a k jeho

úpatí skromně tulí se městečko Potštýn; dále na sever jasně vidět sousední města: Vamberk a Rychnov i Kostelec a Častolovice atd., východněji celé Orlické pohoří a ještě dále vrcholy Krkonoš, za jasných dnů i samu Sněžku. Popojdeme-li o něco dále od srázu na protější stranu, dojdeme brzy na holé, bezlesnaté místo, na nejvyšší hřeben hřbetu*), odkud objeví se nám ještě velkolepější panorama — již ne na jednu, ale na obě strany, na sever i na jih. Na sever vidět skorem totéž, co s „Kazatelny", ale na jih kromě bližšího okolí — města: Choceň, Vysoké Mýto, až k Litomyšli a západněji celý kraj až k Pardubicům a Chrudimi. S toho návrší jde cesta dolů k západu na druhou stranu horského hřbetu a brzy dostihuje vísky Proruby, originelně po strmých svazích dosti hlubokého úžlabí rozložené, docela osamělé, v té divoké horské pustině a pro poměrně nesnadný přístup jakoby odloučené od ostatního světa. Z Proruby, jak jsme už řekli, není přímé pohodlné cesty do Potštýna; aby se šlo přímo, třeba slézti celou skupinu hor je dělící a ještě po úzkých lesních pěšinkách, po kamení a kořenech lesních. Ale jest jiná cesta — velice daleká — kolem hory; dolů z Proruby vede kolem nevelké samoty („Hadovny") divokým úvozem uprostřed lesa nazvaného „Zákopanka" a úžlabím horským vychází na rovinu táhnoucí se od západu k Potštýnu. U cesty v lesnatém údolí nalézá se mineralní (železitý) pramen, nyní docela zanedbaný — jenž při pěkném svém okolí mohl by se stát při větší podnikavosti majitelově dojista pramenem příjmů.

Ve Varšavě, v říjnu 1890.

*

Otiskujeme zde výňatky přeložené z článku „На берегахъ Дикой Орлицы" od prof. Konstantina Jakovleviče Grota, uveřejněného v časopise „Русскій Вѣстникъ" (1891, T. IV., str. 177—208., T. V., str. 279—314, celkem asi 70 stránek).

Úkolem článku**) bylo, jak autor hned v úvodě přiznává — pohnouti ruské čtenáře, aby cestovali do slovanských zemí. Sděluje své vzpomínky s ruskými čtenáři, obyčejně málo obeznámenými s územím a domácím životem západního Slovanstva, v naději, že vzbudí v některém z nich zvědavost a snad i úmysl hledati podruhé to, co je ode dávna a ze zvyku vábí do různých Švarcvaldů, Saských Švýcar, Tyrol — blíže — v bratrských zemích slovanských. Rusové tu najdou vše, čeho v cizině hledávají, a to — bez velkých výloh. A o jeden pocit budou mít víc: bude jim — třeba byli v cizině — útulněji a domáceněji než v zemích docela cizích, kde myslí toliko na vykořisťování cizinců.

Grot chválí si úslužnost a ochotu, jaké tu všude, doznával, zvláště kde poznali, že je Rus; z radostného hlasu otázky „Z Ruska?!" slyšel Grot strunu hlubokých, třeba i obyčejně zatajených sympatií k Rusku, které žijou v národních massách všech mimoruských malých slovanských národů.

---

*) Říká se tu také na „Hlásnici". RED.

**) Jako hlavní prameny uvádí Grot Sedláčkovy „Hrady a zámky" a popis Orlicka v Ottových „Čechách" (omylem jsou tu uvedeni místo autora popisu Jiráska redaktoři Šubrt a Borovský).

Popisem topografickým — všímaje si také národnostních hranic — uvádí autor čtenáře v kraj orlický. Ubytovav se v Potštýně, podniká odtud Grot výlety do okolních měst a míst a všude se zajímá nejen o půvaby krajinné a památky historické, nýbrž také o duševní stav a rozvoj, průmysl a zaměstnání obyvatelstva. V Ústí nad Orlicí zaznamenává koňské trhy, průmysl soukennický a tkalcovský, ale postřehuje tu „v továrním městě“ právě následkem továren nedostatek duchovního života a vyšších zájmů. Ve Vamberce všímá si zase továren a přirozeně nejvíce ovšem průmyslu krajkářského, který sem a do celé krajiny zavedla v prvé polovici století XVII. Magdalena z Grambu, rozená Belgičanka, manželka někdejšího majetníka panství potštejnského a vamberského, zajímá se nejen o školu krajkářskou ale i o její vývoz. V Jablonném, v horách, kde již rolnictví mnoho nekvete, poutá ho pěstování lnu, koželužství, hotovení klihu truhlářského, továrna na štětky atd. Mimo professorskou kolonii potštýnskou stýkal se ponejvíce s lidem a venkovskými učiteli. Školství našeho zvláště bedlivě si všímal v Potštýně i na př. v Jablonném. Líbí se mu nejen nákladná budova, ale chválí zejména množství map, nápisů, vůbec pomůcek k názornému vyučování, chválí, kolik z těch pomůcek opatřily školám místní záložny, líbí se mu, že v obecné škole — po ruském „selské“ — se děti učí i fysice, zeměpisu, přírodopisu. Všude nalézá čistotu a pořádek, líbí se mu, že se nezapomíná na tělesný vývoj dětí, viděl pod lipami tělocvik a hry školních dětí. I to pochvaluje, že děti jsou naváděny k pracím ve školní zahrádce. Pro učitelstvo má jen slova chvály. Jsou netoliko hluboko proniknuti citem povinnosti a vědomím vážnosti svého povolání, ale i při tom, jak špatně jsou placeni, nadšeni láskou ke své práci. Nemůže jinak být ve vlasti Jana Amosa Komenského, zvláště v kraji, kde žil, kde památka jeho dosud neshasla. Želí, že Komenského si v Rusku tolik nevšímají, kolik by zasluhoval.*) Ale Komenský není Grotovi jen paedagog, Komenský je mu také veliký „český bratr“. A tím jsme u hlediska, které Grota nejvíce zajímá, ke kterému se stále vrací a které se mu samo odevšad hlásí... Snadno to chápeme v kraji, kde stará Jednota bratrská měla svoji kolébku, svoje první i poslední sídla v Čechách. Z historických památek zajímají Grota vždy a všude nejdříve památky po bratřích. V Ústí jest to starobylá stavba dřevěné bratrské fary o jednom poschodí s pavlačí („sbor“ tam býval v jiné části města), všímá si okras na štítech v „Novém Světě“, připomínajících podobou svojí kalich, zmiňuje se (ač ho neviděl) i o kancionálu z r. 1580, který se při kostele zachoval a ve kterém horlivcem nějakým později — vedle jiných rasur — na dvou místech, kde byly písně k „svatému mistru Janu Husi“ byl list prostřední vyříznut a ostatní dva v jeden slepeny, tak že jen začátek a konec těchto písní se nám zachoval. V Hylvátech, obci většinou německé, mají českobratrský kalich, nalezený v Ústí při přestavbě sboru. V Liticích při vzpomínce na uvěznění Korandovo vybavuje se mu hned, že pět let po uvěznění v Kunvaldě povstává Jednota. V Brandýse nad Orlicí zajímá ho Žerotínova hrobka i její osudy a přirozeně vede ho cesta do „Klopot“ k pomníku Komenského, k místu, kde stávala chaloupka Komenského, v Žamberku vzpomíná počátků Jednoty, Chelčického, bratra Řehoře...

Je přirozeno, že v Potštýně upoutala jeho pozornost nevelká evangelická bratrská církev. Je to česká větev církve herrnhutské, a tu vykládaje vznik této církve, dospívá k závěru, že přímých stoupenců a chranitelů podání, závětí a idei staré slavné Jednoty českobratrské ani v Čechách, ani na Moravě není. Bratří sice se snaží a doufají rozšířit se v Čechách, „odvolávají se na souvislost se starou Jednotou, snaží se navázat potrhané niti, ale úspěchy jejich jsou dosti skrovné.“ Otázku, má-li církev ta v Čechách budoucnost, lze dle Grotova úsudku sotva zodpověděti kladně. Z části vysvětluje to Grot přísnosti jejich mravů, z části nedůvěrou, kterou budí v Čechách pokud se týče učení kosmopolitický, ale ve skutečnosti německý jejich duch a ráz.

*) Grot sám v posledních letech se svými pěknými studiemi o Komenském (zvláště v časopise Славянское обозрѣніе) přičiňoval.

Grot líčí také Husovu slavnost v sirotčinci potštýnském, na kterou si zašel.

Bratří mluví německy, neštítí se Němců, jako ostatní „dobří Češi", v čemž jsou jim příkladem jejich duchovní, učící se česky. U nich je první věcí náboženství — křesťanská láska a ta nedbá národnosti a jejích sobeckých zájmů. Než takové vysoké stanovisko massy lidu asi nikdy nepochopí. Katoličtí duchovní využívajíce nechuti k Němcům, říkají, že bratří chtějí germanisovat. Čpí to fanatismem, ale i soudný člověk — píše Grot — se ptá, není-li na tom byť i malounko pravdy. Čeští evangelíci sami se chtí vymanit z německého vlivu.

Grot byl přítomen i katolické slavnosti náboženské — slavnosti Božího Těla. A tu připojuje poznámku. Ruského člověka zaráží při všech náboženských obřadech římsko-katolické církve stejně jako při bohoslužbách, že při nich účast ženského pohlaví číselně nepoměrně převládá. Muži málo chodí do kostela, a to nejen intelligence, i lid. Rusovi to bije do očí, je zvyklý jinému. Ruských mužíků je plná cerkev, sotva že ženám a dívkám v zadu místa zbývá.

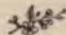
Mnohé si v Čechách libuje. V hostinci u S. skládá se služebnictvo pro celý dům i pro hospodářství všeho všudy jen ze dvou služek, za to pracovitých a čilých, ne jako v Rusku. Líbí se mu to a diví se, jmenovitě vzpomene-li si na ruské městské služebnictvo. V mnohém se mýlí. Tak na př. myslí, že naše „pivo docela nahrazuje lidu ruský kvas i vodku . . ."

Grot podnikl mnoho výletů do okolí: do Vamberka, Kostelce, Proruby, Litic, Doudleb, Brandýsa, Rychnova, Studánky, Jablonného, líbí se mu i jinde, chválí i jiné krajinky, ale vždy rád se vrací do svého útulného Potštýna. Tak „Studánka" je mu už „kurort". Celý způsob života tam připomíná mu švýcarské kurorty, ale místo hor, jezer, ledovců, vonný, ale trochu těsný les, samota a jednotvárnost. Tu se již najednou ocitl v jiném okolí, ve společnosti trochu škrobené, vystrojené, to už není prostota potštýnská, kde se stýkal s lidem.

Doslov je zase apostrofou k ruskému čtenářstvu. Grotovi se zdá na čase posilovat vzájemnost slovanskou přímým stykem. Slované mají pracovat o duševním spojení, mají se vzájemně seznamovat, mají poznávat své bratry doma, na jejich rodné půdě, v prostředí jejich národního bytí. Dávejme svým bratřím — píše — příležitost slyšet ruskou řeč, cvičit se v ní, my sami také máme se dosti čemu od nich učit. Země našich bratří jsou bohaty, krásny, je v nich zdrávo, levně i příjemně — kdo by se nedivil, že Rusové tak málo kdy zabloudí v příbuzné, vůči nim tak obzvláště pohostinné kraje slovanského západu.

Tak psal Grot r. 1890. Je dnes lépe? Těžko říci, ale Rusové, jedou-li do Čech — plní „kurorty" ve Františkových Lázních atd. Příčin je mnoho na snadě. To, co přehlédl nadšenec pro ideu slovanské vzájemnosti, který na př. zaznamenává jako slovanskou pohostinnost, když hostinská v Liticích podala celý pecen chleba a nechtěla zaň pak peněz, to, co prominul člověk nezhýčkaný, nečekající na pohodlí a obsluhu, nad tím by massa ruských „dáčníků" spráskla ruce.

A tu nelze zapříti, že se v Potštýně a u nás vůbec leckde nepochopila a dosud nechápe praktická stránka takovéto slovanské vzájemnosti. Potštýn neposkytuje dnes ještě ani z daleka toho pohodlí, jakého hledají Rusové, kteří váží dalekou cestu do Čech, jaké se s jejich hlediska rozumí v celém ostatním světě samo sebou. Venkovské, při vší své prostotě a primitivnosti však útulné a krásné zátiší nevyhoví každému, zvláště nemá-li tolik smyslu pro krásy přírodní nevyumělkované, pro přírodu netknutou ještě podnikavou rukou obchodníka, nemá-li také tolik lásky k prostému lidu, kolik ji měl v ušlechtilém slovanství prof. Konstantin Jakovlevič Grot. RED.

G. J. LAŠEK:

ZLATÉ PÍSMO.

(P. ALOIS POTĚHNÍK.)

PÍSEŇ PRO JEDEN HLAS S PRŮVODEM KLAVÍRU.

ZPĚV

KLAVÍR

p

Ped. * Ped. *

Con anima.

mp Když ne-be kni-hu o-te-vře, zříš pí-smen-ky tam

sempre p

zla-té; a co v ní zla-tem na-psá-no, to ji-stě pís-mo

f

sva - té, a co v ní zla - tem na-psá-no, to ji - stě písmo

marcato

sva - té. Kdo v knize té - to ve - li - ké jeu tro-chu čí - sti

f *Rychleji, vzrušeně.*

p *sfz* *f* *sfz*

Ped. * Ped.

p *rit.*

u - mí, i prav-dě skry - té mu-dr-cům, z ní snad-no po-ro-

p

a tempo Imo.

zu - mí. Neb což by hlá - sal ji - né - ho kruh

p

Ped. * Ped.

zla - tý ne - bes bá - ně, — než, ve-smír ten že od vě-ků

spra-vu - je ru - ka Pá - ně? Než, ve - smír ten že

mf

od vě - ků spra - vu - je ru - ka Pá - ně?

calando *f* *pp*

perdendosi *pp*

Ped. *Ped. *Ped. *Ped. *Ped.

V Častolovicích, v květnu 1894.

JOS. KUCHAŘ:

HLASY V ŠERU.

(PAMÁTCE † SESTRY.)

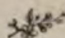
V modrých parách soumrak splývá —
v taj se hříží celý svět; —
dýše list, mdle voní květ,
prška hvězd v šer jiskří snivá.

Minulost mně prstem kývá:
dávné touhy, mrtvý vzlet
cítím zase hrudí znět, —
bol mne teskně rozechvívá.

V přísvitu, jenž kol se klade,
žiju znova jaro mladé,
cítím umírat je zas . . .

Vidím drahých mrtvé stíny; —
v jiskřivých hvězd tam svět jiný
zve mne šeřivý jich hlas.

Na Žižkově, 17. května 1897.

F. A. ŠUBERT:

Ty stará, milá hlavo Potštejna, ty vrchu omlžený, s korunou hradních cimbuří, jak přátelsky jsi na mne hleděl, když před sedmi lety poprvé jsem k tobě kráčel, abych v okolí tvém navštívil hroby dávných otců svých! Pohlížejícímu k tobě bylo mi, jako bys ty sám byl pradědem dědů mých a jako bys rozestíral náruč mně naproti a vanoucím větrem mě vítal: „Pojď, synu synův mých, pojď a přitiskni se na staré srdce mé!“ —

Vybral jsem se hledat kosti a jména otců svých. Dávno jsem si přál věděti, kdo byli a kde mívali své dřevěné krovy ti, jejichž nejmladším vnukem jsem byl. Ale ani za dob studií, kdy bývalo o prázdninách mnoho času, ale málo peněz, ani později, kdy bylo mnoho práce a málo času, na takovou pout ke hrobům otců jsem se nedostal. Znal jsem jen své nejbližší příbuzenstvo, věděl jsem, kdo byli moji dědové a babičky, — ale všechno ostatní bylo již zastřeno mlhou minulosti. Jediným ukazovatelem do časů dřívějších bylo příjmí dědečka Šuberta. Tomu říkali v Jaroměři ne Šubert, nýbrž Potštejnský — na rozdíl od jiného Šuberta. Podle něho psával jsem se na

svých literárních produktech na gymnasiu královéhradeckém rovněž „Potštejnský“. A mimo to věděl jsem od svého otce a strýce duberského, že „Šubertové pocházejí ze Sopotnice u Potštejna“.

Bylo tedy samo sebou, že chtěje se dopátrati něčeho o svých poctivých předcích, zaměřil jsem nejprve k půvabnému Potštejnu. V něm našel jsem sice jen poskrovnu toho, co jsem hledal. Ale za to stal se mi Potštejn na několik dní příjemným pobytem a východištěm do okolních míst, na jejichž hřbitovech trouchnivějí kosti mnohých těch, kteří zde byli přede mnou.

POHLED NA POTŠTÝN OD SV. MARKA.

V Sopotnici, kam jsem z Potštejna nejprve vyšel, poskytly mně staré matriky světla do minulosti jednak celými třemi kovářskými generacemi Šubertův sopoteckých, jednak poukazem, že první Šubert přišel do Sopotnice z blízkého Kostelce nad Orlicí. To byla najednou kořist velmi bohatá, větší než jsem se nadál. Pochodeň v Sopotnici mi rozžehnutá dovedla mě v Kostelci až do r. 1624 a v Kyšperku konečně až do r. 1592, do něhož z Celného první Šubert zaznamenán jest. Hloub do minulosti jsem se dostati nemohl — neníť matrik. Byly zničeny jednak ve válce třicetileté, dílem pozdějšími požáry a pohromami. Jeť vůbec v Čechách málo matrik, jež by souvislostí nerušenou sahaly až do XVI. století.

Když jsem za vzácné ochoty správců duchovních si vypsal všechna velmi četná data v Sopotnici a Kostelci, zašel jsem si i do Vamberka, zajel — opustiv Potštejn — do Jaroměře a později rozepsal jsem se z Prahy na mnoho far, odkud zevšad jsem dostal spolehlivé zprávy nejprve o předcích se strany otcovy a potom se strany matčiny, rodem Wobořilovy.

Sešlo se mi tak několik set bezpečně zjištěných jmen, jež dle jednotlivých dob a manželství řadila se znenáhla u veliký proud postav, táhnoucích před okem mým jako legie duchův s hvězdami a kříži života a smrti a nejstručnějšími zprávami o jejich rodištích a jejich zaměstnání.

A vedle hlavního kmene rodového nahromadila se mi ještě spousta dat, jejichž souvislost s mým rodem bije do očí i jmény i místy, z nichž jednotliví Šubertové a Wobořilové pocházeli. Ale pro nedostatek spojovacích článků přesně zjištěno býti nemůže, v jakém stupni příbuzenstva ke hlavnímu kmenu se nacházejí.

Poznal jsem, že rod Šubertův — pocházející nepochybně ze Slezska — postupoval od slezských hranic, k nimž mnoho jeho starých dat se pojí, do kraje údolím Orlice. Nejstarší Šubert Matěj je z Celného u Kyšperka (za doby krále Rudolfa II. * r. 1592, † 20. dubna 1665); po něm jest Jan Šubert, městský pastýř v Kostelci n. Orlicí, * 1624 a † 1711. Po tom přichází Jan Šubert s manželkou Ludmilou v Kostelci n. Orl., kteří měli šest dětí. Nejmladší syn Matěj (* 1688 a † 1756) byl kovářem v Sopotnici a byl ženat dvakráte, poprvé s Dorotou, vdovou po Janu Procházkovi z Brné u Potštejna (ψ 1718) a po druhé s Marjanou, dcerou Jana staršího Hartmana. Měl šest dětí, z nichž Jan (* 1728 a † 1786) ujal po něm kovárnu v Sopotnici. Ten byl také dvakráte ženat, a to poprvé r. 1757 s Rozinkou Langerovou a po druhé (1775) s Kateřinou Cabalkovou z Brné. S první manželkou měl pět, s druhou také pět dětí. Ze čtyř jeho synův Františka, Václava, Jana a Josefa bylo 25 dětí. Syn jeho František (* 1757) byl kovářem v později vystavěném Josefově a Vysokém Veselí, druhý syn Václav (* 1761) zůstal kovářem v Sopotnici, třetí Jan (* 1764) byl tkalcem v Potštejně a čtvrtý Josef (* 1766) krejčím a sousedem v Jaroměři, kdež došel zámožnosti a se svou manželkou Dorotou (ψ 1793) žil velmi šťastný život manželský. Když choť jeho dne 19. ledna 1833 zemřela, přišla na něj tesknota, za nedlouho nemoc, a ubohý děd následoval svou věrnou družku do hrobu již 30. dubna téhož roku v Pecce, kam šel na návštěvu k svému synu Josefovi, barvíři, aby aspoň na chvíli měl s očí po zemřelé manželce pustý domek a prázdnou světnici! Z jejich 11 dětí byl nejmladší, Antonín Matěj, sedlář v Josefově a později v Dobrušce (* 1811 v Jaroměři a † 1869 v Dobrušce), mým milým a starostlivým otcem.

Matka moje byla Anna Wobořilová (* 1811 ve Vodětíně u Opočna a † 1887 v Praze), dcera lesníka Františka Wobořila a manželky jeho Marie Magdaleny rodem Svěcené. Děd můj František Wobořil (* 1783 a † 1855 v Opočně) byl z osmi dětí Jana Wobořila, lesního na Pustině

6*

a později v Mochovci u Opočna, a manželky jeho Doroty, dcery Jiřího Pancíře, měšťana v Opočně. Tento Jan Wobořil byl synem Jana Wobořila (* 1718, † 1777), lesníka v Mochovci, a manželky Kateřiny po Jiřím Šolcovi z Trnové, kteří měli osm dětí. Otcem tohoto Jana byl opět lesník Jan Wobořil ze Semechnic, později v Mochovci (* 1688, † 1748).

Dalších přímých předkův tohoto lesnického rodu Wobořilův jsem nemohl najíti, poněvadž v děkanátu dobrušském není starších matrik. Našel jsem sice ještě Tomáše Wobořila, myslivce v Semechnicích (* 1659, † 1735), který byl ženat s Alynou (* 1670, † 1746) po Janu Štaskovi z Provoze, i jiné staré Wobořily, ale ti, ač dojista blízcí příbuzní, z hlavního kmene nejspíše nejsou.

Šubertův starých ze století XVII. našel jsem mnoho v Celném, Těchoníně, Vlčkovicích, Kyšperku, Žamberku a Kostelci n. Orl., ale spojitost jich s hlavním rodem zjistiti jsem rovněž nemohl pro nedostatek spojujících zpráv matričných. Z bydlišť jejich — vesměs při hranicích — možno souditi, že rod Šubertův patřil k obyvatelstvu, které od nepaměti bylo usedlé v oněch končinách k mýcení lesů pohraničných a k zakládání osad (viz Zoubek: „Vypsání hradu Potštejna v Hradecku“) již ve století XIII.

Jsa již jednou v dopisování s farami, sestavil jsem si ještě seznam členů rodin vesměs vdaných dcer děda mého Josefa Šuberta, od r. 1813, mých sester a dcer strýců mých. —

Ty chůze po hrobech otcův a mateří mých a jiných příbuzných, sbírání a pořádání zpráv zabraly mně vedle ostatního mého povolání tři čtvrti léta a působily na mne způsobem zcela zvláštním. Viděl jsem, jak povstávala a opět do hrobu se kladla řada příbuzných po řadě, jak přicházeli na svět, zasnubovali se, měli rodiny a umírali, jak buď na jednom místě po celé generace zůstávali co kuřata v jedné kukani, anebo se rozlétali jeden sem, druhý tam, zakládajíce si v nových bydlištích nové domovy. Některé jsem mohl stopovati od kolébky až po hrob, jiní se ztratili, nezanechavše po sobě leč jména a dni narození. Zašli nejspíše do ciziny a tam zemřeli. — A všechny, které jsem našel, jsem pozdravoval, se všemi rozmlouval — tak v duchu a duchem, když oni, duchové, plynuli přede mnou — a byl jsem tak dlouhou dobu živ s nimi v tichu a ústraní vedle hlučného, bouřného života denního. Představovali mně celá tři století: z toho davu jmen Šubertův zbývají dnes po těch třech stoletích pouze tři, — všechna ostatní ukryta jsou ve hrobech, rozesetých po tom širém okolí vážného, zadumaného vrchu potštejnského a od něho dál a dál, kam kdo z nich pro život a smrt se utekl. —

Jdou a odcházejí věkové, a s nimi i sta a tisícové těch, jejichž radost i žal mizí v proudění dob tak jako ty jejich kosti pod zemí, která všem pokolením lidským i mateří je rodnou i bezpečným krovem posledním. —

V Praze, 5. července 1897.

PROKOP BARON DOBRŽENSKÝ.
(* 1813, † 1873.)

MOJE VZPOMÍNKY NA POTŠTÝN.

Vzpomínám na Potštýn, jaký byl před 30 lety: zastrčeným koutem, o kterém v Praze nikdo neměl ani potuchy, idyllickým zátiším, jehož klidu ještě nerušila hlučná společnost letních stěhovalců.

Tehdáž — bylo po válce pruské r. 1866 — vrchnost pobývavši dlouhou dobu v Haliči a Uhrách, vrátila se na svůj statek, a s ní oživl nejen zámek, ale i celý Potštýn. Druhého dne přijel jsem já z Prahy.

Do této doby zalétají moje vzpomínky, a před duševním zrakem objevuje se mi dlouhá řada tichých rovů, pod nimiž odpočívají drahé a milé hlavy, s kterými jsem byl přátelsky obcoval a jež mi pobyt tamější učinily příjemným. Památce těchto drahých duší platí tyto řádky.

Vděčnou upomínku věnuji v první řadě staročeské rodině baronů Dobrženských, u nichž jsem ztrávil dvě léta. Tři z nich odebrali se již na věčnost: baron Prokop Dobrženský, jeho choť Eliška a nejmladší syn Jiří.

Baron Prokop Dobrženský, polní podmaršálek, generál kavallerie, byl voják tělem i duší: postava martiální, imposantní, vzrůstu krásného a vysokého (jakým vynikají všichni Dobrženští), přísný na pohled, ale dobrák od kosti, který kuřeti neublížil. A jaký byl on Čech! Byv od mládí na vojně, ztráviv mnoho roků v Haliči a v Uhrách, účastniv se války šlesvicko-holštýnské, znal se všude k svému národu, jejž miloval a s nímž cítil až do smrti. Maďarů nenáviděl, poznav je zvláště ve Velkém Varadíně, kde byl poslední dobou velícím generálem, a ačkoli se politikou hrubě nezabýval, přece jen těžce nesl a propukával v nevoli, proč oni se domohli svých práv a proč ne my Čechové. Češtinu ovládal ku podivu a rád jí užíval; se mnou jinak nemluvil než česky. V rozsáhlém příbuzenstvu požíval „Onkel Prokop“, jak ho nazývali, veliké vážnosti a autority. Byl to český šlechtic starého rázu.

Jeho choť Eliška (roz. hraběnka Chamaré) uměla také velmi dobře česky, ale se mnou mluvívala pouze německy, jaksi ze zvyku, jak u dam bývá. Paní baronka Dobrženská byla dáma energická, rozšafná, která sama řídila celé hospodářství se svým správcem, jenž každé neděle k ní přicházel k řízení; při tom spanilomyslná, šlechetná a štědrá podporovatelka chudých, obzvláště mládeže; chudina potštýnská ztratila v ní velikou svoji dobroditelku a žehná zajisté vděčně její památce.

Tuto svoji šlechetnost zdědila bezpochyby po své matce Anně, rozené hraběnce Voračické z Paběnic. Dámu tuto poznal jsem v Potštýně, kamž přijela na trvalou návštěvu, a měl jsem hlubokou

soustrast s jejím osudem: bylať chudák neustále churava a ztrávila většinu času na lůžku jako pravá mučenice. Mně připadala jako česká šlechtična rázu Zuzany Černínové. Ve všem myšlení i konání byla

ELIŠKA BARONKA DOBRŽENSKÁ.
ROZENÁ HRABĚNKA CHAMARÉ.
(* 1831, † 1883.)

pravým andělem, smiřujícím a žehnajícím, a také všichni lnuli k ní s neobmezenou láskou a něžností. Smýšlením byla rozhodná Češka, jako vůbec celý rod Voračických i Dobrženských.

Za svými pak rodiči záhy odešel roztomilý J i ř í č e k, můj chovanec, mnohoslibný květ v daleké cizině za vesny života náhle mrazem spálený.*) Škoda ho!

A nyní táhne přede mnou dlouhý šik počestných občanů, kteří žijí v mých upomínkách. V jich čele korpulentní H o s t i n s k ý, o své hosti vždy starostlivý, trpělivý a shovívavý, u něhož jsme zažili mnohé veselé chvíle; za ním dr. H l a v á č e k, veselý kumpán, který nikoho nezarmoutil, leda pacienta, když uváznuv při dobré chmelovině dlouho k němu nepřicházel; dále poctivý, rázný K a l o u s, který se stejnou horlivostí sobě počínal ve své dílně pekařské jako na ochotnickém jevišti; ublazený L e p š í k, který rád politisoval; rozšafný R u b e š, který jako patriarcha přečkal celé pokolení, ale země zaslíbené přece nespatřil; čiperný zahradník D o h n a l, postava malá s velikými kníry, s nímž bývala největší švanda, když nám dával německé a latinské hádanky a my jim nechtěli rozuměti (Mar-kus, Lati-kus, Klin-kur!); slaďounce usměvavý farář, ustaralý správce, liškou podšitý lesní, nahluchlý zámečník, kterému přezdívali „Český bratr“, a jiní a jiní, jež enumerare longum est . . .

JIŘÍ BARON DOBRŽENSKÝ.
(* 1857, † 1882.)

Náhle zachvělo se mi péro v ruce, a něco mi srdce sevřelo. Oči mi zvlhly, a mlhou pročernává se čerstvý rov, pod kterým odpočívá zlaté srdce nejvěrnějšího přítele V á c s l a v a J e r o n ý m a M a z u r y. Mazuru zná v Potštýně zajisté ka-

*) Zemřel jako attaché při c. a k. vyslanectví v Madridě.

ždé dítě, jej musil milovati každý, kdo ho poznal a kdo se s ním stýkal. Byl to muž vzdělání nevšedního, zkušený vychovatel, rozmilý společník. Syn vesnického učitele (nar. r. 1841 v Malšovicích u Hradce Král.), prodělal trpkou školu života jako snad většina našinců. Vystudovav gymnasium v Hradci Král., pobyl nějakou dobu v semináři, načež se odebral do Prahy studovat klassickou filologii. Po studiích universitních nastoupil dráhu vychovatelskou: byl vychovatelem u barona Dobrženského v Potštýně, potom u hr. Thuna v Cholticích, u barona Hrubého v Červ. Pečkách, u hrab. Kounice, u hrabat Mitrovských a Haugwitzů na Moravě a naposledy u hr. Kolovrata-Krakovského v Rychnově n. Kn.

VÁCLAV J. MAZURA.

Mazura byl filolog ex professo, přírodozpytec ze záliby. Jak přírodu miloval a jak ji dobře znal, o tom vydávají svědectví jeho „Procházky v přírodě" a „Námluvy zvířat", které napsal k mému vybídnutí (tuším roku 1881) do Světozora, jejž jsem tehdy redigoval; mimo to napsal do moravské Koledy článek o „Cizopasnících na těle lidském". Že toho nenapsal více, tomu se nepodiví, kdo zná úkol vychovatele.

Mazura byl i náruživým lovcem; jsa střelcem výtečným nešetřil svého zdraví a ulovil si rheumatismus a s ním zárodek smrti.

Zmínky zasluhuje též jeho tklivá láska k rodičům, o něž pečoval s obětavostí a něžností opravdu vzácnou. Otec jeho zemřel u vysokém věku, a stařičká matka žije posud. Václav Jer. Mazura skonal dne 17. října 1896 v Černikovicích, kdež mu hraběcí rodina Kolovratů-Krakovských postavila krásný náhrobek. Buďtež jim za šlechetný skutek upřímné díky!

V Praze, 7. května 1897.

BOH. BAUŠE:

VOJTA NÁPRSTEK V POTENŠTEINĚ.

Náprstek neschvaloval „manii“ letních bytů; mívali jsme leckdy potýčky proto, dokazujíce, jak zvláště pro nás, kteří po celý rok duševně týráni jsme ve školách, útulek a zátiší, jaké poskytuje na př. utěšené údolí potštýnské nad Orlicí, jest pravým balsamem pro ducha. Stálá činnost, ruch a styky s lidmi i novinkami literárními byl jeho živel. Procházky, kde prý chodí lidé sem a tam, neznal. Marné bylo nalehání lékaře, paní Náprstkové a všech přátel, aby odhodlal se k delšímu pobytu v Karlových Varech. —

A přece v letech dřívějších podnikal pravidelné vycházky „vyprat plíce“ do okolí pražského s americkým klubem dam, a pořádány i vícedenní výlety instruktivní na místa přírodnicky a historicky pa-

mátná. Nezapomenutelné zůstanou všem účastníkům výlety na Orlík a Zvíkov, do Příbrami, do skal Prachovských, na Sázavu, do Kutnohorska, na Bezděz a j. v. Hromadné tyto výlety vyžadovaly četných příprav, dopisů, dotazů, objednávek, o nichž se účastníkům, kteří vše nalezli připraveno, ani nezdálo. Hektografovány i mapy a sháněna příslušná literatura. Výlety tyto nezůstaly bez účinku na místa navštívená; povzbuzováno všude k označování cest, k úpravě hostinců, appelováno na lokální patriotism. Duší všeho byl Náprstek.

V letech osmdesátých ještě byl život spolkový v Praze dosti jednostranný, neúplný; valně přispěly k povznesení společenského života bez odporu obě výstavy, jubilejní a národopisná. Před tím bylo u Náprstků snad jediné místo, kde kuly se plány a přetřásány otázky, jak zorganisovati českou turistiku, povznésti návštěvu cizinců, jak zachovati národní lidové práce ruční a kroje, jak založiti společnost zeměvědnou, jak provésti ty a ty spolky humanní, opravy zdravotnické a pod.

Dnes všechny tyto záležitosti s větším neb menším zdarem jsou v rukou zvláštních spolků vědeckých, společenských, humanních, zábavných i sportovních; nastalo dělení práce, tím ovšem i rozptýlenost, důkaz, že rosteme. Dokud jsme byli menší, měly všechny ty snahy jeden duševní střed, a ten byl — „u Haláנků".

Náprstek se svou chotí podnikal ob čas cesty, jež neměly nikdy rázu čistě zábavného; táhlo je buď seznání některého musea, výstavy, průmyslového závodu, nového vynálezu neb krajiny zvlášť zajímavé.

Dne 11. srpna 1883 podniknuta podobná cesta přes Nechanice, Králové Hradec na Berlín, kdež byla výstava hygienická, pak přes Lipsko, Vratislav a Hirschberg na Krkonoše, odtud pak zavítali Náprstkovi a paní Kottnerová, vždy věrná pomocnice při úpravě sbírek Náprstkova musea, do Potenštejna. Všem třem účastníkům zůstal pobyt v líbezném místě tomto v milé upomince. Seznávám tak ze zápisků v denníku cestovním, jež dámy v klubu navykly si na pokyn Náprstkův při všech výletech svědomitě vésti.

Uvítáni byli tehdy prof. Masarykem a jeho chotí a prováděni prof. Jarníkem a jeho chotí. V hostinci „Na kopečku"

VOJTA NÁPRSTEK.

konána tehdy akademie, a poskytnuto proto cestovatelům pohostinství v klidnějším domě privátním. Druhého dne podniknut výlet do blízkých Litic. Utěšené procházky šťavnatou zelení, prohlídka hradu a milá společnost zanechaly nejlepší dojmy a vzpomínky na útulné místo. Na zpáteční cestě t. zv. Chmelisky nemálo zděsily se dámy, spatřivše proti sobě na louce volně pobíhajícího medvěda; nebyl to však žádný nový poslední medvěd český, nýbrž byl krotký a majetkem komediantů. Z Potštýna se odebral Náprstek do Rychnova, kde okazoval mlýn, v němž při útěku z Prahy r. 1848 bylo se mu ukrýti za pytli moučnými.

V Praze, 9. června 1897.

VILLA PANÍ HANČOVÉ.

VZPOMÍNKA NA MARII ČERVINKOVOU-RIEGROVOU.

Koncem let osmdesátých, v době, kdy do tichých hor potštýnských sjíždějí se hosté, aby po unavujícím ruchu velkoměstském pookřáli ve svěžím vzduchu na březích šumné Orlice, bylo lze někdy za časného jitra na místech, s nichž nejpůvabnější rozhledy se otevírají, zahlédnouti dámu, pohříženou pilně v práci. Výrazné modré oko její, hledíc do krajiny, zářilo rozkoší bytostí, v jichž srdci ozvěnu budí i nejtajnější hnutí každého květu, nejdrobnější bylinky, ruka pak snažila

se zběžnými rysy zachovati památku dojmů malebného okolí. Dvakrát, třikráte zamihla se v lesích imposantní postava, ušlechtilá tvář s nezapomenutelným výrazem dobroty, a dříve než by bylo možno se s ní sblížiti, ztrácela se zase s obzoru. Objevovala se jen takřka letmo pod pohostinnou střechou milé příbuzné svojí, přinášejíc něžné této bytosti útěchu a radost. Vracela se po roce, aby opět vykonala skutek lásky, a mizela rovněž rychle, jak neočekávaně se objevovala. Hned při první návštěvě ve ville paní Bohumily Vávrové bylo známo, že

MARIE ČERVINKOVÁ-RIEGROVÁ.

zajímavý host její byla zasloužilá spisovatelka paní Marie Červinková-Riegrová.

Nikoho též nebylo tajno, že touha po osvěžení a oddechu vlastním nevyvábila pilnou pracovnici z klidného útulku na zámku malečském do svěžích lesů potštýnských; jiné pohnutky, hluboké a vážné, povinnosti k jiným musily Červinkovou, na sebe vždy a zcela zapomínající, odervati od prací jejích.

Upřímná náklonnost, obětovné přátelství, jakéhož schopni jsou jen lidé nejvzácnější, soucit s milou sestřenicí, jejíž ochablou, melan-

cholickou mysl dovedl silný duch a pevná vůle Červinkové ob čas vzpružiti a povzbuditi, nutily ji, aby opustíc naléhavé práce, hrnoucí se na ni se všech stran, odebrala se na návštěvu do Potštýna za úkolem přátelským.

S vyjížďkou do Potštýna obyčejně spojen býval i výlet do Žamberka k jiné blízké a milé družce, paní Tereze Svatové, známé spisovatelce a sestře věhlasného prof. Dr. Alberta, s nímž Červinková za častých pobytů ve Vídni se stýkávala. Návštěva v Žamberku bývala snad za celý rok jedinou dobou odpočinku v životě Červinkové, přeplněném činností, ač možno-li si vůbec představiti Červinkovou v nečinnosti. Jí nebylo možno žíti všedně, tráviti čas na prázdno. Každá nahodilá rozmluva, účastnila-li se jí Červinková, stávala se významnou — neuměla se ani baviti povrchně o ničem — a z rozmluv takových přečasto vznikla některá její velká práce, závažný čin, dobrý skutek. Veškeré otázky života našeho veřejného, politické, literární, umělecké, socialní, filantropické zajímaly čilou její mysl, šlechetné její srdce bylo plno úkolů, jiným nedostupných. Silou nadšení přemáhala pak každou obtíž, vytkla-li si určitý cíl. Řada prací literárních, belletristických i filantropických, studie životopisné, memoiry politické, přednášky z různých oborů, svědčící o širokém obzoru duševním, jsou známy, ale takřka neznáma jest širšímu obecenstvu praktická její činnost v oboru filantropie, její snahy o povznesení stavu ženského dělnictva, péče o chudé novorozené dítky a jejich matky, práce ve prospěch osamělých dívek. A ku podivu, ani jediná snaha její nezapadla, nebyla marná. Dovedlať k dílu, kteréž provésti chtěla, roznítiti plamen lásky i v srdcích chladnějších, uměla klásti pevné základy.

Nedlouhý byl běh požehnaného jejího života — dosáhlať Červinková čtyřiceti let, když přemohla ji zákeřnická choroba, dávno již podrývající kořen životní — za to však byl život její významný, bohatý prací trvalou.

Byla snad horečná píle, nad níž každý žasl, tajenou předtuchou krátké dráhy životní?

Hrdinská mysl Červinkové neznala úvah podobných. Práce, usilovná práce ku prospěchu jiných byla jí nevyhnutelným chlebem životním, byla jí heslem, za nímž kráčela od útlého dětství až ke hrobu. Ani těžké utrpení tělesné nedovedlo otřásti neobyčejnou její silou duševní, která prýštila z hluboké, opravdové zbožnosti věrné stoupenkyně ušlechtilého filosofa a lidumila Bernarda Bolzana.

Kdekoli pak působila Červinková, všude zůstala významná památka po ní. Celé vlasti své jistě zavděčila se založením spolku „Záštity“ na mravní ochranu dívek osamělých.

Již přes dvě léta odpočívá Červinková na hřbitově vyšehradském. Také milou přítelkyni, za níž přijížděla na Potštýn, kryje země.

Zmizela na vždy s obzoru potštýnského výrazná tvář Marie Červinkové-Riegrové, avšak že ani v Potštýně nevymizí upomínka na vzácnou tuto paní, toho měly být důkazem také tyto řádky.

V Praze, 10. května 1897.

VILLA „RIVIERA".

KAREL DOMIN:

VZPOMÍNKA NA VILLU „RIVIERU" V POTŠTÝNĚ.

Rád vzpomínám krásných dob, které prožil jsem mezi svými přáteli v rozkošném Potštýně. Ovšem uplynulo od posledního mého pobytu v této útulné krajině téměř plných deset let, ale půvaby krajinné a vzpomínky rodinné odnášejí se přece často do villy „Riviery", kde jsem se svou rodinou u rodičů své choti několikeré prázdniny trávil. Krásné tyto dni již se nevrátí, neboť bývalý vzácný hostitel náš, universitní professor Dr. G. A. Lindner již po 10 let nedlí mezi námi a členové jeho rodiny nemohou se odhodlati k pobytu v místě, kde by jim odevšad kynuly vzpomínky na předčasně jim vyrvanou milenou hlavu. To jest též příčinou, proč dle myšlenek prvního svého majetníka krásně založená villa „Riviera" po jeho smrti přešla do rukou cizích.

Letos v desátý rok po úmrtí Dr. G. A. Lindnera budiž mi dovoleno zmíniti se na tomto místě několika slovy o řečené jeho ville.

Ideálně smýšlející Lindner miloval již ve věku jinošském pravdu, krásno a dobro nade všecko a byl proto nevšedním přítelem půvabů přírodních a prostého, nezkaženého lidu venkovského, jenž nezná ni falše ni přetvářky a mluví vždy tak, jak myslí. Tyto vlastnosti

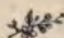
stupňovaly se u Dr. Lindnera v době mužné a vyvolaly v něm přání tráviti prázdniny na venkově, a to v krajině přírodními krásami oplývající a srdečným, upřímným lidem obydlené. Přání jeho nesla se však dále. Již za svého pobytu ve Štýrsku snil o tom, kterak bylo by příjemno nazvati sebe menší dům se zahrádkou v rozkošné krajině vystavěný svým majetkem.

Když stal se r. 1882 professorem nově zřízené české university, upozorněn byl universitním professorem Dr. J. U. Jarníkem na Potštýn jako místo pro letní pobyt velice příhodné. I podnikl o letnicích roku 1883 první výlet do Potštýna; krajina tamější učinila naň tak mocný dojem, že již téhož roku v ní se svou rodinou trávil prázdniny. Vycházkami po nejbližším i vzdálenějším okolí byl tak nadšen, že pomýšleti počal na uskutečnění dávných svých tužeb, aby si zde vystavěl dům pro letní pobyt. Šťastná náhoda mu přišla vstříc; majetník domku a pozemku na levém břehu Orlice chtěl svůj majetek prodati. Místo na pobřeží zalíbilo se Lindnerovi jednak pro polohu u řeky jednak pro pěkný rozhled, který se s něho zraku otvíral, a proto je koupil.

Nastala příjemná starost o stavbu villy, která se měla státi rodinným tusculem. Získán byl známý architekt Saturnin Heller, jenž dle myšlenek Lindnerových vyhotovil podrobný plán villy, podle něhož v příštím roce zbudoval stavitel p. Havlíček ze Žamberka rozkošný zahradní dům. Tak povstala v Potštýně villa „Riviera“, kterážto jméno dáno jí bylo zakladatelem pro její polohu pobřežní.

Kolem villy založena byla pěkná zahrada, v níž vysázeno bylo hojně pěkných stromků, keřův a rostlin. Lindner s pozorností sledoval vzrůst každého stromu a keře v zahradě, kde vše vzrůstalo a utěšeně se rozvíjelo. Ale zdraví a sil majetníkových již ubývalo, až dne 16. října 1887 vydechl šlechetnou svou duši.

V Příbrami, 1. května 1897.

FRANTIŠEK BEDNÁŘ:

NĚCO O BRATRU MÉM DOKTORU BEDNÁŘOVI.

Před 15 roky byl bratr můj letní typ potštýnský. Jednoho léta mohl navštěvovatel Potštýna na procházce k Sopotnici zpozorovati tři nápadné postavy: dlouhého, suchého starce, pak mladšího a tlustšího pána s bílým již vousem a třetího nejmenšího, ale za to nejtlustšího starce. Všichni tři na první pohled nápadně krátkozrací, tak že každý blížící se předmět nápadně prohlíželi, zdali to strom či člověk. Dlouhý byl světoznámý anatom Hyrtl, prostřední slavný jazykozpytec Müller a tlustý byl můj bratr Alois. Všichni tři dali již Potštýnu vale, první a poslední na věky, prostřední snad jen na čas. Ze žijících

Potštýňanů každý se snad pamatuje na bratra mého jako starého pána; avšak sotva kdo as žije už v Potštýně, kdo by něco věděl o rodičích našich nebo o mládí mého bratra. Poněvadž však tento, jak jsem řekl, typ potštýnského lufťáka tvořil a jak jsem se dověděl, i ve vědě jako badatel o nemocech dětských velkých zásluh si zjednal i jako praktický lékař ve Vídni proslul, bude snad leckoho zajímati zpráva o těžkém mládí a dlouholetém boji za existenci, jejž podniknouti musil, než se mohl navrátiti ke své kolébce, drahému Potštýnu, a tam kosti své složiti. Mně, téměř osmdesátníku, nezbývá mnoho času na povídání, a proto co vím, rychle vypovím a snad tím někomu se zavděčím.

Otec náš byl mistrem poctivého řemesla ševcovského v Potštýně a majetníkem chalupy č. 34. tamtéž. V téže chalupě se narodil starší bratr můj Alois. Nevím, z jakých důvodů otec náš se v Potštýně vyprodal a do Rychmburka vystěhoval. Jistě však to nebylo proto, že má řemeslo ševcovské v Potštýně zlaté dno, a že by v obuvi potštýnské obyvatelstvo přílišný luxus bylo vedlo. To vše se stalo už tuze dávno, snad asi r. 1816. Já se narodil v Rychmburce a pamatuji se na bratra svého Aloisa jako na malého studenta, jak na svátky a prázdniny z Litomyšle domů přicházíval. Otec náš určil sice Aloisa ke stavu učitelskému, ale tuto závisti hodnou karrieru přetrhl bratrovi mému — pohlavek. To se stalo takto. Za těch dávných dob se vše počínalo praxí a pak teprve přicházeli k theorii. Můj bratr Alois, určený ke stavu učitelskému, počal v Rychmburce nejprve šlapati měchy, nositi noty, panu kantorovi pro tabák choditi a tak pěkně již se až k akordům dostal, když jednoho dne pro falešné cis pohlavkem od pana kantora poctěn byl. Od té doby ani slyšeti nechtěl o kantorství, otec zavedl jej na německou školu do Skutče, a tam se připravil na studie gymnasiální. Pak hajdy do Litomyšle. Až do grammatiky šlo vše v pořádku.

Otci mému dařilo se v Rychmburce výborně. Pan správce, pan vrchní, pan farář, pan sládek — všichni otci přáli, a on zaměstnával několik tovaryšův.

Ale ta krutá, krutá smrt! Otec nám zemřel, když bratr byl ve třetí latinské. Od té doby byl čistě na svou energii odkázán až do své promoce. Bída, nouze a práce lopotná! Tak prošel mladý věk bratrův i můj, a takový byl i průměrný život českých mladíků naší doby, neboť chudý, hrozně chudý byl národ náš.

Neznám všechny stanice této křížové cesty bratrovy, jen tolik vím, že z Litomyšle šel do filosofie do Prahy a tam se živil kondicemi, jak mohl. V Praze též studoval medicinu. Byl medikem ve druhém roce, když jsem já jako kandidát učitelství do jednoročního kursu učitelského do Prahy se vypravil. Vezl jsem do Prahy s sebou pěkný majetek na šatstvě a viktualiích i bylo třeba důkladného kufru na všechny tyto skvostné věci. I zhotovil tedy pan mistr truhlářský Heyduk v Rychmburku pěkný kufr a — věc důležitá — zadarmo, protože jsem jeho děti učil a hlavně malého Adolfka do tajemství

MUDR. ALOIS BEDNÁŘ.
PODOBIZNA Z MLADŠÍCH LET.

slabikáře uváděl. Ten Dolfek pak se naučil prý i dobře česky psáti a už mnoho let na Otavě se slavíky o závod pěje.

Když byl bratr můj medikem ve třetím roce, tu měl už pěkné postavení jako vychovatel v domě účetního rady pana Chudoby. Rozumí se, že svých studií medicinských nezanedbával. Ale tato dobrá snaha a píle mu v Praze nohy podrazily.

To se sběhlo takto. Onen překrásný kufr přešel držením na mého bratra medika Když pak služka — bratr bydlil u Chudobů — jednoho dne v pokoji bratrově uklízela, napadlo ji nezavřený kufr si prohlédnouti, a tu ke svému zděšení nalezla v něm rozloženou kostru. Strhla povyk, že ten mladý doktor má v pokoji umrlce, sběhly se děvečky, domovník, paní Chudobová, a byl velký rámus. Bratr přišel o výhodné postavení a šel z Prahy do Vídně. Tu dobu chudí studenti chodívali pěšky nebo za vozem, málokdy poštou. Ale nebylo to tak zlé cestování. Nocleh a strava na faře a někdy nějaký groš ještě na dlaň, a tak to šlo při vyvinutém tehda altruismu duchovenstva dosti dobře.

Sám Bůh ví, jak se Lojzík uchytil ve Vídni. Obyčejně to nebývali velcí páni, kteří našim chudým intelligentům na noby pomohli, spíše to byli malí řemeslníci a sami chudáci, u nichž takový přivandrovalý pan doktor útulek našel a na něž pak pravidlem v době slávy zapomněl. Jistě neměl bratr na studiích vídeňských na růžích ustláno, ale posléze byl r. 1843 na doktora lékařství povýšen; promoční taxy jsme sehnali: pan rada Chudoba zapůjčil 100 zl. šajnů a tak nespravedlivou výpověď bratra odčinil. Já pak vypůjčil si na svou poctivost a na bratrův titul 200 zl. od dobrého pana mistra barvířského ve Hlinsku, a tak byl klobouk doktorský koupen. Brzo po promoci stal se bratr můj sekundářem a pak primářem ve vídeňském nalezinci, a do té doby padá jeho vědecká práce. Navštívil jsem jej as třikráte ve Vídni, a tu vždy buď nějakou tu mrtvolu nemluvněte na jakýchsi

VILLA DRA. BEDNÁŘE.

plechových misách seciroval nebo své nálezy popisoval. V té době vznikly knihy, které mu evropskou pověst získaly. Nejdůležitější z nich prý byla kniha o nemocech kojenců.

Nevím, jak se stalo, že bratr můj neobdržel ředitelství nalezince vídeňského. Dostalo se místa toho jakémusi lékaři vyznání židovského, a později pak nepřízní ministra vyučování hraběte Thuna i professura dětských nemocí na vídeňské universitě, ač zásluhy bratrovy fakultou uznány byly, komusi jinému připadla.

A tak potom bratr můj po 25 roků jako velice vážený dětský lékař ve Vídni působil, tisíce schodů za svým povoláním slezl, tak že nohy své i duši už vážně znavenou do Potštýna si přinesl. Tu pak večer svého života ve skromnosti a klidu strávil, rád si v taroky zahrál a hrozně se rozzlobil, když nějaký krejcar prohrál. Myslím, že mu dávno každý z jeho spoluhráčů tuto slabost odpustil. Odčinil to vše již předem svým strastiplným životem, svou duševní prací a posléze i svou závětí. Myslím, že též hojný počet těch žije, jež svým uměním smrti vyrval.

V Kostelci n. Orl., 17. dubna 1897.*)

---

*) Panu MUDru Františku Albertovi v Kostelci nad Orlicí upřímně vděčíme, že svým obratným pérem nám toto vypravování svého strýce pro „Potštýn“ zaznamenal. ŘED.

O DRU. BEDNÁŘOVI

uvádíme na tomto místě dva hlasy, pocházející z per „Potštýnu" blízkých. Vřelá slova věnoval mu dvorní rada prof. dr. EDUARD ALBERT, krajan Bednářův z blízkého Žamberka, v Osvětě (roč. XX. 1890, str. 395 sld.) v článku „In Memoriam", věnovaném památce některých znamenitých lékařů Čechů ve Vídni. Vzpomínka Albertova založena v některých údajích životopisných také na vypravování bratra Bednářova Františka, od něhož vypravování v knize naší. Otiskujeme tu úsudek Albertův o vynikajícím vědeckém významu Bednářově, který jako „spolupracovník Škody a Rokytanského v epochální reformě novověkého lékařství obral si za úkol nauku o nemocech dětských postaviti na základ nový.

Ovocem dlouholetých prací a studií byl čtyřdílný spis: „Die Krankheiten der Neugeborenen und Säuglinge vom klinischen und pathologisch-anatomischen Standpunkte bearbeitet", jenž vyšel v letech 1850—1853. Dále vyšla od něho rukověť „Lehrbuch der Kinderkrankheiten" (1856) a „Kinder-Diätetik" (1857). První ze spisů těchto je zrovna fundamentální a pojišťuje spisovateli věčnou paměť v dějinách věd lékařských." —

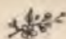
Roku 1895 pak ve „Sborníku Čechů dolnorakouských" (str. 83 sld.) v článku „Vynikající lékaři vídenští Čechové rodem" vzpomíná Bednáře prof. dr. KAREL MAYDL, roku 1893 také letní host potštýnský, který knihu: „Lehrbuch der Kinderkrankheiten", oceňuje jako „jedinou vědeckou kodifikaci všech zkušeností v tomto oboru lékařství."

Na konec dodatkem několik dat: Alois Bednář narodil se 3. června 1816 v Potštýně. Roku 1875 popřál si odpočinku a odstěhoval se na své hospodářství v Kostelci nad Orlicí, ale nevydržel tam. Koupil si tedy v Praze (na Starém městě, v ulici u „Obecního dvora") dům, aby — šumu městskému přivyklý — zimu mohl tráviti v městě, a pro léto vystavěl si v Potštýně villu. Zemřel v Praze dne 28. ledna 1888 a dle přání svého pochován na potštýnském hřbitově u sv. Marka. V závěti své odkázal chudým potštýnským 2000 zl., obci 1000 zl., Ústřední Matici školské 500 zl. a Okrašlovacímu spolku potštýnskému 100 zl.

Albert i Maydl uvádějí na doklad Bednářova smýšlení sloky Kollárovy: „Blaze, kdo si jeden čistý, smělý atd·", které Bednář r. 1843 dal vytisknouti česky na latinskou svou inaugurační dissertaci.

V Ottově Slovníku naučném o dru. Bednářovi zmínky není.

RED.

FRANT. DUSIL:

K OLTÁŘI A KE HROBU.

Dva momenty utkvěly silou nezahladitelnou ze zátiší potštýnského v mé paměti. Jsou tím mocnější, čím ostřeji stojí k sobě navzájem. První nese se ke vzpomínce radostné, druhý halí duši mou v bol a zármutek, oba pak dotýkají se jednoho a téhož zlatého srdce nezapomenutelného druha mládí a věrného mého přítele. Stál jsem blízek tomuto srdci, i když poprvé u oltáře sv. Vavřince v chrámě potštýnském vysílalo chvějícími se rty díky a prosby k nebesům, i když na tichém hřbitůvku sv. Marka ukládáno bylo se smrtelnými reliquiemi do černé prsti k věčnému odpočinku. Byl jsem svědkem a očitým účastníkem kněžských prvotin potštýnského rodáka dp. Josefa Prachaře a za 19 let po té ve svátek sv. Anny roku 1893 stál jsem se slzou v oku u hrobu a kropil rosou vody svěcené stuhlé údy oddaného přítele.

Ke kostelíku sv. Vavřince i k něžnému hřbitůvku ve stínu sv. Marka, pod nímž šumí olšoví s bělavými vlnami divoké říčky, zalétá často duše má a vzpomínajíc na druha věrného, vzpomíná spolu na to, v jakém stavu byl Potštýn tehdáž, kdy jsem byl na primici milého

HŘBITOV U SV. MARKA.

přítele, a jak pokročil za 19 let, kdy pochovávali jsme tělo jeho k setlelému srdci a rozpadlým kostem drahé jeho matičky.

Býval sice Potštýn polohou a přírodními půvaby vždycky perlou zavěšenou na stuze dravé Orlice, ale perlou skrytou, řekl bych neznámou. Avšak jakého doznal za ten čas uznání! Svědkem toho jest i tato kniha, do níž ukládají přečetní letní hosté milé vzpomínky na jedno z nejkrásnějších českých zátiší.

Boje se, aby snad nebylo nevzpomenuto věrného rodáka potštýnského a nadšeného ctitele rodné půdy, jež se těmito listy oslavuje, vzpomínám tímto prostinkým způsobem na drahého přítele sám a posílám k tichému jeho hrobu modlitbu i pozdrav k zesnulým: **Requiescat in pace! Odpočívej v pokoji!**

Na Král. Vinohradech, 11. února 1897.

PÁTÁ BRÁNA NA POTŠTÝNĚ.

FERDINAND TOMEK:

V JARNÍ BOUŘI.

To jaro letos divně se nám hlásí;
ne vánky, které budí sedmikrásy,
leč rachot hromu, blesků roje celé —
to nezvyklí jsou jeho hlasatelé!

Je pozdní noc — tam venku vichr kvílí,
rve střechy, sténá v kamnech, v okna buší —
já se svou lampou bdím a před mou duší
se noří z temna koutek mně tak milý.

Můj hrade starý, v omšenou tvou zeď
jak opírá se bouřný vichr teď,
jak hrne se as branou do nádvoří
a vítězstvím zpit, jehož dobyl v lese,
kde nejsilnější dub se jemu koří,
výš divokým se chvatem — výše nese,
až vyšvihl se k troskám štíhlé hlásky,
vší obořil se silou do cimbuří — — —
Však mylně balvany má za oblázky
a darmo šílí, vzteká se a zuří;
co odolalo zhoubě tolik věků,
jen vysměje se bezmocnému vzteku — —

Můj hrade! Naše národní ti žití
je podobno: zlých vichrů proudy divě
se na ně valem se všech stran teď řítí,
že trhliny již zříti v jeho zdivě,
a čeho jsme se mnozí dotknout báli,
rvou bez ostychu — naše ideály!
Ach, ideály! Odolají též
těm vichrům divým jako tvoje věž? — — —

V Jičíně, 20. března 1897.

JAN URBAN JARNÍK:

VZPOMÍNKY NA STUDENTSKÉ PRÁZDNINY V POTŠTÝNĚ.

Podivno: čím více stárneme, tím živěji si připomínáme léta dětství, léta bezstarostného mládí, hlavně pak léta studentská. Bylo nás náhodou několik, kteří jsme rok co rok, setřásše se sebe školský prach, se vraceli na letní prázdniny do drahého nám Potštýna. Byli jsme různých povah a různého povolání, ale jedno jsme měli společné: lásku vroucí, nezměrnou k svému rodišti. Zastupovali jsme tehdáž téměř výhradně onen druh navštěvovatelů Potštýna, jejž nyní letními hosty (vulgo „lufťáky") zveme. Byl to správcův Emánek, fořtův Pepík, zahradníkův Jindřich, pak Prachařův Josef, Čápův Jindřich a moje maličkost. Nebylo bezvýznamné, že mezi námi bylo několik synků úředníků panských: následek toho byl, že jsme si mohli dovoliti leccos, co by nám jinak nebylo bývalo dopřáno. Volnosti té jsme vděčně užívali, hlavně k výletům do boží přírody, především však na hrad.

Nechodili jsem ovšem sami, nýbrž v průvodu někdejších svých spolužaček, jichž bylo skoro ještě jednou tolik co nás. Suďte sami:

sestra Emánkova Lotty, fořtova Karlinka, Čižinských Marie a Anna, Kněžkových Františka a Cecilie, Rubešová Božena, Prachařová Anna, Polánská Marie, Stoklasová Anna.

Vzpomínám hlavně těchto druhů výletů: kávových, bramborových a knedlíkových, z nichž první dva bývaly podnikány zpravidla na hrad, třetí pak do Kněžkova lesa. Společnou všem výletům známkou bylo, že jsme při nich bývali neobyčejně veseli, pěli písně národní, hráli společenské hry a tančili. Nebylo-li jinak, zpívali jsme si k tanci, často se nám ovšem podařilo opatřiti si hudbu v podobě kolovrátku. Šťastný muž, jemuž bylo přáno provázeti první pokusy naše v umění tanečním více méně libými zvuky své liboznělny! Dostalo se mu nejenom skvělé odměny v podobě několika šesťáků, jež jsme mezi sebou sebrali, nýbrž i pohostění tím, ce bylo právě předmětem našeho ušlechtilého umění kuchařského. Nám, hochům, příslušela především starost o oheň. Šlo-li o vaření kávy, bylo hej; stačilo vzíti několik polének z domu, jinak bylo však při výletě bramborovém. Tentokráte bývala úloha naše dvojí: ke starosti o oheň se přidružila též důležitá úloha rozhrabati žhavý popel, vložiti do něho brambory čistě umyté a na zahrabaném pak popelu udržovati volný oheň tak dlouho, dokud nebyly „erteplíčky“ nadobro upečeny. Při takových výletech nestačil ohének jen malý: šlo o to míti hodně mnoho popelu, a toho jsme se dodělali takto. Vzali jsme s sebou (a bývalo to mojí věcí) ruční pilku. Dokud nám byly k disposici v nejbližším sousedství Božího hrobu větve smrkové neb jedlové, k nimž jsme se mohli dostati se země, postačilo to, později však bylo nutno bráti žebřík a oklešťovati též na horní části kmenů. Řezalo se a snášelo tak dlouho, až jsme měli pohromadě kupu větví, která se nám zdála býti asi tak veliká jako mnohá z chaloupek potštýnských. Pak se na místě úplně volném

RODNÝ DOMEK PROF. JARNÍKA.

NYNÍ MAJETEK PANA ČADY.

udělal podklad ze slámy a suchého chrastí, na to se nakladla veškera chvůj, jíž jsme se mohli dodělati, ale tak, aby s jednoho místa byl přístup k suchému podkladu, jenž konečně byl zapálen. Ta radost, když počal z kupy vystupovati a čím dále tím více houstnouti a se vzmáhati libovonný kouř! Na celé dny jsme načichli vůní tou, neboť naší největší radostí bylo běhati v kouři, skákati přes něj, sledovati ho, kamkoliv jej vánek vzduchu zanášel. Jak velkolepě jsme věc prováděli, patrno z tohoto: Jednoho dne, právě když mohutný sloup kouře našeho ohně vystupoval k nebesům, jel pan baron Prokop Dobrženský do Vamberka. U samého města se náhodou ohlédl a spatřiv kouř, ne nepodobný tomu, jenž vznáší se nad Vesuvem, ulekl se, že snad hoří celý les na hradním kopci, obrátil se a pádil tryskem k Potštýnu, kde se mu dostalo ujištění, že to nic nebylo, a že jen páni studenti si pekli na hradě brambory. Jindy opět jeda k Rychnovu spatřil nás tři, ani jsme na kluzkém voru uprostřed zámělského rybníka dlouhými tyčemi vratké své plavidlo popoháněli, a hrozil nám; na zpáteční cestě se zastavil před zámkem a žaloval na nás paní správcové, jak neopatrni jsme a jak snadno bychom se mohli utopiti. Slova ta vyslechli jsme sami, jsouce skryti za oknem, kde jsme s bázní očekávali jeho návratu a byli rádi, že to tak dobře dopadlo. Paní správcová byla námi o všem zpravena již dříve a na oko zle na nás hubovala. Bylo to asi při jednom z výletů podobných, kdy se výletníci jacísi vyslovili o nás, gymnasistech, těmito slovy: „Sehen Sie da, die Männer kochen und die Mädel arbeiten.“ Ačkoli nám mohl název „Männer“ lichotiti, nelenili jsme a pokřtili jednoho z nich, jenž vynikal neobyčejnou délkou svých noh, skokanem. Nejspíše nás pozlobilo to, že nás měli za tak málo vzdělané, že nerozumíme ani tolik z druhého zemského jazyka.

Kdežto výlety kávové se mohly pořádati kdykoliv, bramborové pak tehdáž, když se mohly aspoň již „podbírati“ sazenice bramborové (naše nebo cizí, ale raději cizí), býval výlet knedlíkový pořádán jen jednou za rok, na zakončení prázdnin, v Kněžkově lese. Ne snad že by se byly knedlíky (rozumí se švestkové) udělaly doma a v lese jen uvařily a snědly, nikoliv: do lesa se od Kněžků zavleklo vše, čeho k výrobě národního tohoto jídla našeho jest třeba: vál, hrnce, hrnéčky, lžíce, nože, vidličky, zkrátka vše. O vodu a dříví nebyla v lese nouze, ostatní se přivezlo zároveň s kolovrátkem. Nelze vypověděti, s jakým zanícením jsme se účastnili, jak horlivě jsme přikládali ruce k dílu. Hotovení knedlíků bylo ovšem výhradným úkolem dívek a běda nám „mužům“, chtěli-li jsme se do toho vplésti! Zbraní v podobě vařeček bylo s dostatek po ruce, a proto jsme se drželi v slušné vzdálenosti a starali se o udržování ohně a upravování stánků. K tomu ta krásná hudba, ten zpěv, to veselí! Zdálo se nám, že na celém světě nemůže býti nic krásnějšího.

Alespoň jednou za prázdniny jsme si udělali výlet do blízkých Litic, opět s kolovrátkem. Vedle nynější hospody bývala tam ještě druhá, a tam jsme obyčejně rozbili svůj stánek. Tu ovšem se bylo

starati hostinskému o naše pohostění. Na štěstí byly naše požadavky velmi skrovné, tak že jim mohl snadno vyhověti: několik krajíců černého chleba s máslem nebo syrečkem a několik sklenic teplého, vyvětralého piva, a postačilo to. Ostatní nám nahradil kolovrátek a tanec. Tu pak si vzpomínám na jednoho kazimíra, jenž se nám jednou do naší nevinné zábavy počal plésti. Byl to, považte, sám obecní představený slavné obce litické, jenž pojednou se ocitl mezi námi, právě když jsme byli v nejlepším, a Bůh ví z jakého důvodu jal se nám zakazovati veškerý tanec a zpěv. Student se však tak hned nelekne, proto jsme se nedali rušiti ve své zábavě. Ano zdá se mi,

HOSTINEC PANA KARLA HOSTINSKÉHO.

„OBČANSKÁ ZÁLOŽNA".

že zákaz ten, jak se nám tehdáž zdálo, naprosto nespravedlivý měl účinek právě opačný: čím více se durdil, tím větší jsme měli švandu. Nevím, žije-li ještě, v případě tom ať nám odpustí naši svévoli, my jsme mu dávno již odpustili.

Jednou, bylo to v létě 1870, právě po maturitě, jsme se odvážili vystoupiti na veřejnost poněkud okázaleji. Bylo nás také mnohem více, pamatuji se, plný tucet. Přidružil se k nám tehdáž mezi jinými hospodářský praktikant V o n d r a, syn bývalého učitele M a t ě j k a, některý z mladších pánů učitelů, zkrátka bylo nás tolik, že

jsme se odhodlali k podniku odvážnému, uspořádati m e r e n d u. Správcův Emánek, tehdáž již absolvent prvního ročníku techniky, převzal úlohu zříditi potřebné nápisy a namalovati hrůzostrašnou historii o jednom zamilovaném rukavičkáři a jeho nevěrné milence, píseň tu pak ještě s jedním soudruhem názorně ku všeobecnému obveselení přednesl. Přítelkyně naše ozdobily jak síň tak i vstup do hostince p. Hostinského chvojovými věnci a květinami, tak že jsme se té kráse všichni podivovali. Úspěch byl neočekávaný, na tehdejší poměry skvělý! Měli jsme 40 zl. výloh a 40 zl. příjmů! Ano měli jsme dokonce i čistý přebytek 1 zl., ovšem ne na hotovosti; bodrý občan jeden, otec jednoho z aranžérů, si udělal žert, že nám místo povinného vstupného dal úpis na tento obnos. Kdyby se byl objevil deficit, na nějž jsme byli připraveni, zajisté bychom se byli jako Shylock drželi úpisu toho, tak však jsme velikomyslně odpustili. Úspěch finanční byl tím nápadnější, že se nedostavily očekávané námi návštěvy z měst sousedních, proto tím vděčněji vzpomínáme toho, že z Vamberka přišel pan U r b a n, tehdáž medik, nyní městský fysik v Hradci Králové.

Tak utěšeně nám plynul čas o prázdninách a snadno pochopitelno, že se nám valně nechtělo opustiti útulný Potštýn a vrátiti se ten do Prahy, onen do Rychnova, Hradce Králové nebo Vídně. Chtělo se nám tím méně, poněvadž to bylo v době, když jsme sotva okusili prvních plodů rozsáhlých sadů a stromořadí, rozkládajících se v Potštýně a kolem něho. A tehdáž b ý v a l o u nás skutečně ovoce a mnoho ovoce; ten, kdo sem zavítal v posledních několika letech a zejména letos, ani neuvěří, že tomu tak bylo, a pomyslí si, že všechno to stromoví jest tu jen pro okrasu a pak do kamen. Plné dva měsíce trvaly prázdniny a přece jak rychle vždy uplynuly! Jaký div, vždyť se mi zdá, jakoby vše to se sběhlo teprve nedávno a ne před 30—35 roky! Jednou jsme měli výtečný nápad; nevím sice, v hlavě kterého z nás se zrodil, tolik však vím, že jsme jej všichni nadšeně pozdravili a s velikou horlivostí ku provedení jeho se měli. V předvečer odjezdu z prázdnin jsme se chtěli slavnostně rozloučiti s celým Potštýnem najednou, a aby to bylo hodně imposantní, vymyslili jsme si toto: „U šesté kapličky křížové cesty hned nad místem postavíme dva koly, na ně upevníme vodorovně v jisté od sebe vzdálenosti dva trámky, mezi ty napneme papír, na němž budou vyřezána a hedvábným papírem polepena veliká písmena ‚S Bohem!‘ s náležitým vykřičníkem. Za každým písmenem bude jedna, po případě několik lampiček, jež budou osvětlovati transparentní nápis.“ — Slibovali jsme si od toho účinek velkolepý, bohužel, očekávání naše se nevyplnilo. Jednak vál dosti silný vítr, jenž nám vadil při rozžehování lampiček, ještě hůře však bylo, že jsme nepodnikli dříve zkoušku na sílu svítivosti lampiček a na velikost písmen. Když se nám konečně podařilo rozžehnouti všechna světla, sběhli jsme, zanechavše pouze jednoho na stráži, ke kostelu, kde na nás čekala Emánkova sestra, abychom se pokochali [illegible] svém. Leč, bohužel, i největší optimisté mezi námi museli při[illegible] efekt byl nepatrný, ano žádný, poněvadž přes bystrý náš

zrak nebylo lze rozpoznati ani jedinou literu. Jen vykřičník jako na posměch prokmitoval poněkud patrněji. Než třeba dáti průchod pravdě: jeden efekt věc ta přece jen měla. Jeden z nás oblékl poprvé nové šaty, jež mu starostliví rodiče pořídili na cestu do ciziny; nevím, či neopatrností se stalo, že obsah jedné lampičky, ovšem jen jediné, se rozlil po z brusu novém obleku našeho soudruha, jemuž tentokráte odjezd z domova se stal dvojnásob těžkým. Sklamáni rozešli jsme se po svých obydlích, těšíce se myšlenkou, že kromě jmenované sestry Emánkovy nikdo o hrozné blamáži naší neví; byliť jsme tak opatrni, že jsme nikoho do plánu svého nezasvětili, chtějíce teprve pak sezvati

POHLED NA POTŠTÝN Z CESTY „OD KAPLIČEK".

diváky, až bychom viděli, že se nám to povedlo. Soudruh, jejž stihla příhoda ta nemilá, byl právě synem onoho občana, jenž si při merendě r. 1870 dovolil s námi takový žert; mohl bych tudíž libovolně seskupiti události a tvrditi, že obě věci se sběhly téhož roku, a že zkažený oblek jeho syna byl trestem za jeho... řeknu šibalství. Třeba však dáti průchod pravdě a vyznati, že se nehoda ta stala několik let před pořádáním oné merendy, i jest pravděpodobno, že obě ty věci nebyly spolu v souvislosti pražádné.

Ještě jedna vzpomínka na prázdniny utkvěla mi v mysli, ovšem z doby, kdy jsem sám ještě studentem nebyl. Bylo to r. 1860, právě v době, když jsem v dvanáctém roce věku svého absolvoval dvoutřídní

školu potštýnskou. Pojednou, kde se vzal, tu se vzal, ocitl se v mém rodišti k delšímu pobytu student, skutečný student: byl sice o plný rok mladší, ale za to absolvoval již první třídu gymnasia, a to mi silně imponovalo, a to tím více, poněvadž jsem tehdáž neměl ani tušení, že rok později také já se odhodlám jíti na studie. Divil jsem se, že příchozí, ačkoliv byl z Prahy a dokonce student, s námi venkovskými hochy rád a často obcoval, tak že jsme mu brzy přivykli, jakoby býval jedním z nás. A také byl: kolébka jeho stála v č. 73., kde spatřil poprvé světlo světa 15. dubna 1849, ale když mu byl rok, přesídlili rodiče jeho do Prahy, odkud tentokráte poprvé do svého rodiště zavítal. Pamatuji se dobře, jak dychtivě jsme naslouchali jeho slovům, když nám vypravoval o životě v Praze, o svých studiích, nejvíce porozumění jsme však měli pro nové písně, jež nám na vycházkách našich předzpěvoval. Byla to hlavně píseň „Hej Slované", kterou jsme s nadšením zpívali, pak „Kde domov můj" a j. Novému příteli našemu však zdál se text naší hymny býti příliš všeobecným, nevyjadřujícím nadšení, které se ho zmocnilo pohledem na jeho krásné rodiště, i jal se dle nápěvu toho skládati hymnu místní. Nám se text ten nesmírně zalíbil a zpívali jsme jej den co den na vycházkách svých do okolí. Zachoval jsem si jeden z opisů, které tehdáž kolovaly, a předkládám jej laskavým čtenářům.

Kde otčina? Kde otčina?
Tam, kde na porostlé skále
hradby strmí věkostálé,
kolem věnčí šumný les,
v němž zaznívá ptactva ples,
tam v tom kraji čarokrásném
[: má jest drahá otčina :]

Kde otčina? Kde otčina?
Tam kde slunko milým okem
nad Orlice rychlým tokem
shlíží v sady květnaté,
luka, role bohaté,
v té dědině mi posvátné
[: má jest drahá otčina. :]

Kde otčina? Kde otčina?
Tam, kde Vavřince svatyně
ku nebesům tiše kyne,
mysl zbožná národu
hájí jazyk, svobodu,
tam v Potštýně světoznámém
[: má jest drahá otčina. :]

Skladatelem písně té byl Michael Beneš, jenž později se věnoval studiu theologie a od r. 1893 jest prefektem při donucovací zemské pracovně v Kostomlatech u Teplic. Na všech místech, kde jako kaplan nebo katecheta před tím byl působil, zanechal blahodárné stopy svého působení. Tak v Petrovicích u Selčan, kde založil čtenářskou besedu, a zejména na Smíchově, kde chudinská kuchyně sv. Vincence z Pauly a družstvo sv. Václava, jehož účelem jest okrašlování hřbitova smíchovského na Malvazince a jehož byl spoluzakladatelem, jsou toho výmluvnými svědky.

V Praze, dne 15. června 1897.

HOSTINEC PANÍ RÁKOSNÍKOVÉ.

KAREL PERLHEFTER:

PO PADESÁTI LETECH.

Jsou jisté představy, které v mysli naší se neobjevují jinak nesdruženy, jsou to zejména upomínky z dob našeho dětství. Nám, kteří jsme studovali na gymnasiu rychnovském, spojeny jsou tak s upomínkami na dobu studijní vzpomínky na výlety na hrad potštýnský. Ale jistě stejně zapsán jest Potštýn ve vzpomínkách každého, kdo v jehož okolí vyrostl. Od Hradce Králové sbíhá se u Potštýna v úzkou kotlinu rozsáhlá pláň svěžích luk, jimiž vlní se stříbrný pás Divoké Orlice, kotlinu spoutanou s obou stran stráněmi, z nichž jedna zalesněná mění se již částečně v tmavé hvozdy a jejímž právě zakončením zdá se býti homolovitý vrch potštýnský, s jehož temene vévodí zříceniny starého hradu doposud celému údolí orlickému.

Co vzpomínek na mysl připadá, když pozorujeme, kterak trosek hradu ubývá . . . Z části ovšem jen zdánlivě, jak je totiž vzrůstající les oku našemu povlovně ukrývá.

Potštýnský hrad a rychnovské gymnasium — to jsou tak naše pamětní associace, ač zahrnují v sobě pro nás období celého půlstoletí. Zasahují zpět až před rok 1848, kdy jsme se pachtili

v primě přeložiti větu: initium sapientiae est timor domini ve skomolenou němčinu, kterou jsme rovněž tak málo znali jako latinu. Hbitěji to šlo se seřazováním slov latinských, jimž pak souvisle přečteným bylo lze podvrhovati čtveračivý smysl český, jako na př. sed, lac, ova, cera, pro, pila, nos, amavisset. A což později, když nám bylo uloženo rozmlouvati mezi sebou pouze po latinsku, a k tomu když byla založena kolující trestní knížečka nazvaná „signum“! Tu mnohému z nás nebylo jasno, proč z němčiny překládaná věta: zavři dvéře za panem ředitelem, by neměla zníti po latinsku: Fac animal ad post dominum prefectum!

Ó, krásné vzpomínky blaženého mládí! Drahocenné památky doby studijní! A vrcholem všech odměn býval nám studentský výlet na Potštýn, vedený nezapomenutelným třídním prof. P. Hippolytem Dupalem.*) Ten nebyl nám pouhým učitelem, to byl otcovský přítel náš, vychovatel, cvičitel mravů, způsobů a forem uhlazenosti pro věk pokročilejší. Jako někdejšímu professoru vídenského Theresiana, uvyklému žákům z rodin šlechtických, protivilo se mu vše, co nazvati by se smělo sprosťáctvím. Ne snad, že by byl dbal forem líčených nebo podlízavého chování — naopak, bylť on před rokem 1848 professorem jediným, který s námi mluvil po česku — ale heslem jeho bylo: Vzdělání se jeví chováním. Byl spravedlivým, nikomu nenadržoval, ale nikomu nic neslevil. Vstoupilo nás do prvého ročníku 84, a koncem roku bylo nás jen 48. Říkával, že přemístil toliko číslice, a tím že nastal počet jiný, aby se tak prý nemusilo stát na újmu rodičů a ke škodě naší vlastní v letech pozdějších. Jména žáků vyvolával každodenně, ale ne z katalogu — nýbrž z paměti nás vyjmenoval: Bek, Blecha, Bodenberger, Brož — začal, když vstupoval do třídy, a než se usadil na katedru a rozložil pomůcky učební, dospěl až k posledním: Voborník, Vomáčka, Vrabec, Zorn. Každou sobotu následovalo pak roztřiďování ministrantů. Měl nás seřazených párem stejného vzrůstu 28. Malého s velkým při oltáři nestrpěl, a protože sloužil mši svatou v létě o páté hodině, v zimě v šest hodin, přišla na každého řada ve čtrnácti dnech jednou ministrovati, jednou býti v záloze. Ve středu dával celé třídě na vůli zůstati „po škole“ a probral s námi úlohy domácí, bychom ve čtvrtek se mohli súčastniti vycházek, které bývaly spojeny s hrami tělocvičnými. Jednoho jara měl hostem neznámého nám staršího pána. Vycházek našich pak se téměř pravidelně účastnil. Přítel a host našeho třídního brzo nás zaujal tak, že jsme sobě čtvrtek bez jeho přítomnosti ani myslit nedovedli, a kdykoliv jsme měli odhlasovati, kam půjdeme, zněl jednohlasný výsledek hlasování „na Potštýn“, protože host našeho professora nejraději šel na Potštýn. To býval pro třídu naši vždycky svátek. Host třídního byl sice zdánlivě hostem naším, ale ve skutečnosti bylo tomu naopak, protože jednotlivce třídy naší při vycházce hostil on. Ale nejvíce

*) Známá postava z Jiráskovy maloměstské historie „U Rytířů“.
RED.

okouzlovala nás všechny jeho krásná uhlazená, bohatá mluva. Vypravoval zcela jinak, než jsme doposud byli uvykli slýchati.

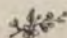
Bylo to krátce před jeho odjezdem. Uspořádán byl výlet, a to již bez hlasování, na Potštýn. Vše šlo jak obyčejně, jen že se náhle obzor zakabonil; počalo hřmět, a sotva že jsme do Potštýna dorazili, spustil se déšť. Co dělat? Utekli jsme se do velkého zájezdního hostince „u Hostinů" a s výstupu na kopec a na hrad sešlo. Blesky se křižovaly, hrom burácel a dštilo, jakoby nebesa byla samý okap Do společenské hry ani do zpěvu se nám nechtělo, a tak jsme se seskupili do malých houfců po židlích, po stolech a na podlaze kolem kamenného sloupu uprostřed jizby, který tam podnes stojí.

Náš host se nám totiž nabídl, že nám sdělí něco ze svého života. Již poznámkou, že to nebude žertovná pohádka jako o perníkové chaloupce, nýbrž skutečná událost z jeho lékařské praxe, vzbudil naši pozornost. Poloha, okolí Potštýna, městečko samo, náměstíčko na mírném svahu, kostel uprostřed, poblíže zámku pivovar a malý domek, bělající se mezi stromovím ovocných zahrad, to vše vyvolalo totiž v něm upomínky na osadu, kde z mládí býval lékařem. Vypravoval nám dojemný příběh o dítěti narozeném po násilné smrti otcově, o dítěti, na něhož smutek a zoufalost matčina měla osudný vliv. Bylo zádumčivé, duševně chabé, bez účasti ke všemu, co se kolem něho dělo. Teprve smrt matčina zatřásla chlapcem tak, že se probudil k životu. Uzdravil se a stal se později proslulým státníkem. Náš host vypravoval to všecko tak pěkně a tklivě, že jsme poslouchali bez dechu. Když domluvil, byl zřejmě rozechvěn vzpomínkou na události, které spolu prožil. Ale s úsměvem, v němž se ještě bol zračil, vybízel nás, abychom se neoddávali dojmům trudným, že čas umírňuje všechen bol, bol sebe krutější.

Bouře dávno již byla přešla, i pršeti již přestalo, a my teprve jsme zpozorovali, že slunce se zase usmívá. Než s výstupu na kopec přece jen sešlo; byli bychom se příliš opozdili. Za to přineseny byly koše teplých uzenek, nůše housek a řada smolných džbánečků na posilněnou. Mladá mysl smutný dojem brzo překoná; také u nás se dostavila veselá nálada. Na povel třídního nastoupena zpáteční cesta v čtyřstupu, a pevným taktem zazpívána píseň: Gaudeamus igitur, při níž se nám výborně šlo.

Od těch dob minulo již celé půl století, a jestliže měl Potštýn již tenkráte přítažlivost pro mladého studenta, zachoval ji později pro jinocha i muže a má ji pro mne podnes — po padesáti letech — v míře nezmenšené.

V Kostelci nad Orlicí, 19. února 1897.

PROKOP TOMAN:

ODHODLÁNÍ.

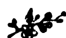
(F. BRAUNOVI.)

Za cílem nejasným se kamsi řítím,
za něčím pachtím se a nevím sám,
zda údělem mi bude vása s kvítím,
jíž dosáhnouti dávno nedoufám.

Já klidně půjdu dále cestou stinnou,
cíl nejasný je přece jenom cíl,
i v pralesích se schůdné cesty vinou,
jen vracet nechci se, kde jsem již byl.

A půjdu sám, byť přítele jsem ztratil,
se vzdorným čelem neznámému vstříc,
sám půjdu, byť mi osud snahy zvrátil
a zhasil zář dvou drahých zřítelnic . . .

V Potštýně, 12. srpna 1895.

JAN CHVOJAN:

ROZPOMÍNKA.

Už tomu mnoho, mnoho let, co pan páter rektor bývalé koleje piaristské v Rychnově nad Kněžnou odpočívá věčný svůj sen pod těžkým kamenem hrobky klášterní zavíraje řadu zesnulých svých bratří. Ale přece ještě vidím širokou, lesklou a hladce oholenou jeho tvář, z níž zíralo právě tak málo nouze jako mnoho dobroty a lásky k nám, drobným tvorům, kteří byli jsme jeho žáky a chovanci. Nesmírně dobrý byl a laskavý, a my štvanci nevázaní nedovedli jsme vážiti si té laskavosti a nejednou vyvedli jsme mu kousek — ale snad jen proto, abychom viděli, jak dovede ne zlobiti se, ale odpouštěti . . . Jakoby to dnes bylo: vidím jeho mohutnou postavu ve dlouhé černé klerice, s tlustýma rukama v kapsách a slyším jeho hřmotný, ale měkký a vlídný hlas. Kdykoli nás potkal, ať na chodbě starého kláštera nebo na ulici malého toho gymnasijního města, tehdy ještě mimo všecken ruch velikého světa, a my po způsobu studentském skláněli obnažené hlavy nebo sekali nemožné komplimenty studentíků nutících se do zdvořilosti, měl pro nás vždycky slovo milé, sice někdy ne právě nejjemněji broušené, ale vlídné přece. A pod tou jeho rukou dobrotivou

jsme rostli bez knuty a bez karabáče přísných nařízení a dobře bylo nám i jemu.

Nevím dobře proč, ale říkali jsme mu „Bebréka". Snad je to nějaký starořecký tvar, už nevím, ale slovíčko to mělo takovou sladce gymnasialní příchuť, že se nám velice zamlouvalo, také proto, že pan páter rektor byl vedle své dobroty a lásky také hlasatelem starořeckých slovíček a forem, sice ne nejpřísnějším. To „Bebréka" jej charakterisovalo.

Teprve teď, když vzpomínám, kterak při každém jarmarku neb svátku některého z professorů, tehdy z valného dílu ještě piaristů, ochotně dával nám prázdno aspoň půl dne, kdežto třída, na kterou padal lesk jmenin jejího ordinaria, nešla do školy celý ten slavný den — kterak při konferencích klassifikačních v prvním i druhém semestru už čtrnáct dní před koncem nastal výminečný stav a odpolední prázdno, v horkách červencových oběma súčastněným stranám zvláště vítané, a kterak vůbec páslo se dychtivě po každé příčině, jak zdůvodniti prázdné lavice — pochopuji ne tak velikého, jako dobrého ducha pana pátera rektora, Josefa jménem.

Skřivani už jásali vysoko v modrém vzduchu nad mírným údolem, ve kterém Rychnov leží, údolem tichým a milým, obklopeným nevelkými kopci a zamodralými jen k severu, kde táhnou se pohraničné hory, louky a háje. Všecko kolem se zelenalo a nám se už špatně sedělo na tvrdých lavicích. Naše septima zvlášť sebou vrtěla ve smyslu toho slova přeneseném i vlastním. V respiriích a čtvrtích akademických, které tenkrát ještě nebyly přeloženy o chvilku tu napřed, mluvily se řeči obsahu venkoncem mimoškolského, sem tam i štulec padl v ohnivé té náladě, o slovném překypění citů ani nemluvě, a na konec volil se výbor. Bude

DŮM PANA VORLICKÉHO.

8*

totiž výlet, který pořádá dle starého zvyku septima, kdežto oktáva, která v masopustě strojila ples, už se připravuje nebo připravovati má na maturitu.

Výlety a bály studentské! Kde jste vy staré, dobré časy, kdy pro vás bouřilo se všecko město malé a v něm srdce všecka, mladá ovšem více nežli starší . . . Veseli jsme bývali, prostě a nenuceně, jedním životem jsme žili se svým městem, jeho občany a občankami, a — bylo opravdu tak zle, že teď to všecko už zaniklo?

Bouřky v našem výboru byly velmi časté, až konečně přece dospělo se k usnesení jakž takž jednotnému, aby se poslala tříčlenná deputace k Bebrékovi, že bychom rádi do Potštýna.

„Fiat, dovolím,“ svoloval páter rektor vyslancům, „ale na hrad ne, jen do městečka, dolů; tam na blízku někde v lese nějaké místo si už najdete. Nahoru je nebezpečno, periculosum et difficile est, tam byste se mi zabili.“ Měl říci pravdivěji: „Tam je nepohodlno, já vám tam nepolezu, jsem na to tlustý, admodum crassus sum.“

Ale jít do Potštýna a ne na hrad — to nešlo. Nám alespoň se nechtělo. Zosnován ďábelský plán, a pozvánky zněly prostě „do Potštýna“, z čehož si mohl každý vybrati, co chtěl, buď nahoru nebo dolů. Sami roznášeli jsme bílé ty lístky po městě, jakož i rozváželi je po okolním kraji, k čemuž zvacím párům, oděným čamarami všelijak vypůjčenými nebo kabáty zastaralých, většinou od otců, příbuzných neb vůbec předků přešitých tvarů, s rukavičkami bílými a propocenými, dostalo se arci potřebného prázdna . . . Zvalo se z té příčiny velmi dlouho a důkladně. Já sám s nebožtíkem doktorem Žákem jezdil po západu slunce pozývaje Černikovice, Týnišť a častolovickou honoraci.

Avšak ty přípravy, ze všeho nejkrásnější kus, nepatří sem, ačkoli valná jejich část odbyla se i v Potštýně samém, kam za tím koncem chodilo se pilně už na čtyři neděle před výletem každou středu, sobotu i neděli na konference s panem starostou, hostinským Rabešem atd. . . .

. . . Skřivani, už umdleni jásotem celého jara, pomalu tichli v horkém vzduchu červnovém, když nastal ten veliký den.

Předsednictvo výboru odebralo se ještě v předvečer k panu páteru rektorovi prosit, aby laskavě ráčil na den zejtřejší usednouti do kočáru, jejž osmělil se výbor, v ten den opentlený červenobíle, proň objednati.

„Ale, ale, hoši, to jste hodni, to jste hodni, že jste si takhle na mne vzpomněli,“ pochvaloval si dobrosrdečný ředitel tuto pozornost, ostatek očekávanou, neboť obvyklou, přijímaje ji s upřímným povděkem. „Počkejte, vezmeme s sebou pana děkana, dominum decanum, aby nám bylo veseleji.“

Pan děkan Rameš, stejně hodný pán, byl pátera rektora dobrý kamarád.

„Prosím, milostpán už o tom ví a slíbil, že pojede s Vašností.“

„I vy . . .“ radoval se páter rektor přidávaje slovíčko sice málo

uhlazené, ale lásku jeho k nám i radost vyjadřující. „Tak pojedem, pojedem, ibimus.“ — — —

. . . „Poslouchaj', pane Johan,“ nakazoval kollega jednatel ještě ráno kočímu, „nezapomenou! Až přijedeme do Potštýna, hned rovnou na hrad, ať si Bebréka hubuje jak chce; však on z kočáru neskočí. Když to dobře provedou, dostanou zlatku zvlášť.“

„Nemaj' starost,“ ujišťoval pan Johan, „však já jim tam starého zavezu . . .“

Slunečné ráno — hudba městem — obecný ruch — světlé toalety děvčátek — studenti naparádéni a přes to, že se půjde po silnici,

HOSTINEC PANA SUZY U „RUBEŠŮ“.

v černých čamarách — oktaváni v plném vědomí své důležitosti — lítání výboru na všecky strany — pořádání do čet — prapor gymnasijní, darovaný rychnovskými dámami, nevím, při jaké příležitosti — blahovolné úsměvy professorů — seřazený průvod — pochod . . .

Kočár pana ředitele dohonil nás za Vamberkem a odtud jel volným krokem za průvodem.

Rozkoš byla dívati se od Záměle na táhlý údol orlický, v pravo šířící se znenáhla přes Doudleby ke Kostelci Orlickému, jehož dvě těžkopádné svatojirské báně kmitaly se v dáli, před vámi pak zúžený ve vršinách hustě zalesněných, temně zelených. S osamělé ho-

mole trčely do výše smutné zříceniny starého hradu. A širým krajem ozývala se veselá pochodová muzika. Plno vůně všude bylo, vůně čerstvého vzduchu a žitnišť, pluo jasu a veselí — nebylo obav, že se Bebréka příliš rozzlobí. Plni ochoty obskakovali jsme oba hodnostáře, školního i církevního, kterým viděti bylo na očích, že mají žízeň. A notnou, v tom horku.

Když průvod, znova zase spořádaný, docházel k Potštýnu, výboři opatrně se odstranili.

„Kampak, pane Johan, kampak? Tam ne, nemejlej' se, zůstaneme tady dole."

„Prosím poníženě, jemnostpane, mám jeti nahoru," na to pan Johan.

„Co nahoru, kdo jim to poručil?"

„Páni studenti."

„Páni studenti? Jací páni studenti? Koukejme na ně, páni studenti! Kluci zatrolení, ne páni studenti. Já poroučím, že zůstaneme dole."

„Ale prosím jich, jemnostpane," replikoval pan Johan, klidně pobádaje koně silnicí vzhůru, „vždyť jsou už všickni nahoře a tady nic by nedostali, leda sklenici teplé vody."

„A to by bylo pěkné! Vždyť jsem zakázal nahoru, to jsou darebáci! Podívej se na ně, Josífku," obrátil se na děkana, svého soujmenovce, který při poznámce o sklenici teplé vody trpce se tvářil, „kdepak jen jsou ti kluci nezbední a ten jednatel, puer nequam, ubi est?"

„Ti už jsou napřed, jemnostpane . . ."

Ba, po výboru nikde ani vidu ani slechu, ano i poslední četa, zpravená v čas od spiklenců, pospíšila si, aby byla z dohledu pátera rektora, takže kočár pomalu sám se šoural nahoru, odkudž zaznívaly řízné tony naší sokolské hudby.

„Počkaj', pane Johan," kázal dobrý páter rektor, „já vyskočím, však já ty kluky dostanu, hned se to musí všecko vrátit."

„I neskáčou, jemnostpane," konejšil pan Johan, „je tam pivo nahoře, páni studenti objednali extra pro jemnostpána a milostpána..." A konejšil dobře pan Johan . . .

Páter rektor obrátil se tázavým pohledem na pana děkana.

„Sic, sic," přitakal dobrosrdečně svým oblíbeným úslovím pan děkan, „tak dobrý džbáneček by jako neškodil, cyathus bonae cerevisiae... Nezlob se, nezlob, carissime, jen kdybychom už byli nahoře."

Já darebák seděl jsem vzadu na pérech kočárových a na vývědách, čekajícím výborům pro znamení.

Nahoře u vchodu hradního byla slavobrána a u té po obou stranách řady studentů, kteří dílem instinktivně, dílem z návodu už věděli, co dělat. Volali o všecko pryč „Sláva!, Na zdar! a Ať žije pan ředitel!", při čemž bezděky nejeden se zmýlil v rozohnění volaje „Ať žije Bebréka"!

Johan projel rychle tímto špalírem a přijel na předdvoří hradu, kde páter rektor zase pro hudební intrády ke slovu se nedostal a když konečně se dostal, stál kočár před improvisovaným stanem, v jehož stínu byl pohodlný stůl s křesly kolem a vedle v koutě soudeček. U stanu stáli professoři a za nimi choulil se výbor.

Páter rektor ještě ani neslezl a začal se ohlížeti po vinnicích. V tom ohlížení spatřil soudek, a v tom také vystoupil president zábavního výboru se sklenicí krásně červeného piva na lesklém podnosu.

„Slovutný pane řediteli! . . . S tímto pohárem pravého českého moku dovolujeme sobě . . .“ začal svoji dobře vypočítanou a diplomatickou řeč, která ostatek neobsahovala nic zvláště zajímavého. Tou sklenicí poněkud neřečnicky šermoval řediteli pod nosem — tak jakobyste myši, uvázanou na provázku, houpali kočce kolem očí. Tvář pátera rektora rozjasňovala se víc a více a zapomínal rád a ochotně na všecku svou nevoli . . . Soudek byl na večer toho dne úplně prázdný.

Dobře to skončilo, nehledě k tomu, že sextán Hlavsa, jemuž svěřili jsme vrchní dozor nad hudebními nástroji kapely školní, chtěje zkrátiti si cestu na hrad, šel tam se svými pomocníky i s nástroji přímo, tam kdesi kolem příkré cesty křížové. A tam, hned u lesa, pustili basu, vypůjčenou z kůru u sv. Havla v Rychnově, a basa koulela se majestátně dolů po trávníku měkkém a hebkém, při čemž naraziviši tu onde na nějaký kámen, rozkládala se bezděky v jednotlivé svoje součástky. Přetrhané struny, ulomený krk, do břicha důkladná díra působily po té dojmem až skoro zoufanlivým. — Potom, nevím už, který z nás, položil doutníkový oharek na kus sbaleného kalika, které půjčil nám ochotný obchodník rychnovský na výzdobu jeviště. Oharek doutnal, propálil kus a pálil okrouhlou dírku pořád hloub a hloub, až se dostal ke kusu druhému, jejž propálil do polovice. Když pak celý balík s hrůzou byl rozbalen, byly v něm v pravidelných vzdálenostech i stejných výškách díry okrouhlé, nevelíké sice, ale jakožto díry velmi pěkné . . .

Zpátky šlo se už za soumraku, ba skoro za tmy a v pořádku velmi libovolném. Primáni a sekundáni byli celí zondáni, terciáni a kvartáni odlehčovali sobě stranou z přemíry prokouřených doutníků neb cigaret, kvintáni kolísali ve svých příchylnostech mezi tabákem a milováním, kdežto tři nejvyšší třídy, pokud nebyli mezi námi zarytí nepřátelé ženského pohlaví, táhli jsme pod paží každý svou lásku nějakou, daleko za obecným chuchvalcem vracejících se výletníků. V tom temnu letního večera a v teplém vzduchu zvlášť příjemně se milovalo.

Že druhý den bylo prázdno, rozumělo se samo sebou.

V Roudnici, 30. května 1897.

V létě r. 1886 přál si Karel Bendl ztráviti nějaký čas v Potštýně. „Musíte si tam napřed objednati byt," říkali mu sice již v Praze přátelé poměrů znalí — ale mistr bez starosti vydal se na cestu a náhle beze všeho ohlášení objevil se v Potštýně. Na štěstí podařilo se nalézti ihned byt a netoliko že Bendl s tímto svým prvním letním pobytem potštýnským byl dokonale spokojen: on zamiloval si zátiší nad Orlicí tou měrou, že opětně rád se tam vracel. Hned roku následujícího nalézáme ho zase v seznamu letních hostů, roku 1888 přijel po třetí a r. 1891 po čtvrté.

DŮM PANA HLAVÁČKA.

Vyhledával Potštýn k odpočinku a k zotavení; ale prázdniny nebyly mu zahálkou. Ani když vycházel do lesa, aby se nadýchal svěží vůně jeho, nezapomínal na práci. Ba snad právě mírný romantický nádech klidného údolí Orlického jeho umělecké povaze k měkkému sentimentálnímu lyrismu tíhnoucí nejlépe svědčil a svými rozmanitými dojmy přírodními k tvoření hudebnímu přímo ho podněcoval. Bendl nevycházel bez zásoby notového papíru — a že nepřinášel jej všechen prázdný domů, samo sebou se rozumí. Zejména oblíbil si stinné místečko v obecním lese pod hradem, kam za pěkného počasí

denně téměř s prací svou docházel. Okrašlovací spolek k přání mistrovu milerád pořídil tam při lavičce též stolek, officielní jméno ‚Bendlovo sedátko' brzy ustoupilo populárnějšímu ‚Bendlovka' nyní již zobecnělému a patrně na vždy zakořeněnému. Zde upravoval mistr klavírní výtah „Štědrého dne", zde pracoval o opeře ‚Hagar', provozované pak jakožto ‚Dítě tábora', zde přepracoval svého ‚Švandu dudáka' pro jeviště, zde vznikaly také jeho rozkošné ‚Skřivánčí písně', abychom alespoň něco z jeho činnosti zdejší uvedli. — Bendl brzo zdomácněl v obci letních hostů potštýnských, jichž velká část dosud ráda vzpomíná těch chvil, kdy mistr se svou krátkou dýmkou zasedal v kruhu jejich. Jeho milá, vlídná, žertumilovná a humoru přístupná povaha zjednala mu rázem sympatie všech a zejména rádi naslouchali, když rozvazoval o svých cestách, o svém pobytu u barona Dervisa, v Luganě a v Nizze; uměl mistr náš výborně vypravovati, a o pestrý, zajímavý material k tomu věru nebyla nouze. Vzpomínky tohoto kruhu zajisté oživí obraz, jejž přátelská ruka Sládkova šťastně zachytila apparátem fotografickým, když mistr sedě na zamilovaném svém místečku zadíval se na okamžik od své práce do širého kraje.

KAREL BENDL

FOTOGR. J. V. SLÁDKEM R. 1882 NA „BENDLOVCE".

V Potštýně, 30. července 1897.

BOŽENA PETZOLDOVÁ-RUBEŠOVÁ:

JAK JSEM PŘIŠLA K OPEŘE.

Bylo to v srpnu roku 187*, když bujará omladina potštýnská za krásného odpoledne, chystajíc se k výletu na hrad, netrpělivě čekala na hudebníky, kteří již před hodinou měli přijíti, aby se nám při zvucích hudby lépe na horu stoupalo. Marné však bylo čekání: objednaná hudba nepřicházela, a nám nezbývalo nežli pustit se na horu za ticha. Za ticha? Ne, žertovali a smáli jsme se, že nám cesta na hrad uběhla za kratičkou dobu. Po krátkém odpočinku pořádány na překrásném prostranném předhradí společenské hry; ale ty brzy nás omrzely, toužilť každý po tanečku! Ale jak? Bez hudby? Toť nemožno! „Božena ať nám zazpívá!“ volaly přítelkyně, a již doléháno na mne se všech stran prosbami; stávaloť se nezřídka, že jsem podobným způsobem z nesnáze vypomohla.

„Dobrá, budu zpívat, ale tančit chci též,“ odvětila jsem, „a proto navrhuji, aby se tančila čtverylka. Můžete mi pomoci, budu zpívat známou písničku, při které se čtverylka výtečně tančí!“ Ujednáno; v několika okamžicích sestaveno vše v řady a já spustím plným hlasem, jak mi jej Pán Bůh do hrdla vložil, národní: „Kde pak's byl, Martinku? Za horama, tatínku,“ — a t. d., až se to o blízké polozbořené zdi mohutně odráželo.

Netušila jsem ovšem, že na vrchu na zřícenině pozorována jsem několika pány z Prahy, známým totiž mistrem Lukesem, prvním tehdáž hudebním referentem Ulmem, Kollarem a jinými, kteří trávíce prázdniny v nedalekém Ústí nad Orlicí, podnikli téhož dne výlet na Potštýn, doprovázeni drem. Hostinským, jenž v týž čas v Potštýně u svých rodičů dlel. Udiveně tázali se, kdo má ten zvučný a zdravý hlas. „To je slečna Božena Rubešová,“ vysvětloval dr. Hostinský, „která od nejútlejšího mládí zpívá v kostele“ — a měl pravdu: naučila jsem se prý, odpusť Pán Bůh, dříve dávati takt, říkat a znát noty nežli modliti se otčenášek a znáti písmenky — „naše to primadonna a nejlepší síla zdejšího ochotnického divadla.“ Výrok ten upozornil na mne nejen mistra Lukese, nýbrž hlavně pro mladé hudební talenty vždy zaujatého Ulma, tak že, když se po několika dnech navrátili do Prahy, otce písemně vyzvali, by mě poslal k mistru Lukesovi na zkoušku, nehodila-li bych se k opeře, k čemuž otec na mé prosby po krátkém odporu matčině svolil. Bylť otec můj sám výtečný hudebník, známý po širém okolí potštýnském, který též dramatickému umění povždy z duše přál! — Výsledek zkoušky byl: bude-li pilna a bude-li mít trochu štěstí, může z ní něco řádného být!

Zůstala jsem tedy ve škole mistra Lukese, oddavši se s nevšední pílí a nadšením studiím, tak že jsem, vrátivši se po desíti měsících domů na prázdniny, mohla matičku svou, dosud ještě úplně neusmířenou s myšlenkou, že půjdu k divadlu, zcela upokojiti, neboť přinesla jsem jí nejkrásnější kritiky všech pražských listů.

Nejvíce radosti z mých úspěchů míval staroušek Ulm; chlubíval se nejednou, když s úspěchem jsem později ještě jako žákyně ve velkých, ano největších koncertech pražských účinkovala: „Tu jsem já vynašel“ a přidal hned historku o písničce na hradě potštýnském: Kde pak's byl, Martinku . . .? — Často jsem jej, bělovlasého už stařečka, s koncertního podia pozorovala, jak napjatě sleduje, jak to asi ta „Potenštejnská“, jak mě vždy ve svých referátech nazýval, provede. Se zvláštní zálibou zpívala jsem již tehdáž při koncertech naše národní písně. A mohu říci i s úspěchem; snad že jsem v středu jejich jako

ZAHRADNÍ PAVILLON V HOSTINCI „U RUBEŠŮ“.

venkovanka vyrostla, anebo že se mi dostalo dobrého návodu mým učitelem, výtečným svého času zpěvákem písní národních.

Zkrátka, úspěchu národní písně byla jsem si vždy jista. — Jednou — byla jsem tehdy engažována při opeře v * * * v Německu — byla jsem požádána, abych zpívala v koncertě. Svolila jsem, ale vyžádala jsem si, že budu jedno číslo zpívati: české národní písně. Odepříti mi toho výbor koncertní nemohl již z galantnosti, ale udivení a záblesk nevole v očích jejich mně neušly. Nedbala jsem toho a přichystala jsem si jich několik, na program však jsem udala jen dvě. S napjetím každý čekal, když večer v koncertu jsem vystoupila na podium a přehlédla posluchačstvo, kde snad ani jediného nebylo,

který by rozuměl, co zpívám. Ba sem i tam zdálo se mi, že ironický úsměv pohrává kolem rtů. Seberu tedy veškerý svůj um, vložím celé své vroucí ryze české srdce do písně a hle! Po první písni — byla to jedna z těch dumných sentimentalních — ozve se pravá bouře pochvaly sálem. Povzbuzena, zpívám druhou, laškovnou, a končím. Potlesk však nepřestává, a já nucena jsem přidati ještě dvě. — „Das klingt herrlich reizend," ozývalo se se všech stran; já pak byla toho večera šťastnější vítězstvím drahé písně národní nežli jindy úspěchem největší dramatické partie. Vždyť to byla táž národní píseň, kterou jsem starouška Ulma na sebe upozornila.

Bohužel, když jsem po čtyřletém působení při německé opeře navrátila se opět do vlasti a pohostinsku na zemském divadle českém vystupovala, kryl hudebního toho nadšence již chladný hrob. Mně však vždy při vzpomínce na něho, byť se oko slzou zarosilo, ústa maně zazpívají:

„Kde pak's byl, Martinku?
Za horama, tatinku . . ."

Neboť písnička tato tam na rozkošném zeleném prostranství hradu potštýnského přivedla mne k opeře!

V Olomouci, v únoru 1897.

HRADSKÝ KOSTELÍK.

JÁ PRCHL PŘED VÁMI.

Já prchl před Vámi a stokrát již,
když s mým jste srdcem hrála si jak kočka s myší,
hned zapudila mne a hned zas volala
a smíchem svým mne v sítě své zas lákala,
jsem řekl si: já před Ní prchnu v skrýš
a snílek blouznivý se v knihy zahrabu,
snad časem srdce mé se ve svých verších stiší . . .
Já stokrát vrátil se a prosil Vás:
Má paní, pohleďte, jak v srdce mé bol stéká . . .
ó, znovu skloňte se, ó, skloňte ku rabu
a úsměv jediný mi přejte v lásce zas!
Váš otrok kolem oken Vašich těká.

Já prchl před Vámi: ven z města, do polí,
a věřil, doufal jsem: Tam srdce moje chudé
snad dojde klidu přec kdes v dáli od lidí,
a chorá hlava má tam snad již dobolí
a v prostřed lesů klidně, tiše spáti bude.
Však místo do lesů se vracím v ulic změť
a suché oči mé zas divě zaplanou,
když v davu kdesi Vás jen v letu uvidí.
Kol domů zmaten těkám v bílou patře zeď
a hořím touhou zřít Váš matný, bledý stín;
svou hlavu pozvedám tak těžce stíhanou
a tiše poslouchám Váš plný, jasný smích
a vůni dusnou, kterou šaty Vaše vanou,
tak dusnou, tíživou, jak asi dýše blín,
nechávám sálat do svých ran se jitřících.
A v okně zdá se mi: dvě oči divě planou.
A cítím, smrt jak zvolna krví v tělo vtéká.
Má paní, pohleďte:
Váš otrok kolem oken Vašich těká!

V mých žilách zprahlých, bez krve
zas nové hárá žití,
jak když jsem líbal poprvé
Tvých lící bledé kvítí.

V mém srdci sžhnutém do kořen
svých vášní divým žárem
vzplál znovu tichý lásky sen
a vane blízkým jarem.

A lásky svaté světlý stín
bázlivě, tiše plane
mé duše choré do hlubin
i v rány rozervané — — —

a cítím, jak v ně dýše klid,
kdy zřím v Tvých očí tůni
parfumem Tvojich vlasů zpit
a ňader Tvojich vůní . . .

Tu na lících mých jásá smích
a plní prázdné síně:
vždyť ret můj na Tvých kadeřích
a Ty zas na mém klíně!

SLZA.

My loučili se. Bílé líce
jak průsvitný narcisu květ
ti smutek clonil svými perutěmi . . .
a choře Tvoje zřítelnice
planuly žhavým leskem. — Zdálo se mi,
že zřím Tvůj zrak se v slzách chvět.

Já líbám Tvoje líce bledé,
v něž růží choroby žal vset,
tou růží smrti, která krví plane . . .
Ty ptáš se, zda nás život svede?
Odpověď? — Slza, jež Ti z očí kane,
dí tiše: dnes již naposled.

V Praze, v květnu 1894.

DR. PETR DURDÍK:

MOJE VZPOMÍNKA NA POTŠTÝN.

V létě r. 1887 četli jsme v Národních Listech mezi domácími zprávami o „Potštýnském zátiší". Lesy — řeka — vrch s velkolepou zříceninou — pěkné procházky po rovině i do kopce — — zkrátka všechno tam bylo uvedeno, čeho si Pražan na venkovském pobytě jen přáti může. Byla to krátká noticka, ale tak obratným pérem sepsaná, že všechny členy naší rodiny rozehřála a přímo navnadila (což bylo ostatně jejím nepokrytým účelem). I stalo se po krátké úradě usnesení, dopsati sl. spolku okrašlovacímu o byt — a na počátku prázdnin jeli jsme do Potštýna.

Našli jsme skutečně i lesy, i vodu, i hory, i utěšené procházky atd., našli jsme i velmi sympatické a ochotné hostitele. Všichni členové naší rodiny byli jak náleží spokojeni — jen já nebyl. Bůhví, čím to! Nejspíš jsem si, jak to bývá, sestrojil v myšlenkách příliš krásný obraz, a ten se neshodoval se skutečností. Všechno se mi zdálo tak málo velkolepé, málo romantické, málo poetické, málo švýcarsko-alpské . . . Inu, nemohl jsem tomu jaksi přijíti na chut. Nereptal jsem sice, ale nebyl jsem také nadšen. Tak minulo několik dní. Tu šli jsme jednou za jasné měsíčné noci z hostince Rubešova od večeře domů. Bylo nám jíti přes řeku; bydlili jsme v jednom z posledních domků na cestě k sv. Marku. Když jsme přišli na most, překvapil nás obraz opravdu čarovný: dole malá, mělká, ale dravá říčka, Divoká Orlice, proplétala se šumíc mezi balvany a kameny, a v jejích tříštících se vlnkách třepetalo se rozházené stříbro měsíčního světla; v levo obrovské, věkovité lípy jako v zadumání tiše, bez nejmenšího hnutí stály, a za nimi s obou stran řeky zvedaly se vysoké stráně lesem porostlé, uzavírající v sobě rozkošné — švýcarské! — údolí; v pravo úhledná, zánovní villa tehdy Lindnerova, v jejímž nejvyšším nárožním okně kmitalo žlutočervené světélko, jako kon-

DOMEK PANA MALÉHO.

trastem k světlu měsíčnému. Jak krásný to pohled! Nemohl jsem se odtrhnouti od něho, ač naši byli již daleko přede mnou.

Od té doby byl jsem právě takovým ctitelem Potštýna, jakými jsou skoro všichni návštěvníci jeho. Poznal jsem tam pak mnoho pěkných a zajímavých míst, ale nic se mi tak nevtisklo v paměť, jako onen noční obrázek, který dosud živě vidím před sebou, kdykoli vzpomenu na Potštýn.

V Praze, 3. února 1897.

POHLED S MOSTU DO ÚDOLÍ DIVOKÉ ORLICE.

FRANTIŠEK BAUER:

VZPOMÍNKA NA POTŠTÝN.

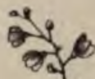
Ačkoli různé okolnosti mi po několik let zabránily navštíviti milý Potštýn, vzpomínám přece s radostí oněch pěti let, po která mi bylo popřáno stráviti vždy velké prázdniny letní v milém tom zátiší.

Při zvuku jména „Potštýn“ vynořují se v mysli mé všechny vzpomínky na útulná místečka, jež mi tak často po bouřích života vrátila klid duševní a svou jímavou krásou vtiskla v srdce dojmy ne-

smazatelné. Ta rozmanitá, půvabná scenerie, ty divoké, strmé skály, ty porvané rozsedliny a zas ta tichá, líbezná údolí, jimiž proplétá se jasný tok Divoké Orlice . . . A kolkolem ty skvostné, nekonečné lesy, vydychující opojný vzduch . . . Ty zříceniny hradu snící o bývalé slávě . . . Ta krásná promenáda, kde stromořadí staletých lip vrhá stín svůj na břehy Divoké Orlice, skýtajíc milý chládek letním hostům, odpočívajícím na útulných sedátkách . . . Zde „pod lipami" sbližují se letní hosté, zde ujednávají se ty četné výlety, jež dobrosrdečnému společenskému životu potštýnskému vtiskly zvláštní ráz, činíce jej nezapomenutelným všem, kdož jej prožili.

Přeji Potštýnu nejlepšího zdaru a všichni ctitelé jeho ať zůstanou mu tak oddáni ve věrné náklonnosti, jako já mu zůstávám vždy z té duše věrným přítelem a ctitelem.

V Brně, 3. března 1897.

BOŽENA FRÍDOVÁ:

VOCHTÁNKA.

Záviděti není v mé povaze a přece měla jsem jednou pocit, jenž se závisti velmi podobal. Bylo to v Potštýně, kdež jsme trávili prázdniny. Procházeli jsme se krásnou tamní krajinou a byli jsme jí skutečně uneseni; každý den objevovali jsme v ní nějaký nový půvab.

„Zdali pak jste ale také již viděli Vochtánku?" tázala se nás sl. H., která nás laskavě upozorňovala na nejkrásnější místa své dědiny.

„Vochtánku? Co jest to?" ptali jsme se trochu udiveni.

„Zítra vás tam dovedu," odvětila s úsměvem, „totiž je-li vám libo." Rozumí se, že jsme s radostí její nabídnutí přijali. Druhého dne po svačině vydala se malá naše společnost na cestu. Musím se přiznat, že jsem mnoho od té Vochtánky nečekala, neboť jméno samo znělo tak střízlivě — ano, kdyby to byl „Modlivý důl", do něhož jsme se pořád chystali, ten by byl mluvil k mé fantasii — ale Vochtánka! Nu, uvidíme! — Šli jsme zvolna asi malou půl hodiny, a to krásným lesem, v němž rostlo tolik drobnolistého břečťanu, že jsem takové množství nikde v lese ani před tím ani potom neviděla, když se cesta začala nížiti. Pro vysoké a husté stromy nebylo žádného rozhledu, až teprve když jsme úplně sestoupili, viděli jsme obraz, na nějž snad nikdy nezapomenu, ač jsem od té doby viděla krajiny daleko krásnější. Byl to malý úval, plný šťavnatých luk a malých políček, na kterých rostl pestrý mák a kolem něhož se vinula šumná Orlice. Na druhém břehu řeky tměl se jedlový háj.

VOCHTÁNKA.
(ANENSKÉ ÚDOLÍ)

„To je krásné!“ zvolali jsme skoro všichni najednou.

„Tak, to je Vochtánka,“ pravila naše průvodkyně, „že stojí za návštěvu?“

Nebylo ve společnosti nikoho, kdo by byl nepřisvědčil.

„Komu patří ta Vochtánka?“ tázal se někdo.

„Panně Márince, co u ní bydlí Frídovic,“ odvětila sl. H . . .

Bydlili jsme tehdy u sl. Hostinské, které však celý Potštýn říkal „panna Márinka“. Pamatuji se jako dnes, ačkoliv od té doby uplynulo již asi dvanáct let, jak jsem se ještě naposled na ono rozkošné místečko ohlédla, že jsem panně Márince její Vochtánku upřímně záviděla.

V Praze, 11. května 1897.

ALOIS POTĚHNÍK:

ZNĚLKY LITICKÉ.

Co snad nikdo nedovedl tušit —
železnice teď tu uhání;
nad ní skály se jen uklání,
do nichž kladivo se jalo bušit.

Tak se počal věčný klid tu rušit,
kde jen zaznívalo klekání,
sem tam výstražné jen volání —
drvař strachem když se počal krušit.

V strmých rozvalinách teď tu leží
Jiříkův hrad z doby královské:
zlatý nápis v znaku přečteš stěží —
jinam přešloť žezlo otcovské.
Královské kde byly insignie —
mech a tráva komnaty teď kryje.

* * *

Kol těch trosek Orlice se valí
po balvanech, skalních po útesích;
hukot její po sousedních lesích
prchá v blízku, rozléhá se v dáli.

Náhle však, když jsme se nenadáli —
průkopem již letí jako v běsích,
až se v propast řítí v sterých děsích —
kde se všecka v bílou pěnu halí.

Na zmar síla její dříve přišla;
přišla s rychlou — ale s prázdnou vyšla:
an ji nikdo neupoutal v službu,
ač již mnohý stejnou míval tužbu.
Dnes, kdy síla její v službách člověka —
rázem idylka tu mizí odvěká.

V Častolovicích, v dubnu 1897.

9*

VILLA PANÍ FUXOVÉ.

Č. IBL:

DOBŘÍ LIDÉ.

VZPOMÍNKA NA MÉ PRVNÍ DNI V POTŠTÝNĚ.

Neveselé bylo první stěhování mé rodiny na letní pobyt do Potštýna. Vlastně nebylo ještě léto, aspoň ne v tom rozkošném podhorském zákoutí, kde počátkem měsíce června bylo tenkrát ještě dosti časné jaro. Divoká Orlice tu šuměla mocným kalným proudem, jehož letní hosté potštýnští nevídají v jejím balvanovitém polovyschlém řečišti leda někdy po náhlém přívalu dešťovém. Vlny její šplíchaly dosti vysoko ku břehu zahrady, jejížto jižní příčná strana byla zahrazena po celé šíři chalupou, polo taškami polo tesinami krytou. Mezi zahradou a zápražím táhl se úzký dvorek. V celém stavení byly jen tři světnice přízemní, z nichž lepší dvě k zahradní ulici obrácené obyvatelé jeho popustili nám, spokojivše se sami těsnou zadní světničkou se zvláštním vchodem, která byla téměř celá vyplněna kamny, tkalcovským stavem, postelí, stolem a lavicí.

Poznali jsme je skoro všecky hned na stanici, kam nám přišli naproti, aby ochotně dopravili naše zavazadla do bytu na obyčejném ručním venkovském prostředku dopravním — na trakaři. Z příjemné tváře obstarožného tkalce prokvetlých vlasů zírala upřímná srdeč-

nost, z očí dospělého syna, matky i dcery tak nelíčená dobrota, že z ní šlo teplo i nám do srdce; cítili jsme se hned jako mezi svými.

Déšť, za kterého jsme vyjeli z Pardubic, ustal sice při našem příjezdu, ale obloha byla ještě pořád zatažena, pochmurna a plačtiva jako mysl naše. Bylť jsme den před tím pochovali za jediný týden druhé ze čtyř dětí a přiváželi s sebou jen obě starší, které podle rady lékařovy jen rychlá změna vzduchu mohla uchrániti katastrofy, jaká stihla obě mladší; trpělyť zádušným kašlem, který řádil tenkráte tak zhoubně v Pardubicích.

Laskavostí ředitelovou byla mi ochotně povolena několikadenní dovolená, ježto jsem ani nebyl schopen učiti, a tak strávil jsem první týden v těch místech, která se mi stala později tak milými, že jsem jich vyhledával opět a opět. Ale krušno mi tam bylo s počátku.

První, s kým kromě domácích jsem se seznámil, byl bodrý potštýnský lékař, jejž mi bylo povolati hned po příjezdu. Mladší dítě — děvčátko, nezpůsobilo nám sice starostí, odkašlalo si svůj kokrhavý záchvat až do zčernání neb i vystříknutí krve, ale potom bylo zase čilé a běhalo jako před tím. Hůře bylo s prvorozeným hochem. Došel sice ještě dobře do nového bytu s dětskou šavličkou po boku, ale na večer popadla jej zase střídavá zimnice a horečka, která jej uvrhla na lůžko a do třetího dne tak jej seslabila, že chřadnoucí tělo zdálo se již nezbytně propadlé moci strašlivého kašle. A chinin hoch živou mocí ne a ne přijmouti! Nechť vymýšlel starostlivý doktor lest jakoukoli, v oplatce, v prášku cukrovém, ve vodě, nemocný hned větřil odpornou hořkost, a marné bylo vše lahodné pobízení a domlouvání doktorovo, pláč matčin i vystoupení otcovské autority, marně užito konečně i násilí ponejprv a naposledy: zaťaté zoubky neotevřely se léčivé lžíci, nýbrž záchvatu kašle tak prudkému, že nám dítě tou procedurou podrážděné zůstalo polomrtvé v rukou. Sáhnouti ke klistérovému prostředku nebylo za takových okolností arci radno.

„Nepoleví-li horkost do rána," pravil mně odcházející lékař, „nevím, nevím ... Má přes 40", 42" nesnese."

Tu již si nedala brániti naše domácí, dobrá, soucitná žena, snesla bezového a kde jakého chladicího listí, nastrouhala křenu na placky a probděla u nemocného s matkou do rána stále jej obalujíc a obkládajíc, aby z něho vytáhla osudnou tu horkost.

Já po zdrcující zvěsti lékařové, pustiv ženským úplnou vůli prostředků, spěchal ven, ven na vzduch, dál od té střechy, pod níž mi bylo k zalknutí. Ani nevím, jak jsem se dostal po úzké lávce za domkem přes klidnější již tok řeky na druhou „Malou" stranu a mezi staveními a zahradami vzhůru po lesnatém svahu podle glorietu, cestou necestou až k vonné mýtině, kde jsem stanul bez dechu vysoko nad rozkošným údolím, jímž se vine Divoká Orlice pod troskami, strmícími z lesnaté homole mohutného někdy hradu potštýnského.

Sešeřilo se a měsíc s blankytné oblohy magickým svitem oblíval hradní vrchol i některé z tulících se pod ním domků, mezi nimiž

černal se u kostela vyvýšený mohutný čtverhran zámecké budovy barona Dobrženského. Skvostné divadlo přírodní mocně na mne působilo; kouzelný ten přísvit jakoby se byl tajemnou mocí rozléval i po mé duši, v níž začala svítati naděje, arci jen bledá jako to světlo měsíčné a přece tak jemně tišivá jak ono v tom velebném zjevu pozdního večera. Dýchaloť vše kolem jako nejvroucnější modlitbou před spánkem, z něhož kyne nové probuzení k slunnému životu.

Pomalu vracel jsem se k domkům puzen dychtivostí, zdržován obavou. Povolila již ta sžíravá horkost? čili mám býti opět svědkem posledního zápasu, který mně ještě z minulého týdne duši rozrýval?

MLÝN PANA ŠABATY.

„Tatí, budu kašlat!" řezalo mne posud v uši tak, jako když to vyslovila dětská ústa tenkrát v noci, dvě minuty před smrtí. Ba zněla mi teď v mozku ještě krutěji svým netušeným tenkrát dozvukem!

Přešed starý dřevěný most zahýbal jsem k bytu, když tu ve stínu mlýna zachrčel tak příšerný zvuk, že mi projel kostmi. Ze stínu vystoupila temná postava, bosá a zachrčela mi opět vstříc.

V mém duševním stavu připadalo mi to chrčení jako zlověstný skřek krkavce, ohlašující blízké neštěstí.

Chvátal jsem domů; nemocný oddychoval volněji, spal horečně sice ještě vytrženým spánkem, ale horkosti značně ubylo. Ráno rozjasnila se též milá tvář doktora Brůny.

„Máme vyhráno!“ pravil, když hoch jako proměněný přijal první, opatrně ovšem zastřenou dávku chininu. Snad přece jen poznal a uznal upřímnou snahu vlídného lékaře.

Bylo skutečně vyhráno. „Není nad křenové placky a bezové listí!“ pochvalovala si naše ochotná ošetřovatelka domácí; „to pomáhá, táhne horkost.“ — ‚Není nad řečnou bábu,‘ škádlil ji její „člověk“, jak nazývala svého muže. Ten mi také vysvětlil včerejší chrčivý zjev. ‚To byl Chrčavej — takto se jmenuje Špička; když vidí pány, chrčí radostí, že dostane krejcar nebo cigáro.‘

Jak často vzpomínám těch milých lidí, kteří k nám přilnuli jako ke svým. Škoda, že pak je tak záhy sklála úmorná práce do hrobu, starého snovače i jeho mladého syna i přičinlivou ženu. Buďtež jí, té dobré ženě potštýnské, za její ochotu a pomoc útěšnou vzdány tuto ještě díky vděčnou vzpomínkou!

Na Král. Vinohradech, 15. února 1897.

JAROSLAV SVOBODA:

PÍSNIČKA.

Skazatelny spadlo včera na lidi,
že ves brzy hlučnou svatbu uvidí:
Máří z Hlavoňova,
stárek z Podřezova
do kostela na oddavky pojedou,
z kostela je muzikanti povedou.

Přišel podívat se na ně mládenec:
„Jaká krása nevěsta a milenec!“
Pod hrudí mu touha
v nekonečno dlouhá
šepotá, že z hlubin žití poháru
žena pravou perlou všeho nektaru.

Přišla také z Hlavoňova babička,
shrblá, vyschlá, nad berličkou maličká.
A když uviděla,
lítostivě děla:
„Láskou omámený, šťastný ženichu,
myrrhu počínáš pít z hlubin kalichu!“

V Slemeně, 28. dubna 1897.

Dosti často si vzpomínám, že jsem se v Potštýně někdy důkladně zlobil. Ale, prosím, příčina neležela v Potštýně a jeho obyvatelstvu, nýbrž mimo ně. Tiskl jsem totiž právě tehdy svou římskou literaturu, na kterou jsem nemohl nalézti nakladatele a proto jsem si na ni nakládal sám. Kdo byl už jednou v životě takovým soukromým nakladatelem, ví dobře, jaké strasti a slasti tak problematická hodnost s sebou přináší. Dlouho jsem hledal tiskárnu levnou a přece slušnou, až jsem ji našel až na Moravě. Kniha měla býti do polovice srpna vytištěna a svázána, aby mohla býti v čas hozena na knihkupecký trh. Korrektury měly choditi pravidelně každý třetí den, a ony chodily jednou za týden, a to s přečetnými chybami, ano najednou přestaly docházet vůbec. I bylo třeba stále nutkati a psáti a prositi až do omrzení. A přece se tisk protáhl až na samý konec prázdnin, a vazba dokonce uvázla, takže kniha přišla teprve začátkem října do prodeje. Pochopíte tedy snadno, že bylo dost a dost příčin ke zlosti.

Ale teď také víte, že příčinou mé zlosti nebyl Potštýn. Neb kdo by se na to roztomilé hnízdečko mohl zlobit? Snad za to, že i tehdy, kdy měl jsem dost práce, rád a často dlel jsem ve skvostné přírodě potštýnské? Tam nejmilejším místečkem byla mi stráň hradského kopce nad údolím Orlickým, kde dole šumí Orlice, a shora starý Potštýn šepce smutné své zkazky, tam sedával jsem nejraději. A kdo by se mohl horšit na jeho obyvatelstvo, které je samá ochota a dobrota? Ten pilný, pracovitý a přece tak chudý a s málem spokojený lid potštýnský, ten ryzí, český lid jak mile působí na člověka, zvláště přišel-li z krajin severočeských, kde lid působením sousedů pozbyl mnoho svých starých pěkných vlastností!

NÁHROBEK RODINY MENDLÍKOVY

NA HŘBITOVĚ SV. MARKA.

A maně vybavuje se mi vzpomínka na zbědovanou postavu potštýnskou. Líhala pod křovím u pěšinky, dělící se od silnice sopotnické. Starší muž, menší postavy, bos, v roztrhaných kalhotech a kabátě, z děr vyčuhuje všude nahé bronzové tělo. „Tulák,

obyčejný tulák," pomyslil jsem si, spatřiv jej poprvé. A zatím to byl chudák poněkud slabomyslný, jak jsem se později dověděl, od svých vlastních příbuzných necitelně z vlastního svého domku, jehož byl vlastně majetníkem, vypuzený a na milost i nemilost cizích lidí odkázaný. A myslíte, že ten chudák žebral? Několikráte jsem šel mimo něj a nikdy o nic neprosil. Ze začátku nedával jsem mu nic, ale když jsem zvěděl jeho smutný osud, dal jsem mu nepatrný dárek. Přijal jej vděčně a poděkoval. Ale podruhé zase nic!

Když šel kdysi o polednách mimo naše obydlí, zavolali jsme ho a dali jsme mu, co zbylo od oběda. Přijal ty zbytky velmi rád. Řekli jsme služce, aby mu řekla, že může přicházeti denně v poledne, ale i to odmítl, pravě, „že nechce obtěžovat". Ale konečně si přece dal říci a přicházel častěji. Vždy však si usedl v zahradě u plotu tak, abychom ho neviděli, poněvadž prý nechce „překážet". Když jsem mu podal jednou při jakési slavnosti stříbrný desetník, vrátil jej, „že je to mnoho". A když jsem byl už na skoku z Potštýna, podával jsem mu několik stříbrňáčků. Nejprve nechtěl je přijmouti. Konečně však je přece vzal. Odjíždějíce už zvěděli jsme od služky, že si od ní vyžádal nití a nechav si jeden peníz venku, ostatní zašil, aby prý měl něco na zimu. Naposledy spatřili jsme ho ve chvíli, kdy jsme odcházeli k nádraží. Stál stranou, ale přece tak, abychom ho viděli, a pozdravoval uctivě se svého místa (vždy se nám vyhýbal, domnívaje se patrně, že v nás jeho zjev vzbuzuje nelibost), a při tom hojné slzy tekly mu po tvářích.

Je-li pak ještě živ, ten dobrý ubožák?

V Roudnici, 26. února 1897.

G. J. LAŠEK:

VZPOMÍNKY.

Chtéje psáti vzpomínku, prohlížím sbírku svých podobizen a zastavuji se u tří kabinetních obrázků představujících pěvce Dimitrije Alexandra Slavjanského Agreněva, jeho choť Olgu a jeho dceru slavenou krásku Nadinu.

Vzpomínám, jak jsem se seznámil se Slavjanským a jeho rodinou ve Vídni r. 1890 prostřednictvím svého bratra, který byl tehdy už dávno členem jeho společnosti, vzpomínám na skvělý koncert Slavjanského ve Vídni, na malebnou skupinu jeho pěvců a pěvkyň, na přechody z nejjemnějšího pianissima až do burácejícího fortissima, na salvy potlesku, jež hřměly sálem . . .

A tu náhle napadla mě veselá upomínka z dob mých studií v Kutné Hoře, upomínka na studentský koncert, na kterém jsem poprvé za svého života hrál na basu.

Slyším hlas sbormistra Strébla: „Halíkovi spustila se z nosu krev, položte housle a jděte k base! Na base jsou struny obráceně tahle je J, tahle D, tahle A, tahle E, rozumíte? Celý ton se béře takhle čtyřmi prsty, půltón dvěma. Zkuste to ... Vidíte, že to půjde, v ouvertuře není nic těžkého, šestnáctky můžete jen naznačit, ty vyhraje Šimon.“ Šimon byl totiž druhý basista. „A teď pozor! Opona vzhůru.“ A již stojím u basy a zírám smutně na nástroj tvrdící muziku namačkanému obecenstvu tváří v tvář. Vzpomínám, kterak tehdy Šimon zachránil čest praporu, vzpomínám na hlučný potlesk po ouvertuře, na blahopřání kollegů, jež přijímal jsem v blahém vědomí hrdiny koncertu . . .

Svého pobytu za dob studií v Kutné Hoře vůbec vzpomínám rád a s potěšením.

A tu vstupuje mi na mysl vzpomínka na tehdejšího ředitele našeho ústavu, Ph. Dr. Gustava Lindnera. S jakým napjetím jsme my, chovanci učit. ústavu, r. 1873 shromážděni ve velkém „rytířském sále“ očekávali tenkrát příchod nového ředitele! Vstoupil muž plný síly a života. Jeho zjev nás zaujal a jeho elegantní chování k professorům jej provázejícím nám rozhodně imponovalo. Když vstoupil, aby k nám promluvil, nikdo ani nedýchal. Mluvil klidně, mhouře oči po svém způsobu, nejprve o věcech všeobecných, načež teprve rozvinul před námi bohatý program, jejž obral si cílem svého života. Ale ten přízvuk jeho řeči zdál se nám tak nějak cizí — tak cizí! — Zamrazilo nás, ten cizí přízvuk nás zarážel ... Ale čím déle Lindner mluvil, tím spíše zapomínali jsme na jeho přízvuk. Na konec jsme naň docela zapomněli.

Je známo, že Lindner byl muž povahy skromné, ve svém chování neobyčejně vlídný, laskavý, okouzlující. Milovali a ctili jsme svého ředitele a snažili jsme se v každé příčině mu vyhověti. Za Lindnera těšili se arci chovanci dosti velké svobodě, kteréž však, pokud já se pamatuji, nikdy nezneužili. Proto bolestně dotklo se každého žáka Lindnerova nepravé nařčení a osočení, jež s jisté strany nedávno učiněno bylo.

Lindner snažil se ze svých chovanců vychovati muže řádné, samostatné a povolání svému cele oddané. A v tom jest nám, kteří vděčně a hrdě se hlásíme k tomu, že jsme jeho žáky, sám stále jasným vzorem a živým příkladem všech ctností učitelských.

Budiž mu vděčná paměť!

Ve Vamberce, v dubnu 1897.

VRATISLAV TŮMA:

AFORISMY

Z POZŮSTALOSTI

KARLA HAVLÍČKA BOROVSKÉHO.*)

LITERATURA.

Obyčejný styl spisovatelův se mi podobá širokým cestám z Ukrajiny, na kterých ženou voly . . .

*

Cedník: na wodnaté romány, básně a nápady — a kropáč: na suchopárné atd. — prodá se.

*

Ks! ks! ks! páni kritikowé! (po wyjití nějakého spisu — snad místo dedikací).

*

Kdo hrdinu swého románu neb tragoedie pořád púští z jedné bídy do druhé, zasluhuje byť porownán ku kluku, který pudla, psíka swého s hráze pořád do wody hází, jak jen zas opět wyleze.

*

Náwěští k truchlohře.

Zapíchneme dnes dwa Španiely (gladiatory, atd.), k čemuž se uctivě zwe.

*

Ovšem že básník žiwěji cítí; ale když mi šwec udělá úzké boty a já ho we swém básnickém „rozsatonění" sebe žiwěji proklínám do nejspodnějšího pekla — co je po tom weškerému národu československému w Čechách, na Morawě a Slowensku?

*

Aby nějaký historicus (ze strany těch, kteří chtí wšechno nám představit, jak se to wywinulo) myslil, že dřiw než lidi wynalezli opratě, drželi koně za ocas, atd.

*

. . . při pomněnkách si wzpomenút na něco hrubého, na př.: když uwidím to kwjtko, wždycky si wzpomenu na tu wepřowú pečeni, co jsme u nebožtíka C. papáwali . .

*

Z RUSKA.

Jak na swaté Rusi každý hledí titul swého paedagoga zwyšowat a druzí opět snižowat, poněwadž paedagogi jako koně, psi a sloužící pomáhají zwětšowat sláwu domu.

*

*) Opsal a uspořádal jsem se svolením a vědomím svého otce pro „Potštýn" tuto snůšku neznámých a netištěných dosud úryvků, myšlenek a nápadů Karla Havlíčka z bohatého rukopisného materialu, který můj otec chová a v nejblíže příští době vydá ve IV. a V. díle „Sebraných spisů K. H. Borovského."

Velmi comicky se dá popsat zdřewěnělost ruská w službách božích; kde jsú zcela beze všech myšlenek.

*

. . . poněwadž každý w Rusích cestující cizinec nějaký a silný ohled na Sibíř míti musí . .

*

Jak Boris si přál, aby měli wšichni Rusowé (pak oprawil — wšichni Slowané) křídla a mohli lítat a pouštět kamení.

*

Čím dál jedeme na wýchod, pořád jsou wětší brady, pece (na Rus).

*

Kdyby se někdo do 3 holek najednau a do každé tak ostře zamilowal, jako nebožtík p. Werther: přece by ho srdce nemohlo tak píchat, jako mne, když jsem ponejprw jel v Kiewě na perekladné kibitce po městě.

*

Proč nemají Rusi zauwák? — Protože tam jest mnoho lidí takowých, kteří když se wyspí a najedí, velmi se musejí namáhat, aby si wynašli nějakou práci, a tedy wšecko, co jinde dělají mašiny, tady z dlouhé chwíle lidé.

Tak ku př. wšechno to, co u nás zastáwá zúwák, jest jediným úkolem žiwota twora stwořeného podlé obrazu božího (v leckterém totiž paláci a domě) wykúpeného drahú krwí Kristowú: a wy, chlapi, prawíte, že jsem atheista a wy že ctíte Boha!?

*

Zklasifikowat à la Lineé wšechny ruské čepice, které widíme po ulicích w létě a w zimě, klobúky atd., přechody: od tatarských k mužickým, od klobúku k čepicím atd.

*

. . . roznoščík ruský, který je obwěšen zmrzlými podswinčaty wisícími mu okolo krku jako krejzlík . . .

*

RŮZNÉ.

Atheista: newěřící w nesmrtelnost duše hledí pracemi swými státi se nesmrtelným, a pak na konec Bůh mu dá i tu nesmrtelnost.

*

Uwésti bohy wšech náboženstwí: boha katolického, protestantského atd. w rozmluwách mezi sebau (satyrických).

*

proč se kněží tak hrubě a palčiwě o náboženstwí hádají: Mahomed radí, aby když se dwa o náboženstwí hádají, aby zawolali ženy swé s dětmi a modlili se. Kněži wšak ženy a děti nemají, proto jejich kruté hádky: widíme, jak škodí coelibat?

*

Jak člowěk se ode wšech zwířat učiti měl: Bůh ho jen stwořil se schopnostmi.

*

Hlawní chyba, pro kterau se demokratie nedaří, jest, že se naopak začíná: každý musí se považowat napřed za rowného k nižším, ne ale k wyšším.

*

Kdo je zúplna swým pánem nad sebau, nedokazuje tím, že je welkým pánem, ale že má malé panstwí.

*

Myšlenka: nemíti dům a we wšech změnách powětrnosti (jenom letní) býti wenku má pro mne cos wábivého, obzwlášť mi připadla ta myšlenka, když byl weliký, chladný déšť.

5. kwětna 1843 w pokoji.

*

Já jsem pro wšechnu konwersací docela zkažen a ke wšemu, co se jmenuje swětský způsob, zhola neschopen. Tak ku příkladu: když jsem w společnosti paní a dam a mám ukázat nejpokornější twář, najednú mi napadne přirovnat: ženské, když se dohromady klaní (kde jich je wíc) — s husami jak přijdú dohromady.

*

prostý národ má aspoň nějaký ráz, nějakou energii; kdykoli se s takowým sejdeš (popis), aspoň můžeš wědět, že tě chce o několik griweň neb rublů ométsti: ale když ti takový ten (Franta) se sklíčkem w oku, rukawice, paletot, tím krokem, kterým chodí wšichni Francové w celé Ewropě bez rozdílu a hopkuje naproti tobě s wěčnau úšklebkau — oprawdu newíš: chce-li tě políbit nebo ti ukausnaut nos?

*

Karel (IV.) zřídil wysoké školy a uwedl také wíno w Čechách, dobře wěda, že študenti bez wína nemohau být.

W študentské pij. písni.

*

Diwil se pořád (on) proč stáwá w diplomatáři a archivu: sic (sice). — Odpowěď: Znamená to: Wěř tomu jak napsáno — sic ti dám pohlawek!

*

satyrické užíwání partikul: předce, však, na př.: X., professor a wládní rada, předce však moudrý muž.

V Praze, 2. června 1897.

Ž.:

K. HAVLÍČKOVI.

Chtěl's žíti v srdcích lidu
a žiješ v jeho ústech.

Jehly, špičky, sochory a kůly
sekal's, ostřil, koval, brousil's k vůli
vojně s bláznovstvím a zlobou . . ."
zatím nyní s pokročilou dobou
tam, kde nestačí už více
v novinářské polemice
klacky, sochory a kůly,
bláznovství a zloba jménem Tvým se kryje.
„Duch Havlíčkův v Čechách dále žije."

V Praze, v březnu 1896.

SAVA CHILANDAREC:

SVĚTLÉ I TEMNÉ STRÁNKY ŽIVOTA NA POSVÁTNÉM ATHONĚ.*)

První světlou stránku života zdejšího poskytuje především příroda sama, neboť na hornatém poloostrově, jenž spojen s pevnou zemí nepatrnou úžinou, která před více než dvěma tisíci lety prokopána byla průplavem, vane přes hladinu mořskou po celý den větřík, mírnící sluneční úpal dnů letních, v době zimní chlad ovzduší oteplující.

*) Čtenářům bude znám snad autor těchto řádků z článků uveřejněných svého času v Osvětě. Uvádíme z nich: Ze svaté hory Athonské (Osvěta XIV, 1884, 415 sld.), Obyvatelstvo sv. hory Athonské (t., XVI, 1886, 861), Tři podobizny ze svaté hory Athonské (t., XVIII, 1888, 896), O poustevnách svaté hory Athonské (t., XVIII, 1888, 815), Kláštery Srěmské (t., XVIII, 1888, 61). Podobiznu jeho a obraz kláštera Chilandaru přinesla r. 1888 (str. 340) Zlatá Praha, z níž otištěn obraz kláštera letos v Besedách Lidu. Jos. Zd. Raušar (v Bělehradě) psal o Savovi r. 1894 ve feuilletonu Národních Listů (č. 248) „U krajana v klášteře Chilandaru na poloostrově Athonském". Letošní vídenský „Věstník" přinesl pak serii feuilletonů (v č. 19, 20, 22, 24, 25) nadepsanou Z poloostrova Athonského z přednášky J. Z. Raušara ve Slovanské Besedě 19 dubna 1897. RED.

Vlažný vzduch mořský neporušený, jak v údolích tak i na výšinách stejně lahodný, jest tady hlavním činitelem podnebí vlídného a silou oblažující plní prsa. Pouze věje-li vítr severní, zavládne počasí studenější, déšť promění se ve sníh, ale to jen na velmi krátkou dobu. Na poloostrově Athonském panuje více sucho a v měsících letních klene se jasné modré nebe nad celým obzorem, jedině vrch Athonu bývá častěji z rána zahalen v bělavé mráčky, které však během dne pravidelně zmizejí. Tu pak nahrazuje hojná rosa déšť, a není-li té, občerství vítr mořský jak rostliny tak i bytosti živé.

Vod tekoucích a pramenitých není dostatek, a čím blíže k vlastnímu vrchu, tím studenějšími a silnějšími stávají se prameny. Skoro každý pramen blíže cest jest obezděn a voda teče do koryta, aby se zvířata napájeti mohla. Košatý platán nebo kaštan poskytuje tu vždy dostatek stínu a cestujícímu bývá tak každá studánka místečkem, kde sobě rád oddechne, aby občerstven pak dále putovati mohl. Moře jest průzračné do značné hloubky, zdánlivě lazurová barva jeho vzniká nepochybně odrazem paprsků slunečních a čisté oblohy nebeské. Velmi zajímavé a poučné jsou vyjížďky na moře a podél břehu, obyčejně skalnatého a značně vysokého, o který vlny za větru bouřlivě se rozrážejí a pění a při bezvětří tiše šplouchají.

V příznivém podnebí jest i rostlinstvo bohaté, třeba by půda byla sebe kamenitější. Důkazem toho jest poloostrov náš, v celosti své nazván také Svatou Horou. I stráně neúrodné pokryty jsou vždy zeleným houštím, na výšinách skalnatých vypíná se vysoké stromoví, kdežto údolí a rokle jsou zastíněny hustým bujným lesem, připomínajícím mohutností svou vegetaci tropickou. Dosti často zpustoší lesní požáry i veliká prostranství, ale spáleniště zazelená se ihned příštího léta. Omlazuje se totiž od kořenů, které tím hustěji silné pruty vyhánějí, čím více sekera neb oheň je ničí, zajisté jasné svědectví o neumořitelné síle přírodní. Květena Sv. Hory jest pestrá i bohatá; od ledna až do června přibývá vždy víc a více květů, později nalezneme pouze ty lodyhy kvetoucí, kterým i největší sucho neuškodí. Prvním deštěm podzimním rozkvete vřes, pak i jiné byliny, hojnou vláhou potom podporované. Je-li tvar rozličných květů v pravdě obdivuhodný, přece ještě více obdivovati se musíme rozmanitosti tvarů listových a jich barvitosti, ve všech odstínech zelené barvy, což v celku oku velmi lahodí. Pláň rostlinná mění se dle povahy půdy. Jedle i buk vystupují vysoko. V nížinách a místech vlhkých rozkládají klikaté větve své platány, tvořice vysoko klenuté háje. Podrost nižší bývá téměř nepronikuutelný větvemi trnitými a rostlinami popínavými prorostlý, takže od stezek hlavních nelze ani odbočiti.

Tyto prostory lesní nejsou však bez obyvatelstva; čítá se na Sv. Hoře dvacet klášterů a do 600 pousteven, kteréž poslední jakoby se skrývati chtěly v syté té zeleni je kolem do kola obkličující. Poloha každého kláštera bývá rozdílná, ale vždy malebná, stojí buď na břehu mořském anebo na mýtině lesní; vyhlídka na moře bývá velebnější, kdežto u těchto okolí rozkošné přírody pobyt klášterní téměř

okouzluje. Každý klášter má nějakou poetickou legendu, na základě níž se počal stavěti. Kláštery ty podobají se více méně spíše hradům středověkým, ale bez obyvatelstva bojovného, neboť hosty přicházející vítá veselý hlahol zvonů a poutníkům vycházejí vstříc mniši s křížem v rukou. Bratrstvo klášterní zaměstnává se hlavně službou kostelní. Nelze zapírati, že nejčastěji vstoupí do svazku klášterního jak mladší tak i starší člen z důvodů hmotných čili z touhy po bezstarostném, pohodlném živobytí, avšak i vyplňuje-li ochotně své povolání, musí sám pak uznati, že neušel starostem, že změnil pouze cíl života svého; musí však také doznati, že snadněji lze dosáhnouti spokojenosti duševní o samotě než v hluku světském. Jsouť pak obecná pravidla mnišská tato: Časně jíti spat a časně vstávati, střídmě jísti a píti, služby klášterní svědomitě konati, odříkati se smyslnosti a zhoubných náruživostí a konečně modliti se za sebe a za jiné. Toto není tak nudné, jak by se třeba mohlo zdáti, poutají modlitby mysl dojemnou, oblažují srdce citlivé, jmenovitě noční služby působí dojmem vznešeným, tajůplným, a kdo se přiučil pořádku církevnímu nebo pomáhá sám při výkoně rozmanitých obřadů, tomu uplynou hodiny, určené k modlení nočnímu, poměrně dosti rychle.

Žije-li se v klášteře snadněji, spokojeněji, bývá život na poustevně o mnoho svobodnější, třeba by byl spojen s namáháním větším. Poustevny jsou samoty lesní, skládající se z jednoho domku s kaplí a menších stavení vedlejších; poustevník čili heliota, má-li k tomu náklonnosti, může vésti život krásný, neboť dopomáhá k tomu nejen jistá odloučenost, ale také i zaměstnání samo, kterému se oddal uprostřed věčně mladé přírody. Pracuje-li v zahrádce nebo sadě, koná-li nezbytné práce domácí, vždy jej doprovází zpěv ptactva, a sedí-li ve stínu stromů, odpočívá-li nebo baví se s knihou v ruce, vždy cítí kolem sebe svěží vůni přírody. Kdo chce však zároveň také i čistě býti živ, odříci se musí jídel masitých i všech lihovin; v klášteřích nelze důkladně toho provésti, heliota však má k tomu příležitosti nejpříznivější. Pokládám vegetarianství za důležitou částku každého náboženství, a kdo může takto žíti, vede život ušlechtilý a osvícený. Snadnost žíti tak mám za nejsvětlejší stránku mnišského života na Athoně.

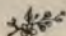
Uvedl jsem čistý vzduch, zdravou vodu a bohaté rostlinstvo jako dary poskytnuté přírodou, tak i první stránka stinná vyplývá z práv daných přírodou samou. Jsou to spory národnostní. Mniši athonští tvoří dle víry ovšem jedno tělo, dle národnosti však se různí: většina jich jsou Řekové, kteří usilují poloostrov athonský zachovati živlu řeckému, jenž od dob nepamětných ho ovládá; sousedů bližších, Srbů, Bulharů, Arnautů, Vlachů se nebojí, ale za to tím více vzdálenějších Rusů, protože národ veliký vládne i prostředky silnějšími. Přichází do roka množství ruských poutníků, kteří Athos v horlivosti náboženské mají za úděl Matky boží a rádi by stálými obyvateli jeho byli, ale nelze jich všech usídliti, neboť mniši řečtí neprodávají Rusům pousteven, tím méně nějaký klášter, vědouce, že na vždy ztraceno

uvykli na žití společenské, ale o samotě žijící otcové postrádají někdy těžce drahé jim ticho.

Zavírám: Na Athoně může se vésti život šťastný, aspoň v jistých směrech; blažený dle povolání, dobrý skutky, krásný v poznávání věčných zákonů přírodních, spravedlivý k cizím požadavkům, lahodný v lásce k bližnímu, každý musí býti však idealistou a zároveň i optimistou, neboť jinak by cíle nedosáhl. Idealistou proto, aby pěstoval v nitru svém ideály vznešené, aby bažil po ctnostech vyšších a osvojil sobě ono sebevědomí, které jej ve chvílích trpkého zkoušení sílí i povznáší, optimistou pak proto, aby nezoufal nad budoucností člověčenstva, aby byl pln nadějí ve vyplnění svých tužeb, předpokládaje, že konečně vždy věc dobrá zvítězí a špatná zahyne.

Svatá Hora lehce poskytla by příležitosti ke zřízení státu ideálního, tak často od filosofů starších i novějších vylíčeného, neboť není tam pohlaví ženského; přes to nebyla by nikdy nouze o následovatele.

Na sv. hoře Athonské, 31. ledna (12. února) 1897.

AUG. SEDLÁČEK:

BIBLE — RODINNÁ KNIHA.

Než-li opanovala žurnalistika nynější své pole, jednotlivci z lidstva pilně zaznamenávali události, kteréž se jim pamětihodnými býti zdály. Městský písař používal desk aneb posledních prázdných listů k tomu, aby poznamenával události pro celou obec nejdůležitější. Soused po namáhavé práci aneb v neděli odpoledne bavíval se knihou nějakou, na př. kronikou Hájkovou neb Veleslavínovým kalendářem, do nichž si zapisoval, co po jeho zdání bylo pominuto; kromě pamětihodných věcí, zemí a národův, obcí a jednotlivců se týkajících uložil tu svůj celý životopis a slasti a strasti své rodiny. Avšak nade všechny knihy oblíbena byla bible, v l. 1420—1620 zajisté u nás nejrozšířenější kniha. Měl ji každý, kdo jen mohl, i pán, i rytíř, i měšťan, i sedlák, každý, pokud tomu dovolovala jeho mohovitost. Mnozí z nich na první neb poslední list prázdný zapisovali si své rodinné události, zvláště pamětihodné dni, kdy se jim některé dítě narodilo.

Narození a křest dítěte, svatební veselí synovo neb dceřino byly hlavními událostmi v živobytí rodinném. Co se tu rozesílalo na všechny strany k rozličným příznivcům a přátelům přátelských listů! Všechny vyznívají ve vděk Pánubohu, že se syn aneb dcera šťastně narodili, a příznivci zvou se, aby křtiny přítomností svou poctili, a přátelé, aby je v přátelském sedění okvasili. Po radostné slavnosti obec neb jeho písař zapsal narození do bible. Pánova bible byla krásně na pergameně psána a pěknými inicialkami zdobena. K takovým biblím patřila také bible léta 1440 skrze Petříka napsaná, která se nyní ve Strahovské knihovně chová. Ke konci 15. století byla v držení Jana ze

PRŮČELÍ KOSTELA SV. VAVŘINCE.

Šelmberka, jenž na deskách čtyři své štíty a rok a den narození svých dítek napsati kázal.

V arcibiskupské knihovně kroměřížské nachází se velice krásná bible, kterou psal Duchek Mnišecký a léta 1433 na podzim dokončil. První list neb předložka, prvotně prázdná, ozdobena byla napřed erbem (tak smýšlím), který sběratel nějaký vystřihl a tak celý ten list zkazil. Za erbem začínaly se poznámky. První patrně se ztratila, poněvadž se na začátku zachovaného kusu čte: Léta 1491 ten čtvrtek po sv. Lucii v 10. hodinu narodil se syn můj mladší Zdeněk. Pokračování, avšak mladším písmem čte se na druhé stránce, totiž hned na počátku zachované části: narodil se syn můj Jan Burjan v 16. hodinu. Poznámka tato je přiříznuta a tudíž kusá. Následuje pak jiná poznámka: Narodil se syn můj Zdeněk v neděli na den sv. Silvestra v hodinu 19. l. 1570. Ten, kdo tyto poznámky zapisoval, již neměl jiného místa nežli bylo toto; také jsou to podle postupu času poslední poznámky. Starší poznámky jsou níže, totiž: L. P. 1539 v neděli po sv. Jakubu narodil se syn můj Vilím po 13. hodině. — L. 1546 v neděli na den sv. Víta narodil se syn můj Vilím druhý v hodinu 23. L. P. 1549 v úterý po Rozeslání svatých apoštolův narodil se syn můj Hynek v hodinu 20. L. 1553 ve čtvrtek po seslání Ducha svatého narodil se syn Karel

v hodinu 14. (Není opsáno doslova, nýbrž s pominutím pouhých formalií.)

Rozbor poznámek těch svědčí, že kniha tato překrásná nebyla sice v žádném vztahu s hradem Potšteinem, ovšem ale že patřila rodu, který z něho vyšel a v jeho okolí, dokud štěstí jej pozemskými statky a hodnostmi obsypávalo, bydlil. Páni z Potšteina získali ve dvacetiletí po smrti prvního svého znamenitého předka nejen přízeň vladařovu, nýbrž i nové statky. Nesmějíce Potštein znova stavěti, uchýlili se na hrad Žampach, který byl hlavním sídlem jejich až do prostředku 16. stol. Buď Jan z Potšteina (1427—1469) neb jeho syn Jan (1488—1513) získali dotčenou bibli a chovali ji na Žampachu. Jan druhý začal zapisovati. Zapsal tam bezpochyby jen dva své syny. Náhoda tomu chtěla, že se zachoval zápis toho z nich, který se stal praotcem všech následujících a poslední rodinné jmění v celosti v rukou svých udržel. Zdeněk zemřel l. 1553. Kdy se synové jeho (Jan Burjan) Vilím, Hynek a Karel narodili, jest v bibli poznamenáno, avšak nejmladší, Čeněk, není zapsán. Jak zápisky svědčí, dostala se bible Janovi Burjanovi, jenž držel Kyšperk. Kdyby se nám byly zachovaly dílčí cedule, snad bychom četli: Item na tento díl kladu starou bibli, kterou nebožtík pan otec náš ve své světnici míval. Jan Burjan, jenž jako bratří jeho na jmění velice sešel, poznamenal v bibli narození syna svého Zdeňka.

Syn tento obrátil se na Moravu vzav s sebou bibli. Ta ho provázela všude, kdekoliv se zdržoval. Byla s ním v Hodoníně a bezpochyby naposled ve Vsetíně, kdež se l. 1634 ke konci živobytí zdržoval. Dva jeho synové Jindřich Burjan a Karel Zdeněk byli poslední rodu tohoto, jenž byl l. 1622 do stavu rytířských hrabat povýšen. Po nich dostala se bible až do Uher do Skalického kláštera, kdež zůstala až do naší paměti. Nynější pan arcibiskup Olomoucký koupil ji před některým rokem pro svou knihovnu kroměřížskou.

V Táboře, 25. června 1897.

KALVARIE
Z HRADSKÉ KŘÍŽOVÉ CESTY.

ALBERT JEŘÁBEK.

AVE MARIA.

PRO SOPRAN S PRŮVODEM VARHAN.

VĚNOVÁNO VYS. UROZ. KOMTESSE

JOSEFINĚ KINSKÉ ZE VCHYNIC A TETOVA.

ZPĚV

VARHANY

p p p

A - ve Ma- ri - a, gra - tia ple - na, do-mi-nus te - cum, te - cum, Ma - ri - a, be-ne-dic-ta

cresc - - cen - - do

tu, tu in mu-li - e-ri-bus *f* et be ne

cresc - - cen - - do *f*

p *mf*

dic-tus fru-ctus ven-tris tu - i Je -

p *mf*

rit. a tempo

p

sus. San - cta Ma-

a tempo

rit. pp *p*

cresc.

mf

ri - a, Ma - -ter De - i, o - ra pro

mf *cresc.*

no - bis no-bis pec - ca - to - ri-bus nunc et in

ho - ra mor-tis no - strae. A-

men. A - men.

V Kostelci nad Orlicí, koncem května 1897.

PŘÍSPĚVKY K DĚJINÁM DUCHOVNÍ SPRÁVY NA POTENŠTEJNSKU.

Podle popisu, který Arnošt z Pardubic, první arcibiskup Pražský, kázal mezi rokem 1344—1350 sdělati o své arcidiecési,[1]) byl v archidiakonatu Hradeckém dekanat Kostelecký a v něm plebanie Potenštejn (Sopotnice, Vamberk a j.). Toť první určitá zpráva o faře zdejší.

Dne 4. října 1359 dal Karel IV. faráři potenštejnského kostela sv. Vavřince dva lány rolí, aby on i nástupcové jeho v kapli hradu potenštejnského po všecky středy a pátky mše sloužili za duši jeho.[2]) Fara potenštejnská dala r. 1384 králi Václavovi IV. pololetního úroku dva groše, kdežto farář kostelecký platil 33 gr., chlenský 12 gr., vamberský 4 gr., sopotnický 2 gr.; viděti z toho, že ji kollator velikými příjmy neobmyslil.[3]) Nejstarším známým farářem zdejším jest kněz Vojslav.[4]) Ten, vzdav se fary zdejší, odešel na faru do Skorenic, kterou byl s tamním plebanem Mackem zaměnil 1. září 1376. Právo podací náleželo tehda Bolkovi, knížeti Opolskému, jemuž Karel IV. Potenštejn, Kostelec a Jaroměř v 8000 kopách zastavil.[5])

Po smrti plebana Henslina (7. května 1414) dostalo se zdejší obročí knězi Havlovi ze Skuhrova od faráře z Vamberka sem uvedenému. Patronátní právo měla tentokráte králová Žofie.[6])

Tím vyčerpána řada známých farářů do válek husitských. Též o blízké Sopot-

SOCHA SV. FLORIANA „V MĚSTEČKU“.

[1]) Palacký, „Dějiny národu Českého“, dílu I. č. II. str. 390 v příl. D.

[2]) Fr. J. Zoubek, Vypsání hradu Potenštejna v Hradecku, str. 11.

[3]) P. Ant. Frind, Kirchengeschichte Böhmens, Prag 1868.

[4]) Libri confirm. Liber III. et IV. (1373—1390) C, XXI. Srovnej také Ferd. Tadra, Soudní akta konsistoře pražské. Část I. str. 164 (1893).

[5]) Sedláček, Hrady a zámky, díl II. str. 13.

[6]) Libri confirm., Liber VII. (1410—1419) D, VI.

nici děje se v knihách konfirmačních poslední zmínka do válek husitských 11. dubna 1415, kdy uváděl farář tamější nového faráře do Čes. Libchav.[7]) Boje husitské jako jinde, tak i v Potenštejně násilně přerušily činnost farářů, a samostatná katolická správa duchovní tu zanikla. Jakých osudů zakusil kostel a fara v těch dobách pohnutých, kým byl spravován a obsluhován, to vše zakryto jest temnou rouškou.

Až po více než dvou stech let nalézáme opět zmínku o kollatuře potenštejnské, když dne 19. října 1635 panství potenštejnské od dědiců Grambovských ve tři díly (Potenštejnsko, Vambersko a Kostelecko) bylo rozděleno a Potenštejnsko odhadci zemskými vyceněno (na groše míšeňské počítajíc) v sumě 34.448 kop 1 gr. 5 d.[8]) Tu čteme takto: „.... Jiné věci, které v jistých sumách, nebo podle rozvržení se pokládají. Kollatura s jednou farou a rolemi zádušními v Potenštejně, u sv. Marka a v Sopotnici (dle taxy).... 400 kop.“

Po skončení války třicetileté nastoupeno v Čechách přísnějším a rozhodnějším způsobem na provedení katolické protireformace. Instrukce vydaná kommissařům reform. 25. října 1651 nařizovala, aby vyšetřovali stav far a počet katolického duchovenstva, pak počet katolíků a kacířů po panstvích i překážky, které obratům ve víře se stavějí. Podle seznamů jak od krajských hejtmanů, tak i farářů dle vydaných instrukcí sestavených shledalo se, že nejhorší jsou poměry v kraji hradeckém, který tehdáž zavíral v sobě také velkou část pozdějšího Bydžovska (či Jičínska) a část Chrudimska. Mimo královská města, v nichž bylo obyvatelstvo veskrz katolické, ve větší části kraje hradeckého na ten čas zůstávali nekatolíci v počtu asi 50.000.[9]) Mezi panstvími, která na větším díle nebo zcela nekatolická byla, uvádějí se statky a panství Vamberk a Potenštejn vdovy Magdaleny Stossové a Franceliny Zárubové z Hustiřan s 1082 nekatolíky.[10]) Z 50.000 při reformaci koncem l. 1651 a počátkem l. 1652 k víře katolické přivedeno přes 40.000, ač větší jich část v srdci a mysli své nekatolíky zůstala, asi 5000 uteklo jich přese všecky nástrahy za hranice (z Vamberka 53, z Rychnovska 200) a toliko 560 osob ani teď ještě nepoddalo se a zůstávalo i na dále a zjevně oddáno protestantismu.[11]) Největší počet na víru obrácených kacířů byl vedle panství opočenského a jiných též na panstvích vamberském a potenštejnském: 1029 obyvatelů.[12]) Jak špatný a bídný toho času byl stav a způsob far ve velké části království českého, o tom svědčí některé zprávy hejtmanů krajských l. 1650, pak kommissařů nad reformací nařízených, podané 1652 a 1653 král. místodržícím. Dle zpráv těchto bylo v celém

7) Tamtéž. Lib. VII. E. XII.
8) Zoubek, Vypsání atd., str. 45, 46.
9) Rezek, Dějiny prostonárodního hnutí náboženského v Čechách, str.
10) Bílek. Č. Č. M. 1881. Reformace katol. v Čechách 1650—1781, 71
11) Rezek. Dějiny prostonár. atd., str. 46.
12) Rezek, Dějiny Čech a Moravy nové doby. Kniha 1. str. 181.

kraji hradeckém 109 far s 78 filialními kostely, z nichž toliko 42 fary řádnými duchovními byly osazeny, naproti tomu 67 far zůstalo neosazených. Vypomáhali na nich buď okolní faráři neb missionáři řádu jesuitského a františkánského. Na statcích Vamberku a Potenštejně, vdově Magdaleně Stossové a Franceline Zárubové z Hustiřan náležejících, byly farní kostely ve Vamberce a Potenštejně ve správě faráře Vincence Schefta, kterýž měl příjmů na úrocích dvě kopy míš., žita 36 kor., rolí na 20 kor.; pak ze Sopotnice žita a ovsa po 30 kor. a na 15 kor. polí; z Potenštejna na penězích 8 kop míšeň.[13]) Patrno z toho, že nebylo tehdy ani v Potenštejně ani v Sopotnici katolického faráře.

SOCHA SV. VENANTIA.

„NA MALÉ STRANĚ".

Kostel potenštejnský byl již jen filialním a farář z Vamberka sem přisluhoval. Jak dlouho farář Scheft toto beneficium spravoval, nevíme, neboť pamětní kniha fary vamberské mlčí o něm úplně. Z nejstarší matriky křestní fary vamberské od r. 1647 známe jméno prvního snad katolického faráře v pohnutých dobách těch ve Vamberce; byl to P. Joannes Bapti: Janovsky ordinis Minor: Convent: S: Francisci, Sacrae Theologie Doctor et Curatus Wambergo.[14]) Dokladů k tomu, spravoval-li i on výše uvedené beneficium, jsme nenašli. P. Vinc. Scheft byl asi bezprostředním jeho nástupcem.[15])

Pamětní kniha farní nezaznamenává sice, že byly v jejich správě též farní kostel v Sopotnici a filialní v Potenštejně, ale soudíme tak z různých poznámek od nástupců jejich v matrikách. Napsalť o sobě

[13]) T. Bílek, Č. Č. M. 1881, Reformace katolická v Čechách, str. 235. — Týž, Památky arch., XIII. díl r. 1885, str. 97, 98.

[14]) Podpis jeho v I. matrice křest. fary vamb. z r. 1647.

[15]) Nalezli jsme v téže matrice r. 1654 dne 26. Januarii toto: Okřtěný jest syn Janovi Soukeníkovi z Wamb., jménem Samuel. Matka Dorota. Kmotrové: Dvojctihodný P. Pater Vincentius Sseft, na ten čas správce církevní ve Wamberku, Frydrych Czechtický, Jan Mazura, písař obroční ve Wamberku, Anna, manželka pana Andressa, hejtmana vamberského.

FARA V POTŠTÝNĚ.

nástupce P. Bureše ve II. matr. v r. 1672 pod měs. Januarius takto: „Léta Panie 1672: 29: Januarii kniez Ferdynand Mikoláš Benedikt Wostárek z Wacetina Canonice przistaupil a przijal spravu duchovnij Beneficij Wambergensis s przinaležejícími božima chrámy k Mateři své duchovní, totiž Sopotnickým a Podsstegnskym atd.“ [16]) Ze zpráv těchto vysvítá, že k církevnímu obvodu vamberskému náležely v XVII. století nynější farní obvody sopotnický i potštýnský. Ano ve farních knihách vamberských máme doklady, že faráři vamberští přisluhovali i za tento obvod.

Roku 1712 osazena konečně fara sopotnická farářem samostatným; faráři vamberskému v náhradu za zmenšený obvod farní poukázáno 65 zl. conv. m. (ex cassa salis), jakož i Zárubovská mešní nadání při faře vamberské ponechána. [17])

Potenštejn byl tedy do r. 1712 filialkou k Vamberku, odtud do r. 1787 filialkou sopotnickou, v níž každou třetí neděli služby boží se konaly. Teprve r. 1787 zřízena v Potenštejně lokalie a prvním lokalistou ustanoven P. Jiří Císař; za P. F. Holoubka († v Potenštejně r. 1858) byla dosavadní lokalie v Potenštejně povýšena na faru.

Ve Vamberce, 12. května 1897.

---

[16]) Zemřel ve Vamberce u věku 56 let 16. Novemb. 1690.
[17]) Pamětní kniha fary vamberské.

LEGENDA O DCEŘI SULTÁNOVĚ.

(Z H. W. LONGFELLOWA.)

Šla časně ráno dcera sultána
do zahrad svého otce natrhat
si pestrých květů rosou skropených.

A jak ty květy trhá, diví se
vždy víc a víc. Kdo pánem květů byl
a z chladné tmavé země dal jim růst?
„Jej z hloubi srdce svého miluji,“
dí tiše krásná dcera sultána,
„ba ráda k vůli němu opustit
bych chtěla palác otcův bohatý
a pracovat v té jeho zahradě.“

A o půlnoci když na loži svém
jak bílý kvítek tiše ležela,
tu slyší hlas, jak venku volá ji
a hledíc oknem dolů do zahrad,
krásného jinocha tam uvidí,
jak stojí prostřed květů . . . Ztepilý
ten krásný jinoch sám Pán Ježíš byl.

Svůj závoj vzala dcera sultána
a sešla k němu dolů do zahrad
a v otcův palác mile zvala jej.
A on jí řekl: „Dívko nevinná,
tys v tiché lásce na mne myslila . . .
já pro tebe jsem na zem sestoupil
a z říše Otcovy jsem přišel sem.
Já pánem květů jsem a zahradou
mou širou Ráj, a chceš-li se mnou jít,
má duše, budeš vínek svatební
z těch nejkrásnějších rudých květů mít.“
A s prstu svého zlatý prsten sňal
a ptal se tiše dcery sultána,
zda nevěstou mu věrnou býti chce.
A když mu řekla, že ho miluje,
tu rány jeho začly krvácet
a ona zvolala: „Ó, Lásko má,
jak krvavé je rudé srdce tvé,
tvé ruce plny rudých růží jsou . . .“
„To pro tebe,“ on tiše odvětil,

„to pro tebe mé srdce rudé je,
ty rudé růže tobě přináším.
Já na kříži je pro tě natrhal,
když pro tě umíral jsem . . . Dítě mé,
ó, pojď už, pojď, můj Otec volá nás,
ty moje vyvolená nevěsto!“
A šťastna šla s ním dcera sultána
do jeho Otce rajské zahrady.

V Potštýně, 19. května 1897.

MODLITEBNA EVANG. BRATR. CÍRKVE.

EUGEN SCHMIDT:

MOJE PRVNÍ NÁVŠTĚVA V POTŠTÝNĚ.

Jak jsem se těšil, až uvidím místo, až poznám lidi, u nichž bude mi působiti! Byl jsem ustanoven prvním kazatelem bratrské církve potštýnské, která založena byla dne 16. října 1870, a od října 1871 dlel jsem v Krabčicích u Roudnice, abych se naučil česky.

Dne 31. března 1872 na neděli velikonoční a zároveň v den svých narozenin chtěl jsem poprvé pozdraviti svůj budoucí sbor a poprvé k němu promluviti. Den před tím jel jsem na stanici, odkud bylo tehdy do Potštýna nejblíže — do Chocně. Tu očekávali mne tři z budoucích mých svěřenců: J. Ptáček, J. Janeba a J. Holub. Dlouhou cestu, kterou jsme konali pěšky, nezkrátili jsme si tím, že jsme se bavili, nebo já alespoň se o to pokoušel; poslouchaje rady svých učitelů studoval jsem totiž nejprve a výbradně řeč biblickou, která se nám v klassické bibli Kralické dochovala, a dospěl jsem také začátkem února tak daleko, že jsem dovedl volně vykládat bibli, ale

OBYDLÍ KAZATELE EVANG. BRATR. CÍRKVE.

s obecnou řečí šlo to a jde dosud velice těžko. Když jsme po tříhodinném pochodu vyšli ze Zákopanky, malebně rozkládal se před námi Potštýn pln jasu jarního slunce.

Byl jsem ve Švýcařích a na mnohém pěkném místečku, ale Potštýn — teď už skoro můj Potštýn — nemusil se báti srovnání s místy sebe krásnějšími. Obyvatelstvo zdálo se mi ovšem méně přívětivé než městečko samo a krajina kolem něho. Bylo už dávno známo, že přijede muž, jenž má pečovati o slabou větévku bratrské církve, a podle mých tří průvodců poznali hned, kdo jsem. Již při první chůzi městečkem vítali „berana“ známým zvukem málo pří-

větivým. Totéž opakovalo se za prvních tří čtyř dnů všude, kdekoliv jsem se objevil.

Farní dům v Bratrské ulici byl zakoupen již rok před tím. Zavedli mne tam. Nevypadalo to tam příliš vábně pod správou manželů Ptáčkových; k tomu na podlahách na více místech povážlivě objevovala se houba.

A jako na té mrtvé hmotě jevila se i na živých, na lidech, již měli tvořiti nový sbor církve bratrské, hned za prvních dnů mnohá slabost, mnohý nedostatek. Ale přes to přese všecko mohl jsem s hlubokým citem zvolati, co čteme v žalmu 103: „Dobrořeč duše má Hospodinu!" A stejně dobrořečím Hospodinu i dnes, vzpomínám-li na celých těch sedmnáct let, jež jsem tam strávil od podzimu r. 1872 až do r. 1889.

Jak se všecko zlepšilo za tu dobu! Jak požehnáním Božím zmohutněl bratrský sbor hmotně i duševně! Jak útulným stal se náš farní dům, dům, do něhož jsem r. 1873 uvedl svou ženu, kde se nám narodilo pět dětí, z nichž jedno však vzal si Pán Bůh zase k sobě. A kolik dobrých přátel získali jsme si — mimo několik zarytých nepřátel — mezi obyvateli potštýnskými a mezi letními hosty. Nezůstalo ovšem při pokřikování, jednou házeli po nás — po mně a po mé ženě — dokonce i kameny . . . Ale to bylo jenom několik špatných lidí! Celkem obyvatelstvo potštýnské spřátelilo se s námi a chovalo se k nám velice vlídně. Posílám všem i milému městečku srdečný pozdrav a přeju mu, aby rostlo a prospívalo hmotně i duševně!

V Dubé, 26. května 1897.

THEOPHILUS REICHEL:

BRATRSKÁ CÍRKEV V POTŠTÝNĚ.

Od 16. října 1870 je v Potštýně zase církev českých bratří, [illegible] evangelické církve bratrské, dnes již po všech dílech světa [illegible]. Právem zase — neboť již před 400 lety býval v Potštýně [illegible] Jednoty bratrské, sbor českých bratří, který tu míval [illegible] kostel [illegible]. Většina obyvatelstva na panství potštýn[illegible] církve bratrské.

V Potštýně [illegible] obcích měli bratři většinu [illegible] Potštýna v [illegible] orlickém údolí, blízkost [illegible] Kunvalda a rovněž i Brandýsa [illegible] církve.

[illegible] panství potenšteinské panu Vilémovi [illegible] bratrům [illegible] tak že jejich počet vzrůstal. [illegible] Jaroslav zakazoval bratřím konání služeb

Božích, ale povolil častěji zase jejich prosbám; na konec však přece zůstal jim zarytým nepřítelem. Tak také ač královský mandát o pikhartech, jak se bratřím všeobecně říkalo, vydán byl (dle Gindelyho Geschichte der böhmischen Brüder I. 308) teprve 8. října 1547, Jaroslav z Pernštýna již 10. září téhož roku, jak Zoubek vypravuje, oznámil svým poddaným, že král nechce již pikhartů trpěti. Jsa královským radou a komořím, věděl o úmyslu královė, prováděl tedy rozkaz jeho už napřed a 6 neděl po vydání rozkazu musili všichni bratří z jeho panství se vystěhovati. Panští úředníci sami přimlouvali se za ně — jejich odchod značil ztrátu mnoha řádných poddaných — nicméně rozkaz nebyl odvolán, a 400 bratří sešlo se u Kostelce, aby jako první vystěhovalci pro víru s pláčem opustili svou otčinu. O jednom úředníku pana Pernštýna, o hejtmanu Mikuláši Absolonovi vypravuje Gindely (I. 331), že pozdějšímu zástupu vystěhovalců-bratří z Litomyšle, Bydžova a Chlumce, kteří se tu shromáždili v Rychnově, dal něco čeledi jízdní i pěší k ochraně při přechodu slezským pohořím.

Kašpar Gramb, pozdější majetník potštýnského zboží, k němuž patřily Potštýn, Vamberk a Kostelec, odkázal Kostelec Jesuitům, kteří r. 1638 ujali se panství a horlivě se starali o to, aby bratří a každá upomínka na ně v Kostelci i v okolí byla vyhlazena, tak že právě v Potštýně samém nezbylo jediné „kacířské“ knihy.

V prvé polovici století 18. bylo již arci neznámo, že starý dřevěný potštýnský kostelíček býval druhdy husitským a že mnozí se odtud odstěhovali pro víru.

Podivuhodným řízením Božím stalo se, že právě tady v Potštýně, kde strom staré Jednoty bratrské zasáhla první ničící rána sekerou, nejdříve zase „Obnovená Jednota bratrská“ kořeny zapustila.

Dnes má Potštýn Bratrskou ulici, kde všech pět domků náleží evangelické církvi bratrské, mezi nimi modlitebna a fara.

Ale jak souvisí nynější sbor Jednoty bratrské s českými bratry? „Obnovená Jednota bratrská“ má svůj původ ve staré Jednotě, ale začátek a podnes i svůj střed v Herrnhutě v Sasku. Hrabě ze Zinzendorfu poskytl roku 1722 vystěhovalcům pro víru z Moravy, jimž Moravan Kristian David o nábožném a lidumilném hraběti vypravoval, přístřeší na svém panství Berthelsdorfu v Horní Lužici a dovolil jim, aby si na úpatí „Hutbergu“ vystavěli domek, k jehož stavbě Kristian David 17. června 1722 porazil první strom se slovy žalmu 84.: „Vrabec nalezl sobě místo a vlaštovice hnízdo, v němž by schránila mladé své při oltářích tvých, Hospodine zástupů, králi můj a Bože můj.“

Významným, pokud se týče souvislosti této nové osady se starou církví bratrskou*), byl teprve 12. květen 1724, kdy v Herrnhutě položen byl základní kámen k budově, kde brzy potom modlitebna nové osady otevřena byla. Téhož dne objevilo se jako náhodou pět mužů z Moravy (ze Suchdolu a Kunvaldu na Moravě), tito všichni byli

---

*) Srv. „O souvislosti obnovené církve bratrské se starou Jednotou bratří českých. Napsal J. Müller, jáhen církve bratrské v Herrnhutě.“ Čas. Musea 1885, 193—210, 441—455.

potomky starých českých bratří a na cestě do Polska, ale chtěli si „město Kristiana Davida“ prohlédnouti. Všechno, co zde viděli a slyšeli, modlitba při kladení základního kamene, pevná víra hraběte Zinzendorfa a jeho druhů, pohnulo je tak, že zde zůstali. Těchto pět mužů získalo si znamenitých zásluh ve službách „Obnovené jednoty bratrské“. Jeden z nich po několika málo letech vydal o víře své svědectví vězením a smrtí v Šilperku na Moravě. Jiný stal se prvním biskupem „Obnovené Jednoty bratrské“. Jimi byl Herrnhut nejprve zevně spojen se starou Jednotou českých bratří.

CHOVANKY SIROTČINCE V POTŠTÝNĚ.

K tomu připojilo se brzy ještě jiné pojítko.

Hrabě ze Zinzendorfu našel v žitavské knihovně Ratio disciplinae Jana Amosa Komenského, předložil je malému sboru v Herrnhutě a předčítal mu je. Bratří poznavše řády staré Jednoty bratrské, těšili se z toho, že nalézají v nich mnoho příbuzného s tím, co v Herrnhutě bylo základem jejich života, a nyní přijali také tento duchovní základ staré církve bratrské v hlavních rysech za pravidla svého života

Toť druhé vnitřní pouto, jež pojí Obnovenou Jednotu bratrskou k staré, pouto, jež dává jí právo nositi její jméno — jsou to kázeň církevní a výkony bohoslužebné. O třetím pojítku jsme se již zmínili.

Jan Amos Komenský, poslední biskup staré Jednoty bratrské, dal r. 1662 od biskupa polské Jednoty Büttnera přenésti biskupské svěcení na svého zetě Petra Jablonského. Tento posvětil r. 1699, aby biskupství bylo zachováno, svého syna Daniele Arnošta Jablonského, dvorního kazatele v Berlíně, na biskupa církve bratrské. Od tohoto pak byl David Nitschmann, jeden z oněch pěti Moravanů, u přítomnosti několika svědků českého národa v Berlíně posvěcen r. 1735 na biskupa Obnovené Jednoty bratrské, a tím učiněn první krok k samostatnosti této církve.

SIROTČINEC EV. BRATR. CÍRKVE V POTŠTÝNĚ.

Jako již ve staré, tak ještě více v Obnovené Jednotě bratrské nemá biskupství takového významu jako v katolické církvi, nýbrž biskupové bratrští, jichž je obyčejně 12, jsou pouze světícími biskupy.

Vrchní správa evangelické Jednoty bratrské, jež dnes rozvětvena jest ve všech dílech světa, jest v rukou generálního synodu, který se schází každý desátý rok v Herrnhutě a volí také sbor seniorů čili direkci Jednoty v Berthelsdorfu a Herrnhutu sídlící, která v době mezi generálními synody správu Jednoty vede a synodu zodpovědna jest.

Obnovená Jednota bratrská dělí se dnes ve tři provincie, které mají své zvláštní zřízení i synody. Jsou to německá (se Švýcarskem), ke které se čítají 24 sbory asi s 8500 údy, anglická

s 33 sbory a asi 6000 údy, severoamerická s 83 sbory a asi 21.000 údů. Na různých missijních působištích je kromě toho asi 90.000 údů z pohanů. V Čechách a na Moravě jsou dnes 2 sbory (s farními úřady v Potštýně a v Dubé), celkem asi s 540 údy, které přímo podřízeny jsou synodu generálnímu.

Již hrabě Zinzendorf obracel zřetel svůj k Čechám a k Moravě, k zemi otců, ale nemohl dosíci, aby církev v Německu, Anglii a Americe rozšířená, také v Rakousku uznána byla. Také ze svobody náboženské, kterou císař Josef II. tolerančním patentem roku 1781 povolil, byla církev bratrská výslovně vyloučena. Proto teprve v tomto století mohla evangelická Jednota bratrská příbuzné evangelické církve augsburského a helvetského vyznání pouze podporovati. Měli-li se pak potomci staré Jednoty bratrské, kteří posud tajně k ní se hlásili a vlastně k ní zase připojiti se chtěli, rozhodnouti, ke které z jmenovaných církví evangelických se přihlásí, přistupovali ponejvíce k reformované církvi (helvetského vyznání). Tak se stalo, že již r. 1868 někteří obyvatelé Potštýna čtením písma sv. byli přivedeni k tomu, že k nejbližší reformované církvi ve Džbánově přestoupili. Poněvadž tato církev a její duchovní správce nedávali jim pro velikou odlehlost místa potřebné duchovní podpory a jim také podnětu dostalo se hlavně údem Jednoty bratrské, který navštěvoval rozptýlené rodiny evangelické, prosili někteří evangelicky smýšlející o přijetí do církve bratrské a o ustanovení duchovního správce této církve. Když člen direkce Jednoty bratrské, otec pisatele těchto řádků*), několikráte je navštívil, přijato do církve bratrem Wunderlingem, pozdějším biskupem, 27 osob dne 16. října r. 1870.

Od toho dne má Potštýn opět — odkazujeme na úvod těchto řádků — sbor evangelické církve bratrské, k němuž dnes (r. 1897) s pobočními sbory v Ústí nad Orlicí, v Lanškrouně, Čermné, Čenkovicích, v Praze a v Herzogwaldě na Moravě 380 údů se čítá.

Od r. 1872 má bratrská církev potštýnská svého vlastního duchovního správce, kterým byl nejprve kazatel Eugen Schmidt. Tehdy nebyla církev ještě státem uznána a k bohoslužebným shromážděním scházeli se údové jen jako „k domácím pobožnostem“, každý s pozvánkou kazatelovou na své jméno znějící.

Po dlouhých vyjednáváních dostalo se evangelické církvi bratrské státního uznání, když na základě zákona z 20. května r. 1874 nařízením ministeria kultu a vyučování dne 30. března 1880 prohlášena evangelická církev bratrská za církev státem uznanou. Roku 1883 připojeno k tomu uznání zákonné ustavené náboženské bratrské církve Potštýna s pobočkami v okresu lanškrounském. Tím dána bratrské církvi práva každé církvi státem uznané příslušící, zejména tedy právo veřejných bohoslužeb. Pisateli těchto řádků bylo popřáno u příležitosti audience v Lanškrouně 2. září 1894 vysloviti osobně Jeho Veličenstvu díky, kterými za toto uznání po Bohu svému panovníku ze srdce jsme povinni.

---

*) nynějšího kazatele evang. církve bratrské v Potštýně.

K obrázkům dodávám ještě: Nejdříve zakoupen byl r. 1871 otcem pisatelovým dům farní číslo 10 v Potštýně, ve kterém nejprve také modlitebna byla zřízena (dříve scházívali se údové církve v domě čís. 113); nyní obývá jej kazatel. Roku 1872 přikoupen dům vedlejší č. 11, r. 1875 čís. 12, které zřízeno jako modlitebna, kde také každou neděli o 10. hodině dopoledne jsou veřejné služby Boží. Roku 1883 koupil tehdejší kazatel dům čís. 128, r. 1880 koupen dům č. 8 pro výrobu knoflíků, r. 1886 čís. 6 a r. 1897 zakoupen kazatelem také domek č. 9, čímž celé pořadí pěti domků přešlo v ruce bratrské.

DOMEK FIRMY G. VAN WEES A WEISS.

VÝROBA KNOFLÍKŮ.

V čís. 6 založen byl v červnu r. 1886 sirotčinec, do něhož pod dozor slečny D. Koblichové, rodilé Pražanky, byly čtyři dívky přijaty. Brzo přibývalo sirotků. Dosavadní pomocník kazatelův p. Medáček oženil se s hospodyní sirotčince a rozšířil dům několika přístavbami tak, že dnes poskytuje útulku 16 děvčátkům. Řízení sirotčince jest v rukou kazatelových, vychování a správu vede po odchodu manželů Medáčkových r. 1896 slečna Alžb. Hartwigová, dcera V. Hartwiga, správce sirotčince v Čermné, kde má evang. církev bratrská také sirotčinec pro 40 hochů již od r. 1866.

V listopadu r. 1874 zařízena tehdejším kazatelem ve spojení s majetníkem obchodu firmy G. van Wees et Co. v Zeistu (v Hollandsku) výroba knoflíků, aby tak zánikem tkalcovství ochuzeným obyvatelům Potštýna poskytnut byl přiměřenější výdělek. Začalo se r. 1874 asi s 30 pracovnicemi, které ručně doma hotovily nitěné knoflíky, jež vyváženy do Hollandska a Anglie. Nejdříve bylo faktorství v domě čís. 113, později v domě Janečkově (kde je nyní villa paní Fuxové), roku 1880 koupen dům čís. 8, ve kterém nyní dva faktoři práci asi 60 pracovnicím vydávají. O prodeji těchto knoflíků v Čechách viz inserát firmy Ludvík Müller, tkalcovství v Lanškrouně.

V Potštýně, 18. května 1897.

* * *

Ke str. 161 dodáváme: Také v nedalekém Kunvaldě, památné kolébce a prvotním sídle Jednoty bratrské, nezachovalo se po bratřích českých v lidu ani památky, vyjímaje dvě udání, která se podařilo prof. E. ALBERTOVI zachytiti a která uveřejnil v Čas. Musea král. českého 1891, str. 209—214. Můžeme totiž podle pátrání Albertových pokládati za pravdu, že starý sbor kunvaldský býval na místě nynějšího č. 238 (u Šubrtů), a lze pokládati za pravděpodobné, že bratři měli v Kunvaldě společnou kovárnu jako v Žamberku společnou barevnu, společné role a boudy, a že tato kovárna stávala někde na pozemcích statku Lierova (č. 137). Albert nalezl také v katastru josefinském udání „k louce u Jordánu“ a „za Jordánem“ a píše o tom (str. 214):

„I vyhledal jsem místa tato roku 1889 na jaře společně s Jaroslavem Vrchlickým a T. G. Masarykem, kteří byli u mne návštěvou, a našli jsme vyschlý potůček. Pamětníci nám vypravovali, kterak studánka, z níž potůček tento se prýští, asi v letech snad čtyřicátých byla zaházena; odtud potok vyschl. Posud je znáti místo, kde studánka bývala.

Kdo by tento Jordán bratří českých chtěl navštíviti, jdi silnicí kunvaldskou a zastavě se u sboru při č. 238 (u Šubrtových), jdi kus dále, až dojdeš nynějšího čísla 128, jež jest po levé straně; pak odboč pěšinkou na pravo dolů přes luka a tu uvidíš, kterak „horský potok“ a „malý potok“ se sbíhají, kousek doleji zase ze společného řečiště odbočuje strouha ke mlýnu nyní Zejškovu. Jdi kousek podél potoka malého a tu uvidíš vyschlé řečiště bývalého Jordánu, na němž lpěla živá biblická fantasie dávných bratří českých v nejstarším jejich sídle.“

RED.

J. FOREJTEK:

O ŠKOLE POTŠTÝNSKÉ.

Letní hosty, kteří povšimnou si nynější pěkné budovy školní v Potštýně, bude asi zajímati, že první potštýnská škola dle pamětní knihy školní umístěna bývala v chaloupce u Dusilů na levém břehu Orlice, podivnou náhodou právě na témž místě, kde asi o stodvacet let později zvěčnělý slavný paedagog prof. dr. G. Lindner vystavěl si svou „Rivieru“ (nyní majetek p. A. Kroeschla).

Písemných zpráv o založení první školy v Potštýně není; toliko dle ústního podání pamětníků z r. 1838 víme, že první škola zdejší byla zřízena v roce 1760 péčí J. E. hr. Jana Ant. Ludv. Harbuvala Chamaré, který stavení ono koupil, aby v něm mládeži potštýnské vyučování se dostávalo. Prvním učitelem na škole té byl Fr. Novák. Bylo-li zřízení školy v té době úřady školními schváleno, o tom písemných zpráv není. Patronem školy byl jmenovaný hrabě. Před r. 1760 jen zámožnější posílali děti do školy ve Vamberku a v Sopotnici. Během času, když obyvatelstva přibývalo a místnost pro školu nestačila, propůjčil týž hrabě Chamaré v roce 1770 pro školu vlastní stavení, bývalou barvírnu, kteréžto stavení ještě v roce 1838 školním účelům sloužilo.

OBECNÍ DOMEK.

Zajímavo je, jak odměňováni byli první pěstitelé mládeže za svoji práci. Až do roku 1798 měl učitel 100 zl. příjmů, a to z náboženského fondu 37 zl., ostatní na školním platu. Že nikdo nemusil záviděti tak skvělého postavení učiteli, uznávali již tehdáž; neboť od r. 1798 vyměřen byl učiteli plat roční 130 zlat.,

z nichž dostával 100 zl. na hotovosti a ve školním platu, 30 zl. pak v naturaliích. To však přece nestačilo k výživě učitele, a proto přidáno mu bylo v roce 1813 k dosavadnímu platu ještě 15 zl. na hotovosti, v naturaliích pak 1 měřice 2 čtvrtce pšenice, tolikéž ječmene a hrachu, 12 měřic různého obilí, snad žita, 1 sud piva, 12 liber másla, 24 žejdlíků soli, 10 sáhů měkkého dříví k vytápění školy a $1^1/_2$ sáhu za opakovací hodiny. Když pak vyplácení příspěvku 37 zl. z náboženského fondu bylo zastaveno, byly obce povinny dopláceti učiteli 40 zl. ročně. Na částku tu platila Záměl 16 zl., Brná 8 zl. a Potštýn na místě 16 zl., které měl odváděti,

OBECNÁ ŠKOLA.

dal učiteli k užívání kousek pole a louky. Obci Zámělské bylo asi učitele líto, proto mu v roce 1816 také kouskem pole přilepšila.

Po dlouhou řadu let snad byly příjmy učitelovy stejné, a proto se snad nikdo nebude diviti, že učitelé hledali lepšího zaopatření, než jakého jim stav jejich poskytoval. Dočítáme se, že již první učitel Fr. Novák nalezl lepšího postavení v kanceláři hraběte Chamaré, byv ustanoven kancelistou.

Každé neštěstí a bída snáší se lehčeji, máme-li druha v utrpení. A tak tomu bývalo i jindy. V r. 1807 přibyl učiteli gubernialním výnosem pomocník s ročním platem 70 zl. Mnoho-li měl konkurentů

o tak tučné místo a jak šťastným býval, pamětní kniha nám nezaznamenala aniž uvádí jejich jména. Znám jest nám toliko pomocník z r. 1822 Fr. Suchánek, který v r. 1828 učitelem se stal. Nevedlo se mu zajisté lépe než jeho nástupci pomocníku Hynku Zábrodskému, který r. 1836 vystoupil ze školní služby, aby jiným způsobem si živobytí vyhledával.

Takové poměry trvaly celé století. V roce 1854 měl již učitel 327 zl. ročně, z čehož však 52 zl. na stravování pomocníka odečísti dlužno. Šťastnějším pro učitele byl r. 1859, kdy měl již ročního příjmu 369 zl. a pomocník 130 zl.

Než opusťme historii bídy učitelské a sledujme další rozvoj školy. V prvních dobách zajisté přála vrchnost škole, což zřejmo z toho, že stavení i pozemek ve výměře 150□° škole darovala a chudé děti každoročně obuví a šatem podělovala. Horlivosti během času asi ubývalo; neboť r. 1839 byl nucen krajský královéhradecký nařiditi, by vše ve škole přes prázdniny do slušného pořádku bylo uvedeno. Jak dalece tomu bylo vyhověno, nejlépe svědčí nové nařízení ze dne 8. října 1839, kterým uloženo vyčistiti a obíliti školní světnici. Před tím v r. 1834 musel si učitel Fr. Suchánek sám pořiditi nákladem 20 zl. plot u školy, a nesmíme se diviti, že si vyhradil právo, když by nástupce nechtěl dáti zaň rodině náhradu, by tato si jej zpět vzíti mohla. I dřevník si musel v r. 1841 na svůj náklad postaviti.

V r. 1842 počalo vyjednávání o druhou třídu, ve které vyučovalo se teprve v r. 1847, ale jen v létě. Vůbec r. 1847 jest pro nás velmi zajímavým. Pamětní kniha zaznamenává toto: V roce tom padala na mnohých místech v Čechách v měsíci . . . . podivná zrna velikosti čočky červeno-černá, lidé je sbírali, kde v hojnosti padla, semlíti dali, z toho chléb chutný pekli i vařili a proto manou to nazvali. I jinak z roku toho máme zápis pamětihodný. Bylo vidĕti jedné noci hrozné a strašlivé znamení, které mnozí lidé viděli, jak v tom ohnivém ocase to vypadalo, jakoby v tom řecké nebo latinské písmeny vyznačeny byly.

Nastal r. 1848 a 1849, čas konstituce. Lid bouřil se proti vrchnostem, kněžím, úředníkům a učitelům, tak že tito ani sobotálesu, ani jiných poplatků nedostávali, až když obrátili se na ministerstvo, nařídilo toto vyplácení poplatků až do vydání nových zákonů školních. — Sotva byly poměry učitelovy urovnány po bouřlivé době, postižena byla krajina naše takovou neúrodou v roce 1855, že stál korec pšenice 37 zl., korec žita 31 zl., ječmene 24 zl. a bečka zemčat 5 zl.

Od toho roku není o škole nic pamětihodného zaznamenáno až do r. 1878, kdy rozšířena škola o třetí třídu, pro niž najata místnost v čís. 74 od Jos. Kunše. A již také téhož roku položen základ k nynější nové budově školní, která dne 3. srpna 1879 byla vysvěcena a v roce 1882 čtvrtou třídou rozšířena. Vystavěna byla nákladem 18.679 zl.

V Potštýně, 17. července 1897.

VOJTĚCH HUDEC:

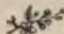
K POVĚSTI O KUNŠOVĚ KAMENI.

Jdeme-li po toku Divoké Orlice podél „Chmeliských luk“, přijdeme k místu, kde do řeky trochu se zahýbající vpadá s tak zvané „Královy homolky“ malý vodopád s výše asi 6 metrů, tvořící po skaliskách pěkné kaskády. V zimě, když vodopád umrzne, je z něho malý, krásný ledovec.

Na tom místě ležel až do r. 1866 právě uprostřed řečiště ohromný pískovcový balvan. Koryto Divoké Orlice je ze žuly a bylo hádankou, jak se tam dostal kámen docela jiného útvaru nežli jest hornina okolní.*) Balvan byl tak veliký, že největší kry ledu na jaře jím ani o píď nehnuly. Říkalo se mu „Kunšův kámen“, nikdo neví proč, právě tak jako se neví, kdy a jak povstala stará průpověď: „Až straka Kunšů kámen rozklube, pak v Čechách zle bude . . .“

Kámen překážel uprostřed řečiště vorům při plavbě dříví, a proto začátkem r. 1866 tehdejší správce velkostatku potštýnského p. Emanuel Straka dal balvan prachem roztrhati a nadělati z něho mlýnských kamenů. A stalo se, jak bylo prorokováno. Straka kámen rozklubala a v Čechách bylo zle. Nejeden rodák zdejší krvácel na bojišti královéhradeckém!

V Potštýně, 2. února 1897.

HERTVÍK JARNÍK:

ŠAFRÁNKOVA VYPRAVOVÁNÍ.

(1896 a 1897.)

Župa. Župa bylo veliké panství; všecky malé hrady — Litomyšl, Brandejs, Litice, Choceň — patřily pod řízení panouníka, kerý měl právo držet si zbrojnoše. Tady ten podzemek, ty okolnosti, něgdy patříval Slauníkoucům — to bylo tenkrát eště málo lídu — a dyž byli Slauníkouci zamordovaní, pak to koupili Drslauci. (Ti museli bejt z pokolení Vršouců.) Mikuláš Drslauec vystavěl hrad Potštýn. Tady v Potštejně eště nic nebylo důle. Ten byl pro postrach celému okolí. Když ho Karel IV. přemoch, pak to přišlo k jakémusi rozdělení. To je v tej knížce, co je od pana Zoubka taky. Něco mám z tej knížky, něco ze starejch poujestí od starých pamětníků. —

Hraběnka Zárubská. Hrabě Záruba byl taky na tomhle hradě panouníkem a von stavěl všecky ty kostely: cuclauskej, homolskej, potštejnskej a vambereckej a snad taky svatyho Marka; vono to patřilo všecko k Potštýnu, tady vokolo. A ty schody na Homoli, ty stály vo dvě grešle víc nežli ten samej kostel. — Dyž sem byl malej hoch, byla tu ňáká Františka Trpkožka, kerá tam sloužila v Borounici ve dvoře a taky to slejchávala, že jezdila hraběnka Zárubská v pravý poledne na bejku do dvora. A přišli duchouní a zažehnávali ji, ale vona každymu vyčtla, co gdy vod mládí udělal, a že nemá

*) Srv. Krejčího Geologii str. 337 sld.

žádného práva k ní; až potom přišel jeden mladej kněz a jen ji začal zažehnávat a vona mu povídá: „Ty s' nic jiného neuďál zlého, jen dyž si študoval, tak s' svej matce ukrad jehlu, ale ty s' ji vzal k svej potřebě.“ A tak ji zažehnal a pomalu se tratila do země, až se vytratila. Šak léži na Homoli. —

K l á r a, d c e r a M i k u l á š e P o t š t e j n s k é h o. Ten Mikuláš měl céru, Klára se menovala. A ta na svůj svátek šla na druhou stranu; tam přebýval poustevník, co je Modlivý důl, a ta ho vydržovala, co potřeboval, se živobytím a šatem. A dyž ho na svůj svátek nauštívila, tak zbojníci z jiných hradů táhli sem; to byli spojenci Mikulášovi a ty ji neznali a tak ji tam zavraždili a klenoty, co měla na sobě, to ji vobrali. To ten pousteuník nebyl doma, šel se žbánem pro vodu. A když přišel nazpět a viděl ji zamordovanou, tak z toho velikýho žalu na ni pad' a více nevstal. —

P o u s t e v n í k z h a b i t a c e. Někdy bejval v tej světnice pod kaplej důle poustevník, kerý chodívával na náuštěvu k mýmu dědečkoj Jánoj Šubrtoj pod hrad do čísla 62. A někdy se tam zdržíval třeba do desíti hodin; ale jak už tam byl přes deset hodin, tak dycky říkával, že dycky má spoludruha a že se mu s ním těžko de a že ho musí nýst. A také se stalo, že se přitrefilo, že jedenkrát se zdržel přes 10 hodin a že někdo přišel a zatlouk na okno. A tak řek, už že musí jít. — A pak ten samej poustevník se přestěhoval — na pivováře že byl takovej zámeček, menovalo se to „tvrz“ — a v tej tvrzi bydlel a tam se taky v poledne při obědě udávil. A dyž po něm byla dražba, tak přišla do dražby paruka. Prauda, že byl chudý; a když ta paruka přišla do prodeje, tak si z ní ďáli lidi posměch. Ale koupil ji ňákej Čermák za štyry grejcary šajnů; a dyž ji prohlíd — byla s copem — tak shledal, že v ní sou zašity dukáty a tak si s tím velice vypomoh. To bylo celé jeho jmění v tom copu.

H r a d n í k a p l e. V kapli v prostředních schodech byly plnomocné odpustky zasazené, kery, dyž kaple se měla opustit, že tam žádný nevostával, tak se prodaly na Grulich do kláštera, a to je prodal pan ředitel statku potštýnského pan Žďárský. Proto se nemoh tam vydržovat poustevník, že nebyl na to kapitál; vyžadovalo to 30.000 kapitálu, aby tam moh přebývat tedy poustevník. A tak bylo rozhodnuto, že ta vejstaunost — že se to prodá, ten kámen a že se to rozhází. A křížová cesta byla prodaná ňákymu štafíroj jmenoval se Hajnrich, a přebýval tady v Potštýně — a ten dyž tu křížovou cestu koupil, tak ji nechal na památku, daroval ji a tak se opravila a je až podnes. A kapli vzala do správy obec potštýnská a tím to vostalo.

K r y p t a n a h r a d ě. Tady před bóžim hrobem to má bejt krypta. To sem čet, dyž sem byl malej, takovej spis — rukopis — kerý se ztratil, měl ho ňákej Jehlička na malej straně — ten ho pučil do Žamberka — tak tam stálo, že tam má bejt krypta.

H r a d n í p o k l a d.*) Nebožtík pan hrabě Šamaré kopal tady za kaplej v tom kopci tam dál, jak se říkalo „k habru“. A na tom díle ďál co nádenník D . . . z Potštejna a J . . . . . . z Brné. A byla poujest, že se přišlo na železny dvéře — ty sou teď v zámku pod kočounou, co je sklad knih a všelisjakejch starožitností; to paní hraběnka stará ta tam chodívala dycky s takovou úctou — a dyž se dostali tam, tak je vypáčili a tam měly bejt kádě naplněné — jen že nemůže se to říc — ono se řeklo, že byly naplněny penězi. Ale na těch kádích bylo psaní, a dyž ho pan hrabě vzal do ruky, tak řek': „Milí lidé eště není čas.“ A tak to nechali bejt a do rána bylo ušecko zasypáno, a důl nebyl k nalezení. Tak sem to slýchával jako malej hoch vod starejch lídí; ty už jsou dávno všichni zemřelí. — (S tajemnou tváří:) Ale šak vono to tam nevostalo; ten D . . . a ten J . . . . . . ty si měli něco z toho vzít; proto říkali, že každá ta rodina má nějaky to znamení, proto že bylo to D . . . ovo děuče šíleny; že dycky tu rodinu mělo něco potkat, že maj na sobě klátbu. — Dyby to bylo, co tam (na hradě) je! nebo dyž se blížil nepřítel ku hradu, tak šecko, co tak cennyho měli, všecko se zakopalo a pak v boji, dyž lid pad, tak třeba žádnej nezvěděl, kde to je — protože padalo mnoho lidstva tenkrát.

---

*) Jen že to sou tajnosti, to nepřišlo do Jiráskovejch spisů a nesmí se to dát na veřejnost.

[illegible] ale [illegible] Pan hrabě Šamaré [illegible] Skutečně se [illegible] to pan Jarník [illegible] nepoví.

[illegible] Starej Zajdl — byl [illegible] — [illegible] na kopci zvo[illegible] nebo pozdě [illegible] že potkával ženskou [illegible] nebo tamodtud. [illegible] nemluvil: ona [illegible] — Za těch časů [illegible] moc pod[illegible] kafe, cukr*, a tabák: [illegible] že třeba to nosila tam sko[illegible] Tak se povídá, že tam [illegible]

[illegible] — tady u Vá[illegible] naháňky, štěkání psů, [illegible] nebylo vidět. Tak [illegible] z lesa. A přitrefilo se Finstroj [illegible] z Pasek a ze Zaměle [illegible] jak děti malé a dyž [illegible] z lesa.

Z [illegible] Ze Zaměle [illegible] Nekvasilova z Petříčkova [illegible] se nevrátila. A tenkrát [illegible] tak že klela, že ji [illegible] že ji tam zavin[illegible]. Tenkrát tomu věřili, že dyž [illegible] — anebo tak a tak — tak každý [illegible] že už se to tak stane. Ale bylo prý to tak: byli tam na [illegible] sprovodili se světa.

M[illegible]. 1. Od Velesova jak se táhnou role a luka, tak se [illegible] — to pole negdy patřivalo nákymu panu Hostinskýmu, teď ho [illegible] A prý tam říkaj [illegible] to je povjest, že někdy tam [illegible] že dorana dycky bylo na tej louce utancované kolo; a taky že [illegible] k vidění v Choceni tady: v Choceni se tenkrát pro[illegible] — 2. A blízko těch [illegible] dycky na podzim bylo vidět [illegible] a tomu lidi řekli, že to je vohnivej muž, kerý dyck [illegible] A tak u ty cesty, co se de k svatýmu Markuv [illegible] svatýho Salvátora: to já eště pamatuju. Možná taky [illegible] — jestli to byly zemský světla, jako ten zemní vzduch: [illegible] počasí, kdo podle nich šel, tak ho zavedly někam. Teď už to tak není k vidění jako dřív. Musela bejt dřív silnější, teplejší zem: teď [illegible] vyhasila, dyž se nám říká, že země vyhasuje.

Hospodáříček. V Zaměli v Petříčkově statku se dycky říkávalo za starejch časů, že maj hospodáříčka a dobře se jim dařilo. Ale pak rádi by se ho byli zbavili: tak prodali hrnec másla do Vamberka jednomu kupcoj. Ten ale začal rejpat máslo, ale másla neubejvalo: tak se do milyho hrnce dali a vykrájeli ho najednou a vespod byla žába. A tak pěkně milý máslo naházeli zase nazpátek a s hrncem to vrátili do Zaměle. — Pak ňákej žid přišel tam do Petříčkova statku a koupil peřinu: a ta peřina byla tak těžká, že ji nemoh unést. Tak von milou peřinu hodil na zem a začal ji mlátit a jak mlátil peřinu, tak byla selka bita doma. Tak milou peřinu zanes zas nazpátek a dáleje se neví, jak to přišlo, jestli si vod toho pomohli. To mám vod starejch lidu.

První máj. Před prvním májem je eště ten obyčej, že chlapci choděj s rožatýma košťaty večír: a to znamená, že za starých časů měly čarodejnice

* Tak pravil p. Š. i při druhém vypravování, ale vzpomněl si, že prý tenkrát cukr ještě tak nebyl obecný.

sněm, že se scházely s košťaty a že měly svou radu. A teď to chlapci po nich vopakujou.

Na pruního máje na každym hnoji je stromek trní; a to vyznamenává, že čarodejnice, kerá škodí dobytku, ta že k tomu stavení nemá moc. To dyby šli někdy na pruního máje do Sopotnice, tak je na každym hnoji stromek trní, jen u mně ne.

Svatební zvyky. Dyž de ženich pro nevěstu nebo k nevěstě, tak matka nařídí nevěstě: Dej pozor, aby tě neviděl a musíš ho uhlídat dříu sama a dyž ho uhlídáš, tak si před nim dupni — a to vyznamenává, že aby neměla před ním žádný strach, aby se ho nebála, aby s ní dobře zacházel.*) — Pak dyž dou na oféru, tak si nevěsta vypučí grejcar na ženichoj, dyby hned měla peníze sama; ale von nesmí vo tom vědět, pro jakou příčinu si to vypučuje. A to znamená, aby co vydělá, aby jí to řádně vodvedl, aby byl hospodář. To byla taková domněnka. — Každá nevěsta musí sedět na rohu u stolu. — Při svarbách se dělaj sbírky na kolíbku, aby měla prej zlaty kruhy; ale dyž sem tu průpověď nemoh sehnat. — Při svarbách taky dávají pozor, kerá svíčka (na oltáři) jak kerému hoří; kerému špatně hoří nebo zhasne, že má krátký život. — Taky vo svadbách se mažou kašej. Taky mivaj na posteli kaše z pšeničny krupice a z nenadání třeba stará svarbí skočí, namočí žlici do kaše a někomu ji votře vo hubu. Při tom sem taky byl. — Pak v hospodě dyž se čepí, to přídc stará svarbí a sdělá jí věneček a teď tak silně se radujou a vemou ji mezi sebe a tancujou; to je čepení. To pěkně ji vemou vedle sebe, stará svarbí ta koupí šátek a ta jí uváže šátek na hlavu a pak ji vedou do tančírny, a hraje se: „Už je to uděláno . . .“ atd.

Feksti. To sem slýchával dycky, že byli feksti. Dyž se narodil, tak byl v takovej kůži, bába musela nechat pot paždí kousek a von pak vobrost celej. Žádná rána se ho nedotkla, jen cihly. Pak dostaly báby zákaz, že se to nesmí dělat. Tak sem to slýchával.

Proroctví. Manná hora proti hradu,**) lipová stráň u Kostelce, dubová láuka u Solnice, Kunšů kámen a Poříč u Sopotnice — až bude v Čechách nejhůř, ty místa maj bejt zachráněny: na Poříči že bude tolik kolíbek, že bude jedna vedle druhy. A na Kunšově kameně že budou tři králové obědvat a že tam se smířej.

Dyž sem byl malej hoch, tak sem čet proroctví slepyho mládence a proroctví první Sibyllino, kery teď takovy už nemůžu nigde dostanout, a tam to stálo, že příde straka, a že Kunšů kámen rozklube. Tak se lidé smáli, že straka je pták, že japak by moh pták rozklubat kámen. Ale von přišel straka člověk, kerý ho nechal rozklubat, přišel pan Straka, správec statku potštýnského, a ten ho nechal rozdělat na mlýnské kameny; nebo to byl pěknej bílej pískovec. Ale dyž to zvěděl, že taková poujest je, řek, dyby to byl věděl, že by ho nebyl dal roztlouc.

Ten Kunšů kámen byl v prostřed řece a jak se vymílal břeh, tak se blížil ke kraji; a povídalo se, až příde ke kraji, tak že ten čas hrůzyplný války že se přiblíží, a povídalo se: jesli to příde vod Vídně ku Praze, že bude s Čechama blaze; pakli ale ta hrůza příde vod Prahy k Vídni, tak že to bude s Čechama bídny.

To taky sem slyšel, že příde na Čechy tak zle, a že se lidé tak vypleněj, že by se srounali pod větší plachtu vozovou; a že dyž Čech Čecha uhlídá, tak že řekne: Kdepaks', bratře, přebýval, kdepaks' se skryl a cos' pojídal? A von mu vodpoví: já jsem se živil kořínkama, a že někerý Čech za malým keřem že se zachrání.

Litice. To sem slýchával, že z Litic hradu má bejt podzemní průchod do potštýnského, kerý má vést pod brněnskej rybník.

To sem slyšel, že dyž Matyáš Uherský táh na Litice, že v Liticích v té věži byla skovaná koruna a taky klenoty, takže dyž přitáh k Liticům, že byl

*) Posud při horách, v České Rybné.

**) Jinak „skala“ za řekou. — Míněna tím stráň Kaprati („tam prý na tom hřbetu, u Prolube, tam bejvalo po hřebeně moc kapradě“).

odražen a poražen a na památku a za pokutu Uhři musej tu věž na svoje peníze nechávat pobíjet, spravovat. A také snad skůtečně do Prahy peníze vodvádějí. Ta věž se musí pobíjet, dokad bude stát. — Do ty věže se musilo chodit s paláce vrchem. — Žádný sklep tam nemůžou najdout v Liticích.

V e l e š o v. Naposled tam byli Jezuviti, ale to byli Jezuviti proměněny z Templářů. Ten klášter musel bejt dříu než tenhle hrad, vo moc dříu; to než tenhle hrad byl, už Velešou byl dáuno.

Důle, jak se říká „Vápenka", pod Bílou skalou, tam byly rybníčky nebo sádka, jak se říká, pro ryby, kery měli k svej potřebě. Já sem tam jednou byl jako hoch a eště na ty výkopy sem přišel, ale už to bylo ušecko zanešeno stlaním. Dycky sem slýchával, že duchovenstvo za těch časů že mělo mnoho rybníků, že pěstovali ryby, kery se postního času prodávaly; proto bylo tolik těch postů.

H l á s n i c e. Tam byl ten citatel; proto se menuje Hlásnice, že dyž byly veliké války v Čechách a nebyly žádny telegrafy a nic, tak to byly ty citatele: dyž nepřítel se blížil, tak to dávali znamení. S každyho citatele na druhej muselo bejt vidět, musely bejt tak rozdělený, aby jeden na druhyho viděl; a dyž nepřítel se blížil někerej obci, tak na těch citatelech se zapálil šít slámy nebo vohců ňákej se udál a to se dávalo znamení, že se nepřítel blíží. — To eště pamatuju, ten trojangl: Měl tři nohy do takovy vejšky a na tej jednej noze to byl takovej žebřík, po tom se lezlo nahoru. Už tam dáuno není; von shnil; teď už to není zapotřebí; to byl pro památku tak dlouho tam nechaný.*) Zrouna jak se vylezlo na kopec, tak zrouna na levej straně na tom poli.

J m é n o „P o l o m". Polom má meno vod polomčí: tam byl samý les; přišla větřice, polámala to, udělala paseku a pár lidu se tam usadilo a vystavěli si.

J m é n o „S o p o t n i c e".**) Sopotnice — také sem slyšel, vod čeho má meno „Sopotnice": že tam byly někdy tak malé sopky; a také jeden kopec se tam menuje Sobot a tak se domejšlejí, že vod toho má meno.

S o p o t n i č t í — „š v á b i". Dyž bývaly v Rychnově ve středu trhy a byly špatné cesty — eště silnice nebyly v pořádku — tak Sopotnicky jeli dycky na noc nad Záměl do borku — říkali tam „na Halamkách" —; tam jezdili na noc a tam krmili a v půl noci zase zapřáhali, aby mohli přijet do Rychnova na trh. A tak někdo řek, že lezou jako švábi v noci a někdo se vo to rozzlobil a tak to vostalo.

„U h u l á n a." Dyž byla s Francií válka, za těch časů vojsko tady mělo svoje rozložení, huláni. Tak ten jeden se tam zastřelil v kapli a byl pochován za šancema; říká se tam „u hulána".

P o t š t ý n s k á h o s p o d a. Velká hospoda, to byla výsadní; byla jedna v Potštýně. Sloužila pocestným a povozům; tenkrát se jezdilo dvouma páry koňma. Byly špatné cesty, tak se jezdilo dvouma páry koňma; vozilo se kupecké zboží.

B a r t á k ů m o s t. Barťáků most byl dolejc, než je teď sopotnickej most. Silnice šla okolo topolů — a tam byl ten svatej Ján — vedle Horky.

F i l a t o r i u m.***) To bylo: hedbáunictví se pěstovalo; proto to sou na památku eště ty maruše. Eště — mně se zdá — pan správec Žďárský že eště taky vo tom pracoval, že to podporoval, ale pak to zašlo. Vono se to nevyplácelo, tak se to zanedbalo; voni ty brouci tady nemaj takovou stálost. Pan správec broukounu založil ve škole stary, ale vono to nemělo žádnyho vzniku. Tak to tam zašlo.

---

*) Kontaminace s triangul. bodem (jaký je podnes na Chlumu). — Název Hlásnice pro místo na vrcholu Kaprati je dojista starý. RED.

**) Původ jména vysvětluje Hermenegild Jireček v Památkách (1859, str. 228) ze slova sopot = pramen, vývařisko. RED.

***) V Potštýně se říká „filatorije". RED.

„F a b r i k a“. To je tady naše ulice. Pan hrabě Šamaré, pradědeček pana barona, ten ty chalupy stavěl, tuhle Jakubcovu, číslo 62, Lipenskejch, Dvořákovy, Tobišky, Suchánkovy. A tady u Dvořáků to byla přádelna; to má matka tam eště chodila příst. — V Potštýně nebylo jedno stavení, aby tam nebyl kalcouskej stau. Dyž přišel mus, tak se dálo ve dne v noci.

T o p o g r a f i c k é d r o b n o s t i. Strouha musela někdy jít tady podlə těch stavení ve Fabrice; co jsou Najmannovi, tam bejvala píla; když tam kopali, přišli na hromadu pilin. —

Co je Fidrich (sic), tady měl bejt rybníček; to má matka říkávala. —

Sopotnickej mlejn ten je starší nežli tenhle, vo mnoho. —

Fara v Sopotnici bejvala prej, co teď je ňákej Jiskra, ten zedník; tam měl bejt Karel IV. na vobědě. To sem slyšel. —

Č e š t í b r a t ř í v P o t š t ý n ě. Josef Jarník, Květenský, Suchánek, hrnčíř, Holub, Janeba — ty začali to evandělictví tady, ale pak se z toho utvořilo česky bratrstvo. U Květenských, co je tam teď Vajmara, za mostem u sv. Jiří — ten se odtamtud nesmí dát; nebo byla poujest, jak se odtamtud dá, že je dycky něco postrašilo — se scházeli; Holub chodil tady taky do Žbána a něgdy něco vodtamtud přines, ňákou knihu. — Voni ze začátku se drželi víc evandělictví než českyho bratrství, ale pak ten spolek a církev bratrská se toho uchytla.

Č e š t í b r a t ř í v S o p o t n i c i. Ta zvonice v Sopotnici to je památka po Českých bratrech. Dyž byli Česky bratří v Sopotnici, tak to byla první jejich modlitebna,*) protože tenkrát eště Sopotnice byla málo vobydlena; tak měli pro sebe dost. Tam byly pouze jen velké statky; teď už je to rozděleno na kolik dílů, ty statky.

B r n ě n s k ý d v ů r. Brněnský dvůr je udělán ze třech statků. Dyž Čechové utíkali po bělohorské bitvě — Česky Bratři a protestanti — tak eště dali na tři dni dobytku do žlabu žrát a utekli přes hranice, protože měli do vosmi dnů se přihlásit pro zpovědní lístky a voni vod svy víry nechtěli upustit a prodat to nemohli; tak to opustili a šli pryč. Záduše ty mají bejt taky zbytky po takovejch; protože dyž utekli, tak to vostalo vrchnostem; tak to tam dali ke katolickým kostelům. — To vypravoval ten pan Schmidt, co tu byl kazatelem; jeho předkové pocházeli z potštejnského panství; ten mně to řek.

S t a r é z l a t é č a s y. Nade dvorem, nad záhoreckým dvorem tam byla taková hloubka, že tam žádný nikdy vystačiti nemohl; dyž chtěl rybář chytat ryby, tak museli vzít bidla a bidlama je teprva odtamtud sehnat ke kraji. A byly tam tak veliké parmy, že měly kolik liber jedna. Za těch časů bylo v řekách veliké množství ryb a raků a vejřeuně je každý chytal; maličké ryby, co teď se chytají, to nebrali, to házeli zpátky. — Na Prorubě nevěděli, že mohou raky jíst, oni myslili, že to sou takový žížaly.

Tenkrát se nezakazovalo chodit do lesů, až jedenkrát pan hrabě Šamaré v máji a v červnu jenom ve středu a v pátek dovolil, skrze zvěř. — A stlaní se hrabávalo v lese, kde kdo chtěl, a špačků, všeho ptactva bylo v lesích, že to nebylo k žádnému sečtení; na všech studánkách a potocích se na podzim chytalo ptactvo. Ale jak se vykácely staré lesy, tak ptactvo se nemělo kde zahnízdit. — Dyž řezali strom, med z něj tek.

V o r y. To se tenkrát plavívalo za těch dob až do Hamburku po řekách. Dřívej dokud se neplavilo, tak v lesích dříví hnilo: kde se strom skácel, tam taky shnil. Pak dyž se začalo plavit, pan fořt Vytlačil ten nejdřív začal plavit — pak plavili pan Kuneš z Vobce, pan Hlaváček, ze Záměle pan Hlaváček, pan Knězek; ty všecky plavili.

D i v a d l o. V Potštýně se hrálo nejvíc Renaldo Renaldini osobami; přišel cizí herec, kerý tu hru ved, a přibrali se domácí, protože musilo být mnoho lidí. Hrálo se u Hostinů.

*) To mám vod pana faráře Kopeckyho; ten to vynašel ve spisech, že ta modlitebna je po Českých Bratrech.

Obecní správa. Dyž byl starej ouřad, tak výbor se menoval konšelé; to se neříkalo radní nebo vejbor, to se říkalo konšelové. — V Potštejně byly za těch časů tři pořádky cechouní: kalci mistři a tovaryši a obuunickej a mynářskej. To se dycky držívaly schůze každej rok. Každej cech měl svýho patrona: kalci měli Severina a ševci měli Kryšpína a mynáři — dyž si nemohu vzpomenout.

Poznamenání: „Co jsem dřiu slýchával, to všecko pamatuju, teď už mám kratší paměť, ale to starý to všecko pamatuju. Co sem slyšel určitě a očitě viděl, tak jim to tak řeknu. Jesli ty lidi lhali, vod kerejch sem to slyšel, no tak bych já lhal taky."

* *
*

Vypravovatel těchto textů jest p. Jan Šafránek, usedlý v Sopotnici (* 1834 v Potštýně). Bohatou zásobu svých vypravování děkuje jednak své zálibě ve čtení, jednak okolí, z něhož se nikdy nevzdálil na cestu „do světa" — jen letos vyplnila se jeho dávná touha, že uviděl „matičku Prahu", do níž vstupoval s pocitem zbožné úcty k dějišti a památkám naší minulosti. — Jako holič několika míst má ovšem příležitost k hojným stykům s lidmi své krajiny. — Tím již od mládí doplňoval vědomosti, jež mu podávala tehdejší škola, v níž se učil — jak vypravuje — dobropísemnosti (jeden řádek fraktury, jeden „kancelaj", jeden latiny a jeden švabach, kurent), pak čtení, počítání, ale nejvíce náboženství: knihy zůstaly dosud jeho zálibou. Pan Šafránek chová také knihovničku starých i novějších tisků nejrůznějšího obsahu, která jest jeho chloubou: „Dyby chtěli negdy ke mně přijdout, Vážnosti, já bych jim ty knížky rád vokázal." Shání je po vsích, aby nepřišly na zmar v domácnosti nebo v rukou dětí, a slepuje si novinové výstřižky v knihy. „Já jsem těch věcí milouník a nechávám si to pro památku," říkává. Mezi jiným má časopis Prahu z let 70tých, v němž je líčení obléhání zdejšího hradu (jež má, tuším, za historicky věrné); dále Hájka (kusého); „Dobrá země česká" (dějepis); Vavákovy Svatební řeči; nějaký herbář (prý kusý); tištěné Sibyllino proroctví; starý špalíček Evandělijí (dostal jej od Jarníka, když jel do Ameriky); Zoubka Vypsání hradu Potnštejna v Hradecku Starý zákonník obecní, Vychování selských dítek na starých školách. „Pak mám Toleranc, to je církeuní zákon za Karla IV. (sic!) o smíření národa českého: bratří a evandělíků, kteří se mají přechovávati v zemi"; — Světozor ze 70. roku, kde je „Poslední paní Hlohovská" se vztahy k českým bratrům. — Tato čtenářská záliba vysvětluje, že dialekt p. Š., aspoň mluví-li s „pány", je namnoze porušen, a touto okolností omluví laskavý čtenář leckterou nedůslednost v písemném zachycení těchto vypravování.

V Potštýně, 11. srpna 1897.

Z DOMÁCNOSTI POTŠTÝNSKÉ.

DLE SVÉHO AQUARELLU NAKRESLIL

DR. VIKTOR FALTIS.

PRIMUS SOBOTKA:

JEŠTĚ JEDNA VZPOMÍNKA NA POTŠTÝN.

Mnozí občané potštýnští snad se ještě pamatují na starého rybáře Jakubce. Byl postavy drobounké, suchý jako křížala, malých pichlavých oček a takto dobrá kopa.

Když jsem se dostal do Potštýna, byl už jaksi na pensi a službu zaň vykonávali jeho synové. On nejraději sedal za pecí.

Tehdáž vyskytovali se v Divoké Orlici ještě lososi, a zvláště na Doudlebsku každého jara jich několik ulovili. To paní baronka Do-

bženská těžce nesla a často si stěžovala, že rybáři potštýnští nejsou k ničemu.

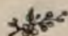
Najednou tu jednoho rána (bylo asi v březnu) vzkázal milý Jakubec do zámku, že pod jezem jest losos a že ho budou lovit, aby se šla vrchnost podívat. Sebrali jsme se honem všichni: pan baron, paní baronka, baronessa s gouvernantkou i já s oběma svými chovanci na tu podívanou.

Rybáři na loďce zatáhli síť a lovili. Mezi tím dalo se do deště a déšť houstl. Lov trval dlouho, snad celou hodinu, snad i více, ale my trpělivě čekali, ačkoliv nám déšť pronikal už na kůži.

Konečně vytáhli síť — prázdnou!

Pan baron nevrle se osopil na starého Jakubce, že nás měl za blázny. Jakubec postavil se před něho, zamrkal šibalskýma očima a prohodil polo dobrácky, polo čtverácky: „Ale, Jejich milosti — vždyť tomu ráčejí taky trochu rozumět: chyťme ho, když tam není!"

V Praze, 7. května 1897.

KAREL PERLHEFTER:

PIJAVICE.

S učenou a vážnou tváří
k nemocnému výměnkáři
  praví šedý felčar náš:
„Když nám nepomohly vína.
prášky, hořká medicina
  ani křen a paprikáš,
zkusíme to pijavkami,
to jsou pravé drahokamy;
  zde je mléko, sklenka, med."
Potřel bok a ledví medem,
obložit dal hlavu ledem,
  s pijavkami k loži seď.
Marně je však přisazuje,
jednu, druhou vyměňuje,
  pijavky nechtějí brát.

Felčar bábě spílá, laje,
s pijavkami marně hraje,
  pijavky nechtějí brát.
Ještě přidá mléka lžičku
a pak spustí na babičku:
  „Zkuste vy to jedenkrát!"

Bába rychle z kleče vstane:
„Když dovolej', milostpane —
mám však hloupé myšlenky,
že nezmůžou pijavice
tak moc tlusté kozlovice —;
stáhněme ty brslenky!"

V Kostelci nad Orl., 19. února 1897.

FR. VRAT. SOVA:

MASOPUSTNÍ VZPOMÍNKA.

Ku všem krásám přírodním, jimiž honosí se rozkošný náš Potštýn, pojí se kouzlo, jemuž jinde hledal bys marně rovného, a jež nad jiné činilo nám utěšené toto zátiší milým. Jest to nelíčená přítulnost a srdečnost místního obyvatelstva a prostá dobrota lidu okolního. Za jediný den zde zdomácníš a stáváš se členem velké rodiny, v níž se ti dýše tak volně a milo.

Bylo to r. 1873, kdy poprvé navštívil jsem Potštýn. Nebylo tu tehdy ještě valně cizích hostí. V upřímném kruhu sousedském trávili jsme prázdniny tehdejší. Při odjezdu musil jsem všem slibiti, že na rok přijedu zase, a učinil jsem tak milerád a těšil jsem se od té chvíle již na prázdniny příští.

To opakovalo se u mne čtrnáctkráte. Arciť šířil se kroužek nás cizích každým rokem, ale s ním rostla i náklonnost občanů místních k nám. Měli nás rádi a my je. Těšili se na nás a my na ně. S hudbou vítali příjezd náš a my spláceli jim upřímným ruky stisknutím.

A nebyl náš kroužek snad uměle sestaven. Pan farář, muž nad jiné šlechetný, vážný pan doktor, správce, starosta obce, poštmistr, lesní, sládek, páni učitelé i ten náš pan kmotr, kde kdo, to byla jediná rodina dýchající s námi „lufťáky" srdečností a upřímností.

Ve vážných věcech vážní a opravdoví, v národních věcech uvědomělí a mužové celí, v zábavě a žertu však nepokazili nikdy žádného šprýmu.

Žádáte ode mne vzpomínku nějakou z pobytu mého v Potštýně. Mám jich mnoho a milých a povím vám jednu, méně snad vhodnou — ale omluvte to, prosím, tím, že u rodinného krbu našeho provedla se denně takořka nějaká nezbednost, která se málo kdy odvažovala na přísných vážkách etikety. Žert každý se vždy zdařil, poněvadž býval, byť i zaváněl někomu paprikou, přijat jako žert. Ano, bylo-li cosi zosnováno i mimo čas prázdnin, bývali jsme obesláni z blízkých P . . . . . ic třebas i času zimního. Bývaly to pravé dostihy. Jeden hleděl

předstihnouti druhého, tak že mnohdy až pan farář napomínal: „Děti, děti, nebuďte rozpustily!“ ale volati k pořádku nemusil nikdy nikoho.

Strojil jsem se po jednom takovém pobytu k odjezdu z Potštýna. Za nejveselejší nálady, po hodech na faře, sešli jsme se ještě na rozloučenou. „Však nám zítra ještě odjeti nesmíte,“ doléhal p. K. Povinnosti mi však nedovolovaly, abych se zdržel, a proto omlouval jsem se žertem, že by mne pan farář zde již ani netrpěl — musili bychom ráno opět na zotavenou na faru a tam bychom po dnešku už nic nenašli.

„Oho, tak zle ještě není,“ bránil se důstojný pán, „to ona naše Baruška je příliš starostlivou hospodyní, než aby nepamatovala i na domácnost, a ostatně přijdou pozejtří ještě páni bratří, pan administrator ze S. a pan katecheta z V. Měli dnes přijíti, ale nemohli a vzkázali, že přijdou jistě pozejtří. Nu, a pro ně je jistě také ještě něco uschováno.“

„A ve fořtovně jsou zítra také hody,“ poznamenal pan poštmistr.

„Tam bychom asi nepochodili,“ dodal pan D., „znáte paní mateř!“

„Paní máti“ vedla hospodářství svého syna, panice, fešného myslivce, jak se maluje, a společníka comme il faut. Měl u nás mnoho vroubků a nikdy jsme mu nemohli zvlhčiti prach. Paní máti, rozšafná a rozumná matrona, neměla vady, kterouž poznámka pana D. mohla jí zdánlivě přikládati, ale jsouc v mateřské své péči příliš bdělá nad pořádkem v domácnosti svého syna, zavdala tím snad mnohému podnět k domněnce o své ostrosti — ač myslím, že toho nejméně zasluhovala.

„Tedy zítra že zabíjejí?“ dotazoval se pan kollega X., „škoda, pozítří odjíždím a chtěl jsem tam ještě ráno učinit návštěvu.“

„No, to přece vám nevadí,“ mínil pan K., kopa to liščí kůží podšitá. „Já mám také ráno ve fořtovně co dělat, chcete-li, zastavím se a půjdeme spolu. Dobereme si ještě pana lesního, proč dnes nepřišel — to aby nás nemusel na zítřek pozvat.“ Řeč obrátila se jinam, žertováno a veseleno pozdě do noci, až již pan farář napomínal: „Děti, dělejte dobrotu!“

Odjížděje ranním vlakem, mohl jsem ještě stisknouti všem těm milým druhům přátelsky ruku — nezaspalť nikdo a dostavili se všici, jak večer tajně se byli smluvili, na nádraží.

Hned však nazejtří obdržel jsem z Potštýna zvláštní zásilku a v ní dopis asi tohoto obsahu:

„Neměl jste nám jen odjížděti. Zasíláme Vám aspoň výslužku. (Malý exemplář skutečně přiložen.)

Včera po Vašem odjezdu k jedenácté hodině dopoledne zastavil se p. K., jak večer slíbil, u pana professora a šli spolu do fořtovny. Paní máti uvítala pana professora — pan K. prý se náhodou cestou opozdil — ve vší počestnosti, uváděla jej do salonku, omlouvajíc svůj domácí úbor pracemi v kuchyni. Byla právě vyrovnala z kotle vytažené jaterničky v síňce na prkno, pečlivě jednu vedle druhé, takže sotva místo stačilo. V tom vešel p. K., mluvil by prý rád s panem

lesním, škoda prý, že není doma, ale nespěchá, přijde prý někdy jindy, a s tím uctivě se poroučel.

S ním však zmizely všechny vyložené drobotiny s prkna a nepočítané ocitly se v zástěře, kterou, jak víte, pan K. všedního dne vždy na počest svého řemesla nosí. Tenkráte prý musela mu paňmáma připraviti zcela novou, že — domyslíte se sám — asi sotva k *vůli* návštěvě. Představte si zděšení paní mateře, když chtíc poctíti svého hostě s talířkem a čistým ubrouskem stanula u prázdného prkna. Neméně udiven byl i pan profesor, kterýž o všem neměl ani tušení. A pan lesní? Tomu uloženo, jakmile přišel, vypátrati škůdníka. Také oběma hajným nařízeno stopovati všechny poběhlíky, kteří toho dne Potštýn svojí vzácnou návštěvou poctili, a hajný Nechytil musil dokonce k naléhání paní mateře za jedním, který prý nesl veliký ranec, až na Litice.

Zatím veřejná naše bezpečnost v osobě policajta V. obcházela městečkem s velkým archem zvouc s pěkným poručením od pana lesního k večerní sešlosti v hôtelu u Hostinů.

Nemusím Vás ujišťovati, že ze zvaných nescházel nikdo.

Pan lesní brzy vycítil prach a proto tím více přičiňoval se, aby nálada byla hodně veselá. Jen paní mateře mu bylo líto, poněvadž ta se přece nesměla o pravém stavu dověděti. Neuvěřila by a jista by byla, že její pan syn to sám zosnoval. Ale ona paní máti se dověděla, co se u Hostinů děje. — Pan farář byl z nás ze všech v rozmaru nejrůžovějším. Hostí přibývalo a pan K., který byl večer vyměnil úlohu a stal se nejvyšším toho večera kuchmistrem, byl právě se svými zásobami hotov. — Pan lesní věděl hned rady, aby kuchař nezůstal v rozpacích. Sebral koš a v malé chvíli s panem K. se představili na faře paní Bábince s poručením od pana faráře, že přijeli vamberečtí páni, aby poslala vše, co kde má, nahoru k Hostinovům. Paní Bábinka, příliš dobrá hospodyně, jindy dosti ostražitá, vidouc pana lesního a pana radního K., s bolným snad srdcem, ale v navyklé oddanosti a poslušnosti k rozkazu velebného pána, složila do koše kde co měla do posledního kousku. U Hostinů peklo a smažilo se do půl noci. Pan farář liboval si ze všech nejvíce a na dotazy, jsou-li dobré, s kosým na pana lesního pohledem a se škádlivým přídechem hlasu dokládal: „Výborné, výborné, to na faře tak dobrých neděláme."

Bábince zatím rozkládalo se, že přece velebný pán neměl pro všechno všudy posílat, jednou za rok si těch hodů mohou dopřát, a co to nemluvně dá ošetřování a teď pro domácnost kde nic tu nic. A ráno, přijdou-li hosti — to budou pěkné hody na faře.

U Hostinů dohodováno, doveseleno. Velebný pan farář v nejlepší náladě ubíral se domů a zaklepal na dvéře. Pečlivá hospodyňka otevřela, ale první její slova byla: „A náš velebný pán rozdal by poslední sousto od huby." Nastalo asi vysvětlování.

Jak znáte pana faráře, podařený kousek nezkalil jeho náladu a bylo mu jen líto jeho dobré hospodyně, která, když zvěděla, jací že to páni přijeli, téměř do pláče se dala. Ne snad, že by šlo o ten

boží dar — Pánu Bohu poručíno — ale ještě se našemu velebnému pánu vysmějí a pak: co dáme zítra k obědu, vždyť velebný pán si pozval pány pátery.

O vysmání tu neběží — jsou to dobré a poctivé duše, mínil pan farář, spíše jde o hosty. „No, pošlete do fořtovny, tam dnes zabíjeli,“ rozmarně prohodil pan farář. Jistě že tím myslil: tam pochodili dnes ještě hůře. Že Bábinka o celé věci nemá ani tušení, nevěděl.

Ráno, když se pan farář vrátil z kostela domů, zastal Bábinku tenkráte vskutku uplakanou. Ještě prý se nestalo, aby si byl kdy velebný pán udělal z ní dobrý den, která mu tak věrně a poctivě sloužila. A dnes na její stará kolena má ji k lepšímu, to prý si věru nezasloužila. Sama prý došla ráno v péči o domácnost k paní mateři, požádat ji jménem pana faráře. Ale zle pochodila. Že prý jí to tak staré osobě špatně sluší, aby si přišla ještě dobírat — ale paní máti již nyní chápe, kdo to všechno nastrojil a byla by se toho do pana faráře jak živa nenadála. Ubohý, dobrý pan farář!“ —

Potud dopis. Já dodávám jen: Dobré, upřímné to byly duše, a ač již mnohé ty srdečné tváře spí na tichém hřbitůvku sv. Marka, přece z našich vzpomínek nevymizely.

V Pardubicích, 18. května 1897.

PROKOP TOMAN:

SEN.

My žijem dvakráte: i spánek svůj
má svět … **Byron.**

Zdálo se mi, že jsem byl pozván do zámožné rodiny na letní sídlo její. Letohrádek, mistrovský výtvor moderní architektury, stál o samotě v lesnaté pošumavské krajině v nádherném parku, poblíže malého jezírka, kde denně projížděli se na loďkách mladí obyvatelé patricijského toho domu. Více však nežli přírodní a stavitelské krásy tohoto místa poutala mne sem sympatie k modrým očím, jež měl jsem tak rád …

Bylo na počátku krásného září z rána. Na bledě azurovém nebi ani mráčku. Slunce počínalo hřáti svým podzimním příjemným teplem. V parku bylo ještě plno oranžových růží, purpurové nedávno již odkvetly. Tu a tam skvěla se ještě na keři rosa thea, za to na nízkých záhoncích bylo plno aster všech barev. Občas přiletl sem opozděný pestrobarvý motýl a třepetal po křích svými duhovými křídly. Na bílých sloupcích, sahajících až k prvnímu patru villy, vinuly se révy s muškátovými hrozny již bezmála zralými.

V tom parku, kolem vodotrysků, vrhajících své démantové proudy elipsovitě do výše, procházel jsem se s roztomilým tím dítětem — Camilla se jmenovala; ji zbožňovati bylo sladkým mým údělem. Šli jsme tiše, téměř beze slova, březovou úzkou alleji. Odkláněl jsem občas nahnuté větve, by ranní rosou skropené listy nedotkly se bílých jejích šatů. Šli jsme podle sebe tiše, beze slova, s jedinou myšlenkou v hlavě i srdcích, jen ne na ústech.

Vy, kteří prožili jste ten sladký sen mladé lásky, víte, co procítil jsem také já v oněch okamžicích! Vy, kterým přáno jest procházeti se s duší milovanou zelení parků, tichem lesů, srázem hor, kolem šumících řek, vy víte, kam láska a příroda v obapolné harmonii unáší srdce vaše, znáte neznámé světy, kam darmo cílí mozek a rozum, a kde dominuje pouze srdce.

A chvíli po té pozměnil se mého snění zjev.

Samoten ocitl jsem se na schodišti téhož nádherného domu. Za nedlouho mělo se zvoniti k obědu, a já jsa již přioděn ke stolu použil jsem zbývajícího času k prohlídce domu. Po mramorovém schodišti, pestrými koberci krytém, kráčel jsem zvolna vzhůru do prvního patra. Za okamžik stál jsem v nádherném, mosaikami zdobeném vestibulu. Drahnou chvíli poutaly mosaikové ornamenty moji pozornost.

Vkročil jsem na levo do bibliotéky, kde mne vítala se všech stran řada knih vybraných autorů všech věků a národů v delikátních vazbách. Chvíli jsem přelétal zrakem jména autorů a počítal, kolik z těch vybraných knížat poesie i prosy tu přeloženo rouchem českým, kolik jich tu v originálech. Těch prvních zdálo se mi málo . . . Zrak můj padl na ebenovou skřínku, nad níž zlatými písmenami zářilo jméno autora, v ní opodál všech stály spisy mystika Leconta de Lisla. Na pravo vešel jsem v síň — udiven jsem se sama sebe tázal, smím-li věřiti svým očím — to je selská jizba, jakoby přenesená sem z našich nezapomenutelných výstav. Jak útulno zdálo se mi v té jizbě . . tak byl jsem nějak doma, ne cizí, jak býváme v rytířských sálech našich zámků . . Obrátil jsem kroky své do prostředního sálu a ve dveřích jsem s úžasem stanul. Vnitřek měl podobu starořímského atria. Širokým otvorem ve stropě, křišťálem krytým, vnikalo sem světlo, jedině dvěma okny vedeno bylo více světla na obrazy starovlaské, jež milují záři sluneční. Naproti nim v mystickém pološeru umístěny byly staré obrazy nizozemských mistrů. Po stranách poznal jsem moderní obrazy francouzské, anglické i české. Ukázky téměř všech škol starších i moderních, tu v originálech, tu v nádherných heliogravurách i barevných reprodukcích, provedly mne letem celým staletým vývojem výtvarných umění. Jak teplý dech zavanul na mne z poslední skupiny Čechů Manesa, Alše, Knüpfra, Jenneweina! Byl jsem unesen tolikerou nádherou a bohatstvím. Z dolejšího některého pokoje vnikaly až sem ke mně tóny sladké melodie; kdosi, tušil jsem kdo, hrál na klavír. Jedna z těch melancholických Griegových písní uváděla duši moji v poetické roztoužení. Jak vznešené jsou to dojmy hudby! Jako rusalka v legendách noří nás do hlubokého moře něžných vzpomínek, pluje s námi v modravých vlnách nesměrného oceánu — snění. Umění! Poesie, malířství, hudba! Ze všech těch ušlechtilých zdrojů okusil jsem tu čarovného nápoje . . .

Vyhlédl jsem z okna; dole v sadě zřel jsem ještě elegantní profil Camillin kmitnouti se mezi stromy . . . Schvátila mne touha, rychle, rychle sejíti dolů, ale pojednou zamračil se obzor; hustá mlha přivalila se s blízkých hor . . . Pod nohama bortila se mi půda, vše mizelo mi s očí. . . .

Procitl jsem. Neslyšel jsem již žádné melodie; jen vichr skučel nad krajinou. Ranní přísvit dral se do prosté mojí jizby. Zmizel blahý sen o lásce a čirá beznaděj ovládla moji duši.

Tak vracel jsem se ze svého aristokratického snu opět v naše střízlivé poměry české.

V Podhoří, 24. září 1896.

FERDINAND TOMEK:

VZPOMÍNKA.

Nevím, co do mne vjelo, ale stalo se: pohrdnuv pohodlnými, vyšlapanými cestkami, pustil jsem se přímo, nejkratší, ale sráznou cestou k milým troskám potštýnského hradu. Jako vždy, také tato „přímost" nepěkně se mi vyplatila; brzy lezl jsem už jen po čtyřech, co chvíli sklouzla noha a srážela kameny do hloubi. Cíl můj vysoko nade mnou — na východiště své neodvážil jsem se ohlédnouti. Turistské mé košili nadešla trpká zkouška, nestačilať nijak vpíti pot, v němž jsem téměř ploval. Konečně po krušné práci, s rukama i rukávy rozedřenými, s trhlinou zcela slušnou na levé nohavici, ale za to bez klobouku, jenž cestou zrádně mou hlavu byl opustil, stanul jsem u cíle, jako když se rozstřílená, provrtaná loď dovleče do přístavu. —

Jaký pohled! Rázem zapomněl jsem na všecky trampoty, zrak můj hltavě vpíjel všecky ty krásy, které před ním vyrůstaly. Zlato polí, zeleň luk, modř vrchů — jaká harmonie barev! Pokochav se vábným tím obrazem pokročil jsem do hradu a navštíviv po sté všecka známá místa, usedl jsem na omšený kámen. Duch můj přenesl se letem do minulosti ... Zřím slavná sedání, k uchu mně doráží ržání koní a štěkot ohařů, nemohoucích se dočkati divoké štvanice, teď zachvívám se strachem o kupce, kteří pod hradem vezou své zboží, v zápětí toho obrazu jeví se mi děsné sklepení v hradní věži, teď ohlušuje mne třeskot zbraní, oslepuje požár, jenž vysoko šlehá k temnému nebi — — —

„Jach verd' inen vas zágn!" ozval se náhle za mnou protivný žargon. „Vi hajst starožitnost? Nese tho něco? Het ich das material, tho by khoukali, jakou bych postavil brenneraj!"

Pavučinu mých snův odnesl vítr — — —

V Jičíně, 25. března 1897.

VRATISLAV TŮMA:

NOC NA HRADĚ.

SKORO HUMORESKA.

Zašlápnuv poslední jiskru s pochodně v mech utrousenou a obrátiv se kráčel jsem zpět do hradu. Bylo po nočním výletu. Zvuky hudby třásly se ještě lesem a vrčely na omítce starých, sáhových zdí podivnou, vřeštivou ozvěnou. Ještě chvílí bylo viděti barevné lampiony houpající se nad hadovitě sestupujícím průvodem, pak i tyto zmizely v zahýbajícím úvozu. Zaměřil jsem na prostranství za kaplí, kdež bylo mi konati hlídku bohatého a přepestrého výlet-

ního inventáře. Bůh ví, po kolikaleté pause zastával jsem tu zas úřad hradního ponocného!? Roh, halapartna i lucerna mi ovšem scházely, za to však povznášelo mne vědomí: že před třemi sty lety ani jediný zdejší ponocný nekouřil si takhle krásně viržínku! Pro zahnání dlouhé chvíle, na niž jsem si dnes skvostné vyhlídky činiti mohl, jal jsem počítati a prohlížeti všechno to harampátí, jež v nemalebném pořádku v tak malebné partii hradu bylo se utábořilo. Prosím: Několik soudků, sklenic, skleniček a džbánků, dva stoly, dobrá forka nehoblovaných prken a koziček, tvořících dohromady ohromnou otevřenou ellipsu lavic, jaké vídáme výhradně na komediích, dva plaidy, prostorný deštník barvy tuze neurčité, zuvák, dvě fajfky, několik rozšlapaných lampionů, nedopečených brambor atd.

V mých očích byly ovšem nejcennějšími předměty ony dýmky a zbytek nitra jedné půlky, v níž podařilo se mi nadlidským úsilím zachrániti něco pravého potštýnského.

Zjistiv bližším odhadem vzácný ten obsah asi na deset půllitrů francouzské míry a natočiv sklenici, uvedl jsem si na paměť výrok starého jakéhos veršovce, jenž radí: „Nepij nikdy míň piv než je Grácií — a ne víc, než je Mús!“ — a uzavřel pevně v mysli své: nepřekročiti toto počestné maximum. V bohatýrském tom předsevzetí byl jsem vyrušen blížícími se kroky. Vystrčím hlavu z cimbuří svého ven do deště a zahouknu portýrským hlasem do tmy: „Kdo je?“

Byl to Emánek, v Potštýně jinak všeobecně známý pod jménem „Begônie“.

„Naši šli ještě „Suzmo“, pravil podávaje mi ruku, „mně se dnes nechce nějak spat, tak se jdu podívat sem k tobě; bude nám tu přes noc veseleji!“

Měl jsem tedy společníka. Musil jsem se s ním ovšem rozděliti o čest, zásluhy a požitky úřadu ponocenského, počítaje v tyto nejen lahodu a krásu letní noci, ale i výše dotčený omok v soudku, že však mám srdce měkké, učinil jsem tak bez dlouhých okolků. Rozsvítili jsme v habitaci svíčku, vylovenou z kteréhos propáleného lampionu a usednuvše na soudky tak, abychom bez námahy dosáhli pípy v půlce, dali se do rozhovoru. Rozumí se, mluvilo se o výletu. Venku pršelo slabě a my vzpomínali parného odpoledne, kdy lopotili jsme se dopravou lavic a stolů na hrad, sháněli bengál, fakule, zvali, lepili lampiony a vyjednávali s muzikanty. Pravda, byl to hezký kousek práce. Pomýšleno sice na pořádání výletu dávno, ale co nám byl blížící se úplněk platen, když každodenně pršelo. Konečně jsme to přece šťastně vyčíhali, ačkoli se to bez pršky neskončilo.

„Má ten svatý Petr pořád nějaké vodnaté nápady!“ zahučel bezbožník Emánek.

„E, mlč,“ dím, „ten deštíček nám přišel jako na zavolanou; toho nebýt, nezbyl by nám tu z toho ani náprstek!“

Ještě chvíli jsme hovořili, pak ale stávaly se otázky i odpovědi kratšími, úsečnějšími, a habitací rozhosťovalo se ticho. Účinky „dobrých piv“, celodenní námahy a zažitých dojmů počaly se dostavovati. Emánek usínal, a proto zanechav všech pokusů dostat z něho nějakou odpověď, oddal jsem se svým myšlenkám. Nelitoval jsem. Fantasie vykreslila mi obraz utěšený — zalétl jsem myslí o dvě tři hodiny nazpět a viděl se na nádvoří ne sám, ale v kruhu těch, již snad teď dole dřímali spánek posilující. Viděl jsem čilé pořadatele výletu, jak po celodenních starostech obratně plní, roznášejí i sami plné džbánky prázdní. V levo pod baštou zřím kol stolu chvalně známé a vždy žíznivé potštýnské pány muzikanty v plné parádě, jak nehrají, spíše pausám a mázům holdujíce, kolem nich pak v prostranství promenuje mladý, tanecchtivý svět potštýnský a já jako umazaný břichatý (respektive polštářem vycpaný) šenkýř s purpurovým nosem, zástěrou a čapkou hledím na to vše ze své residence oknem ven. Tamto hrabal milý slon, nohou vypočítávaje uzardělým děvčátkům — „kolik jich již která měla . . .“, tuto zas drnkali jsme na deštník, zuvák a smeták zbědované dostaveníčko hradní fraucimoře, a tam, tam tančil jsem a šlapal dámám po nožkách . . . Jak bylo tu před chvílí živo, veselo! A teď nic, nic, jen vítr smutně potřásá perutěmi stromů! —

Ale mimo šumění jehličí i jiný zvuk dotekl se mého sluchu. Něco dále ode mne zazvučelo zřetelně slabé, pravidelné oddychování. Jelikož svíčka již před chvílí dohořela, rozžehl jsem sirku a osvítil takto své okolí, pátraje, odkud onen záhadný ševel vychází. Za mých výletních vzpomínek Emánek totiž usnul. Ležel tu v bratrském náručí slona svinut jako ouhoř. Kochaje se pohledem na šťastného spáče, ucítím v prstech palčivou bolest . . . sirka dohořela až k ruce a tma zase milosrdně obestřela svou oběť v šero. Přikryv a obloživ otcovsky Emánka pláštěm, že mu jen nos z toho zakuklení vyhlížel, vyšel jsem ven na nádvoří. Déšť sice již ustal, ale měsíc jakoby s oblohy někam zabloudil. Tma, jak se říká, že by moh' babu hubičkovat!

„Až se prospí, vzbudím ho a schrupnu si zase sám!“ dím uspokojen, „beztoho bude to rozednívání nejfádnější!“ — A že venku bylo ještě mokro, dal jsem se na obchůzku „placem“. Měsíc vysvitl, a já, kráčeje kol průlomu v hradbách, pohlédnu mimoděk po svahu dolů. Zaražen jsem se zastavil Dole v mezivalí, nehluboko pod hradem spatřím ve stínu stromů dvě lidské postavy. Ustoupím stranou, aby mne v měsíčném svitu nezahlédly. Záhadné postavy kráčely zvolna po úpatí, chvílemi stanuly, ukazovaly rukama tu v pravo, tu v levo a zas ubíraly se dále. Kdo tu co hledá v tak pozdní chvíli? Co je to zač? Snad nedostal některý potštýnský zalesák zálusk na ta prkna zde? Nu, to se mýlí, tentokráte nepůjde to tak hladce jako loňské zimy rozebrání panského plotu u vody — máť dnes hrad hlídače, a jaké dva hlídače — cerberus v podsvětí beránek proti nim! Přeběhl jsem k druhému průlomu, posílaje skoupý měsíc i s tmavou nocí někam do „uzavřeného“. Zaklení musilo blahodárně působiti, měsíc aspoň vyskočil na chvíli a osvítil noční chodce, v nichž poznal jsem teď zřetelně ony dva pačesaté cizince, jižto se také dnešního výletu súčastnili. Oddychl jsem, zbaviv se všech dalších domněnek a nejistot. Těch, kteříž chodí vzdychat v lesní tišiny ódy na měsíc a koketovat s hvězdami, těch netřeba se ani trochu báti. Jdětež s pokojem, zneuznaní poetové!

Došeď ke kapličce a usadiv se na cihlové dlaždice ve výklenku, složil jsem hlavu v dlaně a zahleděl se vzhůru ve hradní rozvaliny, trčící smutně v temnou, violovou oblohu, posetou drobnými, rozptýlenými hvězdičkami, prosvitajícími nakupenými mračny, jichž okraje jako postříbřeny vlekly se přes měsíc Větřík mírně houpal korunami stromů a zdola zněl tichý šepot orlického splavu.

Údolím rozlehlo se táhlé písknutí vzdáleného vlaku a obrážejíc se o protější porostlé strže a stráně několikanásobnou ozvěnou vyvolalo ve mně pocit sladké jakési bolesti. Hrudí mou zavanula léta mládí! Jakou poesií býval opředen v dětské mysli mé — vlak! Tehdy myslíval jsem, že jezdí jen proto, aby vozil nás děti na prázdniny a pak sloužil nám tam za podívanou. Zvětšená dětská hračka, nic jiného to nebylo v mých očích: a zatím: kolik neštěstí, slz a loučení trpkých způsobí tato hračka? Kolik jen mně samému chvil těžkých nasila v život po odchodu z domova. Jak smutno bylo mi v poslední den prázdnin, kdy seděl jsem nad Jineckým údolím a hleděl dolů na potok, vinoucí se řadou vyhnilých, paličatých vrb, skrčeným žencům podobných, na starý mlýn Klepáčov, kde pod hruškou na hrázi sedával pan otec Pechoušek se svým věrným psem Chytajem. Vše to jevilo se s výše stráně tak malinkým a drobounkým, ty snopkové popelavé stříšky chlévů a kurníku, i bělavý krov mlýna a lednice vypadaly jako ony domečky z jesliček, a lidé pobíhající, zastavující se a mluvící spolu bez hluku, připadali mi vždy jako ti, o nichž jsem v pohádkách a knihách čítal. V dáli nad černými lesy, protkanými jasnou zelení rozsochatých břízek, plovou ve vzduchu vrány a kruhem usedají na větve stromů, jež pod nimi se prohýbají. Podál mne sedí stará Lidka z mlýna a vijíc věnec ze slziček zpívá jakousi národní balladu o utonulé husopasce. Cítím, že zase jsem tím malým, všemu se divícím a věřícím dítětem, jehož mysl jímá každý osamělý strom v poli, obrázek na rudokoré borovici, jenž lituje každého skáceného stromu, hledá v každém pahrbku starou pohanskou mohylu a jásaje nad zdařilými výkony Kašpárka v loutkové komedii, umiňuje si nestáti se v životě nikdy ničím jiným než takovýmto Kašpárkem nebo loupežníkem . . .

V tom rozlehl se nočním tichem výkřik! Ztajil jsem dech a naslouchal. Nic než ticho, nesmírné ticho. Mýlil jsem se? — byl to klam fantasie — či volal tu opravdu někdo o pomoc?! Zima proběhla mým tělem, předtucha něčeho hrozného sevřela mi hrdlo. Pomyšlení, že někde opodál zápasí snad silný se slabým, že na blízku páše se zločin a já tu nečinně stojím, naplnilo mne hroznou odvahou. Vběhnuv do habitace zatřásl jsem spícím soudruhem a sděliv mu několika slovy, co se venku děje, pátrám po něčem, co by hodilo se za zbraň. Konečně nahmátnu kladivo a těžký kohout k naražení piva, a takto ozbrojeni vyrazíme oba ven. „Dej se v pravo, já se pustím tudy," pravím Emánkovi, „kdo první něco zpozoruje, pískne. U brány se sejdem!" a neohlížeje se již, spustím se spěšným, opatrným krokem v levo do úvozu, odkudž zdál se hlas vycházeti. Měsíc posud tvrdošijně halil se v řásně mračen, i těžce rozeznával jsem vzdálenější předměty. Již ocitl jsem se pod branou, a posud nikde nic podezřelého. Na výšině v pravo objevil se Emánek. Kývnul jsem naň, aby pospíšil, a pak oba společně prošli jsme branou krokem co možná tichým obezřetně se na obě strany rozhlížejíce. Nic, nikde nic. Již dospěli jsme druhé brány a mrzuti chtěli se vrátit. „Podívej se k studni!" zašeptal jakýsi hlas ve mně. Zdálo se mi, jakoby slova ta někdo za mnou pronesl. Rozhrnu křoví u cesty a váhavým krokem plazím se v ta místa. Emánek za mnou. Náhle zůstali jsme oba jako přimrazeni. Něco bílého leželo tu na pokraji studně. Rozhlédnuv se kolem přistoupím blíže. Byl to měkký, bílý klobouk s šedou stuhou, smačknutý a ležící na zemi tak podivně, jakoby jej čísi neviditelná ruka s jedné strany podpírala . . .

Oba jako na povel přikročili jsme k studni a zachytivše se stromu na pokraji snažili se proniknouti temnem do hloubky. Jedna a táž nevyslovená myšlenka zatala se v naše hlavy. — „Je tam někdo dole?" — zvolal jsem mdlým, bezzvučným hlasem. Slabé zadunění bylo mi odpovědí. Ohlédl jsem se zoufale po Emánkovi, z jehož zsinalé tváře svítilo na mne dvé uděšených zraků . . . V tom okamžiku pojala mne závrať, děsný přízrak obestřel mé oči: na pokraji studně zřel jsem státi jednoho z oněch cizinců, již před chvílí v tuto stranu kráčeli . . . Hleděl na mne smutným, zamženým okem — jako večer tam na hradě — kdy plachými svými pohledy a roztržitými pohyby mou pozornost na se upoutal. Projelo mi hlavou: on je tam dole . . . Stala se tu sebevražda — nebo vražda? — —

Sdělil jsem tuto domněnku s Emánkem. Pamatoval se též na oba cizince, nesl jim pivo — ale jaké klobouky měli, toho jsme si žádný nepovšiml. Mně zdálo se však, jakobych tento klobouk na hlavě některého byl viděl.

Měsíc trochu vysvitl, opět přiklekli jsme k studni a nachýlili se nad ni, než dna jsme nedohlédli. V tom Emánek vstávaje šlápl na jakýs papír. Byla to čistá, nezalepená obálka. Dychtivě sáhli jsme po ní a vyňavše z ní tužkou psaný list slabikovali obtížně:

„. . . Čin můj je zrale uvážen. Smrt utopením neb udušením zdála se mi vždy nejpříjemnější. Nechť jsem pochován v prosté, nenatřené rakvi kdekoliv. Nepřeji si, aby někdo nade mnou plakal, taktéž vyprošuji si všechny úsudky a rozumy nad tímto mým krokem. Jelikož nemám nikoho a společností lidskou pohrdám, nemám tedy s kým se loučiti, aniž komu pozdravení vzkazovati. Jak jsem se jmenoval a co jsem byl, na tom nemusí, tuším, záležeti těm, kdo dříve mne neznali a znáti nechtěli!" —

Tu divné písmo končilo.

Někde na blízku zasykotal cvrček. Hlavou zavířilo mi na sta zmatených myšlenek, a oči mé jakoby oslněny jakousi pronikavou září — staly se nevidoucími. Zdálo se mi v tom mámení okamžitém, že stojím v nějaké ohromné vyprahlé poušti bělající a rozbíhající se do nedohledna. Nikde stínu, nikde útulku — vlídného místečka k odpočinutí! A ta poušť byla tím naším životem. Slunce visící vysoko tam nahoře pálí žhavými, bílými paprsky na bludné poutníky, tu klesající k zemi, tu zase se zdvihající a klopýtající dále . . . kam, kam? Nevědí. Oni chtějí jen žít, žít jakkoli, jen žít! A proto klopýtají, šlapou přes sebe, derou se ku předu . . . na konec té poušti, kde čeká milosrdná — Smrt! —

Procitl jsem z vidění s pocitem zmalátnělosti. Náhle vidělo se mi to vše tak prosté, čin onoho zoufalce tak jasným, rozumným! . . . Nač se klopotit tím světem dále ještě, když pozlátko jeho ztratí pro nás půvabu? — nač honit se tu za štěstím, chlebem a chvilkou spokojenosti, když jediný krok přes práh života podá nám sladké zapomnění, věčný klid a spánek?!

„To je podivné,“ vyrušil mne Emánek ze záhrobných úvah, „nechápu pořád, jak se to vlastně stalo? Myslím, že je tu mýlka v osobě. Byl-li tu jeden z oněch výletníků — kam poděl se onen druhý? Sebevrazi nemilují svědků! kdybych nedržel toto psaní v ruce, řek' bych, že tam skočili oba!“

„Nežertuj, Emane! kdož ví — nestal-li se tu zločin?“

Instinktivně sehnuli jsme se zas nad propastí a hleděli dolů. Měsíc nesvítil, a husté koruny stromů zvyšovaly temno lesa ještě více. Marně boulili jsme oči, dna jsme nedohlédli. Již několik loket níže ztrácela se ovětralá zeď v temnu a nad ní pod vybořeným oknem zdálo se mi, že leskne se mokvající jakás skvrna. Upozornil jsem na to Emánka.

„Skutečně!“ zajektal on nahýbaje se více, „zdá se mi dokonce, jakobych cítil ze studně vystupovati teplý, syrový zápach krve!“

Necítil jsem nic podobného, za to viděl jsem v duchu zkrvavený, chladnoucí trup nešťastníkův na dně studně schoulený.

Ustoupili jsme zas od kraje a usedli pod stromy.

„Přec jen musí být člověk v podobných okamžicích aspoň do jisté míry nepříčetným,“ zafilosofoval jsem si, „hle, tu z druhé věty čiší již jakási zmatenost; — píše tu o utonutí — udušení — co si o tom myslit? Konečně, udušením — ještě bych připustil — v letu s takové výše prý se člověk napolo zalkne, omámí . . ., ale —“

„Mám myšlenku,“ vytrhl mne Emánek, „svážem otýpku suchého chrastí, zapálíme ji a hodíme do studně.“

„Ale stromy jsou ještě mokré,“ namítám, „a pak, což se nemůžeš dočkat toho pohledu?“

„To ne; ale v případě, že by to byl jeden z nich, myslím, aby se hned po druhém pátralo. Kdož ví, co v tom vězí?“

„Ah, tys přec jen vtipná hlava!“ pravím, ochoten věc provésti, i přejíždím hned kapsy pátraje po sirkách; leč neměl jsem jich. Bylo zas po plánu. Okolí studně zvroubili jsme, hledajíce je sehnuti, marně však. Nejspíš jsem je někde vytrousil nahoře.

Bylo nutno vyčkat. Hodiny ukazovaly třetí. Za nedlouho musilo být světlo. Mohli jsme odejíti na hrad, vyčkati tam rozednění neb hledati zápalky, leč divná jakás moc, nějaký druh zvědavosti či vytrvalosti velel nám, nevzdalovati se odtud a soužiti uštvaný mozek tisícerými domněnkami a pocity. Co chvíli skláněli jsme se některý nad studní, snažíce se rozeznati předměty na dně. Marně. Dlouhá půlhodina proběhla, co zkřehlí, znaveni a nevyspalí třásli jsme se na vlhké zemi. Emánek seděl nohy maje rukama objaty a bradu na kolenou, jak malá opička. Musil jsem se tomu obrázku usmáti.

Konečně prorazila rudá záplava na východě, zaplať Bůh, strašná noc končila.

Jak dlouhé, smutné vstávalo tu jitro budíc nad hrobem jednotlivce vše ostatní živé! Konečně vznesla se zářivá koule nad obzorem, nebe se zalesklo, skulinami lesa pronikly slabounké paprsky plašíce mlhy a temno kamsi v neznámo. Nešli jsme přece ke studni, vyčkávajíce a odkládajíce.

Konečně pronesl Emánek: „Pojďme!“

Zvolna se zdvihajíce přikročíme k okraji. Vrhnul jsem dychtivý hled dolů, ustrnut přimhouřím oči, abych silněji zas je rozevřel — avšak . . . studeň byla prázdna!!

Pitomě pohlédli jsme na sebe. — „Někdo si z nás vystřelil!“ zasyčel Emánek zlostně.

„Anebo,“ vzkřiknu jat náhlou předtuchou, „vylákal nás sem a nahoře vše vykrad'!“

V ZÁTIŠÍ POTŠTÝNSKÉM.
DLE MALBY ADOLFA LIEBSCHERA.

Tryskem letěli jsme do hradu. Než tam bylo vše netknuto. — — —

Rozzuřeni trivialním tímto žertem, pobíhali jsme vztekle nádvořím jako dvě šelmy. Přijíti nám ten mizera do rukou, byli bychom z něho nadělali párků.

„Největší mám vztek!“ řádil Emánek, „pomyslim-li si, že snad oba ti lotrové dívali se na nás z některého houští u studně a smáli se našemu rozčilení! Sprosťáci nesvědomití! Že to bylo jen na nás nalíčeno, dosvědčuje ten výkřik a to, že počítáno na dnešní tmu! My hlupci, že jsme to již z toho dopisu neprohlédli!“

„Ale povedlo se jim to!“ přiložil jsem polínko na hranici spravedlivého hněvu Emánkova, „to se musí nechat!“

Když nás zlost přešla, rozhodnuto psaní i klobouk nechat u studně, jako bychom ani o ně nezavadili. To vzal na se Emánek, já nabídl se skočit dolů do Potštýna pro něco na zub. Žaludky nám po přestálých hrůzách a zděšení hrály bouřlivé preludie. Odcházeje z hradu připomněl jsem Emánkovi, aby i kolem studně pošlapanou půdu uvedl do pořádku.

Pohledem na osudný klobouk vzpěnila se nějak v dobromyslném kolegovi česká krev, tak že uchopiv ho, zuřivě jím práskl o strom, až dno klobouku se o suk krásně odlouplo.

„Tys to vypral!“ vypukl jsem v smích, a nestaraje se dále o nic, pádím z hradu. Za chvíli stanul jsem před hôtelem „Rubeš“. Podsíň byla otevřena, v kuchyni již cosi kutili, má důvěra v agilnost potštýnských hostinských byla zase na čas utvrzena.

Objevil se hostinský. „Dobrýtro!“ pravil a udiveně na mne pohlédl nevyspalýma, jako zazděnýma očima, „tak jak vytrávilo na čerstvém povětří?“

„Dobře!“ dím mrzutě, „račte přijmouti můj výraz obdivu nad ranným vaším vstáváním a sdělit laskavě, co tak dobrého pro zahřátí tají váš regál?“

„Ale, počkejte si na kávu,“ andělským hlasem on, „tamhle ti dva páni se chystají na Litice, musíme ji k vůli nim vařit.“

„Jací páni?“ dodám ohlížeje se.

„I sedí v zadním lokálu; člověk nemá jednu pokojnou noc. Večer se tu „dotahovalo“ do půlnoci, pak jsem musel těm pánům v jednu hodinu otvírat, a teď už hartusí o kávu! Je to kříž!“

„Co je to zač?“ vyzvídám, slyše o jich pozdním příchodu.

„I z Prahy. Byli také s výletem na hradě, chtějí ještě dnes vzít Litice a poledním vlakem zas do Prahy. Ti mají ňák na spěch!“

Vešed tiše do přední místnosti usedl jsem k stolu do kouta. V druhém pokojíku někdo zívl. Pak tam škrtla sirka a kdosi hodil noviny na stůl.

„To byl skvostný nápad, Fricku,“ pravil polohlasně vedle někdo, „tak geniálně se zbavit té hučky! Škoda jen, že se tu nemůžem' zdržet na tu legraci. To bude potštýnské hnízdo vzhůru nohama; to bude luffákům špatně chutnat gábl! V noci to se mnou na posteli třáslo, když jsem si v duchu představil, jak se tam dřou nahoru s provazy, bidly a háky, jak tam navazují žebříky a loví . . .“

„Nemluv tak hlasitě, Hondo!“ okřik' ho druhý.

Udiven naslouchal jsem každému slovu.

„. . . to bude řečí, hmoždění, rozumů! Ha, ha, ha! A vědeckých kapitol o bezednosti, spojení s Orlicí a bůhví co ještě! Jak že je doslova hluboká ta cisterna?“

„. . . Dle Sedláčka letí kámen sedm vteřin, než dopadne na hladinu . . .“ zabručel druhý.

Svitlo mi hlavou! Ti dva se domnívají, že je ve studni posud voda!? Oni ji vůbec ve dne ani neviděli! Tak tedy ne jen na nás to bylo navlečeno . . .

Násilně zaťal jsem zuby, abych nevybuchl v smích. — „Počkejte, chlapíci, ještě nejste na Liticích, ani v Praze, a také tam dnes anin ebudete! Za to potštýnští luffáci zagáblujou si docela nevyrušeně!“

Věděl jsem dosti i vyšel tiše z lokálu a zaklepal na dvéře kuchyně. Právě vyrazil proti mně hotelier s kávou na podnosu. „Na slovíčko!“ pravím tajemně a šeptám mu něco do ucha. Ospalé oči mu ožily, a mrknutím přisvědčil

Vyjdu ven, abych připravil se k vlastnímu činu. — Cicero, stůj při mně! — Mošno, neopouštěj mne! Přešed několikráte spěšně zahrádku a udýchav se trochu, rozběhnu se zpět do hostince.

„Pane hostinský! pane Suzo!“ křičím, volám vcházeje, „neštěstí — považte: někdo na hradě skočil do studně — klobouk, psaní tam nechal — to je hrozné — jděte to udat starostovi, já zatím...“

„... A Ježíš Marjá!“ křižuje se hostinský, nabíraje tak sedmibolestný obličej, div nestrhl mne k smíchu. Ve dveřích objevili se oni cizinci. Jeden s namočeným rohlíkem, druhý se lžičkou v ruce.

„Co se děje?“ zvolal starší.

„Pánové!“ přikročil jsem k nim, „pojďte, pojďte se mnou nahoru, celý se třesu — ubohý člověk — někdo se vrh' do hradní studně — nedivil bych se, kdyby tam spad' — zábradlí tam žádné není — tohle je však úmyslně —“ hlas mi selhal, pohnutím jsem se zajikl.

„To se jdem' podívat, co?“ rozhodl se starší významně na druhého pohlédnuv.

„To zní jako román!“ pravil druhý. Byl bych mu s chutí — — — ale přemohl jsem se a hlasem docela k nerozeznání zoufalým škytnu: „Pojďme, pánové!“

„Pane hostinský, schovejte nám tu kávu,“ otočil se ještě starší, „a pošlete ňáké lidi nahoru s provazy a žebříky.“

„Nezapomeňte dojít k starostovi!“ připomínám zas já ještě jednou.

Spěchali jsme na hrad. Cestou vysvětloval jsem jim podrobnosti, odrážeje opatrně otázky, jimiž mne takořka bombardovali. Šlo mi jen ještě o to, který z obou je Fricek — strůjce našich nočních útrap. I to jsem nepozorovaně v hovoru vyzvěděl.

Několik kroků od studně jsme zastavili. Od hradní brány šel nám naproti Emánek. Spatřiv mne ve středu podivné společnosti zatvářil se nejvýš duchaplně!

„Pospěš, Emánku,“ volám, „stalo se tu neštěstí!“ a mrkám naň, aby se neprozradil. Bylo to zcela zbytečno, údivem pozbyl na chvíli řeči.

„Zde, pánové,“ pravím, když jsme došli místa, „klobouk nešťastníkův — a tamto poslední jeho vůle.“ Všichni přistoupli jsme k propasti a nachýlili se dolů... V tom okamžení nevím, co mou ruku vedlo, jako náhodou zavadím o jeho klobouk, jenž spirálovitými oblouky snáší se na dno — prázdné kamenité studně!

„Odpusťte, pane, mé neohrabanosti!“ pravím skroušeně.

Zůstali oba jak opařeni.

Když vynadívali jsme se po chuti na vyděšené jich tváře, dím tonem opravdu přátelským: „Žebříky a háky jsou již, tuším, docela zbytečné, dvé udic svázaných k sobě poslouží vám při lovení výtečně, pánové!“ a smeknuv poroučím se s udiveným Emánkem intrikánům. Učinili asi dle mé rady, viděli jsme aspoň jednoho vybírat u Kopsů dvojhroté udice a dlouhý motouz. Myslím, že potštýnští luftáci a s nimi i my gáblovali jsme tenkráte daleko lépe, než naši kloboukolovci toho dne snídali. — Litice také asi už neshlédli! — Obdivovali se za to důkladné stavbě potštýnské studny.

Sdílím tuto pravdivou událost s ostatními milými potštýnskými pány „luftáky“ a výletníky a dovoluji si ji připsati v očekávání laskavého přijetí oné korporaci, pod jejíž správou stará potštýnská studně jest, a která má tolik smyslu pro staré památky a krásy přírodní, že nezabednila ji posud vysokým plotem, jako její kunětické družce již dávno se stalo.

Nebýti toho, žádný by této sebevražedné historii nevěřil.

V Praze, 2. června 1897.

POHLED NA POTŠTÝN OD DRÁHY.

DR. VILÉM KURZ:

ROZKOŠNÝ POTŠTÝNE!

S radostí vyhovuji Tvému přání, — ale nevím, zdali se Ti zavděčím. Cestuji sedmnáctý rok se svými syny; oba starší provedl jsem značnou částí střední Evropy, seznámil jsem je s naší vlastí a provedl jsem je pak trojúhelníkem mezi Berlínem, Vídní a Chamonixem pod Mont Blankem, — nyní pak učím cestovati mladší své syny, s nimiž jsem přede dvěma roky strávil také několik rozmilých hodin u Tebe nad Orlicí.

Avšak naše cestování má za účel nejenom zábavu a rozkoš, vznikající pobytem v krásných krajinách a obcováním s milými lidmi, nýbrž vedle této stránky, která nám ovšem všechny cesty podstatně oslazuje, hledím hlavně k vychovatelským účinkům, jichž právě cestováním snažím se u svých synů dosáhnouti a tím doplniti školní vyučování, které se přece vždy jenom nese směrem theoretickým, abstraktním. Po této stránce jest cestování názorným a praktickým doplňkem každého školského studia. Neboť kdežto škola může svým odchovancům podati jenom vědomosti, nabýváme cestováním praktických a životních zkušeností; školním učením bystří se paměť a představivost, cestováním však pozorovavost a duchapřítomnost; škola seznamuje žáky se životem, jaký někdy byl, cestování zavádí je však přímo do života, jaký nyní jest; škola přispívá k vytvoření povahy jedině předváděním vzorův a příkladův, kdežto cestovatel, stýkající se bezprostředně s lidmi, brousí a ocelí svou povahu přímým stykem s okolním světem; škola působí na ducha, — cesta pak na člověka celého.

A z té příčiny věnuji o každých prázdninách několik dnů, po případě i týdnů tomuto cestování se svými syny. A mimo to objevil se mi ještě druhý, neméně důležitý účinek.

Každý otec a každý vychovatel ví, jaká to bývá nesnáz u našich synů s volbou životního povolání. Z pravidla věnují se naši nejlepší studenti kariéře úřednické a učenecké, která je vede do kancelářův a škol, do postavení sice čestného, ale závislého a velmi skrovným důchodem nadaného. Málo je těch, kteří se obracejí k samostatným podnikům průmyslovým a obchodním. Tato obě veledůležitá pole jsou v rukou cizích, nám nepřátelských; a přece vedou přímo k samostatnosti a nezávislosti, k zámožnosti a nezřídka i k značnému bohatství.

Ve školách žáci a studenti ani nepoznávají bohaté rozmanitosti lidského povolání; z pouhé neznalosti chodívají tudíž po oněch vyšlapaných cestách, po nichž otcové, starší bratří a kollegové jejich kráčejí. A z té okolnosti přirozeně vysvětlíme si onu okolnost, že se tolik mladých českých vzdělancův uchází o místa úředníků soudních a politických, učitelů na obecných, měšťanských a středních školách. A když se i některý technik odhodlá vstoupiti na dráhu průmyslovou, nezná z pravidla oboru jiného než cukrovarnictví nebo pivovarnictví; že je též obor textilní, barvířský, železářský a sterý jiný, hledíme-li jenom k lučbě, to jest naší mládeži tajemstvím, sedmerou pečetí uzavřeným.

Mladý cestovatel, jenž buď sám dobře pozorovati umí nebo zkušeným průvodcem na všechny tyto okolnosti upozorněn bývá, zajde do každé továrny a do každého závodu na své poučení a odnáší si odtud novou zkušenost, obohatí svůj světový názor zase novým směrem.

A tu v mladé mysli přirozeně vznikne touha i snaha státi se původcem podobného pracovního středu d o m a, jak to v cizině byl viděl. S širším rozhledem životním rostou též cíle, jež si mladík pro svůj život klade, se snahou roste zároveň odvaha a s tou i p o d n i k a v o s t, které se naší mládeži tak velikou měrou nedostává.

Hle, jak dalekosáhlé účinky pro celý náš národ by mohlo míti p i l n é c e s t o v á n í n a š í m l á d e ž e!

A není to jenom domněnka, kterou tuto vyslovuji, — nikoliv, mluvím ze zkušenosti. Vždyť z mých pěti synů nevolil ani jediný dráhu úřednickou nebo postavení závislé. Všichni hodlají se domoci postavení samostatného a proniknuti jsou podnikavostí až přílišnou, že ji často musím mírniti. — Nejstarší syn V i l é m jest klavírním virtuosem a učitelem hudby, druhý J a n jest barvířským chemikem, třetí Z d e n ě k dokončuje studia obchodnická, čtvrtý A r t u r připravuje se na strojnictví a pátý O t a k a r hodlá se státi stavitelem.

Tak děkuji soustavnému cestování za to, že všickni moji synové volili zlatou samostatnost a nezávislost.

V matičce Praze, v červnu 1897.

VILLA „MERAN“.

MUDR. VLADIMÍR PREININGER:

ČESKÝ MERAN.

V r. 1884 podnikli jsme — tři přátelé — cestu z Chrudimě po kraji východním a na pouti té jsme se dostali i do Potštýna, a to dne 24. srpna, kdy jsme — od Brandýsa přes Olešnou, Seč, Sudslav, Polom a Prorubu jdouce — poprvé se značné výše patřili na hrad i městečko na druhém břehu ležící. Nechci popisovati krásy přírodní, které se nám tu jevily — znáť je každý, kdo místo to navštívil, a tomu, kdo zde nebyl, žádný popis jich nenahradí. Tehdy byl jsem sice již medikem, ale teprve na samém počátku studií lékařských, jimž jsem rok teprve holdoval — proto ovšem hleděl jsem na Potštýn jen jako turista, jemuž zdejší krásy „udělaly“. A což teprve byl jsem nadšen, když jsem seznal i okolí — ke Kostelci i k Liticím a dále...

Po jedenácti letech, v srpnu 1895, navštívil jsem Potštýn opětně, a to se svou chotí. Stáli jsme před městečkem, hleděli mlčky na ně i na okolní stráně — i na homoli lesnatou, hradními troskami korunovanou. Ssáli jsme do sebe osvěžující vzduch a vpíjeli se do krás, které se tu se všech stran takořka hrnou na člověka... Ale tu nebyl jsem již pouhý turista — tu byl jsem i lékař, jenž chápal se věci

i se stránky praktické. Tu mě napadlo znova, o čem již dávno jsem přemýšlel: Nemáme v Čechách míst, kde by se nejen zdraví osvěžiti mohli, nýbrž kde by i nemocní uzdravení a polepšení choroby své nabývali, totiž oněch míst, kde léčí příroda svými krásami a svým vzduchem beze všech jiných method! Před tím se sice ozýval již název „český Meran“ — ale mně nebylo dosti jasno, proč by jím nemohl býti Potštýn, jejž jsem viděl jako jinoch nezkušený. Teprve nyní, kdy podruhé ocitl jsem se v tomto zákoutí, plně jsem pocítil oprávněnost názvu toho. Ovšem, nepřál bych si, aby Potštýn změnil se v nějaký moderní lázeňský babylon, aby ztratil půvab malého českého města — ale přál bych si vřele, aby našinci nejezdili tak často do cizích „klimatických kurortů“, nýbrž navykli si hledati nápravu porušeného zdraví v četných našich místech, kde naleznou též svěží, byť ne „alpský“, tož přece horský vzduch.

A zaslouží-li si které místo, aby bylo se stanoviska hygienicko-lékařského doporučováno, jest to jedno z prvních naše útulné poorlické hnízdo, které i svou polohou i svým okolím je jaksi předurčeno býti léčebným místem „vzduchovým“ — a to tím více, že je tak zcela naše, zcela české. Nuže: přičiňme se, ať zkvétá k prospěchu nejen zdravých, nýbrž i trpících — náš český Meran!

V Praze, 9. července 1897.

JAN URBAN JARNÍK:

ŘÍČNÍ LÁZNĚ OKRAŠLOVACÍHO SPOLKU V POTŠTÝNĚ.

Myšlenka postaviti řádné říční lázně s plovárnou povstala, jakmile počet letních hostů tak velice vzrostl, že nestačovaly již dvě kabiny u mlýna p. Václ. Šabaty ani dámám; páni chodili se tak jako tak koupat ponejvíce do mlýnského náhonu, do řeky pod splav, pod jez sopotnický, do Ostrovů a jinam. Již r. 1891 lázně měly býti postaveny na témž místě, na kterém se nyní nalézají, ovšem v rozměrech daleko menších: tak měly býti (místo šesti nynějších) jen dvě kabiny ke koupání a také bassin by býval poměrně menší. Ano i plán byl již hotov laskavostí p. Rud. Březiny, městského inženýra v Plzni, jenž rok před tím dlel návštěvou u svého příbuzného, člena výboru spolku okrašlovacího, p. Josefa Dauma. Z různých důvodů tehdáž ke stavbě nedošlo a dobře že nedošlo: byly by záhy lázně rozměrů tak malých potřebě letních hostí nestačily, a ku zvětšení jich by bylo as tak záhy nedošlo. Vážně počalo se znova o věci přemýšleti r. 1894, kdy výboru spolku okrašlovacího se vzácnou ochotou přišel vstříc majetník velkostatku p. baron Dobrženský. Jemu náleží totiž náhon, na němž lázně měly býti umístěny,

pročež bylo třeba jeho dovolení, které ochotně udělil. Zvoleno opět místo pod školou, pořízeny plány a rozpočty laskavostí stavitele p. Vincence Hlaváčka v Kostelci n. O., dříve však než došlo k úřednímu ohledání staveniště, rozhodl se výbor pro místo pod lipami, a 31. října r. 1894 konána na místě tom zeměpanská komise, která povolení ke stavbě udělila. Potřebné hloubky se tu mělo docíliti ne nadržením pomocí stavidla, nýbrž znenáhlým prohloubením řečiště.

Místo to mělo vedle předností též značné vady, tak hlavně malou rozlohu místa, jež bylo k disposici, časté větry, které zde v údolí mnohem častěji panují než kde jinde, jakož i to, že slunce mnohem dříve mizí s obzoru. Zatím zemřela majetnice č. p. 132 a náležející k tomu zahrady, sousedící přímo s místem pro lázně dříve vyhlédnutým. Když pak se ukázalo, že postavení lázní nad místem se setkává s nepřekonatelnými nesnázemi technickými, rozhodl se výbor vrátiti se k místu původně určenému a zakoupiti k tomu cíli č. p. 132 i se zahradou.

Nemaje téměř žádného vlastního jmění, odhodlal se ke koupi té teprve potom, když seznal, že zdejší Občanská záložna míní podnik ten vydatně podporovati. Přízeň svou ukázala především tím, že zapůjčila celou kupní cenu 2000 zl., kterou si na domku dala pojistiti. Poněvadž se však vědělo již předem, že zřízení lázní jak říčních na náhoně mlýnském tak i teplých v domku samém bude vyžadovati značných vydání, šel výbor záložny ještě dále, slíbiv spolku okrašlovacímu — ač schválí-li to valná hromada — z čistého výtěžku 25% na tak dlouho, dokud nebude zaplacen dluh, jenž povstal následkem koupě domku a zahrádky.

Zbaven jsa takto starostí největších, dal se výbor s chutí do práce, dal svážeti materiál a dne 24. srpna 1896 na den sv. Bartoloměje počato s odkopáváním levého břehu. Práce pokračovala za nastalého zatím příznivého počasí rychle, tak že do listopadu byly vodní práce, nejobtížnější to část podniku, úplně provedeny. Kolem vánoc se počalo pracovati o stavbě vrchní, kterou řídil mistr tesařský p. Josef Čáp z Litomyšle, rodák potštýnský. Také zima byla neobyčejně příznivá, tak že do velikonoc byla i vrchní stavba úplně hotova. Největší starostí bylo, schválí-li valná hromada sl. Občanské záložny v pondělí velikonoční t. r. usnesení výboru ze svatodušní neděle roku minulého. K radostnému překvapení předsedy spolku okrašlovacího, jenž k důležitému aktu schválně z Prahy zavítal, stalo se k přesvědčivé přímluvě předsedy záložny p. J. Macáka usnesení příznivé jednohlasně, a to za přítomnosti neméně než 60 k hlasování oprávněných členů, tak že pisatel těchto řádků mohl přestati na tom, že za ochotu tak vzácnou všem přítomným vřele poděkoval. Že se docílilo shody tak pěkné, za to děkuje spolek okrašlovací výboru záloženskému, hlavně pak předsedovi jejímu p. Josefu Macákovi a pokladníku p. Karlu Hostinskému. Oba pánové, jsouce zároveň členy výboru okrašlovacího spolku, na počátku stavby také spolu s tehdejším jednatelem p. Aloisem Müllerem, trafmistrem severozápadní dráhy, získali si za

nepřítomnosti předsedy spolku dohledem na stavbu hlavní zásluhu o mnohé vhodné zařízení. Panu Macákovi přísluší kromě toho zásluha, že jako odborník vykouzlil na zakoupené a pomocí terasy proti řece značně rozšířené zahradě vkusný lázeňský park.

Po provedení kollaudační komise dne 18. května t. r. dána okresním hejtmanstvím v Rychnově okrašlovacímu spolku v Potštýně koncese na provozování živnosti lázeňské, a lázně otevřeny. Prozatím beze vší okázalosti, pomýšlí se však na to, aby 22. srpna t. r. důležitá událost ta byla oslavena, a to tím spíše, poněvadž se právě dovršuje patnáctý rok činnosti

OBYDLÍ PANSKÉHO ZAHRADNÍKA PANA J. MACÁKA.

spolku okrašlovacího. Má s tím ovšem býti spojen též účel jiný, aby se totiž výnosem slavnosti té přispělo poněkud spolku, jenž postavením lázní uvalil na sebe břemeno značné. Stály totiž lázně samy bez domku kolem 4000 zl., a spolek mohl disponovati svým jměním a dary v obnose ne plných 800 zl., kdežto vše ostatní kolem 3400 zl. jest dlužen jednak zdejší Občanské záložně, jednak jednotlivcům, kteří laskavě větší nebo menší obnosy k účelu tomu zapůjčili na úrok 4%. Podrobný výpočet celého vydání obsahuje letošní zpráva výroční, v níž jednotlivé položky dopodrobna uvedeny.

Jest nyní na pánech letních hostech a turistech, aby hojně užívali příležitosti, která se jim poskytuje vykoupati se v křišťálových vlnách Divoké Orlice. Posud musí býti ovšem pro spolek odměnou za všechen náklad i námahu shodnost lichotivého pochvalného úsudku všech, kdo lázně ty seznali. Pro ty, kteří je neznají, stůjž zde kratičký popis. Na levém břehu vedle dvou kabin se zvýšenou podlahou pro dítky jsou ještě čtyři kabiny pro koupání, za nimi pak kabina pro ženskou obsluhu. Do všech těch místností se vchází přímo z parku. Odtud také prvními dveřmi jest vchod k bassinu. Bassin jest ovšem nejdůležitější částí koupadla, má 127 m^2, hloubka vody na hořejším konci 1 *m*,

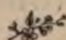
ŘÍČNÍ LÁZNĚ OKRAŠLOVACÍHO SPOLKU.

na dolejším u stavidla 1·20 *m*. Celá koupel, ano i část před ní a za ní jest vydlážděna plotnami pískovcovými, které se také mnohem lépe osvědčují, než podlaha prkenná; břehy s obou stran jsou z pískovce, na pravém břehu dokonce z kvádrů, čímž jsou na dlouhou dobu náležitě upevněny. Tím, že se hledělo docíliti důkladnosti co možná největší, vysvětluje se též poměrně značný náklad. Na pravém břehu jest devět kabin pro svlékání a oblékání, z nichž dvě značně větší ostatních. Mnozí navštěvovatelé lázní si nejvíce váží přirozené sprchy, která jako u jezu v menších ovšem rozměrech povstává tím, že voda [illegible] stavidla padá s uvedené výše dolů. Přístup z bassinu je [illegible] a schůdky. Sednouti nebo lehnouti si pod splávek tam

a nechati celý proud vody do sebe bušiti náleží k požitkům neobyčejně příjemným. Sprcha ta má ještě jednu výhodu, jaká u jezů nebývá: síla vody tu není tak značná, tak že i dámám i dítkám možno pokochati se v tomto požitku ne všude se nabízejícím. A skutečně přitažlivost jeho osvědčuje se denně.

Kéž nejsou sklamány naděje, jež výbor klade v obětavost pánů letních hostů! Není pochybnosti, že zejména při četnějších rodinách bude užívání lázní spojeno s nákladem poněkud větším než bylo dříve, ale obět ta není dojista přílišná a není dojista nepoměrná s tím, kolik výhod poskytují lázně naše proti koupeli v řece, zvláště kde řečiště je tak plné kamenů, jak tomu je v Divoké Orlici, bez místa k oblékání. K tomu ani nehledě, že každým sebe menším obnosem prospívá se i celku. Až se jednou podaří dodělati se toho, aby lázně byly zbaveny dluhu je tížícího, bude lze ještě více snížiti vstupné již nyní poměrně dosti nízké a užiti veškerého výtěžku lázní ku provádění prací čelících k okrášlení a povznesení milého nám Potštýna. Heslem let nejbližších musí však býti výboru spolku okrašlovacího: „Zbavme lázně co nejdříve všech dluhů!“ a doufám pevně, že za svorného spolupůsobení všech, jimž blaho útulného Potštýna leží na srdci, se nám to s pomocí boží podaří.

V Potštýně, 23. července 1897.

ČTYŘDENNÍ VÝLET STUDENTA NA POTŠTÝN A LITICE,

který roku 1882 cestou ze škol na prázdniny vykonal Alois Bureš ml., účetní občanské záložny v Náchodě. Rozpočet 5 zl.

1. den. Ranním vlakem z Hradce Králové do Týniště (21 km). Pěšky (22 km) přes Častolovice, Kostelec n. O., Doudleby, Vamberk do Potštýna, zde nocleh v hostinci p. M. Rubeše. Útrata: dráha 44 kr., ostatní 57 kr., celkem 1 zl. 01 kr.

2. den. Prohlídka zřícenin Potštýna, pěšky na Litice, kde zas prohlídka zřícenin. Pěšky (20 km) přes Záchlumí, Německou Rybnou, Pekelec, Peklo, Roveň, Dlouhou ves do Rychnova. Nocleh „u černého koníčka“. Útrata 85 kr.

3. den. Pěšky (24 km) přes Habrovou, Lukavec, Skuhrov, Kvásiny, Solnici, Černikovice, Voděrady (bloudění v lese, kde tábořili cikáni!), Vápenici do Záhornice, kde nocleh na slámě. Útrata 65 kr.

4. den. Pěšky přes Přepychy a Čanku do Opočna (11 km). Prohlídka knížecího parku. Železnicí z Opočna do Náchoda (21 km). Útrata: dráha 54 kr., ostatní 87 kr., celkem 1 zl. 41 kr.

Úhrnem vykonáno 119 km a to 42 km po železnici a 77 km pěšky. Útrata fakticky činila pouze 3 zl. 92 kr. (dráha 98 kr., ostatní 2 zl. 94 kr.), tak že rozpočet překročen nebyl.

V Náchodě, 21. července 1897.

NÁDRAŽÍ V POTŠTÝNĚ.

JAN URBAN JARNÍK:

POTŠTÝN ŘADY SVÝCH HOSTÍ PŘEHLÉDÁ.

Kde začít a kterak pokračovat, má-li se laskavým čtenářům podati přehled pokud možná úplný všech letních hostů, kteří během posledních 27 let a snad i dříve ještě vyhledávali v parných měsících letních osvěžení v čistém vzduchu potštýnském? Rozhodl jsem se pro uspořádání dle bydliště, domnívaje se, že bude zajímavo i pro starší letní hosty věděti, kdo po nich v témž bytě dlel, i pro nynější, kdo předcházel. Rád bych připojil všude přesný rok pobytu, nemohl jsem to však vždy zjistiti; rozhodl jsem se tudíž, že ke stránce té nebudu přísně hleděti a jen o to se přičiním, aby, pokud jsem se toho mohl dopátrati, byl zachován postup chronologický. Také v příčině jmen osobních a označení stavu jednotlivých osob jsem měl mnohé mezery v záznamech a dovolávám se v té příčině shovívavosti laskavých čtenářů.

Co se pak pořádku týče, zdá se mi přirozeno prohlédnouti nejprve hostince, pak villy — v první řadě ty, jež byly postaveny k tomu cíli, aby se pronajímaly za byty v době letní, a pak villy rodinné — a konečně domky a chaloupky domácí, jejichž obyvatelé v době letní ustupují část svých příbytků letním hostům. Tu pak bude přihlíženo k poloze místní, aby tak hledání bytů bylo usnadněno.

Jednu výjimku však přece učiním od pořádku zde naznačeného, tu totiž, že na místo první položím č. p. 30, dům p. Jana Čižinského, (vyobr. na str. 30.) poněvadž dům ten lze pokládati takřka za kolébku letních hostů. Zde totiž bydlil v letech 1871 a 1872 bývalý president bukovinský Václav rytíř Martina, jenž s chotí svou, rodačkou potštýnskou, jakož i dvěma dcerami zahájil četnou řadu letních hostů našich. Již rok před tím 1870 dlela zde návštěvou po několik neděl sl. Božena Studničková, nyní řídící pěstounka u sv. Havla v Praze, s bratrem Vojtěchem, jsouc hostem domácí dcery Karoliny Čižinské, učitelky měšťanské školy dívčí v Chocni, která rok co rok tráví prázdniny v rodném domě, často společně se svými kollegyněmi učitelkami v témž městě sl. Emanuelou Kuthanovou a Julianou Kočovou. Rok 1873 byl památný pro budoucnost Potštýna tím, že se tu stavěla dráha a v č. 30 bydlili někteří z inženýrů, při stavbě zaměstnaných; nebylo tu tedy letních hostů, za to však r. 1876 poprvé se tu usídlil professor sanskrtu a srovnávacího jazykozpytu na universitě vídeňské, slovutný učenec dr. Bedřich Müller s rodinou a od té doby až do roku 1892, tedy po celých 17 let nepřetržitě sem dojížděl. Vzácný to zajisté úkaz konservativnosti a důkaz, jakým kouzlem dovede Potštýn působiti na ty, kteří mají vnímavost pro jeho vnady. Dítky, které sem přijely poprvé u věku útlém, během 17 roků dospěly: dcera Marie v dovednou pianistku, která po léta účinkovala ochotně při akademiích, jež spolek Okrašlovací po deset let pořádal každoročně ve prospěch pokladny spolkové, a syn Bedřich, jenž roku minulého jako MUDr. vraceje se z dalekých cest navštívil Potštýn, kde ztrávil nejkrásnější chvíle dětství a jinošství. U prof. Müllera dlel zde návštěvou na krátko dvorní rada prof. Vatroslav Jagić.

Léta 1893 a 1894 hostil dům ten rodinu mistra Adolfa Liebschera, 1895 a 1896 kontrolora severozápadní dráhy z Vídně p. Gustava Bernklaua, letos pak tu bydlí opět p. Ad. Liebscher.

Vedle bytu přízemního nalezl i pokojík podstřešní vděčné nájemce, tak 1888 pí. Mařenku Schánělovou, choť speditéra z Prahy, 1889 slečnu Růženu Jesenskou, učitelku měšťanských škol v Praze, s bratrem a sl. Růženu Melicharovou, rovněž učitelku, 1890 sl. Marii Kopetzovou z Prahy, 1892 p. Jana Žemana, 1893 sl. Marii Hergeselovou, učitelku z Král. Vinohrad, s pí. Marií H., rovněž učitelkou, pak pí. Annu Enšpengrovou, vdovu po učiteli z Hradce Králové, pí. Antonii Novotnou, Bedřišku Langovou a sl. Fischerové z Vídně, hosti to lesního p. Hudce. Letos tu bydlil záhy z jara p. Václav Kubka, učitel z Nymburka, s chotí Františkou.

Přehlédněme nyní hostince, především nejstarší a svého času jediný zájezdní hostinec č. 18 naproti zámku, majetek p. Karla Hostinského. (Vyobr. na str. 107.) Dům ten postavený r. 1766 vyniká rozsáhlým tanečním sálem, jehož klenba spočívá na mohutném sloupu uprostřed umístěném; ze sálu jest východ do zahrádky kaštany posázené, kde také rozsáhlé besídky s pěknou vyhlídkou poskytují ochrany před nepohodou. V domě tom bydlil po několik let JUDr. Vilibald Lexa, tehdáž ještě advokát v Pardubicích, pak p. Frant. Vrat. Sova, professor realných škol v témž městě, dále pí. Kateřina Hlaváčová, choť lékárníka v Chocni, p. Frant. Čumpelík, učitel z Král. Vinohrad, v posledních dvou letech p. Jan F. Blecha, bývalý velkoobchodník z Prahy, p. MUDr. Josef Petráň z Prostějova, studující Jan, Zdeněk a Jaromír Bažantové, pí. Marie Petráňová, soukromnice z Pardubic, p. Jan Víša, vrchní oficiál u dráhy z Kolína, pak pí. Terezie Fischerová z Vídně, jakož i vzácný host, proslulý professor anatomie při universitě vídeňské Jos. Hyrtl, jenž k vyzvání svého kollegy prof. Müllera Potštýn koncem let osmdesátých delším pobytem poctil a zde svou vzácnou prostotou a nelíčeností vzbudil všeobecný podiv.

Druhý hostinec, jenž během let mnoho letních hostův a turistů pohostil, jest č. 40, náležející nyní p. Jos. Suzovi, dříve p. M. Miroslavu Rubešovi. (Vyobr. na str. 117.) Dům ten byl postaven v době, kdy v Potštýně kvetl ještě průmysl tkalcovský, jako malá továrna rukodílná; v prvním poschodí byla rozsáhlá místnost, v níž se pilně pracovalo na četných stavech. Když však řemeslo to ná-

[illegible] konkurence tovární pokleslo, domohli se manželé Rubešovi, kteří [illegible] zbožím si zařídili, koncesse hostinské, bývalá tkal- [illegible] v síň, kde se tančilo, divadlo hrálo, koncerty a akademie [illegible] K tomu přikoupena později sousední zahrada, v níž nasázeny kaštany [illegible] besídky. V nejnovější době zakusil jak dům tak i zahrada [illegible] v prvním poschodí přeměněna v pokoje, v zahradě pak postaven [illegible] sál (vyobr. na str. 123.), jenž zejména v létě za pohody nepříznivé [illegible] bude konati. Sem zavítávají každoročně se svými rodinami zeťové [illegible] p. Emanuel Danda, učitel ve Slaném, a p. Antonín Petzold, [illegible] katedrály olomúcké, majetník hudební školy tamtéž, se svou chotí pí. [illegible] Petzoldovou Rubešovou, někdejší operní zpěvačkou, jakož i syn [illegible] Otakar Rubeš, bývalý učitel v Meziříčí, nyní řídící učitel ve Skršicích. Zde [illegible] dobách dřívějších mezi jinými paní Černá, kněží Dittrich, Jiří [illegible] Müller a Hauer z Vratislavě, rovněž zdravotní rada p. Menschik z Pruského [illegible] pak několik pánů z Kolína n. L.: p. Melich od okresního zastupitelství, [illegible] od hospodářské záložny, p. Sojka, mydlář, a pp. Krátký a [illegible] dráhy pp. Kobza a Hevler, akademický malíř p. Karel [illegible] geometr p. Hinke, ředitel varhanické školy p. Skuherský, [illegible] Javůrková, choť soudního adjunkta z Pardubic, pp. prof. Heš [illegible] z Pardubic, pp. advokáti z Pardubic JUDři. Antonín Formánek [illegible] Lева, disponent a nynější majetník firmy I. L. Kober p. Karel [illegible] pí. Terezie Lamprechtová, pí. Preiningerová, p. Karel [illegible] později postavil villu, náležející nyní pí Hančové), p. Leopold [illegible] obchodník z Prahy, p. Alois Janáček, ředitel cukrovaru v Mezi- [illegible] rada místodržitelský v Praze, p. František Adolf [illegible] ředitel Národního divadla, pí. Jos. Preittenbergová, p. dr. Ja- [illegible] z Hradce Králové, p. Rupert Kneifl, [illegible] z Čáslavě, p. Otakar Červinka, spisovatel z Prahy, p. Friesek, [illegible] adjunkt c. k. okr. soudu v Jaro- [illegible] Heyna z téhož města, p. Alois N. Lucek, účetní [illegible] p. Frant. Manďys, technický chemik z Nemošic, [illegible] z Prahy, sl. Anna Freiberková [illegible] z Olomouce, p. František Kubias, [illegible] p. F. Jahoda, c. k. radní [illegible] Mareš, c. a k. plukovník u dělo- [illegible] katecheta z Mladé Boleslavě, [illegible] z Prahy, p. Hanuš Führer, [illegible] assistent kreslení [illegible] Alfred Burgerstein, [illegible] Šecher, majetník [illegible] části až dosud bydlí [illegible] z Vídně, p. Frant. [illegible] Vojtěch Marek, gymn. [illegible] Jindřich Pithart, [illegible] choť kupce v Karlíně, [illegible] c. k. post. úředník [illegible] majitelka domů z Prahy, [illegible] drogista z Čá- [illegible] z Prahy, JUDr. Karel Ži- [illegible]

[illegible] letech; — v příčině [illegible] na Obci, nyní ulici [illegible] poskytoval po ně- [illegible] též krásná vy- [illegible] dům nebyl původně [illegible] před 10 roky. Po ně- [illegible] poštovní úřad. Ze [illegible] Martinů, pány rady [illegible] presidenta z Hradce Král.

Kobertscha, místodržitelského radu p. K. Germana, professora vys. škol technických v Praze p. Frant. Tilšra, ředitele gymn. p. Karla Tieftrunka, professory universitní z Prahy pp. dry. G. A. Lindnera a T. G. Masaryka a s ním sl. Garriguovou z New-Yorku, báňského radu p. M. Lumbe a radu při policejním ředitelství v Praze p. Pobudu, pí. Lichtnerovou z Elbenthalu, choť c. a k. majora, pí. Cibulkovou z Brna, majitelku realit z Prahy pí. Weinertovou, p. JUDra. Antonína Formánka z Pardubic.

V posledních devíti letech lze postup chronologický stopovati poněkud přesněji, poněvadž od 1887 se vydává každoročně seznam letních hostů. Tak byli zde 1888 p. Karel Kučera, c. k. gymn. prof. a spisovatel z Hradce Králové, p. Frant. Vávra, majetník mlýna z Prahy, p. Frant. Ruth, spisovatel z Prahy (též 1889), 1889 p. JUDr. Jan Podlipný, advokát z Prahy, nynější starosta král. hlavního města Prahy, p. MUC. Jan Nebeský z Prahy, sl. Rosa Waldbrunová z Vysokého Mýta, 1890 a pak 1892 a 1891 p. Konstantin Grot, professor univ. ve Varšavě, 1892 otec jeho p. Jakub Grot, náměstek předsedy cís. ruské akademie věd v Petrohradě, téhož roku p. Ivan Porfirjevič Filevič, univ. professor ve Varšavě, jakož i tohoto a následujícího roku pí. Natalie Perwolfová, vdova po univ. prof. Josefu P. ve Varšavě, k níž 1893 návštěvou zavítal otec její, proslulý ruský spisovatel Daniel L. Mordovcev, jakož i švakrová sl. Betty Perwolfová, řídící pěstounka v Praze. Dvě léta před tím, r. 1891 dlel tu p. JUDr. Tomáš Černý, advokát a někdejší starosta král. hlavního města Prahy, se švakrovou svou pí. Dorotou Hálkovou, vdovou po básníku Vítězslavu Hálkovi, a velkoobchodník z Prahy p. Josef Sklenka, 1892 a 1891 pí. Růžena Červená, choť stavitele z Nymburka, r. 1893 p. Jindřich Löhner, cís. rada z Vídně a pí. Rosa Pernerová, choť zemského poslance z Vinařic, r. 1894 p. vládní rada Jan Lukeš, nynější vrchní redaktor úředních listů v Praze, s rodinou, p. K. C. Neumann, přísežný chemik v Praze, s p. Čeňkem Heverou, majetníkem domů z Kolína, slečny Jana a Babetta Lukešové z Prahy, pí. Marie Krátká, choť vrchního úředníka hypoteční banky z Prahy, p. MUC. Frant. Adamec a sl. Božena Adamcová, učitelka z Prahy, 1895 p. Josef Kuchař, úředník banky Slavie a spisovatel z Prahy, p. Jiří V. Klíma, posluchač filosofie z Prahy, pí. Anna Peterková, soukromnice a pí. Marie Koželuhová, vdova po advokátu z Prahy, p. Alfred Miksch, c. a k. major z Krakova, p. MUDr. Josef Satran, nyní obvodní lékař v Bakově, 1896 p. Václav Mojžiš, podnikatel staveb ze Žižkova, p. Josef Přáda, obchodní cestující z Prahy, p. Karel Kratochvíle, zemský inženýr z Prahy, p. Frant. Satran, sládek v Humpolci, se švakrovou sl. Aug. Benešovou, dcerou okr. soudce z Humpolce, jenž ovšem též v jiných letech k delšímu kratšímu pobytu do rodiště svého přicházel. Letos p. Miromil Antonovič Breuer, ředitel továrny v Oděse na Rusi a p. B. Jentsch, vrchní inspektor dráhy z Vídně.

V útulném hostinci paní Anny Rákosníkové č. 81 (vyobr. na str. 111.) bydlilo méně hostů, poněvadž pouze jeden pokoj jest k disposici; v letech dřívějších byli to likvidátoři hypoteční banky pp. Pátek a Suchý, p. inženýr Lamprecht, p. Kunc, místodrž. rada p. Viktor Klíma, 1887 učitelka při ústavě pro vzdělání učitelek v Praze sl. Berta Maxantová, 1888 a později několikráte sl. Antonie Seidlová z Litomyšle, 1891 sl. Tereza Hanusová z Litomyšle, 1892 p. Vincenc Zouhar, továrník z Vídně, 1893 sl. Betty a Gabriela Perwolfové z Prahy a sl. Marie Richtrová z Borohrádku, 1894 sl. Louisa Hálová z Prahy, pí. Růžena Hájková, choť JUDra. z Litomyšle, a pí. Berta Donátová, choť inženýra z Karlína (též 1896 a letos), 1895 pí. Berta Solnařová, vdova po obchodníku z Prahy.

Z vill na prvním místě jmenujeme č. 96 za mostem, kde se nalézá též c. k. poštovní úřad (vyobr. na str. 71.). Villu tu postavil r. 1885 p. Edvard Valenta, hlavní pokladník celního úřadu v Praze, především ovšem pro sebe a svou rodinu, pronajímal však přebytečné místnosti hned od počátku pp. letním hostům. Tak sem v době letní jezdili téměř každoročně jeho páni synové Edvard, úředník Úvěrní banky, a Jindřich, úředník banky Union, švakrová sl. Karolina

Pietschová, jakož i zeť p. Richard Proksch, rada zemského soudu v Praze, po jehož předčasné smrti r. 1894 navštěvuje Potštýn vdova pí. Marie Prokschová s dceruškami. Jedněmi z prvních hostů byli zde r. 1887 pan Josef Malow, inženýr z Kyšperka, p. Alois Kröschel, velkoobchodník z Prahy s bratrem p. Františkem Kröschlem (také 1883); po několik let 1887—92 trávili zde měsíce letní paní Vilemina Frýpesová a pp. Josef Linhart, c. k. místodržitelský revident, a Karel Linhart, magistr. tajemník z Prahy, 1888 pí. Barbora Rubínová, vdova po stavebním radovi, 1889 p. dr. Gabriel Blažek, professor vysokých škol v Praze, se sestrou sl Marií Blažkovou a s tchyní paní Kateřinou Feuersteinovou, vdovou po c. k. notáři z Prahy; 1891 p. Viktor Klíma, c. k. místodrž. rada z Prahy; 1892 pí Františka Hozáková, choť civilního inženýra z Prahy, pí. Zdeňka Šeborová, choť zlatníka z Prahy, a pí. Olga Pospíšilová, choť knihkupce v Hradci Králové; 1893 p. Josef Krost, ředitel pražských plynáren, sl. Marie Valentová ze Sezemic; 1893—6 p. dr. Hugo Ostermann, c. k. gymn. professor v Praze; 1894 pí. Marie Preyová, soukromnice z Karlína; 1894 -5 sl. Hermina a Olga Warausové, Josef svob. p. z Banhidy, pí. Louisa Hradilová, vdova po c. k. okresním hejtmanu z Král. Vinohrad; 1895 pí. Alžběta Vondráčková, choť soukromníka z Prahy; 1896 sl. Olga Warausová z Karlína, pí. Božena Udalriková, choť úředníka z Hradce Králové, pí. Marie Znojemská, vdova po sládku z Král. Vinohrad. Letos zde bydlí pí. Alžběta Vondráčková s dcerou, p. prof. dr. Ostermann, pí. radová Prokschová, p. J. Valenta, sl. Kar. Pietschová, pí. Marie Preyová a pí. Z. Pásková, choť čtvrtního na Malé Straně v Praze.

Hostmi p. Frant. Umlaufa, c. k. poštmistra v témž domě byli 1883 jeho dcera Marie, poštovní expeditorka z Třebechovic, nynější c. k. poštmistrová, 1889 syn Edvard, pošt. expeditor z Plzně, a 1890 dcera Emilie z Kyšperka, jakož i bratr Hubert, inspektor stráže bezpečnosti ve Vídni, 1892 Alois Polanský, studující z Lanškrouna, a 1891, 1893, 1895 sl. Marie Macháčková, dcera c. k. poštmistrové z Třebechovic.

Ve ville č. 139 (vyobr. na str. 46.), kterou 1890 postavil p. Václav Mestek, továrník v Karlíně, uživ k tomu z části hostince p. J. Kněžka, jenž tu dříve stál, bydlili, pokud bylo lze zjistiti, tito: především majetník sám sem zavítal každoročně k delšímu nebo kratšímu pobytu (letos opět), 1891 choť jeho pí. Emilie Mestková, jakož i zeť p. Edvard Hnilička, pokladník poštovního ředitelství v Praze, pí. M. Steppanová, choť MUDra. z Kolína, p. Jan Rechner, klenotník v Praze, p. Edvard Koll, c. k. policejní komisař v Praze (též 1892), pí. M. Uherková, vdova po c. k. dvorním radovi z Vídně, 1893 p. MUDr. Karel Maydl, c. k. v. ř. prof. universitní v Praze, p. Antonín Štengl, majetník hospodářství v Pardubicích, p. Kosák, úředník Živnostenské banky v Praze, a sl. sestry Anna a Marie, učitelky (též 1894), 1894 slečna Ludmila Čelakovská, učitelka v Praze, pí Anna Kuhnová, soukromnice ze Žižkova, p. Jaroslav Jirásek, ředitel měšťanské školy v Libni, a pan Rudolf Budil, c. k. vrchní fin. komisař z Prahy, 1895 p. J. Morávek, studující z Chocně, 1895—6 pak rodiny tří sester pí. Blaženy Kavallové, V. Krütznerové, choti p. JUDra. Emanuela Kr., advokáta z Prahy, a pí. Amalie Stuchlíkové, 1896 p. Jindřich Rosenfeld, bankéř z Prahy; letos p. dr. Otakar Hostinský, univ. prof., s rodinou, p. dr. Jan Kahovec, prof. při vyšší hosp. škole a JUDr. August Lipčík, advokát, oba z Přerova a p. Karel Svoboda, ředitel c. k. odborné školy průmyslové z Chrudimě.

Jeden z bytů obývá obvodní lékař p. Diviš Brůna se svou tchyní pí. Karolinou Strakovou, vdovou po dlouholetém správci velkostatku potštýnského; tu pak bývali častěji v době letní návštěvou p. Emanuel Straka, inženýr v Trebinji, syn jeho Emanuel, studující v Pardubicích, a dcery Marie a Karolina, jakož i MUDr. Rudolf Straka, c. a k. plukovní lékař v Rzeszówě v Haliči, a Jindřich Schneider, ředitel cukrovaru v Kadani.

Z ostatních zaujímá přední místo co do stáří villa č. 25 (vyobr. na str. 99.), kterou r. 1874 postavil rodák zdejší p. MUDr. Al. Bednář; po jeho předčasné

smrti byla majitelkou villy vdova pí. Josefina Bednářová, 1893—6 bratr její c. a k. major n. odp. p. Frant. Albrecht, jenž ji roku letošního přenechal panu Františku Hevlerovi, inženýru, přednostovi dopravy dráhy severozápadní v Praze. Ve ville té bydlely téměř výhradně příbuzné majitelky pí. Marie Gubeová, choť obchodníka z Liberce, s dcerami Emmou a Marií, které bývaly vítanými si'ami při akademiích pořádaných ve prospěch spolku okrašlovacího, pak pí. Emma Albrechtová, vdova po úředníku a majitelka domu z Vídně, jakož i pí. Anna Herzigová, soukromnice z Vídně, a sl. Alžběta Kopetzová z Prahy, přítelkyně majitelky villy.

V č. 40. postavil r. 1883 v rozsáhlé zahradě univ. prof. p. dr. Jan Kvíčala útulný dům s verandou a kuželníkem (vyobr. na str. 70.). Jak velice přilnul k Potštýnu, toho jest patrným důkazem okolnost, že každoročně již záhy z jara sídlo své sem překládá a teprve v pozdním podzimu jej opouští. Sem přijíždějí od roku 1889 každým rokem s rodinami svými zeťové majetníka villy pp. Emanuel Pištěk, architekt, a Josef Hoffmann, c. k. professor gymn. z Prahy, a až do předčasné smrti své r. 1895 též p. Miroslav Katz, správce cukrovaru v Přerově, od té doby pak vdova pí. Růžena Katzová s dceruškou. Kromě těchto členů rodiny vyhledávají klid venkovský též synové pana professora pp. JUDři. Josef a Jan K.

Z četných hostů jiných buďtež jmenováni: 1887 sl. Ida a Julie Riedlové z Prahy, 1888 sl. Leonie Simarová, učitelka z Luttichu v Belgii, 1891 pí. Karolina Krucká, vdova po učiteli z Loun (též 1892), p. Jan Opletal, kand. professury z Olomúce, 1892 sl. Růžena Pištěková z Prahy, sl. Anna Barbieriová, dcera velkoobchodníka z Prahy, a pí. Pavla Kassalová, choť obchodníka z Krucemburku, 1895 sl. Anna Matějčková, učitelka na Smíchově, a p. dr. Václav Šulc, advokátní koncipient.

Téhož roku postavil univ. prof. p. dr. Gust. Ad. Lindner v Zámostí čili na Malé straně na levém břehu řeky pěknou villu (vyobr. na str. 95.), koupiv k tomu chalupu č. 116, z níž zůstal pouze jediný pokojík zděný V pokojíku tom bydlil za dřívějšího majetníka p. Kebzy nynější prof. vyšší hospodářské školy v Táboře p. dr. František Sitenský. Bohužel nebylo dopřáno slovutnému učenci, aby se dlouho těšil z pěkného útulku svého, jemuž dal jméno „Riviera", kde nalézal v lůně své četné rodiny osvěžení a úlevu v nemoci, která tak tvrdošíjně podrývala kořeny jeho žití. Byly to vedle synů Gustava, gymn. prof., a právníka Richarda a tří tehdáž svobodných dcer Olgy, Magdaleny a Berty provdaná pí. Hermina Müllerová, choť pana Aloisa M., presidenta v Mladé Boleslavi, a pí. Karolina Dominová, choť nynějšího ředitele paedagogia v Příbrami p. Karla Domina. Mezi jinými hosty zaznamenán v seznamech hostí z r. 1888 p. Albrecht Lindner, c. a k. poručík v Praze. Vdova po majetníku villy zavítala po smrti svého chotě pouze jednou r. 1888 se svou rodinou do Potštýna; příliš na ni naléhala vzpomínka na zemřelého chotě, i prodala villu nynějšímu majetníku p. Aloisu Kröschlovi, jenž od r. 1889 bývá s p. prof. Kvíčalou prvním návštěvníkem a na podzim rovněž nejpozději do Prahy se vrací. Zde dlíval téměř každoročně bratr majetníka villy p. František K., hledaje tu buď odpočinek po dalekých cestách, jichž jest milovníkem, buď zotavení po nemoci, která ho před několika roky zákeřnicky stihla. Sem také se uchylují často příbuzní, tak 1893 švakrové sl. Anna a 1895—6 sl. Mařenka Marešová, dcery statkáře z Křečhoře u Kolína, jakož i 1895 švakr p. Josef Mašek, inspektor dráhy severozápadní z Nymburka, a 1896 sestra pí. Josefina Mašková, kromě toho pak 1895 pí. Marie Bašusová, vdova po řediteli cukrovaru z Prahy, letos sl. Anna Marešová, dcera rolníka z Křečhoře u Kolína.

Pohlédněme nyní na pěknou, uprostřed zahrady položenou villu č. 141 vyobr. na str 92.), majetek pí. Bohuslavy Hančové, vdovy po advokátu v Kolíně. Kdežto villy, o nichž až dosud zmínka učiněna, povstaly vesměs na místě domků nebo chalup, takže majetníci jich přispěli sice k okrášlení, ale ne k rozšíření Potštýna, stal se zde poprvé zdárný pokus rozmnožiti počet čísel. Zásluha ta přísluší panu Karlu Kuhnovi, jenž si při nahodilé návštěvě

Potštýn tak zalíbil, že si umínil zbudovati si tu stálý stánek. Zakoupil od p. Šabaty kus pole u silnice k Vamberku a zde vykouzlil překrásnou zahradu s pěknou, prakticky rozdělenou villou. Kdo nyní zahradu tu spatří, neřekl by, že byla založena sotva před desíti lety. Pokud bylo lze zjistiti, dlela na letním bytě u něho r. 1887 sl. Anna Kuhnová, industriální učitelka ve Dvoře Králové. Rozhodnuv se opustiti Potštýn, prodal p. Kuhn villu svou paní Bohumile Vávrové, která bohužel jen po dva roky, 1890 a 1891, zátiší potštýnské vyhledala. Po předčasné smrti její převzal villu švakr její pan JUDr. František Hanč, advokát z Kolína. Ani jemu nebylo dopřáno těšiti se dlouho z krásného majetku: stihlať ho v létě 1894 krutá nemoc, která ho předčasně vyrvala z náručí rodiny a ze středu těch, kteří si ho vážili jako čestného karakteru a pro milou a bodrou povahu jeho; nyní jest majetnicí villy vdova pí. Bohuslava Hančová. Také zde se objevovali často v létě k delšímu pobytu členové rodiny a příbuzní, tak zeťové p. JUDr. Josef Bednář, advokát v Kolíně, a p. Antonín Bělohlávek, c. k. oficiál cukerní daně z Velimě, 1891 p. JUDr. František Ladislav Rieger, syn jeho p. JUDr. Bohuslav Rieger, univ. professor, a dcera pí. Marie Červinková-Riegrová (také již r. 1890), 1893 pí. Mašková, choť továrníka v Jilemnici, a po několik roků p. Jaroslav Machačka, adjunkt c. k. zemského soudu v Praze. Letos zde sídlí pí. B. Hančová s oběma dcerami svými pí. Bednářovou a Bělohlávkovou a jejich rodinami a p. Jaroslav Machačka.

Útulný příbytek zřídil si r. 1886 v č. 54 (vyobr. na str. 23.) univ. prof. p. dr. Josef Kalousek, rodilý z blízkého Vamberka. Přilnul k Potštýnu láskou neobyčejnou, jak patrno z jeho příspěvku v almanachu. Původně patřila k domku zahrada mnohem větší; sahalať v celé šířce zahrady nynější až k cestě pod hostincem Rubešovým, dřívější majitel však odprodal právě nejkrásnější část sousedu svému panu J. Dvořákovi, od jehož vdovy p. prof. Kalousek kus zahrady na druhé straně přikoupil a tak pozemek svůj značně rozšířil. V domku tom bydlil za bývalého majetníka někdejší obchodník v Hradci Králové p. J. Rösler, jenž vynikal neobyčejnou známostí jazyka vlaského a hlavně francouzského. Pisatel těchto řádků vděčně vzpomíná, s jakou horlivostí mu ještě jako studentovi s vědomostmi svými býval k službám ochoten. Také zde bývají vítáni návštěvníci z kruhu rodinného, tak až do svého úmrtí tchyně majetníkova paní Marie Breuerová, tak 1892 bratr jeho p. František Kalousek, učitel hudby v Černovicích v Bukovině, a před tím, 1887, švakr p. Slavibor Breuer (Sava Chilandarec), mnich řádu basilianského na poloostrově Athonském v Macedonii (též letos), nejčastěji pak sem zavítává se svou rodinou p. Karel Ritter z Rittershainu, vrchní inženýr z Plzně.

Příjemný letní pobyt v čís. 119 na cestě k sv. Marku si upravil pan Bedřich Nedoma, vrchní inženýr česko-moravské strojírny v Libni. Dům ten ponechán až na vnitřní úpravu v podobě, ve které byl převzat od vdovy po dřívějším majetníku p. Filipu Láskovi, učiteli na odpočinku, za to tím větší péče věnována rozsáhlému sadu, rozkládajícímu se od stavení k řece. Zde za dřívějšího majetníka bydlila pouze 18-7 pí. Hildegarda Spergová, choť obchodníka z Prahy. V posledních letech byli zde vedle rodiny majetníkovy letními hosty pp. František Votruba, medik, právníci Karel Šlechta a Prokop Toman, pak p. Jan Rechziegel, zvěrolékař n. o. z Roudnice, a roku posledního p. František Broft, obchodník z Prahy.

Jmenujeme-li nyní teprve č. 90, pěknou villu, vystavěnou ve slohu české chalupy roku minulého v ulici lázeňské, řídíme se při tom jen postupem chronologickým. Villa ta, (vyobr. na str. 132.) položená na pravém břehu řeky, proti níž jest chráněna pevnou a vkusnou zdí, jest majetkem paní Růženy Fuxové, choti magistrátního rady p. Antonína Fuxa z Prahy. Krásný pohled poskytuje villa ta zejména od sv. Marka, jí se dostalo místu skutečné okrasy a může sloužiti za vzor stavby vkusné a vhodné. První rok nebylo ovšem návštěvníků na dobu delší, lze však přece jmenovati právníka p. Egona Salahn přítele domácího syna p. Boleslava F.

Za to však hostil domek ten, dokud náležel manželům Janečkovým a později jejich dědicům, četné rodiny. Zde před lety bydlil prof. realných škol v Pardubicích p. Frant. V. Sova, p. inženýr Hevler, obchodník z Král. Vinohrad p. Jan Zeman, r. 1890 professor realných škol v Pardubicích (nyní na Král. Vinohradech) p. Čeněk Ibl a od r. 1891 až do r. 1895 kollega téhož p. František Malý, jenž dlouhá léta před tím trávil s rodinou svou letní prázdniny v domě svého tchána p. Josefa Kněžka v sousední Záměli, v dobách, kdy Potštýn byl navštěvován jen na dobu kratší turisty, toužícími prohlédnouti si především trosky mohutného kdysi hradu.

Rokem letošním bude Potštýn o dvě nové villy obohacen: jedna z nich byla postavena již loni, jest však obývána teprve letos, druhá pak se počala stavěti teprve letos z jara. Obě mají tu společnou vlastnost, že budou skutečným rozmnožením Potštýna: jsou zbudovány sice v zahradách čísel 45 a 102, ale staré budovy zůstanou vedle nich zachovány.

První z těchto vill „Meran“ (vyobr. na str. 194.) jest majetkem tří sester, pí. Kavallové, Krütznerové a Stuchlíkové, jež v létě 1895 a 1896 bydlily v domě p. V. Mestka. Ke stavbě vybráno místo povýšené, tak že budova sama o sobě vysoká a vížkou opatřená z daleka jest viditelna a hlásá cestujícím krásu a poutavost Potštýna. Budova jest obklopena kolkolem rozsáhlým parkem, v jehož kypré zeleni, až povyroste, bude pobyt nadmíru příjemný a rozhled překrásný. O návštěvníky během léta nebude zajisté nouze: mezi prvními jest již letos potštýnský rodák p. MUDr. Rudolf Straka, c. k. plukovní lékař, jenž v masopustě t r. vedl k oltáři slč. Vilémínu Kavallovou. Tím upevněna páska, poutající trojjedinou rodinu tu k Potštýnu, jenž se jí tak zalíbil, že nelitovala značných obětí, aby si pobyt v Potštýně učinila pokud možná příjemným a pěkným.

Druhou vkusnou villu Bon-repos postavil na zahradě náležející k č. 102 p. Fr. X. Hozák, civilní inženýr a stavitel z Prahy, pro svou dceru Zdeňku, choť p. MUDra. Ant. Štycha, rozeného právě z č. 102. Také tato villa má polohu neobyčejně příznivou: ležíť v bezprostřední blízkosti Letné, k jejímuž glorietu vedou pohodlné serpentiny, a přiléhá k ní rozsáhlý sad, jejž bude lze ještě rozšířiti.

Dříve než přejdeme k letním bytům, umístěným v domcích domácích obyvatelů, budiž mi dovoleno několika slovy zmíniti se též o vlastním útulku svém, jest to č. 59 a od r. 1891 také č. 71. Villou se nemůže nazývati ani jedno ani druhé: jsou to prosté dřevěné chaloupky, zejména č. 59 (vyobr. na str. 59.). Že však jsem právě k ní přilnul tak velice, vysvětluje se tím, že se k ní poutají nejpříjemnější upomínky mého mládí. Ne že bych se tu byl narodil: kolébka má stála v č. 36, pak jsem bydlil po řadu let v č. 49, vždy však jsem tíhl k rodnému domku svého otce, jenž se stal majetkem strýce kostelníka a po jeho smrti byl jím odkázán bratru mému Františkovi. Když se však bratr můj trvale usadil ve Vídni, převzal jsem r. 1881 od něho chalupu a umínil si ponechati ji celkem v téže podobě, ve které jsem ji znal za dětství svého. V tom ovšem jsem provedl změnu důkladnou, že jsem všechny téměř stromy jak dole v zahradě tak i na stráni vykácel a místa ta nově stromy osázel. Roku 1884 jsem si zbudoval dle plánu stavitele p. Aloise Filcíka ze Smíchova z materialu velmi prostého jakýsi srub, jejž jsem postavil uprostřed stráně, kde se pěkně vyjímal. Několik roků po té však jsem primitivní budovu tu, která mi sloužila jak za ložnici tak i za pracovnu, dal přenésti do zahrady dolní, kde ji mám spíše po ruce.

Když se ukázalo, že chaloupka č. 59 pro rodinu nestačí, chtěli jsme něco přistavěti; tím by se však značně změnil původní ráz chaloupky mně tak milé, i rozhodli jsme se raději pro koupi blízkého č. 71 od pí. Kebzové, která je několik let před tím převzala od p. Kulhavého. V domku tom, jehož od té doby užíváme za stavení hospodářské, „dvůr“, bydlil za p. Kulhavého učitel z Ml. Boleslavě p. Karel Bělohradský a akademický malíř p. Matyáš Wähly, za pí. Kebzové r. 1891 studující p. Jaroslav Macák z Hradce Králové. V mezerách delších nebo kratších bydlili u nás během měsíců letních příbuzní moji: bratr František a dcera jeho Alžběta, neteř slč. Matilda Dolenská a sestřenice slč. Bohumila Procházková, obě z Rychnova n.

Kn., teta pí. Vilémina Schrotzová z Vídně, tchyně pí. Josefina Eysseltová z Klimpély, vdova po okr. hejtmanu z Rychnova n. Kn., strýc p. František V. Holub, obchodník z Holic, a jeho dcera Jaromíra, provdaná za učitele na měšťanské škole chlapecké v Holicích p. Tomáše Jindru; slč. Klára Blankenfeldová z Rebensteigu, učitelka moderních řečí z Prahy, slč. Olga Politzrová, dcera c. k. notáře z Holic, p. Ladislav Ernýgr, studující z Okrouhla, letos pak p. Rudolf Taške, stud. práv z Prahy. V letech studentských býval častým hostem v č. 59 p. Karel Hink z Jaroměře, nynější náměstek státního návladního v Jičíně, syn sestřenice pan Josef Durchánek ze Žamberka, nynější ředitel továrny na minerální oleje v Mülheimě u Kolína n. R., a syn bratrance p. Vítězslav Durchánek, ředitel botanické zahrady university záhřebské. On to byl, jenž založil jak můj sad tak i zahradu p. dv. rady prof. Kvíčaly, a také zahrada p. prof. Lindnera se zakládala pod jeho dohledem. Roku 1878 byl hostem mým po několik neděl Rumun p. Jan Socaciu, který však pro nedostatek místa byl ubytován v domě p. Sattrana, jehož hořejší místnosti byly tehdáž úplně k disposici. Tehdáž sám s rodinou svou musil jsem se uchýliti do domku č. 73

Máme-li nyní nastoupiti cestu po letních bytech dalších, učiníme tak dle určitého plánu. Pohlédne-li někdo z Letné na místo rozložené na úpatí hradního kopce, připadá mu jako obrovský pavouk, jehož tělo jest tvořeno náměstím kostelním a jeho prodloužením šikmo až k mostu, kdežto ostatek tvoří právě osm výběžků hvězdovitě se rozbíhajících, na pravém břehu 5, na levém 3. Pět výběžků tvoří 1. ulice k Sopotnici, 2. ulice k Vamberku, t. zv. bratrská, 3. t. zv. Městečko, 4. Obec, nyní ulice lázeňská, 5. Fabrika (směrem k jezu), tři výběžky Zámostí čili Malé Strany pak tvoří t. zv. Paseka (pod Letnou), ulice k Zákopance a ulice k sv Marku. Počneme tedy ve středu samém, odtud pak budeme postupovati na všechny strany ve směrech výše udaných. Při domě č. 14, obydlí to správce velkostatku, nutno rozeznávati dvoje období: dlouhou dobu, kdy v něm bydlil správce p. Emanuel Straka, a dobu mnohem kratší od r. 1892, když se tam usídlil nynější správce p. Josef Šmejkal. Za p. správce Straky dostavovali se k delším návštěvám během léta pp. dr. Frant. Kropáček, gymn. prof. v Brně, Josef Straka, bývalý inspektor u knížete Claryho, Rud. Greiner, ředitel u knížete Lichtensteina, Rudolf Schneider, lesní v Uhrách, a MUDr. Rudolf Schneider ze Zásmuk, zejména často pak slč. Arnoštka Schubertová, učitelka z Vídně, r. 1891 též slč. Josefina Čeledová z Prahy, a r. 1887 pí Marie Wurzlová, dcera vojenského lékárníka z Vídně. Za p. správce Šmejkala bydlili tu r. 1894 p. dr. Vilém Weiss, docent německé techniky v Praze, pí. Marie Mašinová (také letos), p. Josef Láska, obchodník, jakož i p. Kamil Krátký, účetní úrazové pojišťovny dělnické v Praze, všichni z Král. Vinohrad.

Domek čís. 16, náležející rovněž panu b ronu Dobrženskému, jest památný tím, že si jej r. 1870 za stálé bydliště obral potštýnský rodák pan Václav Hostinský, někdejší ředitel velkostatku knížete Kinského. Pobyt jeho, jenž trval r. 1870—77, tedy plných sedm let, zanechal trvalé stopy po sobě, a bude zajímavo zvěděti něco o jeho životě. Narodil se 1. května 1804 v Potštýně na Malé Straně v č. p. 108, kde jeho otec Josef měl dům a živnost. Pobyv několik roků na gymnasiu v Hradci Králové, šel nejprve k lesnictví (do Přestavlk ke knížeti Kinskému, u něhož zůstal i na dále) a brzy po té k hospodářství (na panství Rosické). V Praze na konci let dvacátých navštěvoval techniku a po nějaký čas i malířskou akademii, jsa tehdy zaměstnán v ústřední kanceláři knížete Kinského. Roku 1835, když se zařizoval cukrovar v Martinovsi u Budyně, jeden z nejstarších v Čechách, byl tam povolán za správce a řídil též stavbu tu. Roku 1850 se stal ředitelem hospodářství na panství v Heřmanově Městci, načež r. 1861, když cukrovar v Martinovsi byl zrušen, řídil stavbu nového cukrovaru v Zlonicích. Když pak stavba ta byla dokončena, šel pro churavost na odpočinek r. 1862, jehož užil až do r. 1885, v němž 14. listopadu v Praze zemřel. Mezi lety 1862—70 žil v Praze, 1870—77 v Potštýně a pak opět v Praze. — První letní pobyt v Potštýně r. 1869 velice prospěl jeho zdraví: byl tehdáž právě po dlouhé těžké nemoci i odhodlal se

přesídliti úplně do milého rodiště svého. Byl by tu zajisté ztrávil poslední dny života svého, kdyby se nebyl k vůli synovi svému odstěhoval do Prahy. Roku 1838 pojal za choť Františku Mauxovou, která mu porodila dva syny: staršího Karla, jenž jest nyní notářem v Uhrách, a mladšího Otakara, nyní professora vysokého učení pražského. Pan ředitel Hostinský to byl, jenž ve spojení s tehdejším obecním starostou p. Václavem Šabatou a několika jinými občany založil r. 1875 jakési soukromé družstvo k okrašlování Potštýna, bezprostředního to předchůdce nynějšího spolku okrašlovacího. Družstvo to se svolením tehdejší majetnice velkostatku urozené paní Alžběty baronky Dobřženské z Dobřenic, rozené hraběnky Harbuvalové ze Chamaré, urovnalo hrbolatý přístup k jezu, opevnilo některé části břehu, vysázelo stromořadí lipové na cestě od mostu k jezu a třešňovku pod obecní studánkou nad třetí kapličkou křížové cesty. Proto též spolek okrašlovací ihned po svém ustanovení jmenoval p. Hostinského, jenž se zatím přestěhoval do Prahy, svým prvním čestným členem, a téže pocty se dostalo záhy též jeho soudruhu panu Šabatovi. Sem, k rodičům svým, v různých dobách ročních, zejména pak v době letní, dojížděl syn, nynější professor vysokého učení pražského, p. dr. Otakar Hostinský, k vůli němuž se později přesídlili do Prahy. V domku tom v létě r. 1887 bydlil tehdejší přednosta nádraží severozápadního v Praze pan Gustav Dworzak, před tím p. Dupal, r. 1895 pí. Marie Goltzová, vdova po hospodářském radovi, jakož i p. Josef Baudiš a Josef Kaudelka, úředníci z Prahy. Silnice, která nyní dělí domek tento od kovárny, jest tu teprve as 30 roků; dříve šla bezprostředně kolem zámku, prorážejíc zahradu právě tam, kde jest nyní nejkrásnější její část.

Kráčíme-li vzhůru podél hostince p. Hostinského č. 18, přijdeme nejprve k č. 43 (vyobr. na str. 120.), stavení to p. Fr. Hlaváčka, někdejšího starosty blízké obce Záměle. Do ladné podoby, ve které domek ten nyní zříme, přivedl jej přestavbou právě p. Hlaváček. Také domek ten má své dějiny. Byv vystavěn příbuzným p. Hostinského p. Podrazilem, stal se později majetkem pana Františka Umlaufa, jenž zde provozoval po dlouhá léta obchod se smíšeným zbožím a vínem. Zároveň zde byl úřad poštovní, ale jaký? Letní hosté nynější, kteří s netrpělivostí vyhlížejí, brzo-li poslíček sběhne těch několik kroků z nádraží k poště a zavítá s kýženým poselstvím k nim, byli by se musili tehdáž obrniti notnou dávkou trpělivosti: pošta z Ústí n. O. projížděla sice místem, ale pro dopisy a zásilky všeho druhu bylo nutno posílati zvláštního posla, resp. poslici až do Vamberka, kde byla tehdáž poslední pošta pro Potštýn a okolí Jaký to pokrok od té doby v čase poměrně tak krátkém! Z dob starších, když dům přešel v majetek nejprve p. Faltusa a pak p. Jeništy, vzpomínáme jako letních hostů pp. Drchoty, přednosty nádražního Brülla a JUDra. Antonína Formánka, advokáta v Pardubicích. Za pana Hlaváčka zde bydlili jednak v přízemí, v bytě o dvou pokojích, jednak v pokoji podkrovním: 1891 mistr Karel Bendl, sl. Albína Panovská, p. Vendelín Formánek, velkoobchodník z Prahy, 1892 pí. Josefina Petschnigová, choť továrníka z Vídně, a sl. Hermina Stöcknerová ze Sturmau z Prahy, 1894 p. Frant. Čiňovský, soudní adjunkt z Nymburka, a p. Leopold Urban, úředník z Prahy, 1895 p. Rudolf Storch, knihkupec z Karlína, a p. Antonín Pravda, professor vysokých škol technických v Praze, r 1896 pak p. Ilie Bărbulescu, licenciat v Bukurešti. Také byt dolní byl loni pronajat pí. Adolfině Čenské, vdově po c. a k. majoru a spisovateli; bohužel náhlé onemocnění sl. Ludmily Čenské překazilo přesídlení, ano vyvinula se choroba tak vážná, že jí za několik měsíců spanilá a milá dívka ta k velkému zármutku své rodiny a všech, kdo ji znali, podlehla. Letos zde bydlí opět p. Rudolf Storch a pí. Marie Menšíková s dcerami.

Hned nad p. Hlaváčkem jest domek č. 20 pí. B. Štrekové. Také zde během posledních šestnácti let se vystřídalo mnoho letních hostů: prvním byl r. 1879 p. Julius Dietz, kontrolor dráhy sev.-západní z Vídně, rok po té pí. Terezie Fischerová z Vídně, 1881 sl. Vorlové, učitelky z Prahy, 1882 pí. Josefina Eysseltová z Klimpély z Rychnova n. K., pak paní

Jindřiška Formánková, choť advokáta z Nového Bydžova, 1888 pí. Adolfina Čenská z Prahy, 1889 pí. Růžena Fuxová, choť mag. rady v Praze, a p. Karel Mikovec, učitel z Pardubic, 1891 p. Antonín Schiffner, inspektor skladiště státní dráhy z Prahy, 1892 pí. Johanna Schiffnerová, vdova po něm, p. F. Klenka, lékař v Praze, 1893 p. Karel Tůma, redaktor Národních Listů, 1895 p. Frant. Riedl, vrchní revident sev.-záp dráhy z Vídně, 1896 pí. Zdeňka Formánková, choť advokáta z Kouřimě, pí. Karla Brinková, vdova po obchodníku z Prahy, p. František Vogner, učitel z Litomyšle. Letos zde bydlila pí. Johanna Schiffnerová, vdova po inspektoru skladiště státní dráhy z Prahy, pí. Pavla Schlaghamrová, majetnice domů z Prahy, pí. Marie Vognerová, choť učitele v Litomyšli, a p. Jiří Neithold, majitel velkokavárny z Prahy.

Naproti v č. 19 jest obydlí p. Vojtěcha Hudce, lesního velkostatku Potštýna. S hosty pana lesního se setkáváme na různých místech jiných, poněvadž v domku samém není s dostatek místa, přece však tu častěji přebývali sl. Fischerové (Františka a Viktorie) z Vídně, pak bratr jejich Abdon, původně jako studující, r. 1890 pak jako c. a k. poručík z Prahy, pak pí. Růžena Braunsdorferová, choť lesmistra z Mošny (na Rusi), ještě častěji dcera její sl. Evženie, 1895 též pí. M. Schweizarová, choť nadlesního z Dlažďova, ano 1889 i velkostatkář z Chile John Brunnett se syny. Letos zde bydlí p. Karel Vydra, obchodvedoucí z Prahy, a p. Antonín Burian, učitel z Nové Vsi u Chotěboře.

Postupujíce výše máme po pravé ruce č. 23, náležející panu staviteli Havlíčkovi ze Žamberka, jenž má plány na přestavbu domku pohotově, a přejeme sobě i jemu, aby je záhy provedl. Zahrada u domku jest sice malá, ale v sousedství se nalézají rozsáhlé zahrady jiné; zejména zvýší-li se dům ten, bude překrásný rozhled na všechny strany. Sem jezdila častěji, dokud dům patřil p. Frant. Langrovi, mistru zámečnickému a později vdově po něm, dcera jejich Marie provdaná Schejbalová, choť továrníka na likéry v Chocni; neuprosná smrt sklátila také ji v předčasný hrob. Hned nad tímto domkem jest č. 24, majetek sl. Marie Hostinské, kde 1889 bydlil tehdejší professor, nyní ředitel městské vyšší dívčí školy v Praze p. Bedřich Frída. — O stavení výše přes cestu vedoucí do Městečka leží miniaturní domek s malou verandou, jest to č. 140, z vyššího čísla pak vysvítá, že jest to něco novějšího. Skutečně tomu tak: na místě, kde stojí domek ten, náležející p. Janu Čižinskému, stávala kdysi chaloupka daleko menší, určená za přístřeší nájemci silničního mýta, jímž po léta byl p. Čižinský. Ve dne vykonávaly službu tu obyčejně jeho dcery, k nim chodily na přástky jejich družky a my, studenti, jichž bylo tehdáž několik, a o zábavu nebylo nouze: povídalo, zpívalo se, až se hory zelenaly. Později napadlo p. Čižinského rozšířiti domek na slušný letní byt, a hned prvního roku 1887 byl tu hostem p. Jan Sixta, vrchní inženýr a přednosta trati dráhy sev.-západní, 1888 a 1889 p. Antonín Höhm, rada zemského výboru, 1890 p. Václav Mestek, továrník z Karlína v době, kdy stavěl sousední villu svou, 1892 p. Gabriel Šuran, professor gymn. v Roudnici, matka jeho pí. Aloisie Š., vdova po řídícím učiteli z Prahy, s dcerami učitelkami Klemeňou a Věrou, 1893 p. David Löwy z Vídně, 1894 pí. Pavla Schlaghamrová, majetnice domů z Prahy, 1895 a 1896 p. Jan Zeman, obchodník z Král. Vinohrad, se svou tchyní p. Františkou Lepšíkovou, rozenou z Potštýna. Letos bydlí v útulném domečku tom pí. Marica Kvíčalová, choť zemského advokáta z Poděbrad, a p. Aug. Wastl, c. k. rada zemského soudu z Kutné Hory.

Obrátíme-li se nyní na cestu vedoucí do Městečka, máme po pravé ruce č. 29, náležející dědicům Novotným. Také zde bydlili letní hosté, a to pan František Hevler, vrchní inženýr dráhy sev.-západní z Karlína, s matkou svou pí. Karolinou Hevlerovou a později professor z Pardubic p. Čeněk Ibl. Letos bydlil u p. Nováka, jenž má domek ten najatý, p. Frant. Kolb, inženýr u akc. spol. stroj. dříve Breitfeld, Daněk a sp., a p. V. Krynes, c. k. professor z Liberce. — Hned po té přijdeme ke statku č. 33 (vyobr. na str. 64.), náležejícímu pí. Marii Habeltové rozené Prachařové. Sem každoročně,

pokud mu to povolání jeho dovolovalo, zavítával bratr majetnice p. P. Josef Prachař, jenž r. 1892 jako farář v Kolodějích u Prahy v nejlepším věku zemřel a k věčnému spánku uložen byl na hřbitově potštýnském. Zároveň s ním sem jezdíval věrný přítel jeho p. P. Frant. Dusil, nynější farář ve Vršovicích. Zde bydlil v letech 1884, 1888 a 1889 spisovatel Josef V. Sládek, r. 1889 též švakr jeho p. Bedřich Frída a švakrové sl. Veselé Olga a Anna, nynější pí. Dewettrová-Veselá, 1890 sl. Betty Perwolfová, řídící pěstounka mateřské školy malostranské, 1891 učitelka slečna Marie Černá z Prahy, 1892 pí. Matilda Schimmelpfennigová-Mallingerová, professorka na konservatoři v Praze, 1893 obchodník z Král. Vinohrad p. Jan Zeman, 1894 pí. Marie Oppeltová, choť c. k. okr. školního inspektora v Žamberce, 1894, 1895, 1896 a letos p. P. Antonín Zelenka, katecheta při měšť. školách na Král. Vinohradech. R. 1896 a letos p. Jiří V. Klíma, kandidát professury z Prahy. —

V domečku č. 32 hned na levo, náležejícím pí. Ptáčkové, bydlily 189; sl. učitelky Marie Tůmová ze Žižkova a Blažena Zákrejsová z Karlína Poněkud dále na pravo nalezneme č. 34, rodný domek zemřelého MUDra. Bednáře, náležející sl. Prachařovým. Zde bydlili 1887 p. Josef Čížek a 1889 p. Theodor Vodička, oba professoři gymn., onen v Kolíně, tento v Olomouci, rovněž p. Ludvík Milde, professor konservatoře v Praze, pak 1892 p. Vilém Michl a páni Alois a Karel Čížkové, všichni obchodníci ze Slaného, jakož i p. Josef Rössler, c. k. soudní příručí z téhož města, pí. Pavla Schlaghamrová, 1894 p. JUDr. Antonín Hlaváček, c. k. soudní adjunkt z Prahy, p. Frant. Kubek, c. a k. setník z Radovce v Bukovině, pí. Františka Včelišová a pí. Kocourková, p. Bohdan Procházka, vojenský účetní rada v Praze, 1895 pí. Anna Kocourková, majetnice domu z Prahy, a pí. Marie Novotná z Prahy, 1896 pí. Marie Menšíková, choť velkoobchodníka ze Žižkova, a p. Josef Čermák, majetník hudebního ústavu na Král. Vinohradech. Letos opět p. Čermák, sl. Marie Fináčková, soukromnice z Král. Vinohrad, a p. dr. Ferd. Jokl, prof. realných škol v Brně.

Hned na levo o sobě stojí číslo 44, náležející panu Samkovi, kde loni bydlila sl. Marie Krásová z Unhoště a pan Vratislav Tůma, sladovník z Prahy. — V levo poněkud výše jest dům č. 45, jenž náležel dříve p. Josefu Fridrichovi, pekaři, tu pak bydlil jedno léto p. František Čumpelík, učitel na Kr. Vinohradech. Nyní jest dům ten zároveň s villou na zahradě postavenou majetkem sester pí. Kavallové, Krütznerové a Stuchlíkové. — Kolem villy p. prof. Kvíčaly přijdeme k č. 48, náležejícímu pí. Anně Hlinkové roz. Boháčové z Potštýna. Také v domku tom se vystřídalo mnoho letních hostů; z dřívějších buďtež uvedeni p. Feuchtmann, vrchní úředník při dráze z Vídně, 1886 p. František Hevler a 1888 p. František Borový, generální inspektor státních drah ve Vídni, pí. Anna Fýklová, majetnice domu z Prahy; již dříve 1885 a 1886 p. Václav Chabr, učitel z Prahy, a 1887 pí. Anna Podvincová, choť advokáta z Kolína n. L., jindy páni učitelé z Ml. Boleslavě p. Sýkora a p. Karel Bělohradský, 1888 pí. Berta Zlatohlávková a učitelky sl. Antonie a Marie Chabrové z Prahy, 1889 p. JUDr. František Hanč, advokát z Kolína, 1890 pí. Anna Salačová, choť knihkupce z Prahy, 1891 Rumun p. Demeter Popovici, operní zpěvák z Prahy, 1893 p. Antonín Kandert z Karlína, 1894 p. Ferdinand Herčík, akademický malíř, 1896 a letos pí. Anna Sojková, vdova po učiteli z Prahy, s dcerami učitelkami Filipou, Cecilií a Marií. Kromě toho sem zavítali od té doby, co se přestěhovali do Prahy, v době letní členové rodiny Hlinkovy, zejména Ladislav, jako kand. učitelství a konečně jako učitel, s bratry studujícími a slečnou sestrou i pí. Anna Hlinková.

Úzkou stezkou jest oddělen vzhledný domek č. 49, náležející nyní pí. Anně Dvořákové. Domek ten náležel dříve p. Josefu Hostinskému a r. 1869 dlel tu na letním bytě p. řed. Václav Hostinský s rodinou. Za nynější majitelky bydlil tu v letech dávnějších p. prof. Koch, tehdáž

v Pardubicích, jednou též p. Jan Zeman, sl. Fanny Porazilová s neteří sl. Boženou Žáčkovou z Olomouce, sl. Věra Kandertová, p. P. Jindřich Geisler, vikář z Olomouce, p. Jaroslav Machačka, c. k. soudní adjunkt v Praze, 1890 a 1891 p. František Štourač, gymn. prof. z Olomouce, 1892 p. dr. Josef Bittner, prof. realných škol v Karlíně, 1893 pí. Anna Stenglová, majetnice hospodářství v Pardubicích, 1893 p. Josef Stejskal, správce knížecího cukrovaru v Rosicích, 1895 p. Jan Šindelář, rada c. k. vrchního soudu zemského v Praze a pí. Boukalová, vdova po c. k. dvorním radovi, 1896 a letos p. Antonín Wenzl, inspektor dráhy severozápadní z Vídně.

Přejdeme-li přes cestu na stranu protější, uzříme nejprve na levo vedle hostince pana Suzy č. 41, náležející p. Adolfu Horskému. Poněvadž jest domek malý, vysvětlíme si, že zde málo letních hostů bylo umístěno; vzpomínám pí. Anny Enšpengerové, vdovy po učiteli z Hradce Králové, a pí. Josefiny Eysseltové z Klimpély. Rovněž lze zaznamenati z protějšího domku, jenž kdysi p. Frant. Kalousovi náležel, mistra na violoncello p. prof. Hanuše Wihana. Za to hned vedle v pravo v č. 37, jež náleží sl. Marii Boháčové, se vystřídalo mnoho nájemníků, jak vysvitne z přehledu. Zde bydlil 1886 p. Gustav Dworzak, tehdáž přednosta nádraží severozáp. v Praze, před ním pak p. František Hoblík, majitel knihtiskárny v Pardubicích, p. Václav Kašpar, stavitel tamtéž, pí. Gabriela baronka Imhofová, professoři konservatoře pp. Jirmus a Reitmayer, p. Josef Čermák, p. Růžička, sládek z Velkých Popovic, pí. Červenková, choť inženýra z Moskvy, p. Josef Říha, účetní cukrovaru, 1888 p. Egmont Šamberk, právník z Prahy, sl. Ludmila Hofrichterová, učitelka z Prahy, 1889 sl. Fanny Porazilová z Olomouce s neteří, p. Bedřich Procházka, tehdáž prof. v Chrudimi, 1890 páni c. a k. setníci z Vys. Mýta Schelhart a Schmidt a p. dr. Josef Emler, univ. prof. z Prahy, 1891 p. Rudolf Nádenník, podnikatel staveb z Prahy, 1892 pí. Josefa Richtrová s neteří, sl. Boženu Hübnerovou z Trutnova, p. Jan Pokorný z Poděbrad a p. Marie Suchánková, choť c. a k. setníka z Hradce Králové, 1893 obchodník p. Jan Zeman, pí. Josefina Kollorosová, choť inženýra z Pardubic, 1894 pí. Otilie Štěpánková, choť mlynáře ze Žižkova, a p. František šlechtic z Kreplu, c. a k. nadporučík z Krakova, 1895 pí. Františka Hlawová, choť c. k. notáře z Prahy, 1896 p. Adolf Liebscher, akad. malíř, sl. Marie Barochová, ředitelka mateřské školy na Kr. Vinohradech, p. Vendelín Baroch, účetní vídeňské pojišťovací společnosti z Prahy, sl. Josefina Záběhlická z Prahy. Kromě toho přijížděla sem častěji rodačka potštýnská sl. Irma Barochová s neteří Jos. Brandlovou z Vídně. Letos zde bydlí p. Gustav Bernklau, vrchní kontrolor dráhy severozáp. z Vídně a p. Vilém Špalek, obchodník z Kr. Vinohrad, se synem Václavem.

Bezprostředně nad domkem tím jest č. 36 (vyobr. na str. 105.), náležející nyní klempíři p. V. Čadovi, kdežto dříve bylo majetkem p. Jana Jeništy, obchodníka. Zde bydlil, pokud bylo lze zjistiti, učitel p. Karel Mikovec z Pardubic, r. 1893 p. Antonín Mikenda, prof. gymn. a p. Frant Voženílek, c. k. místodrž. rada na odp., oba z Prahy, jakož i 1894 pí. Karolina Loučová, choť majetníka modního závodu z Prahy. Sem dojížděl též na prázdniny, dokud ho před dvěma roky nestihla předčasná smrt, nadaný žák umělecko-průmyslové školy p. František Jeništa, jenž by byl zajisté v oboru svém nad jiné vynikl. Roku loňského, kdy p. Čada poprvé pronajímal vkusně upravené pokoje ty, bydlil zde p. Jan Doležal, tajemník a ředitel úřadu okr. výboru na Král. Vinohradech, p. Josef Mareš, c. k. poštovní oficiál ze Žižkova, a p. Pavel Projsa, redaktor z Král. Vinohrad. Letos tam bydlí p. Josef Kubias, ředitel uhelných dolů z Budapešti s rodinou, pí. Marie Šmahová z Pardubic, p. Vojta Zeman, prokurista z Prahy, a kratší dobu též p Ant. Šimon, cukrmistr z Králové Městce.

Sejdeme-li nyní kolem hostince p. Suzy pod kostel, nalezneme po levé ruce nejprve domek p. Josefa Fridricha, řezníka, č. 50. Zde v pokoji

v I. poschodí bydlili od r. 1887 pí. Adolfina Čenská s matkou svou pí. Barborou Wurmovou, p. Jan Zeman, pí. Františka Pourová z Chrudimě, pí. Marie Prombergrová, vdova po c. k. notáři z Náchoda, r. 1893 p. Bedřich Nedoma, inženýr z Prahy, 1895 paní Růžena Fuxová, choť mag. rady v Praze, 1896 pí. Terezie Lamprechtová, vdova po inženýru z Nového Bydžova. — Mineme faru č. 51 (vyobr. na str. 15[illegible]), kde 1893 byl návštěvou p. Jos. Šindelář, mistr truhlářský z Vídně, jakož i tohoto roku a jindy sl. Karolina a Kristina Novotné ze Zlonic, a staneme u domku č. 52, hned pod farou, náležejícího obchodníku p. Janu Kopsovi Zde bydlil 1893 a 1895 p. Čeněk Toberný, gymn. prof. ze Slaného, 1895 paní Božena Babická, choť obchodníka z Prahy a mistr pan Adolf Liebscher, 1896 pí. Barbora Grubrová z Prahy a dcera majetníka domku pí. Marie Reichová z Vídně.

Zabočme hned do ulice t. zv. Fabriky. První stavení po levé ruce jest č. 53, náležející nyní panu Václavu Šabatovi. Zde bydlíval jeden z prvních letních hostů p. Ant. Leneček, tehdáž inspektor dráhy severozápadní, 1882 p. univ. prof. dr. Jan Kvíčala, později p. František Hoblík, majetník knihtiskárny v Pardubicích, a p. JUDr. Antonín Formánek, advokát tamtéž, 1889 a 1890 pí. Anna Jonáková, choť uzenáře a majetníka domu v Praze, pak 1893 a 1894 pan Ignác Keyř, c. k. kontrolor cukerní daně z Přerova, 1895 p. Karel Tůma, redaktor, a sl Anna Sychravová, učitelka z Prahy, r. 1896 pak byli zde návštěvou v době letní u spřízněné rodiny pp. JUDr. Marek Peiper, advokát z Krakova, a Bernard Peiper, studující z Berlína. Letos zde bydlí pan Jan F. Blecha, velkoobchodník z Prahy.

Prve než budeme pokračovati ve své pouti, odbočme na okamžik do uličky na pravo, tu pak první domek na levé straně jest č. 72, majetek pana Františka Císaře. Zde bydlil pan Karel Taubenek, učitel na Smíchově, pí. Marie Breuerová, matka pí. prof. Kalouskové, pí. Marie Novotná, choť továrníka z Prahy, pí. Johanka Mildeová z Prahy se synem Ludvíkem, prof. konservatoře, a dcerou pí. Boženou Garabellovou, chotí obchodníka z Prahy, pí. Joh. Budinská z Pardubic, pí. Albina Petzová šl. z Petzů, vdova po c. k. presidentu krajského soudu, pí. Antonie Perwolfová, vdova po knížecím vrchním, pan Antonín Marek, učitel při měšť. škole dívčí v Pardubicích. — Hned vedle v č. 73, jež náleželo sl. Nepomuceně Opletalové, bydlil 1879 pisatel tohoto přehledu se svou rodinou, 1893 sl. M. Dunstervillová z Bílé Vody, téhož roku pak a jindy častěji neteř bývalé majetnice sl. Marie Martincová, rovněž z Bílé Vody, nynější majetnice domku. Zde sídlí letos pan Rudolf Czihaczek, vrchní inspektor moravsko-slezské vzáj. pojišťovací společnosti v Brně, s rodinou.

Vrátíme-li se k domku p. Šabaty, postoupíme mezi villou p. professora Kalouska a domkem č. 71 k č. 55, majetku to řezníka p. Antonína Stehny. Domek ten náležel dříve pí. Aloisii Boháčové a bydlil tu před rokem 1859 po dva roky vzácný host p. dr. Oskar Asbóth, professor slovanské filologie při universitě budapešťské, pak též p. JUDr. Antonín Formánek z Pardubic a pí. Amalie Panochová z Prahy, pak 1888 sl. Gertruda Dyottová, učitelka angličiny, s neteří z Prahy. Za p. Stehny zde byly na letním bytě 1894 pí. Rosalie Filipková, choť uzenáře, a pí. Alžběta Vondráčková s dcerou z Prahy.

Hned vedle v č. 56, jež náleželo až dosud pí. Hošťálkové a přešlo letos v majetek p. Ant. Vajmary, vystřídalo se též dosti návštěvníků, tak pan inženýr František Hevler, vdova po důstojníku paní Čubová, paní Františka Schrotzová, choť účetního rady zemského výboru v Praze, p. Vilém Svoboda, rada vrchního zemského soudu v Praze, obchodník p. Jan Zeman, 1892 p. Josef Kreuter, vrchní revident městské účtárny v Praze, 1893 p. Josef Choděra z Kolína, 1894 p. Václav Hrabě, účetní ze Smíchova, 1895 sl. Anna a Ludvika Cirkové, vychovatelky z Prahy, 1896 pí. Anna Stárková, majetnice domu z Prahy. Letos zde

sídlí pí. Zdeňka Formánková, choť advokáta v Kouřimi, a u ní dlel návštěvou po nějakou dobu její otec p. Josef Siblík, prof. realných škol v Kutné Hoře, se svou chotí. Sem častěji zavítal též syn p. Jan Hošťálek, bývalý sládek, jenž roku loňského předčasnou smrtí byv zachvácen, uložen na hřbitově u sv. Marka.

Naproti přes cestu jest uprostřed zahrady stavení č. 70 p. Josefa Jakubce, kde roku loňského bydlely sl. Jana a Klementina Lukešové z Prahy. Letos pak zde sídlí sl. M. Tůmová a B. Zákrejsová, učitelky z Prahy.

Jdeme-li nyní podél domku č. 59, dospějeme k č. 60, majetku pí. Marie Najmanové, kde letos poprvé letní byt zřízen. Bydlili tu pí. Františka Linhartová, choť továrníka ze Solnice, p. JUDr Václav Šulc a pí. Eleonora Kalinová, choť c. k. pošt. officiala z Kr. Vinohrad. Odtud přijdeme k č. 64, domku to paní Dvořákové. Zde bydlil r. 1890 p. Hubert Umlauf, inspektor stráže bezpečnosti ve Vídni, 1893—4 sl. Marie a Jana Podzimkové, dcery c. a k. rytmistra ze Žižkova, pak pí. Žofie Koníčková, choť stavitele ze Žižkova, sl. Bab. Morštatová, učitelka, a sl. Eleonora Morštatová, kreslířka květin, 1895 p. Václav Mojžíš, podnikatel staveb ze Žižkova, a 1896 p. František Riedl, vrchní revisor severo-západní dráhy z Vídně. Letos tu bydlí p. Ignác Keyř, c. k. kontrolor cukerní daně v Přerově.

Přejdeme-li přes lávku naproti bělidlu a jdeme podél mlýnského náhonu vzhůru k jezu, dospějeme k předposlednímu stavení č. 67, majetku vdovy po mistru tesařském pí. Čápové. Zde bydlil p. Václav Hrabě, účetní ze Smíchova, sl. Růžena Krautstenglová, učitelka z Prahy, p. Artur Raabl z Hauenfrauensteinu a Vladimír rytíř z Fetterů, 1895 sl. Anna Zachová, učitelka z Prahy, loni paní Berta Solnařová, vdova po obchodníku z Prahy, a letos tu bydlili pp. Julius a Vratislav Tůmové a bydlí sl. učitelky Anna Hrubá ze Strážnice a Terezie Vránová z Hunkovic na M. — Poslední domek na této straně č. 68 náleží p. Benj. Vávrovi, zde pak bydlil 1895 p. Václav Hrabě, účetní, 1896 inženýr p. Karel Tůma z Prahy a p. Josef Hodura z Litomyšle se synem a dcerou učitelkou. Letos sl. Anna Zachová, učitelka z Prahy.

Obrátíme-li se lipovým stromořadím k mostu, přijdeme vedle školské (zahrady k domku č. 95, náležejícímu obci a nazvanému tudíž „domek obecní“ (vyobr. na str. 167.). Zde bydlil v letech 1887—90 p. Fr. Bauer, gymn. prof. z Brna, spisovatel záslužného díla „Zátiší Potštýnské“, jež vyšlo r. 1890 u Jos. R. Vilímka*), se svou tchyní pí. M. Platonovnou Avilovou, vdovou po tajném radovi z Petrohradu; současně s ním tu bydlil 1887 p. František Trojan, prokurista firmy Eichmann & Cie., a 1889 p. Bruno rytíř z Arenstorffu, c. a k. rytmistr z Brandýsa n. L., 1891 pí. Gabriela Raablová z Hauenfrauensteinu, vdova po c. a k. podplukovníku z Brna, 1892—3 p. Vilém Walter, obchodník z Vídně, 1894 p. Jindřich Janota, obchodník z Král. Vinohrad, a sl. Marta Schmidtová, vychovatelka; 1895 bydlil zde celoročně úředník p. Peiper, a u něho dlel přes léto p. Zikmund P., studující z Krakova, a sl. M. Šilhavá, telegrafistka z Brna. Od roku loňského bydlí tu učitel p. Jos. Forejtek, u něho pak trávil léto minulé p. Ant. V. Javůrek, absolvovaný právník z Brna. Letos zde sídlí p. Karel Bělohradský, učitel z Ml. Boleslavě, s chotí. — Vedle jest mlýn č. 80 pana Václava Šabaty (vyobr. na str. 114.), kde tráví dobu letní syn učitel pan Václav Š. a v posledních letech zeťové jeho pp. učitelé Otakar Rubeš a Josef Kohout.

Přejdeme přes mostek a přijdeme k č. 77 (vyobr. na str. 115.), domu to nynějšího obecního starosty p. Ant. Vorlického. Vedle malého přízemního domku povstal r. 1891 domek o poschodí, kde byly k pronajetí dva byty; tu sídlil v prvním poschodí od prvopočátku p. JUDr. Vilibald Lexa, majetník domu z Prahy

---

*) Knihu tu obstará ochotně a ihned za 1 zl. sl. Marie Umlaufová, c. k. poštmistrová.

(1891 u něho k delší návštěvě p. Jarosl. Český, chovanec vojenské akademie ve Vídeňském Novém Městě, a 1895 p. F. K. Hlaváček, žurnalista z Prahy), v přízemí 1894 pí. Jana Matzigová, vdova po c. k. vrchním fin. komisaři z Vamberka s dcerami sl. Janou a Magdou, učitelkami z Vamberka a Nového Strašecí, 1895 p. Bohdan Procházka, vojenský účetní rada, a 1896 pí. Antonie Pulzová, choť inženýra a stavitele v Karlíně. Roku letošního domek ten další přístavbou opět značně zvětšen i sídlí v něm vedle paní Antonie Pulzové a rodiny p. dra. Lexy též pí. Terezie Lamprechtová.

Uhneme přes kamenný můstek na levo kolem pivovaru, kde byl sládkem po dlouhá léta pan Frant. Sattran, pak p. Emanuel Straka, Josef Richter, Rudolf Žilka, do roku loňského pak zeť p Sattrana p. Jan Pašek, u něhož dlela návštěvou sl. Karla Roštlapilová z Kostelce n. O., i přijdeme k č. 3 (vyobr. na str. 197.), bytu to p. Jos. Macáka, panského zahradníka. Zde se setkáváme téměř každoročně s letními hostmi z příbuzenstva páně Macákova nebo jeho paní; jsou to sl. Františka Macáková, učitelka hudby v ústavě hr. Poettinga v Olomouci se sestrami Aloisií a Jindřiškou z Hradce Králové, pan Jaroslav Macák, studující, a paní Hermina Richtrová, choť velkoobchodníka, oba z téhož města, p. Alois Macák, kapelník 4. pěšího pluku v Plevně, p. František Auffenfeld, majetník domu z Prahy (1889), a rok na to pí. Albertina Auffenfeldová, paní Matilda Pulletzová, choť c. a k. majora ve Vídni, s dcerou sl. Matildou, učitelkou, pí. Kateřina Báborová, vdova po mag. úředníku, pí. Josefina Krebsová, choť c. a k. nadporučíka z Brna, p. Jan Macák, c. k. vrchní evidenční inspektor z Terstu, p. Dragomir Petr Kazandžief, hejtman 4. pěšího pluku v Plevně, pak pp. Václav Motlík, sekretář cukrovaru ve Skřivanech, a Jindřich Wernhardt, c. a k. major-auditor z Prahy.

Jdeme-li dále podél pivovarských sklepů a někdejší vinopalny (až dosud se říká „pálenka"), kde před delší dobou byl úřad poštovský a kde bydlila též pí. Terezie Fischerová, přijdeme k t. zv. čtvrti bratrské. Zde pozornost naši upoutá nejprve č. 10 (vyobr. na str. 159.), byt kazatele p. Theof. Reichla, jehož předchůdcem byl p. Eugen Schmidt. Sem se dostavují četní příbuzní a souvěrci, tak 1891 pp. Theodor Schmidt a Theodor Reichel, stud. theol. v Gnadenfeldu, a již rok před tím sl. Schumannová z Drážďan (též 1892), sl. Alžběta Försterová a sl. Alžběta Pöschmannová, obě z Pirny (odkud též 1894 sl. Eliška Abendrothová), pak p. Vilém Schultze, člen ředitelství evang. jednoty bratrské v Berthelsdorfě u Ochranova, 1891, 1892, 1894 p. Arnošt Reichel, docent theologie v Gnadenfeldu, 1891, 1893, 1895 a 1897 matka nynějšího kazatele paní Marie Reichlová, vdova po kazateli z Ochranova, s dcerou Martou, 1891, 1892, 1894 pí. A. Gellerová, vdova po řediteli z Ochranova, 1891, 1894 p. Oskar Fabricius, učitel v Gnadenfrei, 1892 sl. Anita Barkerová, vychovatelka z Drážďan, p. Walter Schmidt, stud. theologie v Gnadenfeldu, p. Otto Geller, učitel v Ochranově, p. Jonathan Kersten, missijní předseda v Surinamu (v jižní Americe), pí. C. Gneistová, vdova po kazateli z Ochranova, 1893, 1895 sl Dorota Kiesslingová z Oderwitzu, 1894 sl. Angelika z Rasquin z Prahy, p. C. H. Müller, továrník v Zeistu v Holandsku, který častěji do svého domku č. 8. (vyobr. na str. 165.) zavítává, 1895 sestra pí. kazatelové pí. Marie Müllerová, choť prof. theologie z Gnadenfeldu.

Půjdeme nyní dále a zastavíme se u č. 5, majetku to p. barona Dobrženského, kde má obchod p. N. Alter. Zde vedle četných příbuzných páně Altrových bydlil již 1886 mistr Karel Bendl a 1889 MUDr. Julius Suchý, městský fysik v Kroměříži. Vedle nich 1887 p. Josef Thoř z Prahy a sl. Berta Naglová, operní zpěvačka z Prahy, 1889 sl. Bedřiška Beranová, literní učitelka z Luže (též 1894, 1895), 1890 pí. Helena Leipenová, pí. Josefina Thořová, sl. Otilie Naglová, pianistka, a p. Ludvík Nagl, žák konservatoře z Prahy, 1890–1895 p. Alexandr Beran, obchodník z Luže, 1891 p. David Löwy z Vídně, p. Felix Popper, komp-

toirista z Prahy, 1892, 1895 pí. Matilda Altrová z Prahy, 1896 paní Františka Šeibová z Prahy, letos pak zase sl. B. Beranová z Luže.

Kráčíme-li dále po silnici kolem villy paní Hančové, dospějeme k č. 6 (vyobr. na str. 163.), jež náleží rovněž ev. církvi bratrské, a v němž od několika let umístěn dívčí sirotčinec. Také sem zavítali četní hosté, tak 1889, 1890 sl. Anna Betková, učitelka v Mostě, 1890 pí. E. Betková z Prahy, 1889, 1890, 1891, 1893 sl. Berta a Carmen ze Zimietska z Gnadenfrei, 1888, 1890 pan Jan Lender, učitel ve Znojmě, 1889 sl. Frida a Olga Tietzenovy z Gnadenfrei, 1890 pí. Anna Medáčková z Prahy, pí. Klára Medáčková, choť úředníka ve Vídeňském Novém Městě, p. Rudolf Medáček, chovanec vojen. akademie tamtéž, pí. Mikuláštíková, choť kazatele v Ústí n. O., 1891, 1892 pí. Fialová ze Dřínova, pí. L. Řezníčková z Teplice, 1893, slečna Jindřiška Müllerová. — Malý kousek cesty dále na levo, ale již v Záměli jest statek p. Josefa Knězka, kde po dlouhá léta trávil léto se svou chotí, roz. Knězkovou, a rodinou prof. vyšších škol realných v Pardubicích p. František Malý, loni tu dlel p. Josef Plocek, ředitel zimní hospodářské školy v Dačicích; od nynějška bude tu zajisté každoročně obsazeno, poněvadž se majetník p. Knězek rozhodl, že bude dva přízemní pěkné pokoje pronajímati.

Vrátili-li jsme se k Potštýnu a přešli po chodníku před obchodem pana Altra ke škole (vyobr. na str. 168.), setkáme se tam 1895 a 1896 s MUDrem Aloisem Sloupenským, rodákem z blízké Brné, 1896 pak se sl. Em. Bláhovou z Vídně a sl. Žofií Švarcrovou z Králík. Letos zde sídlila po nějakou dobu pí. Josefa Sloupenská, choť MUDra, obvodního lékaře v Bludově na M. — Přejděme nyní přes lávku nad lázněmi do t. zv. Lázeňské ulice i přijdeme nejprve na levo k č. 86, které náleželo dříve p. Ant. Špalkovi a po jeho smrti přešlo v majetek evang. církve bratrské. Také zde bydlili četní hosté, tak pí. Terezie Fischerová, p. Viktorin z Vídně, přednosta dráhy p. Grünhut, p. Leopold Drahorád, p. prof. Frant. V. Sova, p. učitel Karel Bělohradský, paní Špalková, choť stavitele v Praze, pí. Aloisie Balšánková, vdova po staviteli z Král. Vinohrad, a p. Bedřich Babický, obchodník s dřívím z téhož města, 1895 sl. Jindřiška Müllerova z Gnadenfrei.

V pravo naproti jest č. 132, od roku loňského majetek okrašlovacího spolku, jenž pronajal loni dva pokoje s kuchyní p. prof. Frant. Malému. Dříve náležel domek ten pí. Františce Prachařové a bydlili v něm po pánech prof. Sovovi a Malém pí. Adolfina Čenská se svou matkou pí. Barborou Wurmovou, pak 1894 p. Antonín Jindřich, správce školy v Praze a 1895 p. Jaroslav Strasser, c. k. pošt. official z Vídně Letos tu bydlí pí. Marie Suchánková, choť c. a k. majora v. v., s dcerou a sl. Gabriela a Vilémina Pawlové, dcery setníka.

Kolem villy pí. Fuxové přijdeme k č. 91, domku to p. Kodytka, mistra truhlářského, kde 1889 bydlil v létě studující p. Vilém Pick z Pardubic, letos p. Frant. Janda, právník z Litovle na M., a k č. 92 p. Jehličky, kde 1890 bydlil týž letní host a 1893 p. Fr. Šimonek z Vídně. — Na druhé straně ulice u p. Jakubce v č. 83 bydlil před lety báňský rada p. Juraský, pí. Kateřina Nekolová, choť úředníka cukrov. ve Vídni, a pí. Aloisie Krásenská z Nové Vsi, pak gymn. prof. dr. Novák, p. učitel Karel Bělohradský z Ml. Boleslavě, p. Čermák, majetník ústavu hudebního, pí. Skácelová, vdova po řediteli z Prahy, p. Náhlík, městský tajemník z Nymburka, a sl. Magda Náhlíková, učitelka hudby z téhož města, p. Václav Hrabě, pí. Anna Enšpengrová, pí. Terezie Lamprechtová. Letos tu bydlí p. Otto Popler, učitel z Litomyšle.

Přejdeme-li nyní most do t. zv. Zámostí čili na Malou Stranu a obrátíme se nejprve v pravo, nutno jíti kolem villy p. Kröschla a p. Nedomy až k č. 122 (vyobr. na str. 127.), jež náleželo dříve p. Jos. Daumovi a po jeho smrti vdově pí. Heleně D., nyní znova provdané za p. Jos. Malého. Zde bydlili kromě příbuzných p. Jos. Březiny a jeho rodiny (1890 též p. Rudolf Březina, městský inženýr v Plzni) tyto osoby: mistr Adolf Liebscher,

Hugo Proksch, rada zemského soudu (též 1896 a letos), 1887—8, 1890 dr. Petr Durdík, gymn. prof. a univ. docent, 1889 pí. Barbora Rubínová, pak pí. Karolina Barochová, choť stavitele a majetníka domů z Prahy, 1893—4 pí. Marie Zemanová, choť prokuristy z Prahy, 1895 p Vojtěch Štěpánek, majetník mlýna ze Žižkova, 1896 též p. Alois Dedek, učitel ze Strážnice. Letos též sl. Jos. Bož. Koppová, učitelka z Prahy. — Na zpáteční cestě zabočíme za villou p. Nedomy až k řece, k č. 125, kde v domku, náležejícím pí. Anně Buršové, bydlily loni slečny učitelky Anna Černá z Dobrovic a Anna Honsová z Prahy, letos pak sl. Leopolda Hassmannová, učitelka při měšť. škole dívčí v Jaroměři, a pí. Božena Svobodová, choť učitele z Roudnice n. L. — V pravo od villy p. Kröschlovy dáme se úvozem a přijdeme k č. 115, pana Vašátky, kde 1887—9 trávily léto pí. a sl. Marie Hergeselové, učitelky z Král. Vinohrad. V pravo přes cestu č. 113 patří p. Dyntarovi, jenž rovněž dříve pronajímal pokojík; v něm bydlila 1887 sl. Amalie Čadová, učitelka měšť. škol na Král. Vinohradech, 1888 p. Fr. Balcar, kazatel církve bratrské z Prahy, pak též p. Salač, 1889 pí. Juliana Emanovská, vdova po plukovním lékaři, a sl. Anna Baušová, učitelka z Prahy, 1891 p. Jan Svatoš z Kolína.

Jdeme-li nyní vzhůru po silnici k soše sv. Venantia (v ústech lidu Velenciusa), máme po levé straně č. 107, majetek p. Antonína Bezděka, kde v posledních letech téměř každoročně v letní době dlí p. Innocenc Horák, mistr krejčovský z Vídně, nebo jeho choť Jana, rozená Vorlická z Potštýna. — Blíže sochy v č. 127, jež náleží mistru truhlářskému p. Václavu Dytrtovi dlel 1885 p. Matyáš Wahly, akad. malíř, 1887 p. Alois Rakušan, inženýr z Prahy, a pí. Emilie Javůrková, choť c. k. soudního adjunkta z Pardubic, 1888—9 pí. Anna Procházková, vdova po obchodníku, a pí. Terezie Knornová, jakož i sl. Marie Müllerová z Prahy, 1890—1 p. Jan Hellmann, c. k. rada vrchního zemského soudu, 1892 pí. M. Nesbedová, majetnice domu z Brna, 1893 pí. Růžena Kroupová z Prahy, 1894 pan Adolf Lad. Měska, professor realných škol

DOMEK INŽENÝRA NEDOMY.

v Kutné Hoře, 1895 p. Ignác Keyř, c. k. kontrolor cukerní daně v Přerově, 1896 p. Jan Kaucký, bývalý sládek, majetník domu na Smíchově, sl. Běla Charvátová, absolventka umělecko-průmyslové školy v Praze. — Vrátíme-li se nyní k poště a zahneme v pravo od ní k Letné, přijdeme k č. 102, majetku p. Martina Štycha, kde bydlil p. prof. Ludvík Milde, pí. Marie Nesbedová z Brna, a p. Gärtner, úředník z Prahy. Zde jako studující lékařství, později pak jako MUDr., praktický lékař v Praze, o prázdninách dlíval pan Ant. Štych. Letos zde bydlí se svou chotí Zdeňkou, roz. Hozákovou, zároveň s p. Frant. X. Hozákem, civ. geometrem a stavitelem z Prahy.

Zaběhneme-li ještě na nádraží č. 136 (vyobr na str. 200.), kde pozdravíme jako hosty p. přednosty Rössnera, jenž nyní již na dvacátý rok na nádraží

VILLA „BON-REPOS".

zdejším úraduje, jeho tchyni pí. Karolinu Láskovou, 1889 p. Aloise Krönera, stud. ze Znojma, a 1894—5 pí. Karolinu Berkičovou, choť souschefa stanice severo-západní dráhy v Ústí n. L., jsme s dlouhou procházkou svou po Potštýně hotovi. Jen na skok ještě do blízké Brné, kde v č. 14 pronajal majetník p. Pavelka loni dva pokoje paní Lauře Pollákové z Vídně.

U některých z pánů letních hostů se mi nepodařilo zjistiti, u koho bydlili na letním bytě; zaznamenávám je tudíž zde v pořádku abecedním, připojuje rok jich pobytu v zátiší potštýnském: sl. Ballabenová Anna z Prahy 1892, Brzorádová Ferdinanda, učitelka z Vídně, a Anna, učitelka ze Solnohradu 1895, sl. Ada Castellainová, šlecht., soukromnice z Prahy 1891, pan dr. Lad. Čelakovský, docent při č. vys. škole technické v Praze 1895, p. Doležal Gustav, úředník městské spořitelny v Praze, a p. Doležal Jindř., úředník zemského výboru z Prahy 1892, sl. Emingrová Emilie, soukrom-

nice z Prahy 1888, p. Fišer Vilém, úředník záložny z Heřmanova Městce 1893, paní Francová Milada, choť velkostatkáře z Kněživky 1894, pan Gottlieb Artur, official při dráze z Vídně 1891, pí Hartmannová, soukromnice z Prahy 1894, p. Herlth Frant., hospodářský úředník na odp. z Brna 1888 a 1891, sl. Hynková Anna, učitelka ze Žižkova 1891, pan Ladislav Jarolímek, stud. z Hradce Králové 1891, p. Václav Jirsák zástupce firmy Wolfrum v Ústí n. L. 1893-4, sl. Antonie Kellerová z Nových Benátek 1894, pí. Babetta Klášterská, majetnice realit z Kolína 1893, paní Anna Klausová, choť kontrolora dráhy severo-západní z Vídně 1888, pan Frant. Kolářský, c. k. fin. koncipista z Prahy 1894, p. Otakar Korselt, stud. z Pardubic 1888, sl. Marie Kornfeldová z Karlína 1896, sl. Božena Kostomlatská, maj. domu v Roudnici 1894, sl. Františka Koubková z Prahy 1895, pí. Božena Kratochvílová, vdova po c. k. zemském advokátu v Roudnici 1894, p. František Kropsbauer, JUDr., c. k. okr. soudní adjunkt z Královic 1893, sl. Anna a Emma Kubelkové z Prahy 1891, paní Emanuela Kvěchová, choť c. k. rady zemského soudu v Hradci Král. 1890, sl. Betta Ledvinková, učitelka v Praze, se sestrou 1890, sl. Julie Ludwigová, soukromnice ze Zhořelce 1892, p. Augustin Matolín, učitel v Praze 1894, pí. Rosalie Palečková, vdova po staviteli z Kolína 1891, p. Karel Papica, soudní adjunkt ze Slavkova 1890, sl. Terezie Pfeiferová z Jičína 1893, sl. Růžena Pokorná z Prahy 1893, pí. Marie Rudová, choť úředníka z Vídně 1888, p. Julius Richter, úředník u Merkuru z Brna 1891, sl. Bettina Rozsívalová z Olomouce 1890, pan Apollo Růžička, prokurista Živnostenské banky v Praze 1893, p. Jan Ryšavý, stud. z Hradce Králové 1895, sl. Karolina Schindlerová z Wallensternu z Vídně 1891, sl. Růžena Schwarzfeldová z Král. Vinohrad 1895, p. Ludvík Stantejský, c. k. poštmistr z Vrd-Bučic 1893, pí. Žofie Stemberková, vdova po c. k. adjunktu soudním z Chlumce n. C. 1894, sl. Zdeňka Svobodová, společnice z Kolína n. L. 1887, p. Jos. Šedivý, továrník z Prahy 1894, sl. Marie Šmahová, soukromnice z Pardubic 1892, pan Ferd. Šťovíček, studující z Pardubic 1894, sl. Anna Urbanová z Král. Vinohrad 1894, pí. Viennigerová Marie z Kyšperka 1893, p. Vít Josef, tovární úředník v Kolíně n. L., a sl. Anna Vitová, soukromnice z Prahy 1887, p. Zach Vojtěch, techn. revident z Prahy 1893.

V Potštýně, 22. července 1897.

Po přehledu letních hostí, který vyčerpati bylo úlohou nesnadnou i při tom, že se jejich seznamy od r. 1887. každoročně vydávají, sluší dojista alespoň několika slovy vzpomenouti těch, které Potštýn ke kratší návštěvě přivábil. Jest totiž zvykem, že se v seznamech letních hostí uvádějí pouze ti, kteří nejméně týden v Potštýně se zdrželi.

Je přirozeno že každým letním dnem prochází Potštýnem řada turistů, z nichž však jistě sotva desátý zapíše se do pamětních knih potštýnských hostinců. Jsou ovšem také „pamětní knihy“ na zdech hradu, kapliček, kam „pro paměť“ návštěvníci jména svá netoliko píší (to jim nestačí), nýbrž i vyrývají. Mnozí také provázejí své jméno i „poesií“, která bývá ještě nejslušnější, když si výletník ulevuje nad špatným počasím. Sem také snad smíme zařaditi „epigram“, s kterým přihlásil se jako návštěvník Potštýna na vyzvání v denních listech p. Josef Šváb Malostranský:

„Jak si představuji ráj!
Sedět věčně při jídle a při víně
(bez tchyně)
v čarokrásném Potštýně!“ —

Chtěli jsme vypočísti alespoň všecky hromadné výlety, jichž cílem byl Potštýn, avšak i tu úplnosti dosíci bylo úlohou nemožnou.

RED.

DR. LADISLAV ČELAKOVSKÝ JUN.:

SLZY A VZDYCHÁNÍ.

(FR. L. ČELAKOVSKÝ.)

Allegretto giocoso. *rit.* *a tempo*

ZPĚV

Kdy - by vše-čky sl - zi - čky po-hro - ma - dě

KLAVÍR

rit. *a tempo*

poco a poco ritard.

by - ly, co jsou, mi - lý, pro te - be o - či mo - je

poco a poco *ritard.*

a tempo

li - ly: vě - ru by se lou - ky na - še

a tempo

f

f

vše - cky za - to pi - ly.

Ach, kdy - by to vzdy-chá - ní

po-hro - ma-dě by - lo, co mé srd - ce

pro te - be, mi - lá, vy - pu - sti - lo,

f ritenuto

vě - ru na vě - ži by na - ší zvo - ny roz - zvo-ni-

f ritenuto

vivo

lo.

vivo

ritardando e *decrescendo*

V Praze, 28. června 1897.

PARTIE Z HORKY.

GEM:

Mlhy, mlhy, šedé mlhy
kolem, přede mnou a za mnou . . .
jdu tak tiše zvlhlou stezkou,
za mnou temno, kolem šero,
přede mnou pak na obloze
v mlze k nebi pne se město
jako Praha, jak jí zřelo
Libušino věští oko,
jako vzdušný zámek štěstí
na obzoru kdesi v dáli . . .

Mlhy, mlhy, šedé mlhy
plazí se tu svadlou travou,
do korun se stromů derou . . .
zalekly se, utíkaly,
když v ně slunce zasvítilo,
zasvítilo, zalesklo se
za mlhami; v šero pochyb
zlatý sen tak v duši svítí . . .
„Slunce moje, sne můj zlatý,
nedej mne těm chladným mlhám!“

Mlhy, mlhy, šedé mlhy
chvěly se a utíkaly,
srotily se, vzepřely se,
rozprchly se, spojily se,
stavěly se slunci v cestu . . .
„Slunce moje, sne můj zlatý,
nedej mne těm chladným mlhám!
Zahoř víc a rozplynou se,
spadnou deštěm dolů k zemi
jako slzy s vlhkých očí . . .
zalesknou se dole v trávě
jako čistá letní rosa . . .
Slunce moje, sne můj zlatý,
nedej mne těm chladným mlhám!“

V Sedlci, 21. února 1897.

PSÁNO VE VLAKU 18. ŘÍJNA 1896.

Když od Tebe jsem odjížděl,
pruh na západě hořel rudě,
a pod ním obzor se již tměl
před lesy na zamžené půdě.

A mlha tiše stoupala,
jak západ zvolna dohasínal,
a pod ním lesy do kola
stín jakýs neprostupný spínal.

A obzor vzplál, že zdálo se,
jak dlouhý les když v dálce hoří . . .
V něm večernice kmitla se
a pod ním tma se z lesů noří . . .

*

V mé duši také zahořel
idylky naší západ klidný,
a pod ním plíživě se chvěl
stesk vidět zas Tvůj pohled vlídný.

A není v tom snad mrtvý klid,
když po slunném dni noc jde tiše,
nad stín ten jiný září svit
a jásavě mou duší dýše.

To je jen mojí touhy stesk,
v němž stínu ani bolu není:
tak prosím večernice lesk,
by tiché dal Ti pozdravení.

NALADĚNÍ.

Tak je mi: jako bouře divá,
jež lodí smýká po vlnách,
v mé duši stín a světlo splývá
a končí někde v dálce v tmách.

V tmách, do nichž světlo nezasvitne,
já bojím se, že zhynu též,
že bílý jas, jenž duší lítne,
je jenom bludička a lež.

A s lodí zmítanou dál jedu:
do chvíle doufám poslední,
vím: sám své cesty nepovedu,
sám jsem jen míč svých prostředí.

A přec: jas bílý do duše mi
jak slunce září do poupat,
byť neuveď' mne v svatou zemi,
vždy bude mi již v duši hřát.

A je v něm víc než naděj tichá,
s níž ještě se i umírá,
než víra, v níž se lehce dýchá
a která nebe otvírá.

Ať zhynu v smršti divých vání
či přemohu ty proudy snad,
vše tiše přijmu, bez reptání:
vždyť někdo měl mne tolik rád.

V Potštýně, 10. října 1896.

RED.:

LITERATURA O POTŠTÝNĚ.

Chceme tu stručně přehlédnouti důležitější práce k Potštýnu se vztahující. O některých byla již učiněna zmínka v příspěvcích naší knihy, kamž odkazujeme

První skupinu tvoří práce dějepisné o osudech hradu potštýnského. Není úkolem těchto řádků uváděti nové zprávy a doklady, které by snad doplňovaly dosavadní historické vypsání a popisy hradu, zmíníme se tu jen o některých zprávách z literatury staré počínaje koncem století XVII, kdy hrad Potštýn byl již opuštěn.

Jan Tomáš Pešina z Čechorodu *ve svém „Předchůdci Moravopisu" (1663) má již zprávu (na str. 89), že hrad „časem tohoto zase v pustinu přichází". V knize „Mars Moravicus" (1673) píše o Potštýně na str. 416 a 417. Zprávu o kořisti, která nalezena po dobytí hradu Karlem IV., posuzuje po zásluze prof. Aug. Sedláček („Hrady a zámky" II. díl, str. 9) jako vylhanou*

Bohuslav Balbín, *jehož matka žila a zemřela na zámku svých příbuzných pánů z Operštorfů v blízkých Častolovicích, kde byl Balbín vychován a kde častěji prázdniny trávil, působil později jako člen řádu jesuitského v krajině poorlické. Navštívil častěji Potštýn, o němž zprávu má ve III. knize své sbírky „Miscellanea historica Bohemiae" (na str. 85, 94 a 118). V Dodatcích k III. knize jest pověstná zmínka o studni hradské. Balbín vzpomíná si, že jako chlapec viděl spouštěti do oné studně husy a kachny, které po nějakém čase podzemními průplavy do řeky Orlice vyplavaly*

FR. J. ZOUBEK.

Pustý hrad „Podenstein" popisuje také při r. 1673 **Jan Beckovský** *v „Poselkyni příběhů českých" (svazek III. str. 428).*

První podrobný rukopisný popis rozbořeného hradu potštýnského je z r. 1782 od **Jana Antonína Harbuvala hraběte ze Chamaré,** *který od roku 1747—1786 v podzemních chodbách hradu hledal pokladů. K popisu připojen důkladný plán hradu, jakým se snad žádný hrad český nemůže honositi, dle slov* **Antonína Bauma,** *jenž obého použil ke svému popisu („Památky archaeologické a místopisné", díl VIII. 1870 „Z poříčí Orlického" str. 599—612).*

Z r. 1778 máme první důkladnější historické vypsání i popis hradu od **Karla Josefa z Bienenberga** *(„Versuch über einige merkwürdige Alterthümer im Königreiche Böhmen" I. str. 130—157), které do vydání Zoubkova vypsání bylo jedinou snůškou zpráv historických o Potštýně, k níž se spisovatelé odvolávali. Tak také roku 1844 v I. svazku díla: „Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser. Gesammelt von* **Franz Alexander Heber**", *vypsání hradu*

Potštýna (str. 86—91) založeno v podstatné části na Bienenbergovi. Bienenberg má v tabelkách k I. svazku připojených u svého vypsání také dvě figury (Tab. IV. fig. 11 a 12) představující nápisy z hradu: záhadný nápis z okna a známý nápis z úhelného kamene, který čte Bienenberg takto „Signata instes Caritas extir(p)at hostes". Heber připojil ke své stati také dvě vyobrazení: rytinu pohledu na zříceniny, zajímavou tím, že okazuje okolí lesem dosud nezarostlé a celé partie hradu (na př. V. bránu) dosud zachovalé. Druhé vyobrazení: půdorys zřícenin, značně se ovšem liší od půdorysu, jaký vykreslil později dle mapy hraběte Chamaré Baum, z něhož půdorysy přejaty do Sedláčka a Bauera.

PROF. AUG. SEDLÁČEK.

Roku 1870 vyšlo „Vypsání hradu Potenštejna v Hradecku. Dle původních pramenů složil a vydal Fr J. Zoubek*", s dvěma přílohami: rytinou hradu Potštýna z let 1498 až 1556 (dle níž obrázky starého hradu v Sedláčkovi i Bauerovi a dle níž také kopie v knize naší na str. 57) a plánem hradu z r. 1762, kteréžto obě přílohy přejaty jsou z výše uvedeného popisu Baumova, na němž také založen Zoubkův popis hradu. Zoubkovo „Vypsání" bylo svého času právem oceněno jako vzorná práce monografická. (Osvěta 1871 str. 683.)*

Cenným příspěvkem dějepisným byl r. 1877 článek prof. J. Kalouska, *„Potšteinské zboží v Hradecku r. 1358". („Památky archaeologické" X., 1877, str. 362 sld.)*

Poslední a podnes nejcennější popis hradu máme z r. 1882 v monumentálním díle „Hrady a zámky české" od prof. Augusta Sedláčka *(díl II. Kralohradecko str. 1—23), provázené illustracemi Karla Liebschera. Nemůžeme nevzpomenouti druhé kapitoly popisu Sedláčkova, nadepsané „Jeden den na Potšteině před 350 lety", poutavého obrázku života na starých hradech českých.*)*

V druhém českém monumentálním díle „Čechách" provádí čtenáře celým Orlickým krajem Alois Jirásek, *který stručnými, ale vyčerpávajícími rysy (na str. 160—163) svým poutavým způsobem popsal nejen půvaby krajinné, nýbrž i osudy a nynější stav hradu i městečka.*

Na obou posledně jmenovaných pracích zakládá se vedle dojmů a vzpomínek osobních také část jednající o Potštýně v Grotově *článku „На берегахъ Дикой Орлицы", z něhož výňatky uveřejněny v knize naší na str. 66 a sld., kamž laskavého čtenáře odkazujeme.*

Snůškou všech dostupných pomůcek literárních jest stať o „farnosti potštýnské" v knize: „Hejtmanství Rychnovské. Nástin historicko-topografický, díl I.: Okres Kostelecký nad Orlicí od Gottharda Josefa Laška*".*

Účelu jinému určena jest knížka „Potštýnské zátiší a výletní místa v jeho okolí", kterou za pomoci jiných napsal prof. Fr. Bauer. *(Vyšla v Praze r. 1892 nákladem Vilímkovým.) Kniha jednající o patnácti místech kraje poorlického, za jejichž střed zvolen Potštýn, vyhovuje dojista jako příruční knížka turistická.*

ALOIS JIRÁSEK.

**) Líčení Sedláčkovo pojato i do mnohých čítanek.*

Pro mládež máme dva popisy krajiny poorlické a Potštýna. Jsou to **Tykačova** *„Údolí Orlické“ (v Praze 1881. Urbánkova knihovna pro mládež) a cestopisné obrázky od* **G. J. Laška:** *„Pohoří a podhoří orlické“ (Nové Město n. M. 1883), od něhož také článek „Kunšův kámen“ v Budečské zahradě (1882).*

Přehlédneme-li, vidíme, že literatura o Potštýně není právě chudá. Hrad potštýnský nalezl v prof. Sedláčkovi stejně pilného a bedlivého historika jako kraj orlický poutavého průvodce v Aloisu Jiráskovi. Oboje pak nejen pro ruského čtenáře dovedl spojiti prof. K. J. Grot, jehož článek, vyčerpávající látku [illegible] *ostatní literatury nejúplněji, je svým hlubším pojímáním také nejcennější.*

Je přirozeno, že pestrou minulostí obestřený hrad potštýnský stal se předmětem i středem mnohých prací belletristických. Jako nejstarší z nich zaznamenáváme historickou povídku z r. 18[illegible] *od* **Václava Klementa Klicpery** *„Karel IV. před Frankensteinem a Potenšteinem“ („Příchod Karla IV. do Čech“), o které se zmiňuje také Patrik Blažek na str. 42—43, a z* **Ehrenbergrových** *„Poudek* [illegible] *a povídka Karel a Blanka u Potštejna, obrázek ze XIV. století.*

[illegible] *povídky: „Mikuláš Žampach z Potenšteina“* [illegible] *povídka od* **Vojtěcha Hovorky** *(v časopise* [illegible] *V. 18*[illegible] *a historická povídka: „V stínu Potštýna“ od* **Josefa Rennera Podolského** [illegible] *„Naší mládeži“ 1881—1882).*

[illegible] *„Poklad“, historický obraz* [illegible] *od* **Aloisa Jiráska** *r. 188*[illegible] *v „Libuši“, r. 1890 v V. díle* [illegible]

[illegible] *(1889) od* **Aloisa Potěhníka**, [illegible] *faráře v Častolovicích, jsou* [illegible] *K Potštýnu* [illegible] *mnohá čísla sbírek* [illegible] *od* **Růženy Jesenské**, [illegible] *odkazujeme k rozpo-* [illegible] *lípy apostrofuje* [illegible] **Eliška Krásnohorská;** *pot-* [illegible] *„Intimní listy z cest* [illegible] **dra Jiřího Gutha**, [illegible] *o domově auto-* [illegible] *Potštýna se dotýkající je* [illegible] **J. V. Sládka**, *zaslaná pů-* [illegible] *„Potštýn“* [illegible] *autorem v „Lumíru“* [illegible] *XXV.* [illegible] *1* [illegible]

[illegible] *v denních listech* [illegible] *z péra prof. Jar-* [illegible] *sám autor* [illegible] *— tušíme —* [illegible]

[illegible] *„V Potštýně“ —* [illegible] *od r. 1872* [illegible] *česky tušíme* [illegible] *1881* [illegible] *z kancionálu* [illegible] *1877). „Kate-* [illegible] *„Zpěvník evanj.* [illegible] *rozboru,* [illegible] *žádoucí* [illegible] *Potštýně* [illegible] *„Brüder-* [illegible] *Pottenstein und* [illegible]

[illegible] *staletého trvání* [illegible]

RED.:

PROF. DR. JAN URBAN JARNÍK.

Končíme dílo své ku přání členů výboru okrašlovacího spolku podobiznou dra. Jana Urbana Jarníka, řádného professora české university, jenž letos slaví 15leté jubileum jako předseda okrašlovacího spolku. Již prof. Kalousek ke konci svého příspěvku v Almanachu se zmiňuje o snaze jeho čelící ku povznesení Potštýna. On to byl, jenž před 15 lety pojal myšlenku, že by se měl i v Potštýně založiti spolek okrašlovací, a nejvíce o zdárné provedení myšlenky té se zasazoval. Každý, kdo jen poněkud mohl sledovati činnost jeho, mohl pozorovati, že hodnost svou nepřijímal jen honoris causa: opravdu neúmorně, nešetře ni času ni peněz, pracoval o povznesení rodného svého místa. Přečetny jsou články informační, jež během těchto let napsal do denních listův a do Časopisu českých turistův. Také tato kniha bez jeho účinné pomoci nebyla by přes dobrou vůli redakce uzřela světlo světa. Spolupracovníci vědí dobře, že na provolání byl podepsán Jarník jako vrchní redaktor almanachu, a této okolnosti děkuje redakce za mnohé cenné příspěvky, kterých by se jí asi sotva bylo dostalo. Ovšem jakmile bylo s dostatek článků, takže existence almanachu byla zajištěna, ustoupil, jak již v prvopočátku zamýšlel, poněvadž se mu zdálo, že nelze spojiti hodnost redaktora se zastupováním korporace, která na se vzala vydání díla toho.

Snad bude laskavý čtenář očekávati obšírnější vypsání dosavadního života a působení Jarníkova. Přiznáváme se, že jsme úmysl takový měli; vzdali jsme se ho však v obavě, že bychom se Jarníkovi při jeho skromnosti obšírným líčením zásluh jeho na poli vědeckém a humanitním málo zavděčili. Musili bychom mluviti o zásluhách, jež si zjednal o povznesení Spolku pro podporování chudých filosofů, jehož jest od dvou let starostou, jakož i o obětavosti, kterou jevil a jeví ve výboru Spolku českých ferialních osad. Spokojíme se však pouze několika daty životopisnými. Jarník narodil se 25. května 1848 v Potštýně; teprve r. 1862 vstoupil do 1. třídy gymnasia rychnovského, odkud rok po té přešel na gymnasium královéhradecké. Kterak se stalo, že se odhodlal věnovati se studiím, o tom vypravuje sám v almanachu Pelclově, vydaném v Rychnově r. 1893 (str. 88—99) v článku nadepsaném: „Jak jsem šel na studie“. Studia universitní konal od r. 1870 až 1874 ve Vídni, kde mu bylo zápasiti s nemalými nesnázemi hmotnými, jak se o tom rozepsal ve Sborníku Čechů dolnorakouských, vydaném ve Vídni r. 1895 v článku „Kus ze života chudého českého studenta ve Vídni v letech sedmdesátých“. Po ukončení studií universitních trávil rok na studijní cestě v Paříži, kam také později r. 1884 ku tříměsíčnímu pobytu se odebral. O prázdninách 1876 a na jaře 1879 dlel po několik měsíců mezi Rumuny v Sedmihradsku a Bukurešti. Stav se r. 1876 doktorem filosofie, habilitoval se na podzim 1878 pro filologii románskou na universitě vídeňské, jsa současně

professorem jazyka francouzského a německého na nižších školách reálných ve vídeňském Leopoldově. Odtud byl r. 1882 povolán na universitu českou jako mimořádný professor, r. 1888 pak byl jmenován professorem řádným filologie románské.

PROF. DR. JAN URBAN JARNÍK.

Nebudeme vypočítávati díla, která vydal Jarník v oboru svém, jen tolik podotkneme, že jest v učeném světě znám jako důkladný znalec jazyka rumunského a albánského. Svědčí o tom mezi jiným i to, že jest již od r. 1879 dopisujícím členem rumunské akademie

v Bukurešti a že právě v těchto dnech mu byla nabídnuta funkce spolupracovníka na velikém rumunském slovníku téže akademie. Laskavé čtenáře bude jistě zajímati zpráva, že Jarník přeložil do rumunštiny a vydal Babičku B. Němcové jakož i Vojáka nováčka Frant. Pravdy: první pod názvem „Bunica“, druhou pak pod názvem „Pavel cataună“. — Ještě o tom chceme se zmíniti, že Jarník v době výstavy jubilejní i národopisné dopisoval pilně do časopisů Tribuna a Românul o těchto výstavách. O oblíbenosti jeho mezi Rumuny svědčí také to, že r. 1879 při druhé cestě své mezi Rumuny byl jmenován čestným členem společnosti sedmihradské pro osvětu a literaturu lidu rumunského a v téže asi době rovněž čestným členem spolku rumunských studujících ve Vídni România Jună.

Jarníkův cíl vědecký byl, aby zevrubným studiem rumunského a albánského fokloru poznal důkladně pravý jazyk lidu rumunského. Uveřejnil o tom již r. 1876 článek programní pod názvem „Sprachliches aus rumän. Volksmärchen“, kde první upozornil na neobyčejné bohatství metaforických rčení v lidovém jazyce rumunském. U romanistů jest Jarník znám pro svůj s neobyčejnou přesností pracovaný Index k Diezovu etymologickému slovníku jazyků románských, jenž uveřejněn byv poprvé r. 1878, před osmi roky se dočkal druhého vydání. Týž úspěch měla sbírka lidových písní ze Sedmihradska, jež r. 1884 redakcí Jarníka a někdejšího žáka jeho Ondřeje Bârseana zároveň s glossářem rumunsko-francouzským vydala Rumunská akademie v Bukurešti; r. 1895 uveřejnil texty ty po rozprodání knihy bez glossáře v laciném vydání lidovém nakladatel Ciurcu v Brašově. Jazykem českým vydal r. 1893 mezi jiným nákladem České Akademie Dvě verse starofrancouzské legendy o sv. Kateřině.

Ale řádky naše o Jarníkovi nebyly by úplné, kdybychom nevzpomněli ještě jednoho jeho koníčka, o kterém se také D. L. Mordoveć ve svém příspěvku zmínil. Je to Jarníkova záliba ve hře kuželkové. Kdo nemá pravé krve kuželkářské, nepochopí, tuším, rozkoš, jaká zní pravému dřevorubci při zvuku koule na prkně a ještě více při hromovém jejím rachotu, když sráží řady kuželek. Což dovede laik vycítiti nebo dokonce vylíčiti slastné taje „kulby“!

Jarník je „dřevorubcem“, jakých je v Čechách málo, nemyslíme tím snad ani tak koncertní mistrovství (ač jistě nerad „hod zahodí“), ale spíše neochabující nadšení a vytrvalé zalíbení, s kterým je svému „sportu“ oddán. Mordoveć již vzpomněl jeho kuželkářských letopisů ozdobených mnohým slavným jménem hostí domácích i zahraničních a illustrovaných také někde rozmarnými obrázky Ad. Liebschera.

Leckdo z laskavých čtenářů zajisté vzpomíná letního odpoledne prázdninového, kdy uveden byl do společnosti, která tehdy v lahodné podvečery, jaké v údolí orlickém bývají, v zahrádce prof. Jarníka „koulívala“. Vzpomíná zajisté nutných obřadů a zápisů, které s takovým uvedením jsou spojeny, vzpomíná jistě i na řevnivost a pravé dostihy ve hře a snad dokonce na povznášející dojem hrdosti, která dojista vzbuzena byla bledou závistí ostatních spoluhráčů, vyhrál-li

některou z cen, činících snad dokonce hezkou sumu deseti nebo několika krejcarů.

Než dřevorubec, jakým jest Jarník, by dojista v Praze bez koulení byl jako ryba bez vody. Není tedy divu, že nalezl soukromý kroužek stejně nadšených „dřevorubců“, který se před sedmi lety utvořil. Členem a „protektorem“ kroužku toho byl zvěčnělý Vojta Náprstek, také cestovatelé Kořenský a Vráz se jeho schůzek někdy účastnili. Roku 1893 byl Jarník „ještě nesvrženým velmistrem“ této obce „Dřevorubců 18. chasy u Čápa“. Zmiňujeme se o této hodnosti také z příčiny jiné. V předvečer čtyřicátých narozenin Jaroslava Vrchlického dne 15. února r. 1893 učiněn byl tam návrh, aby jeden z honérů toho večera brán byl na počest Vrchlického a aby mu o tom učiněno bylo sdělení. Úlohu tu převzal velmistr K í n r a j, Vrchlický pak na to odpověděl. Oboje vytištěno jako rukopis a rozšířeno v úzkém kroužku přátelském. Básník však k žádosti redakce ochotně svolil, abychom poslání jeho směli sděliti se svým čtenářstvem.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

POSLÁNÍ

SLAVNÉ OBCI „DŘEVORUBCŮ 18. CHASY U ČÁPA“.

K RUCE VELMISTRA NAJ NABRU KÍNRAJE S DÍKEM A POZDRAVEM!

Za honér, kterým jste mne obmyslili
v den, v okno mé kdy ťukla čtyřicátka,
Vám, slavní dřevorubci, druzi milí,
chci děkovat se upřímně a zkrátka:
Váš velmistr, jenž jistě dobře cílí,
Vám poví, k básni jak to svůdná látka:
jsouť lidská léta jako kuželky,
a v losu jich zřím rozdíl nevelký.

Kdos neznámý si rovněž s nimi hraje,
a padají, ó přátelé, až běda!
Všech devět, král jak hora Himalaje
se v zpupné kráse mezi nimi zvedá.
V tom z prostředka neb náhle odkud z kraje
sem švihne koule, věčný neposeda,
bác! ťuka letí, král se zakolíbá,
rtem dřevěným areny písek líbá.

Ten král, pánové, rok je čtyřicátý;
co zbude potom, král když dolů sražen?
To ostatní jen zbytky jsou a ztráty,
pták oškubaný, zajíc z kůže stažen,

to valčík již před hřbitovními vraty,
sen mládí vedrem skutečnosti spražen:
však — co to platno? nechť čas dále letí —
Vy umíte si vždycky zakouleti!

Nuž, koulejte dál, statní dřevorubci,
na osud ve kuželkách zahrajte si!
Kdož truchlí pro marnosti, jsou jen hlupci,
jak Horác chytněm' chvilku za pačesy!
V sled pojde všecko, včely jako trubci,
tož zazpívejme „Zahučely lesy“
a sklenici s plzeňským výše k tomu!
A kuželky ať duní hukem hromu!

V Praze, 1. března 1893.

RED.:

Připomínáme několik slov k obrazu starého Potštýna z r. 1800, který jsme uveřejnili na str. 145. Obraz ten chová se v zámku potštýnském a má tento nápis: „Marckt Pottenstein Proschpeckt Von der Abendseite in Natura Gemahlet von Joseph Köhler Muster mahler A. 1800". Obrazu toho existují ještě dvě kopie, jedna kolorovaná, bez nadpisu, majetek prof. Jarníka, druhá majetek pana Chocenského v Zámělí s nadpisem: „Marckt Pottenstein Proschpect Von der Abendseite in Natura gezeichnet Von Joseph Riechter Gärtner im Orte Die 1mo August Ao: 1800"

Na tomto místě děkujeme také všem, jejichž obětavou ochotou umožněno nám vypraviti knihu naši s tak četnými illustracemi. Jsou to majitelé všech vill a domů v knize naší vyobrazených, kteří uvolili se zaplatiti cliché svých obrázků. Jim v čele stojí uroz. p. Antonín baron Dobřenský z Dobřenic, který mimo cliché zámku zaplatil podobizny členů své rodiny.

Stejně nemůžeme nevzpomenouti vděčnosti žáka Mazurova, uroz. p. Bohuše hraběte Kolovrata-Krakovského, který uctil památku zesnulého svého vychovatele oběma obrázky v naší knize.

Mládenci potštýnští uvolili se hraditi útraty za obrázky fary, kostelů sv. Vavřince a sv. Jana na hradě, obrázek „Kalvarie", jakož i za obrázky posvátných soch, jejich nákladem nedávno opravených.

Rovněž děkujeme redakcím lvovské Zory a Leipziger Illustrirte Zeitung, nakladatelům p. J. Ottovi, p. J. Salačovi, pp. bratřím Šimáčkům za laskavé zapůjčení štočků.

Fotografie pro knihu naši pořídili a zapůjčili laskavě pánové: JUDr. Jan Kvíčala, prof. Adolf Liebscher, Antonín Novák ve Vamberce, J. B. Novotný v Praze, prof. J. V. Sládek, J. Vilím, majitel závodu fotozinkografického, a A. Zeman, z nichž zvláště p. Antonín Novák s nevšední obětavostí nám byl nápomocen.

Překlad příspěvků Mordovcova, psaného pro pohodlí překladatelů velkorusky, a výňatků z článku Grotova z ruštiny, Schmidtova a Reichelova z němčiny pořídila redakce, která s náležitými díky vzpomíná pomoci všech, kdož jí při redakčních pracích přispěli.

V Potštýně, 18. srpna 1897.

OBSAH.

Strana

VYOBRAZENÍ.

Date Due

